T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANA BİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ZABIT CERİDELERİNDE GAZİ VE HARP MALÛLLERİNİN SOSYAL VE HUKUKİ DURUMU (1950-1980)

ŞULE POYRAZ
21701012

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. MEHMET BEŞİKÇİ

2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANA BİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ZABIT CERİDELERİNDE GAZİ VE HARP MALÛLLERİNİN SOSYAL VE HUKUKİ DURUMU (1950-1980)

ŞULE POYRAZ
21701012
ORCID NO: 0009-0005-0104-9134

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. MEHMET BEŞİKÇİ

EKİM, 2024

Şule Poyraz tarafından hazırlanan "Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridelerinde Gazi ve Harp Malûllerinin Sosyal ve Hukuki Durumu (1950-1980)" başlıklı çalışma, **16/10/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Programında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	**İmza**
DOÇ.DR. MEHMET BEŞİKÇİ	……

Jüri Üyeleri	**İmza**
DOÇ.DR. ERAY YILMAZ	……
PROF.DR. BURAK ONARAN	……

ÖZET

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ZABIT CERİDELERİNDE GAZİ VE HARP MALÛLLERİNİN SOSYAL VE HUKUKİ DURUMU (1950-1980)

Bu tez çalışması 1950-1980 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridelerinde gazi ve harp malûlleri ile ilgili tartışılanları değerlendirmekte olup gazi ve harp malûllerinin sosyal ve hukuki durumu hakkında genel bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır.

Uzun yıllar gündemde tutulan İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin 1980 yılına değin girmiş oldukları hak mücadelesi ele alınmış, 1950'li yıllara gelinmesine rağmen gündemde tutulma nedenleri tartışılmıştır. 1968 yılında kabul edilen Şeref Aylığının İstiklal Harbi, Kore Harbi ve Kıbrıs Harekâtı gazilerine ayrı dönemlerde bağlanması ve bu durumun gazilerin hayat şartlarına etkisi tartışılmıştır. Gazi ve malûllerinin şikayetlerinin meclis gündeminde ne oranda çözümlendiği ve çözümlenemeyen, geri plana atılan problemler ele alınmıştır. 1961 anayasası kapsamında kabul edilen sosyal devlet ilkesinin işlevselliğine ve süreç içerisinde gazi ve malûllerin yeterince korunamaması sebebiyle 1982 anayasasıyla özel olarak korunması gerekenler statüsüne dahil edilme süreci incelenmiştir.

Bu tez çalışması, 1950-1980 yılları arasında devletin yasa koyucu organı TBMM'de tartışılanlar temel alınarak, TBMM tutanak dergisinin analizine dayanarak gazi ve harp malûllerinin sosyal durumlarının analizini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazi, malûl, harp, İstiklal Harbi, Kore Harbi, Kıbrıs Harekâtı, madalya, malûliyet aylığı.

ABSTRACT

SOCIAL AND LEGAL STATUS OF THE VETERANS AND DISABLED SOLDIERS IN THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY MINUTES (1950-1980)

This thesis evaluates the discussions regarding war veterans and disabled veterans in the minutes of the Grand National Assembly of Turkey from 1950 to 1980 and provides a general framework about the social and legal status of war veterans and disabled veterans.

The thesis examines the struggle for rights that Independence War veterans and disabled individuals engaged in until 1980 and the process through which they regained their pensions, which they were deprived of in 1968. It also investigates the prolonged wait for Korean War veterans and disabled individuals to be included in the law passed in 1968 and the process through which they were eventually included in the same law in 1976 following discussions in the assembly. Additionally, it discusses the failure of the Turkish Government to award medals and provide disability pensions to veterans and disabled individuals who were awarded various medals by the United Nations and the Korean Government. The thesis also explores the failure to provide disability pensions and medals to veterans and disabled individuals of the Cyprus Operation for many years. The process of inclusion of individuals who needed special protection under the 1982 constitution due to insufficient protection of veterans and disabled individuals throughout the process in accordance with the principle of a social state adopted under the 1961 constitution is examined.

This thesis is based on the analysis of the social situations of war veterans and disabled individuals using the discussions held in the legislative body of the state, the Grand National Assembly of Turkey, from 1950 to 1980, and relies on the analysis of the minutes of the Grand National Assembly of Turkey.

Keywords: Veteran, Disabled, War, Independence War, Korean War, Cyprus Operation, Medal, Disability Pension

ÖN SÖZ

Hazırlamış olduğum tez çalışması 1950-1980 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridelerinde gaziler ve malûllerin sosyal ve hukuki durumlarını incelemektedir. Çalışmada gazi ve malûllerin aylık alma sürecinde yaşadıkları zorluklar, hak kayıpları, sosyal ve hukuki olarak değerlendirerek gazi ve malûller ile ilgili uygulanan politikalar ve çıkarılan kanunlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma konumun belirlenmesinde ve tezin sınırlılıklarının belirlenmesinde bana destek olan, yapmış olduğum pek çok hataya rağmen mentorluğunu benden esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Beşikçi'ye, tavsiyeleri ve yönlendirmeleri için Doç. Dr. Eray Yılmaz ve Prof. Dr. Burak Onaran'a teşekkürü bir borç bilirim. Tez yazım sürecinde beni daima motive eden ve saatlerce tezimin içeriği hakkında konuşurken beni dinleyen kıymetli annem Ayfer Poyraz'a ve sevgili kardeşim Barış Poyraz'a çok teşekkür ederim.

Şule Poyraz

Ekim, 2024; İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZET iii
ABSTRACT iv
ÖN SÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
TABLOLAR LİSTESİ iii
KISALTMALAR LİSTESİ iv
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı 1
1.2. Araştırmanın Kaynakları 4
2. BİTMEYEN SORUN: İSTİKLAL HARBİ GAZİ VE MALÛLLERİ 9
2.1.İstiklal Harbi Gazilerine Madalyası Verilmesi 10
2.2.İstiklal Harbi Gazi ve Malûlleri ile İlgili Çıkarılan Kanunlar 15
2.2.1.Gazi ve Malûllere Maaş Bağlanması 15
2.2.2.1683 Sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanununa Ek Kanun 18
2.2.3. 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu 21
2.2.4. 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Malûllerin Maaş Miktarları (1950-1980) 27
2.3. İnhisar Beyiyelerinin Harp Malûllerine Tahsisi 29
2.4. İstiklal Madalyası Alanlara Şeref Aylığı Bağlanması 34
2.4.1.Şeref Aylığı Kanunun Kabulü 37
2.4.2.1005 Sayılı Şeref Aylığı Kanunun Uygulanması ile İlgili Yaşanan Aksaklıklar ve Millet Meclisinde Ortaya Çıkan Tartışmalar 42
2.4.3.1005 Sayılı Şeref Aylığı Kanununda Yapılan Düzenlemeler 45
3.UNUTULMAYA DİRENMEK: KORE GAZİ VE MALÛLLERİ 53
3.1.Kore Savaşı'na Katılan Gazi ve Malûllere Yapılan Ekonomik ve Sosyal Yardımlar 55
3.1.1.Kore Savaşı'na Katılan Askerlere Maaş Bağlanması 55

3.1.1.1.Şehit Eş ve Çocuklarına Bağlanan Aylıklar 66
3.1.1.2.Malûllere Bağlanan Aylıklar 67
3.1.1.3.Gazi ve Malûllere Bağlanan Aylıkların Düzenlenmesi 69
3.1.2.Kore Gazilerine Şeref Aylığı Bağlanması 76
3.1.3.5434 Sayılı Emekli Sandığına Ek Kanun ile Kore Gazi ve Malûllerine Bağlanan Aylıklar 78
3.1.4.Kore Gazi ve Malûllerine İş imkânı Sağlanması 79
3.2.Kore Savaşı Gazi ve Malûllerine Madalya Verilmesi 82
3.3. Kore Savaşı'na Katılan Askerlerin Sıhhi Durumları 87
3.3.1.Kore Savaşı'nda Türk Askerinin Sağlık Durumu 87
3.3.2.Harp Malûllerinin Mübadelesine Yönelik Yapılan Antlaşma 95
3.4. Kore Gazilerinin Mağduriyetleri 97
Kore Gazi ve Malûllerinin Şikâyet ve Talepleri 97
4.KIBRIS HAREKÂTI GAZİ VE MALÛLLERİ 105
4.1. Kıbrıs Harekâtına Katılan Gazi ve Malûllere Yapılan Ekonomik ve Sosyal Yardımlar 108
4.1.1.Kıbrıs Harekâtına Katılan Askerlere Maaş Bağlanması 108
4.1.2.Kıbrıs Harekâtı Sonrası Kıbrıs Gazi ve Malûllerine 5434 Sayılı Kanun Uyarınca Bağlanan Aylıklar 114
4.1.3.Kıbrıs Gazi ve Malûllerine 1005 Sayılı Kanun Uyarınca Şeref Aylığı Bağlanması 119
4.1.4.Kıbrıs Harekâtı Gazi ve Malûllerine Madalya Verilmesi 123
4.2.Kıbrıs Harekâtına Katılan Gazi ve Malûllerinin Sıhhi Durumları 127
4.2.1.Kıbrıs Harekâtı Sırasında Sıhhi Durum ve Yardımlar 127
4.2.2.Kıbrıs Harekâtının Gazi ve Malûller Üzerinde Bıraktığı Hasarlar 128
4.3. Kıbrıs Gazi ve Malûllerinin Mağduriyetleri 132
Kıbrıs Gazi ve Malûllerinin Şikâyet ve Talepleri 132

4.4. Gazi ve Malûllerin Sosyal Hakları: Sosyal Devlet Perspektifi 137

4.4.1. 1961 Anayasası ve Sosyal Devlet Kavramının Anayasaya Dâhil Edilmesi 139

4.4.2. 1982 Anayasası ve Gazi ve Malûllerin Korunması..... 141

5.SONUÇ 146
KAYNAKÇA 151
EKLER 157

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Harp Malûllerine Ödenen Ek Ücretler……..…27
Tablo 2. Harp Malûllerine Bağlanan Aylıklar…….....28
Tablo 3. Türkiye'de 1961-1979 Yılları Fiyat Endeks ve Değişim Oranları……...49
Tablo 4. Türkiye'de Temel İhtiyaç Maddeleri Fiyatlarının Yıllara Göre Dağılımı…50
Tablo 5. Mesken Bedeli Mukabilinde Verilecek Olan Tazminat Bedeli……59
Tablo 6. 1950-1955 Arası ABD Tarafından Yapılan Askeri Ödenek Yardımları…..63
Tablo 7.1950-1960 Arası ABD Tarafından Yapılan Ekonomik Ödenek Yardımları..64
Tablo 8. Kore Harbi Şehitlerinin Ailelerine Bağlanacak Aylıklar……..66
Tablo 9. Kore Harbi Malûllerine Bağlanan Aylıklar……...67
Tablo 10. 1950-1980 Arası GSMH Oranları……...68
Tablo 11. 1950-1980 Arası Temel İhtiyaç Maddeleri Fiyatlarının Yıllara Göre Değişimi……..…69
Tablo 12. Harp Malûllü Subayların Aldıkları Aylık Miktarı……..73
Tablo 13. %35 Zam Oranı ile Harp Malûllü Subaylara Bağlanan Aylıklar……73
Tablo 14. Harp Malûllü Erlerin Aldıkları Aylık Miktarları…….74
Tablo 15. %35 Zam Oranı ile Harp Malûllü Erlere Bağlanan Aylıklar……..74
Tablo 16. 1950-1961 TEFE, TÜFE Oranları……...74
Tablo 17. Tokyo Hastanesinde Tedavi Gören Hastaların Sağlık Problemleri……88
Tablo 18. Kore Harbinde Verilen Zaiyat…….94
Tablo 19. Kıbrıs'a Gönderilen Askerlere Bağlanan Maaş Miktarları……109
Tablo 20. Harp ve Vazife Malûllerine Verilecek Zam Oranları……117
Tablo 21. 1967-1983 Arası Dönemde Asgari Ücret Miktarları…….122
Tablo 22.Kıbrıs Barış Harekâtında Verilen Madalyalar……126
Tablo 23.Kıbrıs Barış Harekâtında Şehit Olması Nedeniyle Madalya Alanlar…….126
Tablo 24. Yıllara Göre Dağıtılan Madalya Miktarları……...127

KISALTMALAR LİSTESİ

TSK : Türk Silahlı Kuvvetleri
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
P. Er : Piyade er
J. Eri : Jandarma eri
Shh.Er : Sıhhiye er
P. Onb : Piyade onbaşı
Kom.Onb.: Komando onbaşı
Kom. Er : Komando er
D.P : Demokrat Parti
C.H.P : Cumhuriyet Halk Partisi
M.S.P : Milli Selamet Partisi
CCA : Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi
İETT : İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Umum Müdürlüğü'
A.P : Adalet Partisi
A.G.E : Adı geçen eser
A.G.M : Adı geçen makale
A.G.S : Adı geçen sayı
TSSB : Travma Sonrası Stres Bozukluğu
OKB : Obsesif Kompulsif Bozukluk
AÜ : Asgari Ücret

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu tez, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1950-1980 yılları arasını kapsayan Zabıt Ceridelerini inceleyerek gazi ve harp malûllerinin sosyal ve hukuki durumunu gösterme hedefindedir. Tezin ana problemini Türkiye Cumhuriyeti'nin gazi ve malûllere yönelik aldığı kararların ve attığı adımların sosyal ve hukuki anlamdaki analizi oluşturmaktır. Konuya dair yasa koyucu niteliğe haiz Türkiye Büyük Millet Meclisindeki tartışmalar ve bu minvalde kabul edilen kanun ve bu kanunların uygulamaları tezde okunabilecektir.

Tezin kapsamı 1950-1980 yılları arasıdır. Buna rağmen özellikle TBMM'nin Zabıt Cerideleri incelendiğinde İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin sosyal ve hukuki boyutta hissettikleri ve tecrübe ettikleri sıkıntı ve sorunların çözümlenemediği, bu sebeple onların bir arayış ve beklenti içerisinde oldukları anlaşılabilecektir. Aslında 1950 yılında patlak veren Kore Savaşı'yla Kore gazi ve malûllerinin gündeme gelip bu konunun tartışma yaratması beklenirken İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin sosyal ve hukuki durumlarının TBMM'yi çok daha fazla meşgul ettiği görülebilecektir. Meclisteki tartışmalarda İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin mağdur edildiği yönünde bir kanaat hâkim olup bu mağduriyetlerin giderilebilmesi adına ivedilikle çalışıldığı dikkat çekmiştir. Ancak hayata geçirilen projeler, probleme çözüm getirme noktasında yetersiz kalmıştır.

İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin içinde bulunulan dönemin gündeminde yer almasının temel sebebi, Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte yeni bir yönetimin temelini atan, özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinin verildiği bir harp sonucunda gazi ve malûl olan kişilerin, talep ve şikayetlerinin uzun yıllar çözümlenememesidir. İstiklal Harbi'nin ardından gerek dönemin ekonomik şartları sebebiyle gerekse askerî kayıtların eksik tutulması nedeniyle pek çok kişiye maaş bağlanamamıştır. Ayrıca harpte bulunan kişilerden birçoğu İstiklal Madalyası sahibi bile olamamıştır.

Kendisine aylık bağlanmayan, madalya sahibi olamayan ya da madalya sahibi olduğu hâlde aylık alamayan kişiler, şikâyet ve taleplerini milletvekilleri aracılığıyla meclise ulaştırmaya çalışmışlardır. Konuya dair gerçekleşen görüşmeler neticesinde TBMM'de oluşan genel kanı, gazi ve malûllerin yaşadığı sorun ve sıkıntıların hızlıca giderilmesi yönündedir. Ancak problemin tamamıyla çözümlenmesi mümkün olmamıştır. İlaveten meclisteki tartışmaların da bir noktadan sonra sembolik bir hâl aldığı görülebilecektir. Zaten mecliste gazi ve harp malûllerine maaş bağlanması hususunda fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Bir kesim bu kişilere aylık bağlanmasından yanadır. Bir başka kesim tüm gazi ve malûllere maaş bağlanmasının imkânsız olduğu fikrindedir. Yapılan her başvurunun değerlendirilmemesi ve gündemi meşgul etmemesi gerektiğini savunanlar da mevcuttur.

Meclisin hemfikir olamamasından dolayı İstiklal Harbi gazi ve malûllerine maaş bağlanması meselesi sürüncemede kalmıştır. Ancak 1968 yılında bir karar alınarak İstiklal Madalyası sahibi kişilere şeref aylığı ödenmesi yönünde bir kanun çıkarılmıştır. İstiklal Harbi sonrası belirli bir aylık alamayan pek çok gazi ve malûl kişi böylece aylığa bağlanmıştır.[1] Bu olumlu gelişmeye rağmen 1968 yılında çıkarılan bu kanunun en büyük eksikliği kapsamının darlığıdır. Çünkü bu kanun sadece İstiklal Harbi gazilerini ilgilendirmektedir. Kanunun görüşülüp çıktığı dönemde gündemde olmasına karşın Kore gazilerini içermemektedir ki bu da Kore gazi ve malûllerinin şikâyetlerine yol açmıştır. 1968 yılında çıkarılan şeref aylığı kanunu kapsamına 1976 yılında Kore gazileri, 1983 yılında da Kıbrıs gazileri dahil edilmiştir. 1950-1980 yılları arasında çıkarılan şeref aylığı gibi gazi ve malûllerin sosyal ve hukuki durumunu iyileştirmeye yönelik kanunlar 30 yıllık süreçte meclis gündeminde sıklıkla tartışma konusu olmuş ve tartışmaların genellikle bir sonuca ulaştırılamadığı görülmüştür.

Bu tez giriş ve sonuç bölümü dahil olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezin genel çerçevesi çizilmiş ve kullanılan kaynaklar açıklanmıştır. İkinci bölümde bitmeyen sorun İstiklal Harbi gazi ve malûlleri ele alınmış olup 1950-1980'li yıllar arasında bile öncelikli olarak problem olmasının sebebi tartışılmıştır. İstiklal Harbinin bitiminden 1980 yılına kadar olan süreçte İstiklal Harbi gazi ve malûlleri ile ilgili yapılan uygulamalar, çıkarılan kanunlar ve bu kanunların malûllerin sosyoekonomik düzeyini ne oranda etkilediği tartışılmıştır. Yaşanan Birinci Dünya

[1] **Resmî Gazete**, 12835 (Şubat 1968): 1.

harbi[2] ve İstiklal Harbi[3] neticesinde hem maddi anlamda hem de manevi anlamda verilen kayıplar sebebiyle malûllere yönelik yardımlar ve malûllerle ilgili yapılmış düzenlemelerde birtakım aksaklıklar yaşanmıştır. Harp sırasında malûl kalmış, fakat malûliyetinin ardından muayene olmadan memleketine dönen pek çok asker zamanaşımı sebebiyle malûliyetlerini kabul ettirememiş, birçok malûl harbe katılıp görev aldığını resmî belgelerle kanıtlayamadığından dolayı mağdur duruma düşmüştür. İstiklal Harbi gazi ve malûlleri sıklıkla TBMM'ye çeşitli yollarla şikayetlerini bildirmiştir. Bu sebeple 1950-1980 yılları arasında İstiklal Harbi gazi ve malûlleri sıklıkla gündeme getirilmiştir.

"Unutulmaya Direnmek: Kore Gazi ve Harp Malûlleri" başlıklı üçüncü bölümde Kore Harbinden dönen harp malûlleri ve gaziler ele alınmıştır. 1950 yılında cereyan eden Kore Harbine Türkiye'nin Birleşmiş Milletler emrine asker göndermesi neticesinde Haziran 1950 tarihinde başlayıp 27 Temmuz 1953 yılında Pan Munjom Antlaşması'nın[4] imzalanmasına kadar geçen sürede toplam zaiyat 721 şehit, 672 yaralı, 98 hasta, 234 tutsak ve 175 yitik şeklindedir.[5] Kore Harbi başladığı süreçte Birleşmiş Milletlerden Türk Ordusuna herhangi bir yardım gelene değin, ordunun masrafları Türkiye Cumhuriyeti tarafından karşılanmıştır. Bu süreçte TSK mensuplarına aylık olarak verilen ücret, askerlerin temel ihtiyaçlarını ancak karşılamıştır. Harbin ardından yurda dönen pek çok gazi, gazilik aylığı alamamış olup çeşitli mağduriyetler yaşamışlardır. Kore gazi ve malûlleri süreç içerisinde çeşitli yayınlar (gazete, dergi, bildiri) ile seslerini Türkiye Büyük Millet Meclisine duyurmaya çalışmışlardır. Kore gazi ve malûlleri süreç içinde İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin gölgesinde kalmış, İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin mağduriyetlerinin giderilmesinin ardından hatırlanmışlardır. Cumhuriyet Senatosunun 1961 anayasası ile çift meclisli yapıyı oluşturması yasaların kabul sürecini uzatmıştır. Kore gazilerine

---

[2] Birinci Dünya Savaşında ordunun %34'ünün çeşitli sebeplerle kaybedildiği görülmüştür.
Damla Ayaydın, **Birinci Dünya Savaşı'nın ve Millî Mücadele'nin Kayıpları**, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2024), 123.
Birinci Dünya Savaşı malûllerinin sayılarına bakıldığında 11.508 kişinin malûl olduğu söylenebilir.
Feyza Kurnaz Şahin, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Harp Malûllerinin Sosyoekonomik ve Sağlık Durumları**, (Genelkurmay Basımevi: Ankara, 2014).

[3] MSB'nin verilerine göre, İstiklal Harbi sırasında 13.966 adet şehit olmak üzere toplam 83.000 zaiyat verilmiştir.
Ayaydın, **age**, 123.
İstiklal Harbi sonucunda malûllerinin sayılarına bakıldığında 1.067 kişinin malul olduğu söylenebilir.
Şahin, **age**, 437.

[4] Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, (İstanbul: Alkım Yayınları, 2010): 554.

[5] **Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri (1950-1953),** Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, (Ankara: Genel Kurmay Basımevi,1975):417.

maaş bağlanması meselesi ancak 1976[6] yılında çözümlenmiştir. Bu bölümde Kore gazi ve harp malûlleri hakkında çıkarılan kanunlar ve 1961 anayasası kapsamında Kore gazileri ve harp malûllerinin sosyal ve hukuki durumları incelenmiştir.

Dördüncü bölümde Kıbrıs Harekâtı gazi ve malûlleri ele alınmıştır. Kıbrıs Harekâtı 1974 yılında cereyan etmiş olsa bile 20 yıllık bir evveliyata sahip olması nedeniyle süreç genel hatları ile aktarılmış, Kıbrıs Harekâtına katılan TSK mensuplarına Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılan görüşmeler neticesinde bağlanan aylıklar ve bunun yıllar içerisindeki değişimi tartışılmıştır. Kıbrıs Harekatının ardından gazi ve malûllere 5434 sayılı kanun kapsamında bağlanan aylıklar[7] açıklanmış ve 1983 yılında daha önce 1968 yılında İstiklal Harbi gazilerine ardından 1976 yılında Kore gazilerine bağlanan Şeref Aylığı Kıbrıs gazilerine de bağlanmıştır.[8] 1005 sayılı kanun uyarınca bağlanan Şeref Aylığının aynı dönemde tüm gazileri kapsayıcı bir şekilde çıkarılmaması Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunun fikir ayrılığından dolayı gerçekleşmiş, gazi ve malûller arasında bir ayrım yapıldığına dair algı oluşturmuştur. Son olarak gazi ve malûller açısından önemli addedilebilecek olan sosyal devlet kavramı ve Türk anayasasının süreç içerisindeki değişiminden söz edilmiştir. Bu kavramın anayasaya eklenmiş olmasına karşın yasaların öngördüğü şekliyle yeterince uygulanmadığı üzerinde durulmuştur. Böylece incelenen otuz yıllık süreç içerisinde üç farklı savaşta yer alan kişilere yönelik genel bir tablo çizilmeye çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Kaynakları

Gazi, Türk Dil Kurumuna göre savaştan sağ olarak dönen kişidir. İslam Ansiklopedisine göreyse savaşmak, mücadele etmek ve din uğruna cihat etmek anlamına gelen gazadan türemiş olup savaşta yararlılık gösteren hükümdar ve komutanlara verilen bir ünvandır.[9] Kelime olarak harp malûlü ise TDK'ye göre savaşa bilfiil katılarak çeşitli uzuvlarını kaybetmiş ve yara almış kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır.[10] Harp malûlleri, Türkiye ve dünyanın birçok farklı ülkesinde ayrıcalıklı kişiler olarak algılanıp kabul görmüşlerdir. Örneğin 1949 yılında

[6] **Resmî Gazete**, 15574(Nisan 1976): 1.
[7] **Resmî Gazete**, 16536(Ocak 1979): 8.
[8] **Resmî Gazete**, 18218(Kasım 1983): 970.
[9]Abdülkadir Özcan, "Gazi", İslam Ansiklopedisi, c.13, **TDV İslam Ansiklopedisi,** c.13, (İstanbul,1996): 443-445.
[10] **TDK** (12.08.2024).

Türkiye'de çıkarılan 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu ile "malûl" kavramı sınıflandırılmış ve "harp malûlü" mefhumu açıklanmıştır. Harp malûlü, bu açıklamaya göre savaşa doğrudan katılıp sıcak savaş içerisinde mücadele vermiş ve çeşitli uzuvlarını savaş esnasında kaybetmiş kişidir.[11]

Sosyal bilimlerde yapılan nitel araştırmalarda çoğunlukla pek çok araştırma uygulamasından istifade edilmektedir.[12] Bu yönden nitel araştırma çeşitliliği, araştırmacıya geniş ve devasa bir kaynak havuzu sunmaktadır. Bu kaynak havuzunun çalışmada doğru bir şekilde kullanılabilmesi için kaynakların önem sırasına göre birincil ve ikincil kaynaklar şeklinde sınıflandırılması ve kaynakların bu ölçüt dikkate alınarak incelenmesi gerekmektedir. Dil, dünyayı anlamlandırma sürecidir.[13] Bu açıdan Türkiye Büyük Millet Meclisindeki vekillerin kullandıkları dil de içinde yaşanılan toplumun bakış açısını büyük oranda yansıtmaktadır. Bu sebepten dolayı tezin ana kaynağını Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1950-1980 yılları arasını kapsayan Zabıt Cerideleri oluşturmaktadır. Diğer birincil kaynaklar ise yasama organının gazi ve harp malûllerine yönelik bakış açısını göstermesi sebebiyle 1950-1980 yılları arasında yayımlanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1961 yılında sadece bir yıl faaliyet gösteren Millî Birlik Komitesinin tesis ettiği Kurucu Meclisin Tutanakları, Millet Meclisi Tutanak Dergisi (1961 yılından sonra çift meclisli sisteme geçilmesi nedeniyle), Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi ve Resmî Gazete'dir. İstiklal Harbi gazi ve malûllerini ilgilendiren konuların doğru bir şekilde analizinin yapılabilmesi maksadıyla 1920'li yıllardan 1950 yılına kadar geçen süreçteki meclis tutanakları da ayrıca taranmıştır.

Konuya dair araştırma ve inceleme eserlerle anılardan söz etmek yerinde olacaktır. Buna göre İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin sosyoekonomik ve sağlık koşulları hakkında Dr. Feyza Kurnaz Şahin'in doktora tezinden üretilmiş bir çalışması vardır.[14] Buna karşın Kore ve Kıbrıs gazi ve malûllerinin sosyal ve hukuki vaziyetlerini ayrıntılarıyla okuyucuya sunan bir kaynaksa bulunmamaktadır. Kore Savaşı hakkında oldukça geniş bir literatür vardır. Albay Ali Denizli'nin çalışmasının

[11] **Resmî Gazete**,7235(Haziran 1949):16401.
[12] Keith F. Punch, **Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**, çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep Akyüz (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020).
[13] Orhan Gökçe, **Klasik ve Nitel İçerik Analizi Felsefe Yöntem ve Uygulama**, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2019).
[14] Feyza Kurnaz Şahin, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Harp Malûllerinin Sosyoekonomik ve Sağlık Durumları**, (Genelkurmay Basımevi: Ankara, 2014).

bu noktada önemli olduğunu söylemek lazımdır. Çünkü babası ve dedesinin savaşta bulunması, Ali Denizli'nin eserini kıymetli hâle getirmektedir. Onun yayımlanmış çalışmaları yalnızca Kore Savaşı'nın siyasi kısmına odaklanmaktadır. Gazi ve malûllere yönelik sosyal ve ekonomik bir analiz içermemektedir.[15]

Kore Savaşı gazi ve harp malûllerinin yaşadıkları ekonomik ve sosyal problemler, genellikle savaşta yer alan askerlerin yazdığı anılar aracılığıyla öğrenilebilmektedir. Erhan Çiftçi'nin Kore Savaşı'na katılan TSK mensuplarının anıları üzerine yaptığı çalışmalar, askerlerin içinde bulundukları ruh hâlini tetkik edebilmek ve askerlerin dönem içerisindeki tecrübelerini görebilmek adına değerlidir. Bu çalışmalar daha çok Kore Savaşı'nın cereyan ettiği süreci ve savaş sürecinde yaşanılanları konu almaktadır.[16]

Aynur Onur Çiftçi'nin hazırlamış olduğu Kore Savaşı'ndaki esirleri ilgilendiren eseri alana katkı sunar niteliktedir. Bu çalışmada savaştaki Türk esirlerinin durumu hakkında ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Esirlerin yaşadıkları hakkında değerlendirmelerde bulunularak maneviyatları üzerine bir yorum yapma imkânı yaratılmıştır.[17] Öte yandan Albay Celal Dora[18], Tahsin Yazıcı[19] ve Yüzbaşı Nazmi Özoğul'un[20] yayımladığı anı çalışmaları vardır. Bu anılarda Kore Savaşı'na neden katıldıklarını, savaş sırasında yaşadıklarını ve yaşananları kendilerince okuyucuya aktarmışlardır. Ancak savaş sonrası gazi ve malûllere yönelik sosyal ve hukuki uygulamalardan bahsetmemişlerdir.

Kore Savaşı'na katılmış pek çok askerin kaleme aldığı anılar, onların harp sırasındaki durumları hakkında okuyucuya bilgi vermektedir.[21] Fakat temel problem şudur ki, savaş sonrası sürece dair ayrıntılı bir analiz yapılmamıştır. Zaten ilgili konuya

---

[15] Ali Denizli, **Kore Savaşında Kunuri Kahramanları**, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2010); Ali Denizli, **Kore Harbinde Türk Tugayları**, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1994); Ali Denizli, **Kore Savaşı Uzaklardaki Kahramanlar ve Zaferleri**, (İstanbul: Başlık Yayın Grubu, 2010); Ali Denizli, **Kore Savaşı Kahramanı Şehit Yüzbaşı Kaya Aldoğan**, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2011); Ali Denizli, **Kore Harbinde Şehitlerimiz**, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2010).

[16] Erhan Çiftçi, **Şark Cephesi'nden Kore'ye Bir Türk Generali**, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015); Erhan Çiftçi, **Bahtiyar Yalta Bir Darbeci Subayın Hatıraları**, (İstanbul: Kronik Yayınları, 2020); Puna Pamir-Erhan Çiftçi, **316 Gün "Küçük Kartal"ın Kore Günlüğü**, 2.bs. (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları: 2014).

[17] Aynur Onur Çiftçi, **Ben Türk Kore Savaşı'nda Türk Esirler**, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020).

[18] Celal Dora, **Kore Savaşında Türkler (1950-1951)**, (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1963).

[19] Tahsin Yazıcı, **Kore Birinci Türk Tugayında Hatıralarım**, (İstanbul: Ülkü Basımevi, 1963).

[20] Nazmi Özoğul, **Kore'de Niçin Savaştım?** (Ankara: Karınca Matbaası, 1954).

[21] Sıtkı Vahit Özek, **Kore Hatıralarım**, Behire Özek der. (İstanbul: Kitap yurdu Doğrudan Yayıncılık, 2021).

dair hazırlanan çalışmalar da genel hatlarıyla savaşın kronolojik manada incelenmesinden ibarettir.[22] Diğer yandan Kore gazileri hakkında bölgesel bazlı tezler yazılmıştır. Hazırlanan bu tez çalışmaları, Kore Savaşı'nın siyasi sürecini anlatmaktadır. Tez çalışmaları esnasında gazi ve malûllerle mülakatlar yapılmıştır. Onların bu mülakatlar vasıtasıyla şikâyetleri dinlenmiş, içinde bulundukları dönemdeki sosyoekonomik koşullarından haberdar olunmuştur. Fakat yazılan bu tezlerde gazi ve harp malûllerine yönelik bir sosyal değerlendirme yapılmadığı dikkat çekmektedir.

Kaynak konusunda yaşanan sıkıntının bir benzeri Kıbrıs gazi ve malûlleri hakkındaki çalışmalarda da görülmektedir. Konuya dair hazırlanan çalışmaların büyük bir kısmı, Kıbrıs Harekâtının gerçekleşme safhasından söz etmekte, harekâtın neden ve sonuçları üzerine odaklanmaktadır.[23] Kıbrıs Harekâtında bulunmuş gazilerin anıları okunduğunda umumiyetle harekâtın seyrine dair bilgilere erişilebilmektedir. Harekât sonrası sosyal durumu ilgilendiren bir yoruma rastlanmamaktadır.[24] Kıbrıs Harekâtı gazileri hakkında birçok tez yazılmıştır. Fakat hazırlanan bu tezler, spesifik anlamda gazi ve malûllerin hukuki ve sosyal durumuna dair bir analiz içermemektedir.[25]

Son olarak bu tezde kullanılan ikincil kaynaklar Kore Savaşı ve Kıbrıs Harekâtının siyasi seyrini anlatan araştırma ve inceleme eserlerle kişilerin kaleme aldığı anılardır. Bu tez, yasama organının incelenmesi temelli olmasından dolayı 1950-1980 yılları arasında yayımlanan döneminin öne çıkan süreli yayınları bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Otuz yıllık bir sürecin çalışma sahası olarak belirlenmesinin gerekçesiyse Türkiye'nin bu yıllar arasında gerek ekonomik gerek toplumsal anlamda güçlü bir değişim ve dönüşme maruz kalmasından ileri gelmektedir. Bu tezde gündemin oldukça sıcak olduğu böylesi bir dönem aralığında İstiklal Harbi, Kore

[22] İbrahim Artuç, **Kore Savaşlarında Mehmetçik**, (İstanbul: Kastaş Yayınları, 1990).
[23] İzzettin Çopur, **1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar**, 4.bs. (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2024).
Niyazi Kızılyürek, **Milliyetçilik Kıskacında Kıbrıs**, 6.bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021).
[24] Hasan Kundakçı, **Mehmetçik'ten Anılar Güneydoğu, Kıbrıs ve Kore Anıları,** (İstanbul: Alfa Yayınları, 2011).
Levent Başara-Serhat Güvenç, **Çelik Kanatlar Kıbrıs Üzerinde Son Tanıkların Anlatımıyla Kıbrıs Barış Harekatı'nın Hava Cephesi,** (İstanbul: Kronik Yayınları, 2023).
[25] Örnek olarak bkz.
Kadriye Alen Subaşı, "**Diyarbakırlı Kore Gazileri**", (Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024).
Emine Kılıç, "**Kıbrıs Barış Harekâtı ve Erzincanlı Kıbrıs Gazileri"**, (Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019).

Savaşı ve Kıbrıs Harekâtı gazi ve malûllerinin sosyal ve hukuki durumları incelenerek alanda görülen bir eksiliğin küçük de olsa kapatılması hedefi benimsenmiştir.

2. BİTMEYEN SORUN: İSTİKLAL HARBİ GAZİ VE MALÛLLERİ

Birinci Dünya Savaşı, sonuçları itibarıyla ekonomik, siyasi ve sosyal bir buhran yaratmıştır. Osmanlı Devleti de kaçınılmaz bir şekilde bu süreçten ciddi anlamda etkilenmiştir. Devletin parçalanması ve beraberindeki işgali, en büyük mücadelenin bağımsızlığın kazanılması yolunda verilmesine sebep olmuştur. Bu açıdan İstiklal Harbi, bir Türk devletinin devamlılığı için önemi haizdir. Bu önemden ötürü harbin kahramanları da devletin koruma altına alması gerektiği kimseler hâline dönüşmüşlerdir. İstiklal Harbi sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti, bu savaşın gazi ve malûllerini iktisadi şartlar elverdiği çerçevede mükâfatlandırmıştır. Şehit aileleri, gazi ve malûller, harbin ardından belirli bir ölçüde yardım almışlardır, lakin hukuki anlamda haklarını elde etme noktasında sorunlarla karşılaşılmıştır. Devletin yaklaşımı, İstiklal Harbi dışında yaşanabilecek olası yeni savaşların kahramanlarına yönelik olarak toplumun tutum ve tavrını etkileyebilecek niteliktedir. Zaten bunu tezin gelecek bölümlerinde görmek mümkün olacaktır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bağımsızlık mücadelesine katılan ve gazi ya da malûl şekilde memleketlerine geri dönen kişilerin yaşadığı sorunları ve bu sorunlara karşı üretilmeye çalışılan çözümleri görebilmek için evvela Türkiye Büyük Millet Meclisinin Zabıt Ceridelerini incelemek gerekmektedir. Çünkü toplumun temsilcilerinin ve devletin doğrudan fikrini ve düşüncesini yansıtan Zabıt Cerideleri, gazi ve malûllerin yaşadıkları problemleri ulaştırabildikleri ve çözüm bekledikleri ilk resmî organlardan biridir. Nitekim vekiller aracılığıyla tecrübe edilen sıkıntılar ve aşılamaz sorunlar meclis gündeme taşınarak tartışmaya açılmıştır.

Meclis gündemine taşınan sorun ve problemlerin ne oranda çözümlendiğinin, devletin resmî organlarının gazi ve malûllere yönelik uygulamaları ve düzenlemelerinin neler olduğunun analizi için TBMM'nin Zabıt Ceridelerinin ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi lazımdır. Bu tezin konu kapsamına giren 1950-1980 yılları

arasındaki süreçte İstiklal Harbi'nin gazi ve malûllerinin meclis gündemine tartışıldığı görülmüştür. Aslında savaşın üzerinden çeyrek asırdan fazla bir süre geçmesine karşın hâlâ İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin TBMM'nin gündemi meşgul etmesi, birtakım aksaklıkların giderilmeyip sürdüğüne işarettir. Bunun sebebini anlayabilmek için sorunun temel kaynağı bulunmalıdır. Bu açıdan gazi ve malûllere yönelik uygulamalar, çıkarılan kanunlar ve kanun dönemindeki tartışmalar için meclis görüşmelerinin takip edilmesi gerekmektedir. Bu da Zabıt Ceridelerinin okunmasıyla olacaktır.

2.1.İstiklal Harbi Gazilerine Madalyası Verilmesi

Cumhuriyetin kurulmasının ardından gazi ve harp malûllerinin yaşadığı mağduriyetlerin giderilebilmesi adına çalışmalara hızlıca başlanmıştır. Çıkarılan kanunlar vasıtasıyla gazi ve malûllere belirli bir miktar aylığın bağlanması için çalışılmıştır. Bu kişiler, yazdıkları dilekçeler ve çeşitli süreli yayınlar yoluyla seslerini duyurmaya gayret etmişlerdir. Bu da İstiklal Harbi gazi ve malûllerini ilgilendiren konuların 1930-1976 yılları arasındaki süreçte TBMM'nin ana gündem maddelerinden biri hâline gelmesine vesile olmuştur. Ancak onların sosyal ve ekonomik şartlarının iyileştirilmesinden evvel yapması gereken şey, savaş sahasındaki mücadelelerinin bir şekilde onurlandırılmasıdır. Bu minvalde atılan en ciddi adımlardan biri, Vekiller Heyeti kararıyla gazi ve malûllere kırmızı şeritli madalya takılmasının kararlaştırılmasıdır.[26]

Mecliste İstiklal Harbi gazi ve malûllerine madalya verilmesine dair gerçekleşen görüşmelerde vekillerin gazilik ve malûllüğe yönelik bakış açısı anlaşılabilecektir. Karesi Mebusu Hasan Basri Bey'e[27] göre vatan için fedakârlık madalya veya herhangi bir nişan beklentisiyle yapılamaz. Vatan savunması, manevi ve vicdani bir gerekliliktir. O, "vatanperver" olarak nitelendirdiği bu kişilere birer takdirname gönderilmesinin kâfi geleceğini düşünmektedir.[28] Lazistan Mebusu Dr. Abidin Bey'e göre Hasan Basri Bey sunduğu görüşünde haklıdır. Ona göre çıkacak kanunun uygulanacağı zamanda memleketin savunmasında görev yapan kişiler madalya sahibi olamayacaklardır. Abidin Bey, madalyanın sadece komutanlara ve

[26] Şahin, **age**, 316.
[27] Hasan Basri Çantay, Kurtuluş Savaşı döneminde yazdığı yazılarla Millî Mücadele'ye destek vermiş ve Kurtuluş Savaşı'nın önemini sıklıkla vurgulamıştır.
[28] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem I, Toplantı 1, c.2(28.11.1336): 103.

vesikası bulunanlara verileceğini, fakir köylüye bu madalyaların ulaşmayacağını iddia etmektedir. Bu sebeplerden dolayı kanuna karşı olduğunu beyan etmiştir.[29] Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı Bey'e göreyse vatan savunması vicdani bir görevdir. Bu yüzden kanun kabul edilemezdir. [30]

Karesi mebusu tarafından Süleyman Sırrı Bey'e bir cevap verilmiştir. Ona göre İstiklal Madalyası, Türk devletinin bağımsızlığını kazanmak için savaşan ve mücadele eden kişilere verilecektir ki zaten vatanı kurtarmak herkesin vazifesidir. Fakat bu mebusa göre cephede bu vazifeyi herkes eşit derecede ifa edemeyeceğinden dolayı harp esnasında çeşitli fedakârlıklar göstererek cesurca hareket etmiş kişilere madalya verilmelidir.[31]

İstiklal Madalyası verilmesine ilişkin kanun tasarısının görüşüldüğü esnada bu kanunun kabulünü istemeyen kişiler üç grupta toplanmıştır. Bir gruba göre tasarının görüşüldüğü sırada İzmir ve Bursa'nın düşman işgalinde olmasından dolayı kanunun kabul edilmesi uygun olmayacaktır. Diğer bir gruba göre mebuslar kendilerine madalya verme gibi "garip" bir durumun içerisinde düşeceklerinden dolayı ilgili kanun kabul edilmesi münasip değildir. Üçüncü grupsa madalya verilmesi adetinin Osmanlı saltanat idaresine ait bir uygulama olduğu görüşündedir.[32]

Bir yandan kanunun kabul edilip edilmemesi üzerine tartışmalar sürerken diğer yandan ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartlar sebebiyle yüksek sayıda madalyanın üretilmesinin mali anlamda büyük bir külfeti beraberinde getireceği üzerinde durulmuştur.[33] Buna dair Malatya Mebusu Fevzi Bey tarafından bir açıklama yapılmıştır. Ona göre askere "küçük" bir madalyanın üretilmesi hiçbir şekilde iktisadi anlamda zarar getirmezdi. Aslında madalyanın teşvik edici bir özelliği olabilirdi. Madalyası olacak bir asker hem çevresinde hem de ailesinde iftiharla bakılan kişi hâline gelecek, daha fazla nişan ve madalyayla taltif edilmesi maksadıyla görevine daha sıkı sarılmasına yol açacaktır.[34] Saruhan Mebusu Mustafa Necati Bey ise bu konuda oldukça nettir. "*Millî Dava Uğrunda Çarpışanların Ödüllendirilmesi*

[29] **TBMM Tutanak Dergisi**,1/1, 104.
[30] Süleyman Sırrı İçöz: TBMM'de I. Dönem mebusluğu sırasında yazmış olduğu bir dilekçe ile İstiklal Harbine katılmak istediğini beyan etmiş ve Batı cephesinde görev almıştır. Kendisinin kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyası bulunmaktadır.
[31] **TBMM Tutanak Dergisi**,1/1, 104.
[32]Muharip Gaziler Derneği, **İstiklal Madalyası Tarihçesi ve Tanıtımı**, (Ankara: Feryal Yayıncılık,1983), 19.
[33] **TBMM Tutanak Dergisi**,1/1, 105.
[34] **TBMM Tutanak Dergisi**, 1/1, 104.

Hakkındaki Kanun Tasarısı"nı[35] meclise getirerek harpte yararlılık gösterenlerin madalyayla ödüllendirilmesinin zaruriyetini anlatmıştır:

> Memleketin korunması emrini üzerine alarak fedakârlıkta bulunan her vatandaşın bu tarihî görevini hatırlatacak bir işarete sahip olmasını arzu etmesi kadar tabii bir his olmayacağı açık bulunduğundan, üstün başarısı görülen kimselerin ödüllendirilmeleri hususunda günün koşullarına uygun bir şekil bularak bunu temin etmek gerekmektedir. En gelişmiş uluslardan en geri kalmış uluslara kadar başarı armağanı olarak çeşitli ödüller verilmektedir. Bizim de bu büyük anıları yaşatmak üzere meclisimizin aynı şekilde davranması arzu edilir.[36]

Meclisi ikiye bölen bu madalya kanunu, çeşitli tartışmalar ve eleştirilere rağmen kabul edilmiştir.[37] 29 Kasım 1920 tarihinde onaylanan bu kanunla İstiklal Harbi'ne katılıp cephede ve cephe gerisinde mücadele eden, millî uğurda hayatını kaybeden kişilerin birinci dereceden yakınları gözetilerek madalyalar verilmiştir.[38] Bu kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine yeşil, bizzat cephede savaşan kişilere kırmızı ve cephe gerisindeki kişilere de beyaz madalya verilmiştir.[39] 29 Eylül 1921 tarihinden sonra ise İstiklal Madalyası düzenli olarak dağıtılmaya başlanmıştır. Büyük bir prestij olması sebebiyle oldukça ilgi görmüştür. Bizzat cephede görev yapanların dışında Kuvayı Milliye birlikleri, cephe gerisinde yararlılık gösteren kişiler, İstiklal Madalyası ile taltif edilmek üzere başvuruda bulunmuşlardır.[40]

---

[35] **Muharip Gaziler Derneği**, 22.
[36] **Muharip Gaziler Derneği**, 22.
[37] 66 sayılı İstiklal Madalyası Kanunu:
Madde 1- İstiklal Madalyası bizzat kıta başında (cephede veya iç isyanların bastırılmasında) kahramanlık ve fedakârlık gösteren devlet büyüklerine, amirlerine ve subaylara, Milli Ordu kahramanlarına ve cephe gerisinde yüce maksadın oluşmasında büyük çalışma gösterenlere, millî istiklal uğrunda hayatını feda eden şehitlerin büyük oğluna veya ailesine aittir.
Madde 2- Haklı ve yasal davamızı ortaya atan ve savunan Büyük Millet Meclisi üyelerine birer adet verilir.
Madde 3- Birinci madde gereğince madalya almaya hak kazananların gerekçelerini gösterir onayları Bakanlar Kuruluna gönderilir. Kurulca uygun görüldükten sonra Büyük Millet Meclisi tarafından kabul ve tasdiki halinde verilir.
Madde 4- Büyük Millet Meclisine bağlı bulunan yerlerde meclis huzurunda ve meclis başkanı tarafından, taşrada ise en büyük komutan veya mülkiye memuru huzurunda özel merasimle, madalya hak eden asker ise komutan, sivil ise mülkiye memuru tarafından takılır.
Madde 5- Büyük Millet Meclisi üyelerine verilecek madalyanın kurdelesi yeşil ve cephede bulunanların kırmızı ve cephe gerisinde bulunanların beyaz olacak. Şu kadar ki, milletvekili olup aynı zamanda cephede bilfiil hizmeti belgelenmiş ve birinci madde gereğince madalya almaya hak kazanmış olanların kurdelesinin yarısı yeşil ve diğer yarısı da kırmızı olacaktır.
Muharip Gaziler Derneği, 40.
[38] **Resmî Gazete**, 195(Nisan 1921): 9.
[39] **Resmî Gazete**, ags, 195.
[40] Mesut Uyar, **Bir Asrın Ardından İstiklal Madalyası**, (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul, 2022), 48.

24 Ocak 1924 tarihinde madalya kanununda bir değişiklik yapılmıştır. Buna göre 15 Mayıs 1917 tarihinden itibaren millî cephelerde gerek sıcak savaşta gerekse cephe gerisinde, eşkıya takibinde, çeşitli isyanların bastırılmasında görevli kişilere bir defaya mahsus olmak üzere hizmet miktarları göz önünde bulundurarak bir takdirname verilecektir. Bu kişileri idare eden komutanlar ise İstiklal Madalyası ile taltif edileceklerdir.[41] Devlet nezdinde vazife ve harp malullüğünün aynı muameleyi görmesi gerektiğini savunanlar için önemli bir adım atılmıştır. Fakat süreç içerisinde alınan kararlarla vazife ve harp malûlleri arasındaki farkın belirli çerçeveyle sınırlandırıldığı görülebilecektir. Vazife malûllerinin en az harp malûlleri kadar canlarını tehlikeye atıp gerek isyanların bastırılmasında gerek çeşitli eylemlerin önlenmesinde gösterdikleri çabanın küçümsenmeyecek derecede olduğu söylenebilir. TBMM'nin bu kararı almasındaki en temel gerekçesi, yeni savaştan çıkmış bir millet nezdinde askerliğe, göreve ve vatan savunmasına karşı oluşabilecek olumsuz bir bakış açısını engellemektir. Tekrardan bir savaşın patlak verebileceği öngörüsüyle hareket edilerek asker ihtiyacının yeniden gündeme getirilip gazi ve malûllere yönelik karar alınarak olumlu bir hava yaratılmak istenmiştir.

İstiklal Madalyası, 869 sayılı kanunun 30 Mayıs 1926 tarihinde kabul edilmesiyle birlikte harbe katılıp disiplinsizliği görülmeyen herkese verilen bir savaş hizmet madalyasına dönüştürülmüştür ki böylece toplumun her kesiminden insana verilebilmesinin önü açılmıştır.[42] Ancak bununla beraber sorunlar da baş göstermiştir. Bir yandan madalyalar arasında yapılan sınıflandırmaya itirazlar edilmiş, diğer yandan madalya almaya hak kazanmış olduğu hâlde madalyasını alamamış kişiler gündeme gelmiştir. Bunların dışında madalya sahibi olabilmek adına çeşitli başvurularda bulunulup TBMM'nin gündemi oldukça yoğun bir şekilde meşgul edilmiştir.

Yapılan başvuruya örnek olarak Çankırı nüfus müdürünün talebi gösterilebilir. Talep değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Kanunun belirttiği tarihler içerisinde harpte yer aldığını gösterir evrakların tam olmaması sebebiyle bu talep reddedilmiştir.[43] Diğer bir örnekse savcı sıfatıyla Erzurum'da görev yapan İbrahim Ethem Bey'in Millî Mücadele'de yaptığı yararlılıklar için kendisine İstiklal Madalyası verilmesi talebidir. Ancak kendisinin atama tarihi, madalya kanununun birinci maddesinde belirtilen

[41] **Resmî Gazete**, 57(Şubat 1924): 262.
[42] Uyar, **age**, 84.
[43] **Resmî Gazete**, 1060(Kanunuevvel 1928): 6190.

tarihle uyuşmadığı için bu talebi kabul edilmemiştir. Aynı şekilde Bursa'da hapishane müdürü olarak görev yapan Halil İbrahim Bey ve Millî Mücadele döneminde Gemlik kaymakamı olan İbrahim Bey de İstiklal Madalyası talebinde bulunan kişiler arasındadır. Her ikisinin talebi de madalya kanununa aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.[44] Kıdemli Yüzbaşı Rıza Bey'in kendisine madalya verilmesi yönünde TBMM'ye yaptığı başvuru, diğer örneklerde olduğu gibi madalya kanuna mugayir olması sebebiyle kabul edilmemiştir.[45]

Anlaşılabileceği üzere yukarıdaki örnekler olumsuzdur. TBMM'ye yapılan başvuruların olumlu neticelendiği de olmuştur. Harpte bizzat bulunup mücadele ettiği kanıtlanmış olan Balıkesir Mebusu Muzaffer Bey'e kırmızı şeritli bir İstiklal Madalyası verilmiştir.[46] Savaşta bulunanların dışında madalya kanununun belirttiği şekilde Millî Mücadele sırasında yararlılık gösterenlere ise beyaz şeritli İstiklal Madalyası verilmiştir.[47]

Meclis Tutanakları incelendiğinde özellikle 1926-1932 yılları arasında İstiklal Madalyası alma yönünde yoğun bir başvurunun yapıldığı görülebilecektir. İstiklal Harbi gazi ve malûllerine madalya verilmesi hem onları manevi anlamda onurlandırdığı hem de halkı teşvik etmesi açısından önemlidir. Bu da doğal olarak başvuruların artmasının temel sebeplerinden biridir. İstiklal Madalyası, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmî madalyası olma özelliğine haizse de zamanla ayrım gözetmeksizin pek çok kişiye verilmesi, böylesi maneviyatı yüksek bir madalyanın değerini düşürerek sıradanlaştırmıştır. Diğer yandan madalya verilmesine dair kararın çıkması için bir prosedür işletilse de bazı gazi ve malûllerin mağdur edildiği olmuştur. Bunun yarattığı tesir, daha sonraki bölümlerde 1940-1968 yılları arası analiz edilirken değerlendirilecektir.

---

[44] **Resmî Gazete**, 1129(Şubat 1929): 6669.
[45] **Resmî Gazete**, 1416(Şubat 1930): 8687.
[46] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem V, Toplantı 44, c.8(Mayıs 1932): 106.
[47] "Orhaneli kaymakamı iken Millî Mücadele sırasında vatani hizmetlerde bulunan Bahattin Bey'e beyaz şeritli İstiklal Madalyası verilmiştir."
Resmî Gazete, 1964(Aralık 1931): 1022.
"Millî Mücadelede görev yapmış olan ve göstermiş oldukları yararlılıklar sebebiyle Sabık umuru siyasiye müdürü Belgrat mümessili Hikmet Bey, Müsteşar Suat Bey, Hukuk Müşaviri Münir Bey ve Umuru Şehbenderiye ve ticariye müdürü Tevfik Kâmil Bey'e beyaz şeritli İstiklal Madalyası verilmesi kararlaştırılmıştır."
Resmî Gazete, 1129(Şubat 1929): 6668.

2.2.İstiklal Harbi Gazi ve Malûlleri ile İlgili Çıkarılan Kanunlar

2.2.1.Gazi ve Malûllere Maaş Bağlanması

İstiklal Harbi gazi ve malûlleri, vücutları el verdiği sürece hayatlarını idame ettirebilmek için çalışmışlardır. Ancak bazılarının bedenen engelinin olması, çalışmalarının önündeki en büyük engeldir. Bu açıdan onların hayat standartlarının iyileştirilebilmesi için yapılacak en önemli girişim devlet tarafından kendilerine maaş bağlanması olacaktır. İstiklal Harbi gazi ve malûllerine maaş bağlanması konusu 1921 yılında gündeme gelmiştir. İcra Vekilleri Heyetinin 3 Temmuz 1921 tarihli toplantısında kabul edilen bir kararnameye göre "*Müdafaa-i Mukavemet Cemiyetleri tarafından icraatla ve icraatsız olarak kaydedilip Kuvayımilliye ve Kuvayıseyyarede resmiyeti tanınanlara veya tanınmayanlardan malûl kalanların kendilerine ve şehit olanlarının ise ailelerine*" maaş bağlanacaktır.[48] Alınan bu kararla birlikte İstiklal Harbi'nde mücadele eden gazi ve malûllerin bir nebze de olsun mağduriyetleri giderilmeye gayret edilmiştir. Ancak kanunun uygulanması noktasında hâliyle birtakım aksaklıklar yaşanmıştır ki harbe bizzat katıldığı hâlde resmî belgeleri tam olmayan kişiler bu kanundan istifade edememişlerdir.

Müdafaa-i Milliye Encümenine göre harp malûllerine tahsis edilen ödenek, harbe katılmış diğer kişilere tahsis edilen ödenekten farklı olmalıdır. Arasında bir fark olmaması sebebiyle gerekli düzenlenmenin yapılması hususunda Millet Meclisine bir mazbata sunulmuştur. Bu mazbataya ayrıca kişilerin malûllük derecelerinin tespiti ve onların kategorize edilebilmesi için bir emraz cetveli ilave edilmiştir. Harp malûllerinin derecelerinin bu cetvele göre tespit edilmesi beklenmiştir.[49] Özetle Müdafaa-i Milliye Encümenin bu mazbatasında mevcut tekaüt kanunundaki maddeler uyarınca malûl kalıp bu malûliyetleri dereceyle belirlenmiş malûllere zam yapılması, malûl olup geçinmekte zorlanan kişilerin askerî ve mülki hastanelerin gözetimi altında tutulması ve hastane masraflarının kendisine tahsis edilen ödenekten karşılanması teklif olunmuştur.[50] İlaveten çeşitli uzuvlarını kaybetmiş kişilerin uzuv temininin bizzat Müdafaa-i Milliye Encümeni tarafından sağlanması, yurt içerisinde tedavisi

[48] Şahin, **age**, 319.
[49] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem II, Toplantı46, c.13(03.02.1341): 120.
[50] **TBMM Tutanak Dergisi**,46/13, 120.

mümkün olmayan kişilerin masraflarının Müdafaa-i Milliye Vekaletince karşılanmak kaydıyla Avrupa'da tedaviye gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir.[51]

Konuya dair görüş belirten Ardahan Mebusu Halit Paşa (Karsıalan)'ya göre malûller ihtiyaçlarını giderebilmek adına mutlaka birine gereksinim duymaktadır. Malûllerin yaşadıklarını tecrübe edebilmek ve görebilmek ancak onlarla vakit geçirmekle mümkün olacaktır. Paşanın yaptığı tahkikatta görme duyusunu kaybeden ya da yürüyemeyen bazı malûllerin aileleri tarafından sokağa atıldığı tespit edilmiştir. Halit Paşa'ya göre gazilere gösterdikleri fedakârlıktan ötürü devlet ve millet olarak borçlu hissedilmeliydi. Bu yüzden bir an evvel ilgili kanunun yürürlüğe girmeliydi.[52]

İzmir Mebusu Mustafa Necati Bey'e göre devlet bütçesinde belirli tasarruflar yapmak mümkündür. Fakat malûllerin maaş ödemelerinde hiçbir şekilde tasarrufa gidilmeyecektir. Çünkü bu kişilerin devletten başka güvenebilecekleri bir yer yoktur. Mustafa Necati Bey'e göre ilgili kanun gazi ve malûllere bir lütuf olarak sunulmamalıdır. Bu onların en doğal hakkıdır. Tüm bu gerekçelerden ötürü kanunun kabul edilmesinden taraf olduğunu açıklamıştır.[53] Eskişehir Mebusu Arif Bey'e göreyse malûller bir milletin en önemli temsilcileridir. Bu nedenle her devlet, malûllerine kendi şerefine yaraşır bir şekilde davranmalıdır ve davranacaktır. Zaten ona göre maaş bağlanacak kişilerin sayısı bellidir. Ayrıca bu kanunun kabul edilmesiyle birlikte bir nevi Türkiye Cumhuriyeti'nin güç ve kudreti de gösterilmiş ve hissettirilmiş olacaktır.[54]

Meclisteki tartışmalar ve görüşmeler sonucunda sunulan bu kanun teklifi kabul edilmiştir. Böylece malûllere ek bir ücret ödenmesinin önü açılmıştır.[55] Kendi kendine yaşamını idame ettiremeyecek vaziyetteki malûller bu kanun kapsamında yurtlara

[51] **TBMM Tutanak Dergisi**,46/13, 120.
[52] **TBMM Tutanak Dergisi**,46/13, 121.
[53] **TBMM Tutanak Dergisi**,46/13,123.
[54] **TBMM Tutanak Dergisi**,46/13, 129.
[55] Madde 1: Tekaüt ve istifa kanununun yirmi dört ve yirmi beşinci maddeleri mucibince malûl kalıp yirmi altıncı maddede gösterilen derecatta malûliyetleri heyeti sıhhiye raporlarıyla berri, bahri, havai muvazzaf , mütekait, ihtiyat, milis ve jandarma erkan, ümera ve zabitan ve memurin ve mensubini askeriye ile küçük zabitan ve efrada maaşlarından 13 kanunuevvel 1335 tarihli kararnameye tevfikan verilmekte olan ve bundan sonra kavanini mahsusa ile verilecek olan tahsisatı fevkaladeye zamimeten şehri berveçhiati zamaim maktudan ita ve arazi teffiz olunur. İşbu zammiyat hiçbir tevkifata tabi değildir. İstiklal muhaberatı askeri malûlleri 22 teşrinievvel 1339 tarihli kanunun ikinci maddesinden istisnaen, maaş aslileri esası dahilinde, tekaüde sevk olunurlar."

yerleştirileceklerdir.[56] Ülke sınırları içerinde tedavisi mümkün olmayan kişiler ise yurt dışında tedavi edilmek üzere Müdafaa-i Milliye Vekaletinin desteğini göreceklerdir.[57]

Geçen süre zarfında alınan kararlar bir dereceye kadar gazi ve malûllerin durumunu güçlendirmeye yardımcı olmuştur. Ancak 1930 yılında onların içinde bulundukları başta zorlu iktisadi koşullar TBMM'nin gündemi hâline gelmiştir. Kendilerine tahsis edilen maaşta bir iyileştirme yapılması gerektiği konusu görüşülmeye başlanmıştır. Bunun neticesinde Tekaüt Kanunu'nun çıkarılmasına hükmedilmiştir.[58] Çıkarılan bu kanunla gözetilen amaç, zaman içerisinde etkinliğini yitiren gazi ve malûllere bağlanan maaşların belirli bir iyileştirmeye tabi tutulmasını sağlamaktır.

Gazi ve malûllerin maaş meselesi uzun bir dönem tartışma konusu olmuştur. 3 Haziran 1930 tarihinde çıkarılan 1683 sayılı kanunla malûllerin konumları ve alacakları maaşların oranları net bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre vücutlarında bulunan herhangi bir problem nedeniyle vazifelerini gerçekleştiremeyecek durumda olan ve tedavisi imkânsız hastalıklara sahip kişiler malûl olarak sınıflandırılmıştır.[59] Malûliyetin ispatı için en az üç doktor muayenesi şart koşulmuştur. Muayene edenlerin iki tanesinin askerî hekim olması zorunlu tutulmuştur. Malûliyeti raporla ispat edilmiş kişilere malûliyet derecesine göre maaş bağlanması kararlaştırılmıştır.[60] Bu kişilerin malûliyetlerini üç senede bir raporla tekrardan bildirmeleri şartı konulmuştur. Buna göre de tekaüt maaşı belirlenecek ya da maaşlar kesilecektir.[61] Kanunun yürürlüğe

---

[56] "Madde 2: Malûl zabitan ve efrattan olup vezaifi hayatiyesini kendi kendine temin ve idareden aciz oldukları heyeti sıhhiye-askeriye raporuyla ve mahalli hükümlerince musaddak olanlar Müdafaa-millîye vekaletince İstanbul da tesis edilecek malûl gaziler yurdunda meccanen iskân ve maaşlarından kat olunacak esman mukabilinde iaşe olunurlar."

[57] "Madde 4: Memleket dahilinde tedavileri mümkün olmayacağı sıhhiye dairesince tebeyyün edenlerin, masafiratı Müdafaa-i Milliye vekaletince tesviye edilmek üzere, Avrupa müessesatı sıhhiyesine izam ve tedavileri temin olunur."

[58] Şahin, **age**, 321.

[59] **Resmî Gazete**, 1517(Haziran 1930): 9040.

[60] **Resmî Gazete**, ags, 9040.

[61] "Madde 37: Dereceli askeri malûller her üç senede bir askeri sıhhiye heyeti tarafından muayene edilerek malûliyet ve terfih dereceleri yeniden tespit olunur.
Bu üç senenin malûliyet ve terfih derecelerinin tespiti için daha evvel icra kılınmış olan muayene neticesinde tanzim olunan raporların usulen tasdiki tarihidir. Zabitler ve askeri memurlardan malûliyetleri zail olarak derece haricinde kalanların malûliyet ve terfih zamları kesilir. Ve bu baptaki sıhhi raporun tasdiki tarihinden itibaren yalnız hizmet müddetlerine göre isabet eden tekaüt maaşları verilir. Efrattan olanların tekaüt maaşları kesilir.
Madde 38: Malûliyetleri zail olanların, üç sene sonra, bir defaya mahsus olmak üzere tekrar muayeneleri icra edilir. Aynı malûliyetin tekevvünü ile tekrar derece dahiline girmeleri icap ederse son muayene raporunun tasdikinden itibaren malûliyet ve terfih zamları yeniden tespit ve ifa olunur."
Resmî Gazete, ags, 9040.

girdiği tarihte yapılan muayeneler neticesinde malûllüğü tespit edilemeyenler yeniden muayene olarak malûllük başvurusunda bulunamamaktadır.[62]

Malûllerin hak kaybına uğramasını engellemek maksadıyla bulundukları kıta ve mevkiye dair evrakların incelenmesi neticesinde hangi tarihten itibaren malûl maaşı alması gerektiği raporlanarak kendilerine maaş ödemesi yapılması kararlaştırılmıştır.[63] Bunun dışında harpte ve eşkıya müsademelerinde sakat kalan ve tedavisi sırasında tıbbi müdahalenin sonucu olarak vefat edenlerin yetimlerine birinci dereceden harp malûllüğü maaşının %75'i, harbiye ve bu derecedeki sınıflar, küçük zabitler ve gediklilerin yetimlerine birinci dereceden malûliyet maaşının bağlanmasına hükmedilmiştir.[64]

2.2.2.1683 Sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanununa Ek Kanun

1683 sayılı kanunla malûllerin maaş alma şartları belli sınırlar çerçevesinde belirlenmiştir. Malûliyetlerinin üç senede bir kontrolünün yapılması zamanla hem malûller için bir sıkıntı yaratmış hem de sistemsel birtakım zorluklara sebep olmuştur. Malûllerin muayenesinin yarattığı zorlukları göz önüne alarak değerlendirmelerde bulunan mebuslar vardır. Örneğin Malatya Mebusu Nedim Zabcı[65] meclise sunduğu bir teklifle şunları dillendirmiştir. Ona göre ülke içerisinde pek çok yere dağılmış olan malûllerin muayene için bulundukları yerden tam teşekküllü bir hastaneye gitmelerine maddi imkanlarını el vermeyecektir. Maddi imkanları el verse dahi günlerce muayene olmak için beklemeleri gerekecektir. Bu sebeple onların sağlık durumları daha kötü bir hâle gelecektir. Nedim Zabcı, bütün bunlar göz önünde bulundurularak iki dönem muayenesini yaptırarak malûllüğünü ispat etmiş malûllerin üçüncü defa muayeneye tabi tutulmaması gerektiği yönünde bir teklifi meclise sunmuştur.[66]

1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu'na ek bir madde eklenmesi teklifi Millî Müdafaa Encümeni, Bütçe Encümeni, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni ve Maliye Encümeni tarafından incelenip değerlendirilmiştir. Millî Müdafaa Encümeninin yaptığı tahkikata göre subay ve erat olmak üzere 10 bini aşkın malûl vardır. Bunlardan malûliyetleri sürekli bir seyir göstermeyenlerin üç senede bir

[62] **Resmî Gazete**, ags, 9040.
[63] **Resmî Gazete**, ags, 9040.
[64] **Resmî Gazete**, ags, 9040.
[65] Nedim Zabcı, Eski Muharipler Derneği Başkanlığı yapmış aynı zamanda kırmızı şeritli İstiklal Madalyası sahibidir.
[66] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem VI, Toplantı 4, c.29(Aralık 1942): 216.

muayeneye tabi tutuldukları tespit edilmiştir. Malûllerin üç defa art arda muayene edilmeleri neticesinde malûliyet dereceleri değişmeyenlerin tekrar muayene edilmemeleri daha doğru bir karar olacaktır. Konuya dair Bütçe Encümeninin sunduğu rapora göreyse her dönem muayene edilen malûllerin birçoğunun malûliyet dereceleri düşmektedir. Üç dönem muayene edildikleri hâlde bile bu durum yaşanmaktadır. Bu da herhangi bir kesinlik oluşturamaz. Bütçe Encümeninin raporuna göre 1683 sayılı kanuna ek alınarak karar, hak ve adalete uygun düşmeyecektir.[67]

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümenine göre bazı malûliyetlerin tespiti kolayca yapılamamaktadır. Henüz yaşı gençken malûl kalmış bir kişinin on beş yıldan sonra malûliyetinin düşürülmesi ve mesleksiz kalması göz önünde bulundurulduğunda muayenelerin devamlılığı doğru bir karar olacaktır. Bu encümene göre ilk muayenede malûliyeti tespit edilen kişiler yeniden kontrole çağrılmamaktadır. Malûliyet derecelerinde yaşanan değişimler genellikle üç ve altıncı derecede görülmektedir.[68] Maliye Encümeni, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümenin ileri sürdüğü düzeltmelere katılmaktadır.[69]

İncelenen raporlar ve üzerinde yapılan tartışmaların akabinde Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu'nun 39. maddesinin değiştirilmesine dair 4346 numaralı kanun, 30 Aralık 1942 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanuna göre askerî malûllerin ilk muayene ya da üç senede bir gerçekleşen muayenelerinin sonucunda malûliyet derecelerinin artması veya azalması neticesinde tekrar muayene olmalarına gerek duyulmayacaktır. Bu durum onların evraklarına işlenecektir. Üç sene arayla yapılan iki muayenenin ardından malûliyetleri sabit kalanların kendi talepleri olmadığı takdirde muayeneye zorunlu tutulmamasına hükmedilmiştir.[70]

1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu'na yapılan bu eklemeyle malûllerin her üç yılda bir muayene edilerek malûliyetlerini ispat yükümlülüğü kaldırılmıştır. Böylece onların maddi ve sıhhi anlamda mağdur duruma düşmeleri engellenmiştir. Alınan bu kararla belirtilen aralıklarda muayenesi yapılan malûller iki ya da en fazla üç muayenenin ardından adlarına bağlanmış olan malûl maaşını düzenli bir şekilde almaya devam edeceklerdir. Bu kanun aslında malûliyeti uzun yıllar süren ve ardından malûliyeti sonlanmasına rağmen mevcut yaş durumundan ötürü ekonomik

[67] **Bütçe Encümeni Mazbatası**, 15.01.1942- k.no:2/32, 40.
[68] **TBMM Sıhhat ve İçtima Encümeni Mazbatası**, no:15.01.1942-2/32 k.no: 4.
[69] **TBMM Maliye Encümeni Mazbatası**, 26.12.1942- 2/32 k.no: 11.
[70] **Resmî Gazete**, 5297(Ocak 1943): 4225.

anlamda kendisini geçindiremeyecek kişiler için oldukça yerine bir karardır. Kanunun en önemli getirilerinden biri, malûllerin kendilerini güvence altında hissetmelerini sağlamasıdır. Bu da devlet ve millet için mücadele edilmesi noktasında bir motivasyon ve inanç kaynağıdır.

İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte her yerde hissedilen ekonomik krizden Türkiye de etkilenmiştir. Ortaya çıkan enflasyon sebebiyle malûllerin aldığı maaşlar hâliyle erimiştir. Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu, bu durumu TBMM gündemine taşımıştır. Ona göre harp malûllerinin büyük bir kısmı teğmen ve yüzbaşı gibi rütbelere haiz kişilerdir. Genç yaşta emekli olmuşlardır. Zaman içerisinde evlenip aile kurmuşlar ve çocuk okutmak zorunda kalmışlardır. Bu da aldıkları maaşların yetersiz kalmasına yol açmıştır. Tüm bu nedenlerden dolayı harp malûllerinin hak ettiği maaşlar kendilerine tahsis edilmelidir.[71] Tekelioğlu, bizzat Millî Mücadele'ye katılmış asker kökenli biridir. Bundan ötürü gazi ve harp malûllerinin mağduriyetlerini sıklıkla dillendirmiştir. Bu mağduriyetlerin çözümü noktasında meclise önerge vermiştir.[72]

Millî Savunma Komisyonu konuya dair bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre harp malûlleri ve şehit yetimlerine 23 yıl önce verilen 1683 sayılı kanuna dayanan maaş oranları, onlar için artık yetersizdir. Değişen dünya şartları düşünüldüğünde bu yetersizlik açık ve seçik bir şekilde görülebilmektedir. Komisyona göre kanunun hızlı bir şekilde çıkarılması ve bunun Emekli Sandığı Kanunu'nda öncelikle bir şekilde yer alması lazımdır.[73]

Kanun teklifine dair Bütçe Komisyonu bir rapor kaleme almıştır. Bu rapora göre harp malûlü olup muhtaç durumda bulunan kişilerin içinde bulundukları vaziyetten kurtarılmaları gerekmektedir. Teklif, harp malûllerinin problemleri dikkate alınarak ve onların öncelikleri göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir. Komisyona göre yapılacak olan yardımlar, bütçenin gelir fazlası kısmından karşılanabilecektir.[74] Komisyon raporları dikkate alınarak harp malûllerine yönelik

[71] **TBMM Bütçe Komisyonu Raporu**, 26.10.1942-2/44, s.: 231.
[72] Taner Aykut, **Türk Siyasi Hayatında Sinan Tekelioğlu (1939-1960)**, (Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,2019), 30.
[73] **TBMM Milli Savunma Komisyonu Raporu**, 13.06.1947-2/44.
[74] **TBMM Bütçe Komisyonu Raporu**, 17.06.1947-2/44, 131.

1683 sayılı kanunun ardından onların maaşlarının iyileştirilmesine hükmedilmiş ve dereceleri uyarınca maaşlarına belirli bir zam yapılmıştır.[75]

1683 sayılı kanunda yapılan değişiklikle dönemin ekonomik şartlarına uygun bir orana denk gelecek bir maaşın verilmesi öngörülmüştür. Savaşın yarattığı yeni dünya düzeni ve bunun sonucunda Türkiye'de hissedilen ekonomik kriz dikkate alındığında maaşların yeterli olmadığı söylenebilir. Ancak ordu ve silahlı kuvvetlerin kökenini ulus teşkil etmektedir. Bir ulusu tamamlayan ve bir bütün hâline getiren en önemli parçalardan biri budur.[76] Bu bakımdan bir ulus, manevi açıdan ne kadar güçlü olursa ordusu da aynı derecede güçlü olacaktır. Ulusun manevi yönden kuvvetlendirilmesi ve onurlandırılması doğrudan orduya sirayet edecektir. Bu da beraberinde fiziksel anlamda olumlu bir hissiyat yaratarak mücadele gücünün artmasına yol açacaktır. Harp malûllerine yönelik alınan kararlar ve yapılan düzenlemelere de bu yönden bakmak gerekmektedir. Onların onurlandırılması ve unutulmadıklarının gösterilmesi bu açıdan oldukça kıymetli ve önemlidir.

2.2.3. 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu

Malûllerin maaş ve statülerini net bir şekilde belirleyen kanun, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'dur. İlgili kanunun kabul sürecindeki tartışmaların ana temasını malûllerin yaşadıkları ekonomik ve sosyal problemler teşkil etmektedir. Hatta TBMM'deki bazı vekiller konuya dair görüş bildirmişlerdir. Kayseri Mebusu Sait Azmi Feyzioğlu, söz konusu kanun tasarısıyla 1683 sayılı Tekaüt Kanunu arasında bir karşılaştırma yapmıştır. Ona göre 1683 sayılı kanunun kabul ettiği sistem, bütçe sistemidir ki bunun anlamı "*bir şey almadan çok şey vermektir*". 1638 sayılı

[75] "Madde 1: Harp malûlü bulunan subay ve askeri memurlardan harpte fiilen ateş altında veya harekât sahasında veyahut bu sahaya gidiş esnasında herhangi bir şekilde malûl olmuş olanlara 1683 sayılı kanuna veya ondan evvelki hükümlere göre bağlanmış ve başlanacak malûl aylıklarının çeşitli kanunlarla ve 4992 sayılı kanunla yapılmış olan zamlarıyla birlikte toplamına %50 si eklenir.
Madde 3: Harp malûlü erlerden (harp okulu ve muadili öğrenciler ve gedikliler dahil)551 sayılı Askeri Malûllerin Terfihi Hakkındaki kanunun birinci maddesinde yazılı malûllük derecelerinden bir, iki, üç ve dördüncü derecelere girenlerle girecek olanların terfih zamları birer misli arttırılır. Beş ve altıncı derecelerine girecek olanlara onar lira terfih zammı verilir. Çeşitli kanunlarla terfih zamları hakkında kabul edilmiş olan hükümler bu maddeye göre yapılacak ödemeler hakkında aynen uygulanır. Bu zamlarda dul ve yetimlere intikal etmez."
Resmî Gazete, 6641(Haziran 1947): 6641.

[76] Erich Von Ludendorff, **Topyekûn Harp,** çev. Aynur Onur Çiftçi-Erhan Çiftçi (İstanbul: Dergâh Yayınları,2020), 25.

kanun, emekli aylıklarını bağlamak için asıl aylığa göre tanzim edilmiş bir bareme dayatmadır.[77]

Emekli Sandığı Kanunu'nun 64. maddesi harp malûllüğü kavramını tanımlanmaktadır. Buna göre harpte fiilen ateş altında, harp bölgesinde harp hareket ve hizmetlerini gerçekleştirmesi sebebiyle, harpte ya da harbe hazırlık devresinde, düşman silahlarının tesiri nedeniyle askerî harekât gerektiren sınır hareketleri sırasında ve bu hareketler sonucunda sakatlanan ordu tarafından görevlendirilmiş kişiler harp malûlü şeklinde adlandırılmıştır. Harp malûlleri vazife malûllerinden ayrı tutularak derecelerine göre ek maaş almaya hak kazanmışlardır. Kanun tasarısında mevzubahis edilen ek ücret, harp malûllerinin döneminin şartlarına göre ihtiyaçlarını giderebilmesine yardımcı olması maksadıyla öne sürülmüştür. Ek ücretin tespiti devlet bütçesine göre yapılmıştır. Devletin içinde bulunduğu ekonomik şartlar çerçevesinde sağlanabilecek en uygun ücret belirlenmeye çalışılmıştır.

Kanunun 65. maddesi malûllere yapılması planlanan yardımlar hakkındadır. Bu maddeyle malûllerin ihtiyaç duyduğu uzuvların temini, yurt içinde tedavi olamayan kişilerin ücretsiz bir şekilde yurt dışına gönderilmesi, yapacakları bu yurt dışı seyahatlerinde ordu mensubu sıfatıyla kabul edilmeleri, yaşamını tek başına idame ettirme noktasında problem yaşayanların devlete ait yurtlarda bakımının sağlanması, çocuklarının eğitim hayatında başarılı olmaları durumunda onların devlet yurtlarına yerleştirerek ücretsiz okutulmaları gibi esaslar belirlenmiştir.[78] 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun onaya sunulan pek çok maddesi, Askerî ve Tekaüt Kanunu ile benzerlikler göstermektedir. 5434 sayılı kanunun ayırt edici özelliği, harp malûllüğü kavramının kesin ve açık bir şekilde tanımlanmış olması ve vazife malûlleri ile harp malûlleri arasındaki maaş farkının belirlenmesidir.

Söz konusu kanunun görüşüldüğü dönemde Bursa Mebusu Yılmazipek bir konuşma yapmıştır. Ona göre bu yeni çıkarılacak olan kanun, 551 sayılı kanunla harp malûllerine verilen pek çok hakkı alacaktır. Çünkü 551 sayılı kanunla harp malûllerine ücretsiz tedavi, düşük ücretli ilaç temini, yurt dışında tedavi olma imkânı, suni uzuv temini gibi pozitif ayrımcılıklar tanınmıştır. Gündemi kanunun kabul edilmesiyle sadece 1.500 liradan fazla iradı olanlara bu ücret verilecektir. Yılmazipek'e göre vatan ve millet için kör, sağır ya da topal olmayı göze alan harp malûlleri, hak ettiği değer

[77] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem VIII, Toplantı3, c.19(Mayıs 1949): 194.
[78] **TBMM Tutanak Dergisi**,88/19, 195.

ve yardımı görememektedir. O, harp malûlleri konusunda Avrupa'ya bakış alınan kararlar noktasında oldukça geride olduklarını ifade etmekten çekinmemiştir. Buna dair örnek vererek Avrupalı devletlerin malûllere bakışını şöyle anlatmıştır:

> […] Tedavi için Viyana'da hastanedeyken hastaneye bir bayan geldi, kolunda kör bir mülazım vardı, bayan prenses imiş, subayla konuşmaya başladım, derken prenses konuşmamı işitti ve bana aynen şunu söyledi: Devletimin, milletimin bekası için, benim için kör olmuştur, sizin memleketinizde bunu yapmazlar mı? dedi. Yok yaparlar ama merak ettim de sordum, dedim.[79]

Yılmazipek, konuşmasının devamında harp malûllerine yönelik Viyana'daki uygulamalardan bahsetmiştir. Ona göre Viyana'ya gelen malûller için otel veya daire tesis edilmektedir. Bu tesis edilen yerlerin ücreti Merkez Komutanlık tarafından karşılanmaktadır. Her tiyatroda bir loca ile on adet sandalye harp malûllerine ayrılmaktadır. Böylesi küçük ayrıntılara rağmen Türkiye'deki malûllerin buna benzer talepleri yoktur. Tek dertleri, sağlık konusunda yardım almak ve hayatlarını idame ettirecek bir maaşın kendilerine bağlanmasıdır.[80] Aslında harp malûlleri bırakın böylesi istek sunmayı, belirli bir talepte dahi bulunmamışlardır. Belki de yapılması gereken ana hamle, harp malûllerinin derecesine göre sürekli ve hakkaniyetli bir maaşa bağlanmalarıdır.

İlgili kanunun görüşüldüğü esnada Hatay Mebusu Eyüp Durukan, kendisi aracılığıyla meclise bir dilekte bulunan malûllerin talebini şöyle dile getirmiştir:

> […] Birinci ve ikinci dereceden malûl olmuş ve ahiren yardıma muhtaç bazı harp malûlü arkadaşlarımız olduğu ve bunların kendilerine sırf bakmak için evlenmemiş, dul kalmış hemşireleri vardır. Kendilerinin vefatında bu malûllerin hemşireleri sefil ve perişan kalacaktır. Onun için birinci veya ikinci derecede malûl kalan harp malûlü olan erkek kardeşine sırf bakmak şartıyla evlenmemiş, dul kalmış hemşireleri vardır. Ve bu kişilerin de belirli yardımlar alması gerekmektedir.[81]

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılabileceği üzere malûllerin hemşireleri için bir düzenleme yapılması gerektiği beklentisi vardır. Aslında konuya dair bir karar alınmıştır. Söz konusu kanunun 67. maddesinin (e) fırkasına bir ilave yapılarak birinci ve ikinci dereceden malûl erkek kardeşine bakan kız kardeşlerin kanundan istifade edebilmesinin önü açılmıştır. Emekli Sandığı Kanunu'na dair yapılan görüşmelerin

[79] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem VIII, Toplantı3, c.19(Mayıs 1949): 799.
[80] **TBMM Tutanak Dergisi**,92/19, 800.
[81] **TBMM Tutanak Dergisi**,92/19, 800.

yedicisinde geçici olarak kabul edilen 46. madde[82] üzerinde bir tartışma yaşanmıştır. Aslında bu tartışmalar, harp malûllüğü ve vazife malullüğü arasındaki ayrımı ve bu ayrımın vekiller tarafından neden desteklendiğini göstermektedir.

İzmir Mebusu Münir Birsel, bahsedilen geçici maddenin (c) fıkrasında yer alan ifadelere yönelik bir söz almıştır. Ona göre 1947 yılında harp malûllerinin yaşadığı ağır şartlar sebebiyle meclise gelen başvurular neticesinde 5107 sayılı kanun kabul edilmiştir. Kanun uyarınca harp malûlü kabul edilen kişilerden iki şartı sağlayanlara %50 zam yapılmıştır. Er, dul ve yetimlerse bu kapsamın dışında tutulmuşlardır. Birsel, kanunun tatbikini şöyle anlatmıştır:

> […] Bugün adedi yanılmıyorsam, zannederim 884 kadar olan subay ve askerî memur harp malûllerinden ancak 150'si birinci madde ve dördüncü maddeye göre lazım gelen şartları yani zam alma şartlarını haiz olmadıkları anlaşıldı ve bunlar zamdan istifade edemediler. Şimdi bu fıkra ile şunu yapıyoruz:
>
> 4'üncü maddeye göre 5107 sayılı kanundan istifade etmemiş olanları da yine bu kanunla harp malûllerine yaptığımız zamlardan istifade ettiriyoruz. Ancak birinci maddeye göre zamdan istifade edemeyecekler, arasından da yalnız hâl-i isyanda bulunan çetelerle harp edenleri ve yaralananları kabul ediyoruz. Bunun haricinde kalan, fakat kanuna ve meclisin tefsir kararına göre evvelce harp malûlü sayılmış bir kısmına bu kanunla tanıdığımız harp malûlü zammını vermiyoruz.[83]

Birsel'in yaptığı konuşmasında asıl vurguladığı nokta, sıcak savaşa katılarak malûl kalmış kişilerle harp esnasında geri planda faaliyet yürütüp malûl kalmış kişilerin bu kanun gereğince bir tutulmadığıdır. Komisyon, %60'lık zammı küçük rütbeli subaylar için vermiştir. Büyük rütbeli malûllere ise %60'ın üzerinde bir zam verilmemiştir. Ayrıca bütün emeklilere aynı zam oranından maaş bağlanması teklif

---

[82] "Geçici Madde 46: -1683 sayılı kanun hükümlerine göre bağlanmış vazife malûllüğü aylıkları hakkında aşağıda yazılı esaslara göre muamele yapılır:
a) Fiili ve itibari hizmet müddetleri ve malûllük dereceleri üzerinden bağlanmış aylıklar ile bunlara, bu kanunla kaldırılan hükümlerle yapılmış aylık ve terfih zamlarının toplamı; tahsise esas aylık asli ile fiili ve itibari hizmet müddetleri, malûllük dereceleri aynı olan iştirakçilere bu kanuna göre bağlanacak vazife malûllüğü aylıkları derecesine yükseltilir.5107 sayılı kanundan faydalanmış aylıkların bu zamları aşağıdaki (c) fıkrası hükmüne tabidir;
b) Vazife malûllüğü aylıklarına yapılmış son hizmet zamları, zamma esas tutulmuş olan aylık asli ve hizmet müddeti itibariyle emsaline 100'ncü maddeye göre yapılacak son hizmet zammı miktarına çıkarılır.
c)5107 sayılı kanunun 1'inci maddesiyle zam görmüş aylıkların bu zamları, malûllük derecelerine göre 64'üncü maddede yazılı (harp malûllüğü zammı) miktarına çıkarılır. Bu madde hükmünün tatbikatında: Millî Mücadele harp sahası dışında kalan yerlerde asilerle mücadele esnasında malûl kalan ve milli orduya mensup bulunan muvazzaf, yedek gönüllü ve gedikli subaylarla askeri memurlarda 5107 sayılı kanunun şümulüne dahil sayılırlar. Geçici 45'inci maddenin tahsise esas aylık asılları hakkındaki hükümleri bu maddedeki aylıklar hakkında tatbik olunur.
Yukarıdaki fıkra gereğince yapılacak düzeltmede, harp malûllerinin yeni aylıkları tutarı, çeşitli zamlarıyla birlikte almakta oldukları aylıklar toplamının %10 fazlasından hiçbir veçhile aşağı olamaz." **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem VIII, Toplantı 3, c.19(Mayıs 1949): 1097.

[83] **TBMM Tutanak Dergisi**, 92/19, 1097.

edilmiştir, lakin komisyon %10 oranın bir zammı uygun görmüştür. Geçici komisyonun sözcüsü bulunan Sait Azmi Feyzioğlu, zam konusundaki eleştirilere şöyle yanıt vermiştir:

> […] 1683 sayılı Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu Millî Müdafaa Bakanlığı merdiveninden inerken düşüp ayağı kırılanı da harp malûlü saymıştır. Beyazıt Meydanından atla geçerken düşen subayı da harp malûlü saymıştır. Bu kanun çıkarken harp malûllerine yardım mevzubahis olunmuştur. Denilmiştir ki, hakiki harp malûllerini seçelim, kimlerse onlara %50 zammı yapalım. Merdivenden kaymış, attan düşmüş olanlara verilmesin. Bunlar ayrılmış ve 5107 sayılı kanunla bu zam müstahak olanlara yapılmıştır. Bu teklifte de kimler harp malûlü sayılmışsa onlar ele alınmıştır.[84]

Emekli Sandığı Kanunu'nu ilgilendiren son görüşmede, harp malûllerini yakından alakadar eden 64. maddeye bir ilave yapılarak bu madde kapmasına eşkıyalık hareketlerine karşı koyma ve direnme sonucunda malûl kalanlar da dâhil edilmiştir. Bu şekilde sakat kalanların harp malûlü şeklinde kabul edilmesi mebuslar tarafından desteklenmiştir. Kayseri Mebusu Sait Azmi Feyzioğlu, kanuna yapılan ilaveyi şöyle değerlendirmiştir:

> Eşkıya tabiri dilde bir türlü, mevzuatta da türlü türlü anlaşılan bir kelimedir. Eşkıya kimdir? Yol boyunda pusu kurup adam soyan mıdır? Şehir içinde dükkân basıp soygunculuk yapan mıdır? Yoksa men'i şekâvet kanununa göre şaki ilan edilen kimse midir? Kırda mücadelede malûl düşenin hâliyle şehirde vazifesini ifa sırasında bir bedbahtla yapacağı müsademe neticesinde malûl kalmanın arasında ne fark vardır da bu da vazife malûllüğüdür. Harp malûlleri arasında iç tedip hareketine iştirak edenler harp malûlü addedilmektedir. Bunu aldığımız taktirde kaçakçılık müsademesinde yaralanan Gümrük Muhafaza memurlarının vaziyeti bundan neden hariç kalsın. Bu kanunun maksadına asla uymaz. Harp malûlü ne demektir, bu bütün dünyada tarif edilmiştir. Biz esasen Genelkurmay ve Millî Savunmanın teklifiyle tamamen mutabık olarak bunu kabul etmiş bulunuyoruz.[85]

Bu kanuna dair birkaç söz söylemek isteyen Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu göre:

> […] Devletin herhangi kanunlarında eşkıya çetesini takibe memur bir jandarma müfrezesi onlarla müsademe ederken zabiti veya efradından bazıları ölmüşse bunlara şehit demiyor muyuz? Bu müsademede bir de ölmeyip de yaralanarak sakatlanmış ve kanuni yollardan gidilerek lazım gelen muamele yapılmış biz buna 4'üncü dereceden malûl olmuşsa buna 551 sayılı kanuna tevfikan maaş tahsis ediyoruz. Buna ait kanun numaralarını da veriyorum, 4298 ve 5107 sayılı kanunlar eşkıya ile müsademede yaralananları harp malûlü telakki ettiği gibi

[84] **TBMM Tutanak Dergisi**, 92/19, 1098.
[85] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem VIII, Toplantı3, c.20(Haziran 1949): 457.

ölenleri de şehit telakki ediyoruz. Şimdi bu muhtesip hak dururken varsa onu da buraya koyun.[86]

Yapılan oylamayla ilgili madde kabul edilmiştir. Komisyon sözcüsü olan Sait Azmi Feyzioğlu'na göre bunun kabulüyle malûllük bağlamında sivil ve görevliler arasında da ikilik doğarak bir ihtilaf çıkacaktır. Bu sebepten dolayı alınan karar geri çekilmelidir.[87] Nitekim mevzubahis kanuna resmî bir ilave yapılmamıştır ve "eşkıya müsademeleri" ifadesi kanunda yer almamıştır. TBMM'deki görüşmeler ve komisyon raporlarının incelenmesi neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu 8 Haziran 1949 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Emekli Sandığı Kanunu'nun 18. bölümündeki 64 ve 65. maddeler, harp malûlleriyle ilgilidir. Bu maddelerde "harp malûlü" kavramının sınırları çizilmiş ve harp malûllerine yapılacak yardımlar belirlenmiştir.[88] Buna göre 64. madde uyarınca harp sırasında harpte bulunan, harp bölgesindeki harp hizmetleri sebepleriyle malûl kalmış, harpte veya harbe hazırlık devresinde ya da hudut hareketleri sırasında yaralananlar harp malûlü olarak tanımlanmıştır.[89] İlgili kanun maddesinde harp malûllerine verilecek olan ek ücretler şu şekildedir:[90]

[86] **TBMM Tutanak Dergisi**,102/20, 458.
[87] **TBMM Tutanak Dergisi,**102/20, 459.
[88] "Madde 65- Harp malûllerine aşağıdaki yardımlar yapılır;
a) Eksilen vücut organları, son usullere göre yapılması mümkün sunileriyle tamamlattırılır ve gerekirse tamir ettirilir veya yenisi yaptırılır.
b) Yurt içinde tedavileri mümkün olmadığı sağlık kurulunca tasdik olunacak raporla anlaşılanlar, yurt dışında parasız tedavi ettirilir.
c)Kurumlarda yabancı ortaklıkların işlettikleri tarifeli her çeşit vasıtalarla yapacakları yolculuklarında askerlik şubelerinden tasdikli ve fotoğraflı hüviyet cüzdanına istinaden muvazzaf ordu mensupları gibi ücret alınır ve bilet ve yer temininde tercih edilirler.
ç) Yaşamak için gerekli hareketleri kendi kendine yapmaktan aciz oldukları sağlık kurulunca tasdikli raporla anlaşılacak ve kimsesizlikleri 108 inci maddeye göre belirtilecek olanlar sandıkça, kurulacak harp malûllüğü yurdunda parasız barındırılır ve tedavileri yaptırılır. Yedirilmeleri için harcanacak paralar, bunların aylık ve harp malûllüğü zamlarından kesilir.
d)Çocuklarından biri okulunu bitirmiş veya bütünlemeye kalmaksızın bulunduğu sınıfa yükselmiş bulunmak şartıyla ve her yıl adedi yüzü geçmemek üzere devlete ait yatılı orta öğrenim okul ve müesseslerinde parasız okutturulur.
e) Gerekli ilaç ve sağlık malzemesi en yakın; genel, katma ve özel bütçeli dairelerle belediyelerin hastanelerinden maliyet bedeli karşılığında verilir.
f) (ç) fıkrası dışında kalanlar müracaat edecekleri genel ve katma bütçeli dairelerle belediyelerin hastanelerinde parasız muayene ve tedavi ettirilirler.
(a), (b), (ç) fıkralarında yazılı yardımlar için sandıkça harcanacak paralar her yıl sonunda faturası karşılığında hazineden alınır."
Resmî Gazete, 7235(Haziran 1949): 16402.
[89]**Resmî Gazete**, 16401.
[90]**Resmî Gazete**, 16402.

Tablo 1.Harp Malûllerine Ödenen Ek Ücretler

MALÛLLÜK DERECESİ	İŞTİRAKÇİLER İÇİN LİRA	ERLER İÇİN LİRA
1	250	60
2	200	50
3	150	40
4	125	30
5	100	25
6	75	20

Resmî Gazete,7235(Haziran 1949):16402

Kabul edilen 5434 sayılı kanunla malûllük kavramı üçe ayrılmıştır. Bununla birlikte vazife ve harp malûllüğü arasındaki farklar da belirlenmiştir. Vazife malûllerinin aldıkları maaş, harp malûlleriyle aynı miktarda değildir. Bundan dolayı kanunda bir değişikliğe gidilmesi beklenmiş ve istenmiştir. Aslında burada üzerinde durulup belirtilmesi gereken husus, harp malûllerinin sıcak savaşta bulunmasıdır. Temel alınan esas zaten budur. Lakin vazife malûlleri, tıpkı harp malûlleri gibi önemli operasyonlara katılmaları sonucunda malûl olmalarına rağmen harp malûlleriyle aynı derecede sınıflandırılmamaktadırlar. Burada bir eşitsizliğin olduğu vekillerin şikâyetleri doğrultusunda anlaşılabilmektedir.

2.2.4. 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Malûllerin Maaş Miktarları (1950-1980)

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu, malûlleri ve emeklileri geniş kapsamlı olarak ele alarak uzun yıllar yürürlükte kalmıştır. 1949 yılında yürürlüğe girmiş olsa da kaçınılmaz bir şekilde birçok değişikliğe uğramıştır. Değişikliklerin temel amacı, dönemin şartlarına göre malûllerin ve emeklilerin hayat standartlarının düşürülmemesi ve onların zor durumda kalmalarının engellenmesidir. Bununla birlikte bu kanunun çıkmış olduğu tarihte kanuna eklenmeyen pek çok konu, ilerleyen dönemlerde TBMM'de görüşülerek tartışılmış ve neticesinde kanuna ilaveler yapılmıştır.

5434 sayılı kanunun 133. maddesi gereğince yürürlükten kaldırılan 551 sayılı kanunla arazi elde etmede hak sahibi olup da haklarını arazi olarak alamayan kişilerin arazi karşılığı nakit ücret alması yönünde talepler dile getirilmiş ve akabinde 6658 sayılı kanun kabul edilmiştir. Bu kanuna göre Emekli Sandığı Kanunu ile yürürlükten kaldırılan askerî malûllerin terfihine dair olan kanunda belirtilen arazi bedellerini

alamayanlardan beş ve altıncı derecelerden malûllerin haklarının bin lira olarak ödenmesine, haklarını temin etmeden vefat edenlerin hak edişlerinin ise varislerine geçirilmesine, verilen bu ücretlerin hiçbir suretle vergiye tabi olmamasına hükmedilmiştir.[91]

Harp malûllerine Emekli Sandığı Kanunu uyarınca verilmiş olan ücretler zaman içerisinde malûllerin ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelince, maaşlar konusunda bir iyileştirme yoluna gidilmiş ve harp malûllerine dereceleri oranında maaş bağlanmıştır.[92]

Tablo 2.Harp Malûllerine Bağlanan Aylıklar

MALÛLLÜK DERECESİ	İŞTİRAKÇİLER İÇİN	ERLER İÇİN
1	600	200
2	500	160
3	450	140
4	400	120
5	350	100
6	300	80

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem VIII, Toplantı 18, c.43(Şubat1979):261.

5434 sayılı kanunun harp malûlleriyle ilgili olan maddesi, Kore ve Kıbrıs gazi ve malûllerinin yaşam şartlarını iyileştirmek maksadıyla tekrardan değişikliğe uğramıştır. Millî Savunma Bakanlığı ve Bütçe ve Plan Komisyonunun görüşleri alınarak kanun üzerinde değişiklik yapılmıştır. 64. maddede yapılan bir değişiklikle vazife malûlleri ve harp malûlleri arasındaki fark açıkça belirtilmiştir.[93]

[91]**Resmî Gazete**, 9232(Şubat 1956):13557.
[92]**Resmî Gazete**, 16536(Ocak 1979):1-4.
[93] Madde 64:
a) Harpte fiilen ateş altında
b) Harpte, harp bölgelerindeki harp harekât ve hizmetleri sırasında bu harekât ve hizmetlerin sebep ve etkileriyle,
c)Harpte veya harbe hazırlık devresinde her çeşit düşman silahlarının etkisiyle,
ç) Askerî harekâtı gerektiren iç tedip ve sınır hareketleri sırasında, bu hareketlerin sebep ve etkisiyle,
d)Barışta ve olağanüstü hallerde, emir veya görev ile uçuş yapan uçuşucularla hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak uçakta bulunanlardan uçuşun havadaki ve yerdeki sebepleriyle ve yine emir ve görev ile dalış yapan dalgıçlarla, hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak denizaltı gemisinde veya dalgıç kıtasında bulunanlardan denizaltıcılığın veya dalgıçlığın çeşitli sebep ve tesirleriyle,
e)Anayasanın 66'ncı maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar uyarınca yabancı ülkelere Türk Silahlı kuvvetleri gönderilmesini gerektiren durumlarda birliklerin bulundukları yerlerden hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında uğramış olan muvazzaf ve yedek subay ,astsubay, uzman jandarma çavuş erbaş ve erler ile Türk silahlı kuvvetlerince görevlendirilen sivil iştirakçilere ve TC Emekli Sandığına ,Sosyal Sigortalar Kurumuna, BAĞ-KUR'a ve çeşitli sandıklara tabi olmayan sivil görevlilere de harp malûlü denir."
Resmî Gazete, 16336(Ocak 1979):16536.

Harp malûlü olarak sınıflandırılacak bazı vazife malûllerinin harekât sırasında göstermiş olduğu fedakârlıklar neticesinde Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde yer alanlara Genelkurmay Başkanlığının onayladığı takdirde %25 oranında bir zammın uygulanmasına kararı verilmiştir.[94] 5434 sayılı kanunun dönemin şartları göz önünde bulundurularak İstiklal Harbi, Kore Savaşı ve Kıbrıs Harekâtına katılmış gazi ve malûllerin hayat şartlarını iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Bu maaşların ve zam oranlarının belirlenmesinde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik atmosfer etkili olmuştur. Temel prensip, ekonomik zorluklara rağmen gazi ve malûllerin maaşlarında tasarrufa gidilmemesi yönündedir, lakin uygulamada bu söylemlerin karşılığı olmamıştır.

2.3. İnhisar Beyiyelerinin Harp Malûllerine Tahsisi

İnhisar kelimesi tekel anlamına gelmektedir.[95] Bununla birlikte Türkiye'de kanunlar aracılığıyla bir ürünün üretim, dağıtım, ithalat ve ihracat gibi unsurlarının üzerinde kurulan inhisar, devlete gelir sağlamak amacıyla kurulmuştur.[96] İnhisarlar, bir dönem Osmanlı Devleti'nin bütçesinin %13,4 gibi bir oranını etkilemiştir. Özellikle ülkenin dışa bağımlı bir hâle gelmesini engellemek maksadıyla inhisarlara oldukça fazla önem verilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte İttihat ve Terakki döneminde uygulanmaya konan politikalar sürdürülmeye çalışılmıştır. Ülkenin ekonomik anlamda dışa bağımlı olmasının önüne geçebilmek amacıyla yabancıların elinde olan birçok tekel devletleştirilmiştir. Böylece önemli iktisadi kaynakların yabancıların tekelinden kurtarılması amaçlanmıştır.[97]

İnhisarların kurulmasındaki diğer bir önemli amaç, vergilerin doğrudan hazineye geçmesinin sağlanmasıdır. Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde öne çıkan inhisar, "tütün" inhisarıdır. İnhisarlardan en önemli gelir kaynağını sağlayan kesim ise harp malûlleri ve gazilerdir. İnhisarların bayiliğinin işletmesi malûllere verilerek bu bayiliklerin işletilmesi neticesinde elde edilen gelir harp malûlüne ve şehit yetimlerine pay olarak dağıtılmıştır. 1485 sayılı kanunla "inhisar beyiyeleri üçte birinin harp malûllerine ve şehit yetimlerine tahsis ve tevzine dair" kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla inhisar beyiyelerinin dağılımı ve bu dağılım ve

[94] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi** ,71/17, 273.
[95] **TDK** (19.08.2024).
[96] Sinan Demirbilek, "Tek Parti Döneminde İnhisarlar*"* **ÇITAD XII/24** (2012/Bahar): 204.
[97] Demirbilek, **age**, 204.

işletim neticesinde harp malûlü ve şehit yetimlerinin yıl sonu ücret alacakları belirlenmiştir.[98] 1951 yılında kabul edilen bu kanunun 4. maddesinde değişiklik yapılmasıyla ilgili bir talepte bulunulmuştur. Bu talebin gerekçesi, inhisar beyiyeleri ile ilgili çıkarılan 1485 sayılı kanunun 4. maddesi gereğince her sene beyiye üçte birlerinin tutarının yarısının terfih zammı olarak malûllere verilmesinin gerekliliğine dair terfih zamlarını gösteren 551 sayılı kanun ile 5434 sayılı kanunun 133. maddesiyle kaldırılmış olduğundan dolayı değişikliğin yapılması ve yeniden değerlendirilmesi gerekliliğidir.[99] Kanun üzerinde yapılan yeni bir inceleme neticesinde 1485 sayılı kanunun 4. maddesinin değişimine karar verilmiştir. Buna göre 4. madde şöyledir:

> Her sene tütün beyiye üçte birleri tutarının yarısı 1950 yılına kadar beyiyelerin tevzinde tatbik olunan esaslara göre harp malûllerine, diğer yarısı da şehit yetimlerine müsavat üzere dağıtılır. Şehitlerin kanunen maaşa hak kazananları bu kanun mucibince 'şehit yetimleri' sayılmıştır. Bunlardan kadınlara evlenmelerine, erkeklere yirmi yaşına varmalarına, tahsilde iseler tahsillerini bitirmelerine kadar verilir.
>
> Her sene toplanan paralar o sene mevcut olanlara aittir ve dağıtılması hayat kaydıyladır. Şu kadar ki, vefat eden harp malûllerinin son senede hisselerine isabet eden miktarın beş misli müteakip senedeki beyiye üçte birlerinin malûllere ait kısmından mahsup edilmek ve bir defalık olmak üzere ölen subay, askerî memur, gedikli subay ve gedikli erbaş ve erlerin 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunun 67'nci maddesinde gösterilen yetimlerine ikramiye olarak verilir.[100]

---

[98] "Madde 1: Devlet inhisarında bulunan ve bulundurulacak olan maddelerin kanun ve nizamnameleri mucibince bayiliği, başka isteyenlere tercihen derece ve müracaat sırasıyla evvela harp malûllerine, bulunmadıkları takdirde şehit yetimlerine bunlarda bulunmazsa malûl mütekaitlere verilir. Bunların bayiliğini fiilen kendilerinin yapmaları şarttır. Bayiliği veya menfaatini her ne surette olursa olsun başkalarına devredenler bu haklardan mahrum kalırlar.
Madde 2: Harp malûlleri de dahil olduğu halde, bey 'iye tezkeresi verilen herkesten muayyen olan beyiyenin üçte biri malûller ve şehit yetimleri menfaatine, inhisar idarelerince alıkonularak her ay sonunda muntazaman Ziraat Bankalarına yatırılır. Bu paralar Ziraat Bankalarınca "Harp malûlleri ve şehit yetimleri hesabı "namı ile açılacak bir hesabı cariye kaydederek ertesi günden itibaren faize tabi tutulur. Bu faizin miktarı, aynı şartlarla diğerlerine verilen azami faizden aşağı olamaz.
Madde 3: Bir sene zarfında İnhisar İdarelerinin yatırdıkları paralar Ziraat Bankası şubelerinde faizler ile toplanarak ertesi senenin birinci ayında Düyunu Muntazama idaresi emrine tevdi kılınır. Ziraat Bankasına bu hizmetlerinden dolayı masraf veya komisyon namı ile bir şey verilmez.
Madde 4: Her sene bey 'iye üçte birleri tutarının yarısı terfih zammı nispetine göre harp malûllerine, yarısı da şehit yetimlerine müsavat üzere dağıtılır.
Madde 5: Halen mevcut Malûl Gaziler Heyetinin hesapları tasviye olunup müesseselerine ait bütün eşyaları paraya çevrilerek toplanacak paralarla şimdiye kadar Ziraat Bankasında Bey 'iye üçte birlerinden birikmiş paraların hepsi harp malûllerine dağıtılır ve bu taksimden 20 Mayıs 1333 tarihinden itibaren harp malûllerinden vefat edenlerin yetimleri de ölenlerin malûliyet derecelerine göre istifade ederler.
Madde 6: Bey 'iye hakkının ve gişe memurluğunun malûl gazilere tahsisi hakkındaki 19 teşrinisani1337 tarih ve 166 numaralı kanunla buna müzeyyel 21 Şubat 1340 tarih ve 419 numaralı kanun ve 6 Eylül 1336 tarihli malûlini askeriyeye muavenet heyeti nizamnamesi mülgadır."
Resmî Gazete, 1220(Haziran 1929): 1210.

[99] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem IX, Toplantı 1, c.6(Mart 1951): 14.

[100] **TBMM Tutanak Dergisi**, 55/6, 15.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından değişen dünya şartları göz önünde bulundurularak inhisarlar üzerinde de bir revizyona gidilmesi gerektiği düşünülmüş ve bu minvalde söz konusu kanun kabul edilmiştir. İnhisarlarla ilgili olarak yeni bir düzenleme talebi Cumhuriyet Senatosu üyesi Yiğit Köker ve arkadaşları tarafından 13 Temmuz 1972 tarihinde dile getirilmiştir. Onlar, 4 Haziran 1929 tarihinde çıkan İnhisar Beyiyelerinin üçte birlerinin harp malûllerine ve şehit yetimlerini tahsis edilmesi hakkındaki kanuna ek iki madde eklenmesiyle ilgili bir teklifte bulunmuşlardır. Teklif edilen ilk madde şöyledir:

> 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 64'üncü maddesinin a, b, c, ç ve d fıkralarına göre harp malûllüğü statüsünün 2, 3 ve 4'üncü derecelerinde bulunan subay ve erlerle 5 ve 6'ncı dereceye giren hâlen dağıtılan miktarları üzerinden saklı tutulur. Ancak bu kanun uyarınca inhisar beyiyeleri ikramiyesi alan birinci fıkra kapsamına giren 5 ve 6'ncı derece malûlü erlerin ikramiyeleri bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren beş yıl içinde muayyen nispetler dâhilinde arttırılarak 5.000 liraya, şehit, dul ve yetimlerinin almakta olduğu ikramiyeler ise bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı yıllık bir süre içinde muayyen nispetler dâhilinde artırılarak 6.000 liraya yükseltilir.[101]

Teklif edilen ikinci madde şöyledir:

> Barışta veya olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı hâllerde talim, tatbikat veya manevra ile görev sırasında çeşitli harp silah veya vasıtalarının yahut da görev sırasında çeşitli harp silah veya vasıtalarının yahut da görevin sebep ve tesirleriyle vazife malûlü sayılanlarla aynı şekilde görev esnasında ölenlerin dul ve yetimlerine, askerî harekâtı gerektiren iç tedip hareketleri veya güvenlik, asayişin sağlanılmasında Silahlı Kuvvetler ile birlikte görevlendirilenlerden bu görevin sebep ve tesirleri nedeniyle T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre haklarında dereceli vazife malûllüğü işlemi uygulananlar ile görev sırasında ölen sivil iştirakçilerin dul ve yetimlerine; inhisar beyiyeleri üçte birlerinden harp malûlleri ile şehit, dul ve yetimlerinin saklı tutulan hakları dağıtıldıktan sonra artan miktar üzerinden 1485 sayılı kanunda belirtilen esas ve usullere göre ödeme yapılır. Bu madde hükmüne girenlere dağıtılan miktarlar statülerine göre harp malûlleri ile şehit, dul ve yetimlerinin saklı tutulan hakları seviyesine ulaştıktan sonra artan miktar hazineye devredilir.[102]

İnhisar beyiyeleri üçte birlerinin harp malûllerine ve şehit yetimlerine verilmesine dair 1485 sayılı kanuna ek bir kanun çıkarılmasına dair görüşmeler mecliste tartışmaya açılmıştır. Kastamonu Mebusu Hasan Tosyalı'ya göre 1969 (1959) yılında İstiklal Harbi malûllerinin sayısının azalmış olması nedeniyle aldıkları beyiyelerin miktarı yükselmiştir. Harp malûllerinin haklarının verilmesi sonrası geriye kalan miktarın hizmet malûllerine bağlanması, yerinde bir karardır. Fakat 1/3 tütün beyiyelerinin Maliye Vekaletine devredilmesi yanlış bir hükümdür. Çünkü tütün

[101] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, Dönem X, Toplantı 11, c.5(Temmuz 1972): 560-561.
[102] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 76/11, 561.

beyiyeleri Mustafa Kemal (Atatürk) tarafından vatan için mücadele eden kişilere bir hediye mahiyetinde verilmiştir. Malûl sayısı azalsa bile zaman içerisinde bu rakam artabilecektir. Bundan dolayı tütün beyiyelerinin tamamı harp ve vazife malûllerine verilmelidir.[103]

İstanbul Mebusu Reşit Ülker'e göreyse malûllere her ne verilirse verilsin doğrudur. Anayasaya göre sosyal devlet ilkesi temel alınarak devletin bu hakları temin etmesi gereklidir ki zaten bundan yükümlüdür. O, herhangi bir maaş bağlanacaksa bile bütün malûllere bağlanması gerektiği fikrini savunmaktadır.[104]

Sinop Mebusu Hilmi İşgüzar, ek kanunlar hakkında görüş beyan etmiştir. Ona göre bu ek kanun, harp malûllerinin ve şehit yetimlerinin uzun yıllar dindirilemeyen acıları ve maddi problemlerinin çözümü adına yerinde bir karardır. Her görevin ağırlık ve yükü birbirinden farklı olması sebebiyle vazife ve harp malûllerinin aralarında farklılıklar görülebilecektir ki ona göre harp ve vazife malûlleri aynı çerçevede değerlendirilmeyecektir. İşgüzar'a göre burada gözetilmesi gereken temel amaç, vazife malûllerinin hizmetlerini küçümsemekten ziyade doğru bir sınıflandırmanın yapılmasını sağlamaktır. Şayet vazife malûlleri de harp malûlleri gibi kabul edilirlerse pek çok kişi bu iddiada bulunacak ve bu da durumu işin içinden çıkılamaz bir hâle sokacaktır.[105]

Erzurum Mebusu Naci Gacuroğlu'ya göre harp ve vazife malûlü kişiler aynı şekilde değerlendirilemez. Ancak her şeye rağmen vatanı için çeşitli uzuvlarını kaybeden ve yaralanan malûller bu kanunda istisna olmalıdırlar. Çünkü bir eşkıya takibi sırasında herhangi bir uzvunu kaybeden malûle sadece 539 lira maaş verilmektedir. Birinci derecede malûl olan bir subay ise 34 bin lira almaktadır. Bu aradaki fiyat uçurumu göz önünde bulundurulduğunda vazife malûlü erlerin oldukça düşük bir ücret aldığı görülerek bir adalet sağlanamadığı anlaşılmaktadır.[106]

Mebusların kanuna dair iki farklı görüşe sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bir kısım mebus, anayasanın 43. maddesindeki sosyal devlet anlayışına bağlı olarak harp ve vazife malûllerinin aynı maaşı alması ve aralarındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını savunmaktadırlar. Farklı görüşü benimseyen diğer mebuslar ise bizzat

[103] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 76/11, 570.
[104] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 76/11, 572.
[105] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 76/11, 572.
[106] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 76/11, 575.

ateş hattında mücadele vererek çeşitli uzuvlarını kaybeden kişiler ile vazife sırasında malûl kalan jandarma ve erlerin aynı ölçüde maaş olmasını haksızlık olarak değerlendirmektedirler. Bu yüzden harp ve vazife malûlleri aynı çerçevede sınıflandırılamazlardır. Çünkü onlara göre bu doğru bir yaklaşım değildir. Neticesinde meclisteki tartışmaların ardından 15 Mart 1973 tarihinde "*İnhisar Beyiyeleri Üçte Birlerinin Harp Malûlleri ve Şehit Yetimlerine Tahsis ve Tevzine dair 30 Mayıs 1929 tarih ve 1485 sayılı kanuna bazı maddeler ve geçici bir madde eklenmesi hakkındaki kanun*" kabul edilmiştir.[107]

Bu kanunla inhisar beyiyesi alan birinci fıkra kapsamında beş ve altıncı dereceye giren subayların mevcutta aldıkları inhisar beyiyeleri kanunun yürürlüğe girmesinin ardından beş yıl içerisinde arttırılarak 5.000 liraya, şehit dul ve yetim maaşları ise altı yılın ardından 6.000 liraya yükseltilmesine, askerî harekâta katılarak görev sırasında yaralanmaları sebebiyle vazife malûlü sayılanların, vefat etmiş durumda olanların dul ve yetimleri harp malûlü ve şehit yetimlerinin haklarının dağıtılmasının ardından geriye kalıp artan miktar üzerinden kanunda belirtilen kişilere ödeme yapılmasına ve aynı miktarda ödeme sağlandıktan sonra artan miktarın hazineye kalmasına karar verilmiştir.[108]

Kastamonu Mebusu Hasan Tosyalı'nın ifade ettiği gibi malûllere yapılan ödemelerin tamamlanmasının ardından geriye kalan miktarın hazineye aktarımı, malûllerin geleceği düşünülerek olmalı ve yaşanabilecek olası bir yeni savaş için teminat görevi görmelidir. Ancak 1959 yılının ardından inhisar beyiyeleriyle ilgili yeni bir düzenlemenin yapılmaması, gazi ve malûllerin mevcut ekonomik koşullar içerisinde geçimlerini zorlaştırmıştır. İnhisar Beyiyeleri Kanunu'na ek olarak kabul edilen maddelerle malûllerin maaş miktarları düzenlenmiş ve vazife ve harp malûllerine aynı koşulların sağlanıp sağlanmayacağı noktasında tartışma gündeme getirilerek vazife malûlleri de kendi içerisinde sınıflandırılmıştır. Onların almış oldukları maaşlar iyileştirilmiştir. Özellikle 1960-1980 yılları arasındaki süreçte sosyal devlet anlayışını benimseyen Türkiye'de kamu hizmetlerinin arttığını görmek mümkündür. Özellikle 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinde gelişen sosyal devlet anlayışı

[107] **Resmî Gazete**,14477(Mart 1973):1.
[108] **Resmî Gazete**,14477(Mart 1973): 1.

kurumsallaşmış ve kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi noktasında önemli görevler üstlenmiştir.[109]

Türkiye'de sosyal devlet kavramının varlığını 1961 anayasası sayesinde ileri sürebilmekteyiz. Anayasada düzenlenen güvenlik hakkı; sosyal güvenlik, sosyal haklar ve demokrasi çerçevesinde yer almıştır. 1961 yasası bütüncül olarak Türkiye'de sosyal devlet anlayışını ortaya koymuş bir metindir. 1982 yılında anayasanın değişimiyle anayasanın 60[110], 61[111] ve 62. maddeleriyle vatandaşların sosyal güvenlik haklarının devlet tarafından karşılanacağı ve ayrıca harp ve vazife malûllerinin, şehit ailelerinin ve gazilerinin özel olarak korunacağı belirtilmiştir.[112]

Anayasada belirtildiği gibi gaziler ve malûllerin sosyal hakları devlet tarafından güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Maaş konusunda problemi olan kişilerin talepleri TBMM'de değerlendirilerek uzun aralıklarla iyileştirmeler yapılmıştır. Fakat özellikle 1968 yılına kadar olan süreçte gazi ve malûllerin problemlerini çözme noktasında birtakım sıkıntılar yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu sorunlar uzun yıllar ertelenmiş ve yaklaşık kırk yıl sonra İstiklal Madalyası sahibi kişilere "Şeref Aylığı" bağlanmıştır.

2.4. İstiklal Madalyası Alanlara Şeref Aylığı Bağlanması

İstiklal Harbi'ne katılıp savaşan ve gazi olarak geriye dönen kişiler, uzun yıllar boyunca birçok mağduriyet yaşamışlardır. Gaziler, bu mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla Muharip Gaziler Cemiyeti adıyla bir dernek kurmuşlardır. Kurulan bu dernek vasıtasıyla seslerini Millet Meclisine ve mevcut Türk hükûmetine duyurmaya çalışmışlardır. Muharip Gaziler Cemiyeti tarafından mevzubahis edilen kanunun çıkarılmasından evvel bu kanunla ilgili olarak bir bildiri yayımlamıştır. Bu bildiriyle

---

[109] Ali Tarık Gümüş, Sosyal Devlet Anlayışının Değişimi ve Dönüşümü, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, sayı 2, c.18(2010): 125.

[110] "Madde 60: Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar."
Resmî Gazete, 17863 (Kasım 1982): 19.

[111] "Madde 61: Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.
Devlet sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirler alır. Yaşlılar devletçe korunur, yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur."
Resmî Gazete, ags, 19.

[112] **Resmî Gazete**, ags, 19.

gazilere şeref aylığının bağlanması talep edilmiştir. İlaveten İstiklal Madalyası sahiplerine şeref aylığının bağlanması, gazilerin toplu taşıma araçlarından indirimli şekilde yararlanması, yaşlı ve kimsesiz gaziler için dinlenme yurdunun açılması ve gazilerin asgari geçim ücretiyle bakımlarının yapılması istenmiştir.[113]

Muharip Gaziler Cemiyeti'nin bu bildirisi çeşitli gazeteler aracılığıyla yayımlanmıştır. Bu bildiri aynı zamanda cemiyetin genel başkanı Sadık Atak tarafından Başbakan Süleyman Demirel'e sunulmuştur. Ardından Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cemal Tuğrul tarafından Millî Savunma Bakanlığına gönderilen bir yazıyla İstiklal Harbi gazilerine yönelik uygulamalar ve yapılması gereken yardımlar hakkında bilgi verilmiştir.[114] Buna göre sayıları gün geçtikçe azalan İstiklal Harbi gazilerinin özel merasimlere davet edilmeleri, Türkiye için önemi haiz ödül töreni ve etkinliklere katılımlarının sağlanması, gazilerin sağlık durumları hakkında gerekli özel düzenlemelerinin yapılması ve yardıma muhtaç gazilere gerekli kolaylığın gösterilmesi gerekmektedir.[115]

Yukarıda görülebileceği üzere Muharip Gaziler Cemiyeti aracılığıyla İstiklal Harbi gazilerinin talepleri kamuoyuna aksettirilmiştir. Aslında gazilerin en büyük

---

[113] Türkiye Muharip Gaziler Cemiyeti Genel Başkanlığı, **Şeref Aylığı Muharip Gazilerin En Büyük Şerefidir**, (Ankara: Muharip Gaziler Cemiyeti,1965), 5-6.

[114]"Türkiye Muharip Gaziler Cemiyetinin Başbakanlığa sunulan 20 Haziran 1966 gün ve 80 sayılı tezkereye ilişik listedir:
1-Gögüslerinde, Kurtuluş Savaşında gösterdiği fedakarlığa karşılık, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilmiş olan (İstiklal Madalyası) taşıyan ve çoğunluğu köylerimizde yaşayan (yaşlı ve yoksul) silah arkadaşlarımızla, Aziz Atatürk'ün bu en yakın silah arkadaşlarıyla (meşgul olan) ne kimse ve ne de bir teşkilat mevcut değildir. Bunların acıklı durumlarına son vermek ve yürürlükte bulunan 66 sayılı (İstiklal Madalyası Kanunu) hükümlerini devam ettirmek gayesiyle (Türkiye Muharip Gaziler Cemiyeti) kurulmuştur. Bu cemiyetin tabii üyeleri, Harp ve İstiklal Madalyasına sahip kişilerdir.
2- 66 sayılı İstiklal Madalyası Kanunun 10'uncu maddesinin tatbiki için:
a) Devlet Matbaasınca hazırlanacak olan afişin köy odalarına ve çeşitli okullara asılması,
b) İlk ve Orta Okulların kitaplarına İstiklal Madalyası Kanunun hakkında kısa bilgi ilavesi,
c)Köy ve şehirlerde yaşayan Muharip Gazilerin vefatı halinde tabutların üzerine Türk Bayrağı örtülmesinin usul ittihazı,
d)Şehitlik bulunan yerlerde, vefat eden muharip gazilerin bu yerlere defnedilmeleri,
e) Köylerde vefat eden muharip gazilerin defin merasimlerine, köy okullarının da katılması. Ki bu husus, gelecek nesil için bir moral takviyesi olacaktır.
f) İstiklal Madalyası sahibi olup da vefat edenlerin isimlerinin köylerimizdeki Atatürk büstünün kaidesine yazılması,
g) Yoksul muharip gazilere, özel idare, belediye ve köy idare heyetlerince maddi yardım sağlanması.
3- Bütün büyük şehirlerimizde yaşayan ve mevcutları 1000 rakamını aşmayan, yaşları yetmişe varmış olan İstiklal Madalyası sahibi Muharip Gazilerimizin, Belediyelerce işletilmekte olan taşıt araçlarında öğrencilere tatbik edilmekte olduğu gibi tenzilatlı tarifeye tabi tutulmaları ki bütün batılı ülkelerde bu usul tatbik edilmektedir. Ve mümkün olduğu hallerde, şehir otobüslerinde, Muharip Gaziler için (2) yer ayrılmış olması. Ve vasıtalara binmek için kendilerine öncelik tanınması (Fransa ve İtalya da olduğu gibi) hususlarının Başbakanlıkça tamimi.
age, 11-12.

[115] **age**,14-15.

arzusu hatırlanmaktır. Özellikle ders kitaplarında İstiklal Madalyası hakkında bilgi verilmesine dair edilen talebin temel bir gerekçesi vardır. O da gururla taşınan ancak zamanla özel ve tekliğini kaybeden madalyanın asıl kıymetinin yeni nesil tarafından bilinip gelecek nesillere aktarımın yapılması beklentisidir. İnsanoğlunun başlıca korkusunun özünde unutulmak olduğu göz önüne alındığında gazilerin gelecek nesillerce unutulmaktan korkmaları doğal bir içgüdünün yansıması olarak yorumlanabilir.

Basın, gazilerin sesinin duyurulması açısından önemli bir araç görevi görmüştür. Nitekim basında gazilere bağlanması istenilen şeref aylığıyla ilgili çeşitli haberler yapılıp başlıklar atılmıştır. Yardıma muhtaç olup sokaklarda dilenen gazilerin yaşadıkları mağduriyetin ivedilikle giderilmesi yönünde çağrıda bulunulmuştur.[116] Muharip Gaziler Cemiyeti'nin Genel Merkezi, ilgili kanunun milletvekillerince görüşülmesi döneminde sıklıkla TBMM ile irtibat hâlinde olmuş ve gazilerin taleplerini iletmekten geri durulmamıştır. 30 Aralık 1966 tarihinde TBMM'ye gönderilen bir rica mektubunda şunlar yer almaktadır:

> Cami kapılarında ve pazar yerlerinde dilenip göğsünde İstiklal Madalyası taşıyan Kurtuluş Savaşı muharip gazilerini görüyor musunuz?
>
> Köylerimizde komşusunun akşam verdiği bir tas çorbayla beslenen kimsesiz ve yoksul muharip gazilerden haberiniz var mı?
>
> Çok az maaşla emekli olmuş subay ve yedek subay muharip gazilerin çektiklerini işitiyor musunuz?
>
> Bu kahramanlar, Kurtuluş Savaşı'nda kullandıkları tüfek ve cephaneyi kendi paralarıyla tedarik etmiş ve dağ geçitlerini tutarak İzmir'e çıkan düşmanın ilerlemesine engel olmuşlardır. Ve sonunda bu kutsal savaşı zafere ulaştırmışlardır.
>
> Muharip gaziler, bütün dünya medeni milletlerinde özel kanunlarla tatmin edilmiş ve refah içinde ömür sürmektedirler.
>
> 120 bin madalya sahibinden bugün hayatta kalmış 6.500 Türk muharip gazisinin bugünkü acıklı durumlarını gidermek sizlerin elinizdedir.
>
> Millet Meclisimizin İçişleri Komisyonunda bir yıldan beri bekleyen (Muharip Gaziler Kanun Teklifini) kanunlaştırmak da sizin elinizdedir.[117]

Çeşitli zamanlarda Millet Meclisine gazilerin güncel durumunu gösteren ve anlatan mektuplar yollayan cemiyet üyeleri, sayıları 120 binden 6.500'e düşmüş gazilerin hayatlarının geriye kalan kısmında mağdur olmamaları ve hak ettikleri değer ve kıymeti görebilmeleri için seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Millet Meclisine

[116] **age**, 23.
[117] **age**, 25.

sunulup tartışmaya açılan kanunda en fazla üzerinde durulan husus, gazilere bağlanacak maaş miktarıdır. Nitekim gazilere bağlanması planlanan maaşın 300 lira olarak tayin edilmesi, mecliste tartışmalara yol açmıştır. Bağlanacak bu 300 liranın gazilere "sadaka" niyetiyle verilmeyeceği, ihtiyaçlarını giderebilmek adına verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Meclis tarafından belirlenen 300 liraya yönelik olarak Başbakan Süleyman Demirel'in değerlendirmesi şu şekildedir:

> Biz iktidar olarak İstiklal Madalyalı kahramanlar konusunda 45 yıldır ele alınmamış bir meseleye eğildik. Şimdi '300 lira azdır' şeklinde konuşmalar, hele iktidar partisi mensuplarından gelirse bu yaptıklarımıza sahip çıkmamak anlamına gelir. 300 lira gerçekten azdır, ama unutmamak lazımdır ki, Türkiye'de bu kazancın altında geliri olan aileler vardır. Esasen biz bu parayı madalya sahiplerine yaptıklarının karşılığı olarak değil, bir şeref harçlığı olarak veriyoruz. Her arkadaş, bir grubu memnun edeceğim diye tekliflerle gelirse bunun önü alınmaz. Devletin bütün gelirini sosyal meselelere tahsis etsek bile yine bir sürü gayrimemnunla karşılaşmış oluruz. [118]

Süleyman Demirel'in yukarıdaki ifadelerine bakılırsa gazilere bağlanacak ücretin onların mağduriyetlerini gidermek maksadıyla değil, ihmal edilen süreç için sembolik bir rakam olduğu anlaşılabilir. Bu yaklaşım, gazilere verilecek olan şeref aylığının kamuoyu nezdinde karşılık bulması sebebiyle çıkarıldığını göstermektedir. Aynı zamanda genel seçimlerin yaklaşıyor olması da ilgili kanunun çıkarılmasında önemli bir etken olarak gösterilebilir. Burada önceliklendirilmesi gereken mesele cami önlerinde ve sokaklarda muhtaç hâlde dilencilik yapmak zorunda kalan gazilerin sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştirmek olmalıdır. Kaldı ki iktidar partisi tarafından da sıklıkla eleştirilen ücret miktarı bazı vekillerce uygun bulunmuştur. Nitekim uzun bir müddet tartışma konusu olan "Şeref Aylığı Kanunu", Muharip Gaziler Cemiyeti'nin ısrarlı tavrı neticesinde sıklıkla meclis gündemini meşgul etmiş ve yapılan çeşitli tartışmalar ve fikir ayrılıklarına rağmen kabul edilmiştir.

2.4.1.Şeref Aylığı Kanunun Kabulü

İstiklal Harbi'ne katılan gaziler harp sonrasında maaş almaya hak kazanamamıştır. Mevcut ekonomik koşullar, kanunların uygulanmasında yaşanan usulsüzlük ve görülen aksaklıklar gazilerin mağdur duruma düşmesine sebep olmuştur. Muharip Gaziler Cemiyeti aracılığıyla *Cumhuriyet* gazetesine röportaj veren bir kişi, gazilerin içinde bulundukları dönemde zor şartlar altında yaşadıklarını anlatmıştır. Sayıları yaklaşık olarak 6.500 olan gazilerden pek çoğunun dilencilik

[118] **age**, 98.

yaptığını ve hatta temel ihtiyaçlarını bile karşılamayacak vaziyette olduklarını belirtilmiştir. Röportajı veren kişi, Ankara'da karşılaştığı bir İstiklal gazisiyle olan anısını şöyle aktarmıştır:

> […] Bir ürkeklik seziliyordu, bu el uzatışta […] Önünden geçen adamların pek azının dikkatini çekmekteydi bu yaşlı adam. Bazı insanlar bu yaşlı adamın önünde duruyor ve yumruğunun üzerine bozuk para bırakıyorlardı. Düğmesi bulunmayan paltosunun kenarından ceketin sağ yakası görünüyordu. Yakasının üzerine dikilmiş bir madalya, hafifçe sallanıyordu. Yer yer rengi bozulmuş bir madalya yakından bakılınca 'İstiklal Madalyası' olduğu anlaşılıyordu. Evet, yaşı 80'i geçmiş ak sakallı bir gaziydi. Hem de üstün yararlılıkları görüldüğünden 'İstiklal Madalyasına Hak Kazanan' bir gazi. Ve bu topraklar üzerinde özgür yaşamamızı kendisine borçlu bulunduğumuz bir gazi, yoksulluktan işte avuç açmıştı. Elini çekinerek uzatırken utancından başını önüne eğen bir gazi. Bu işi ilk kez yaptığı her hâlinden belli oluyordu. Eline bırakılan bozuk paraları cebine götürme ustalığını bile bilmiyordu.[119]

Yukarıda anlatılan gazi dışında buna benzer pek çok örnek İstiklal Harbi gazilerinin hayat şartlarının oldukça sıkıntılı olduğuna işarettir. Aslında bu ve benzeri pek çok örnek söz konusu kanunun çıkmasını hızlandırmıştır. Cumhuriyet Senatosunun 20 Şubat 1968 tarihli 35. birleşiminde gündeme getirilen "İstiklal Madalyası Verilmiş Olanlara Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Tasarı" ile İstiklal Savaşı'na katılmış ve İstiklal Madalyası almış gazilerin belirli bir maaşa tabi olması gerektiği yönünde bir metin vekillerce tartışılmıştır. Hatta bu konuyla ilgili olarak parti grupları görüşlerini sunmuşlardır.

Kanun hakkında CHP grubu adına Hıfzı Oğuz Bekata bir değerlendirme yapmıştır. Ona göre Millî Mücadele ve Kurtuluş Savaşı'nda unutulmayacak kahramanlıklar gösterilerek Türk tarihine yeni şerefli zaferler eklenmiştir. Kurtuluş Savaşı'nı kazanan kahramanların büyük bir kısmı harpte şehit düşmüştür. İçinde yaşanılan dönemde sayıları azalmış olsa da Kurtuluş Savaşı gazileri yalnızca hatıralarla kendilerini teselli etmektedir. Bekata'ya göre bu sebeple İstiklal Madalyası almış gazilere unutulmadıklarını gösterebilmek adına gündemdeki kanununun kabul edilmesi oldukça yerinde bir karar olacaktır.[120]

Kanun hakkında Millî Birlik Partisi grubu adına Fahri Özdilek bir değerlendirmede bulunmuştur. Ona göre İstiklal Harbi gazileri insanların hafızasında şimdiye kadar sadece bir hatıra olarak kalmıştır. Bundan dolayı söz konusu kanunun kabul edilmesiyle birlikte gaziler yaşamlarını idame ettirme konusunda sıkıntı

---

[119] **age**, 30-31.
[120] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, Dönem VIII, Toplantı 7, c.45(Şubat 1968): 1362.

yaşamayacaklardır. Bu da onları oldukça memnun edecektir. Bu sebepten ötürü partisi adına kanunun aynen kabul edilmesi taraftarı olduklarını belirtmiştir.[121]

Güven Partisi grubu adına konuşan Ferhat Alpaslan'a göre İstiklal Harbi gazileri için şu ana değin ertelenmiş olan kanunun onlara karşı duyulan vefanın gösterilmesinin geciktirilmesi anlamına gelmektedir. Alparslan, hatta bu kanunun canlarını hiçe sayan kişiler için yeterli olmadığı kanaatindedir ki belirlenen 300 liranın tartışmaya dahi açılmaması gerektiğini düşünmektedir.[122] Kontenjan Grubu adına fikir beyan eden Sadi Koçaş'ın görüşü de Ferhat Alparslan ile paralellik göstermektedir. Ona göre hayatlarını Türk milleti için feda etmeyi gözen alan gazilere arzu ettikleri kadar olmasa da Türk devletinin imkânları dâhilinde bir yardım yapılması oldukça yerinde bir karardır.[123]

AP Grubu adına söz alan Cavit Tevfik Okyayuz, evvela yakın tarihte canlarını hiçe sayarak mücadele eden kişilere kanun aracılığıyla bir selam göndermiştir. Ardından harp sahasında mücadele etmekten çekinmeyip canını ortaya koyan gazilere miktarı her ne olursa olsun yaptıkları fedakârlığı karşılamayacak olan ödeneğin verilmesini isabetli bir karar olarak nitelendirmiştir. Neticesinde senatoya sunulan kanun tasarısının kabul edilmesini talep etmiştir.[124]

Parti grup sözcülerinin yukarıdaki genel beyanları okunduğunda hepsinin ortak bir fikir üzerinde birleştiği görülebilecektir. İstiklal Harbi'nin ardından hafızalarda sadece birer hatıra olarak kalan ve bir nevi unutulmuş olan gazilere yaşamlarının geri kalanı için hayatlarını idame ettirebilecek bir meblağın tahsis edilmesi ve onların hayat şartlarının iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kanuna dair parti sözcülerinin senatodaki açıklamalarının ardından bazı milletvekilleri tarafından görüş beyan edilmiştir.[125]

İstanbul vekili Memrure Aksoley, gündemdeki kanun tasarısına dulların da ilave edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak gazileri ilgilendiren bu kanunun hızlıca çıkması için çalışıldığından dolayı bu ilaveye zamanın olmadığı anlaşılmıştır.

[121] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1362.
[122] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1363.
[123] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1364.
[124] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1365.
[125] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1365.

Bu sebeple kanunda herhangi bir değişiklik veya düzeltme yapılmadan tasarının kanunlaşmasının elzem olduğu görülerek bu yönde bir açıklamada bulunulmuştur.

Tabii üye Suphi Karaman'a göre bu kanun tasarısının meclise sunulması için çok geç kalınmıştır. Ayrıca bununla birlikte gazilere yaşamlarını idame ettirebilmeleri için verilmesi yönünde öngörülen 300 liralık maaş yeterli değildir. Karaman'a göre eğer söz konusu kanun olduğu gibi kabul edilirse pek çok eksiklik görülebilecektir. Karaman, gündeme gelen gazilerin bu meblağa ihtiyacının olup olmadığına dair mahalle muhtarlarının tahkikat yapmasına yönelik talebin yersiz bir teklif olduğu kanısındadır. Çünkü ona göre bir sosyal devlet olan Türkiye'de bu problemin hemen çözülmesi gereklidir.[126]

Denizli mebusu Hüseyin Atmaca'ya göre "*İstiklal Harbi bugün bizi şereflendiren en yüce muharebe olduğundan dolayı*" gazilere hak ettiği gibi bir şeref aylığı bağlanmalıdır. Ancak teklif edilen 300 lira oldukça düşük bir meblağdır. Milleti için mücadele eden kişilerin belirli bir süre aralıklarında hatırlanıp sonrasında unutulması onlara yönelik bir "*hakarettir*". Hüseyin Atmaca, kanunun kabulüyle dul ve yetimlere ayrıca bir maaş bağlanmasını talep etmiştir.[127] Anlaşılacağı üzere kanuna dair hemen hemen herkes hemfikirdir. Buna karşın içerik konusunda kanuna muhalif kişiler de vardır ki İstanbul mebusu Ekrem Özden buna bir örnektir. Ona göre herkes kanunun çıkmasını istemekte ve 400 ile 500 liralık bir meblağın gazilere ödenmesini istemektedir. Lakin kanun kabul edilse bile süreç her şekilde uzayacaktır.[128]

Senatodaki görüşmeler sonucunda yapılan oylamada 183 üyeden 137'si oy kullanmıştır. Bunlardan 136'sı kanunun kabul edilmesinden yana oy kullanırken, bir kişi çekimser kalmıştır. Sonucunda söz konusu kanun tasarısı kabul edilerek resmiyet kazanmıştır ki 1005 sayılı kanun, 24 Şubat 1968 tarihinde onaylanmıştır. Buna göre Millî Mücadele'de yer alan ve kendisine İstiklal Madalyası verilen gazilere vatani hizmet tertibinden maaş bağlanmasına ve bazı yol ücretlerinden muaf tutulmalarına hükmedilmiştir.[129] Kabul edilen bu kanunla İstiklal Harbi'nden bu yana göz ardı

[126] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1366.
[127] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1366.
[128] **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 35/45, 1375.
[129] "Madde 1: Millî Mücadeleye iştirak eden ve bu sebeple kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş bulunan Türk vatandaşlarına, hayatta bulundukları sürece vatani hizmet tertibinden üç yüz lira aylık bağlanır.
Bu kanundan önce, özel bir kanunla kendilerine vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmış olanlar hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

edilmiş ve haklarını alamamış gaziler cüzi bir miktar bile olsa belirli bir ücrete tabi olmuştur. Demir yolu seyahatlerinden ücretsiz yararlanmaları gibi kendilerine tanınan küçük ayrıcalıklar, bir yardım mahiyetinde görülmüştür.

1960'lı yıllar Türkiye'nin ekonomik anlamda büyük değişime uğradığı yıllardır. Ekonomik değişimlerin etkisi toplumda pek çok alanda hissedilmekle birlikte kalıcı izler de bırakmıştır.[130] 1965 yılında iktidara gelen Demirel Hükûmeti farklı bir ekonomik politika belirlemeye çalışarak enflasyonlu kalkınmayı tercih etmiş ve uygulamaya koyduğu politikayla düşük gelirle çalışan işçi sınıfının yükünü arttırarak sermaye sahiplerini güçlendirmiştir.[131] Dolayısıyla bu noktada Türkiye'de mevcut durumda sosyal adaletin varlığından bahsedilmesi oldukça güçtür. Zira toplumda oluşan derin sınıfsal ayrımlar sosyal adalet, sosyal eşitlik ya da sosyal devlet tanımlamalarına oldukça uzaktır. Demirel Hükûmetinin uyguladığı ekonomi politikası ülkenin bir tasarruf evresine girmesinin gerekliliğini göstermektedir. Bu dönemde gündeme getirilen "şeref aylığı" meselesi mevcut ekonomik koşullar göz önüne alındığında ertelenmeye çalışılmıştır. Fakat 46 yıllık bir süreç içerisinde çözümü uzayan bir kanun olması nedeniyle kabul edilmiştir. Kanunun bu kadar yıl sonra kabul edilmesi, 1968'li yıllarda Türkiye'de mevcut olan toplumsal karışıklıklar sebebiyle tekrardan bir darbe teşebbüsüne karşı TSK mensuplarını memnun etme çabası olarak yorumlanabilir. Çıkarıldığı dönemde gazilere bağlanan maaş miktarı güncel ekonomik yokluklar baz alınarak belirlenmiş ve artan enflasyon oranları ve ekonomik problemlerin hızla çoğalması nedeniyle gazilere tatbik edilen ücret kısa bir süre zarfında değerini yitirmiştir.

46 yılın ardından kendisine şeref aylığı bağlanan İstiklal Savaşı gazileri ve İstiklal Madalyası sahipleri hak ettikleri maddiyata uzun yıllar ardından kavuşmuşlardır.

Madde 2: Millî Mücadeleye iştiralarından dolayı kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş olan Türk vatandaşları Devlet Demiryolları ve Denizcilik Bankasının iç hatları vasıtalarında subaylar I. mevkide diğerleri II. mevkide ve belediye vasıtalarında ücretsiz seyahat edebilirler. Askeri ve devlet hastanelerinde ücretsiz seyahat edebilirler.
Geçici Madde-Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce, özel kanunlarla vatani hizmet tertibinden;
a) Hayatta bulundukları sürece kendilerine bağlanmış aylıklar,
b) Kanunlarına müsteniden dul ve yetimlerine bağlanmış aylıklar toplamı (aylık alan bir kişi de olsa) birinci maddede yazılı aylıktan az olduğu taktirde, bu miktara yükseltilir.
Madde 3: Bu kanun yayımlandığı tarihi takip eden mali yıl başından itibaren yürürlüğe girer.
Madde 4: Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür."
Resmî Gazete, 12835(Şubat 1968): 1.

[130] Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980**,4.bs. (İstanbul: Hil Yayınları,2010), 348.
[131] Ahmad, **age**, 349.

2.4.2.1005 Sayılı Şeref Aylığı Kanunun Uygulanması ile İlgili Yaşanan Aksaklıklar ve Millet Meclisinde Ortaya Çıkan Tartışmalar

Vatani Hizmet tertibinden İstiklal Madalyası almış olan kişilere Şeref Aylığı Bağlanması hakkındaki 1005 sayılı kanunla İstiklal Harbi'ne katılmış gaziler geç de olsa ödüllendirilmek istenmiş ve mevcut durumdaki mağduriyetleri giderilmeye çalışılmıştır. Kanunun 1968 yılında kabulünün ardından pek çok gazi ödenek alabilmek maksadıyla ilgili kurumlara başvurmuştur. Başvuru yapan ve başvuru yapmadığı hâlde İstiklal Harbi gazisi olan kişilerin bu kanundan ne oranda yararlandığı tartışmayı beraberinde getirmiştir. Kanunun uygulanmasında bir aksaklık yaşanmaması adına vekiller tarafından konunun takipçisi olunmuş ve meclis gündemine bu konu sıklıkla getirilmiştir. Nitekim Maraş Mebusu İbrahim Öztürk, Kahramanmaraş'ta yaşayan İstiklal Harbi gazilerine ne oranda maaş bağlandığı ve kaç kişinin bu kanundan yararlandığı hakkında Millî Savunma Bakanlığına yazılı bir müracaatta bulunmuştur. Dönemin Millî Savunma Bakanı tarafından İbrahim Öztürk'ün sorusuna şöyle bir yanıt verilmiştir:

> Maraş'ta yaşanan 461 kişi İstiklal Madalyası almak için başvuru yapmıştır. Bu kişilerden 173'üne madalya vesikası temin edilerek vesikalar onlara verilmek üzere askerlik şubesine gönderilmiştir. Diğer yandan 14 kişinin gerekli belgeleri ilgililerden talep edilmiştir. Belgelerin teslimi neticesinde gerekli incelemeler yapılacaktır. Doksan kişinin evrakı eksiktir. Konuya dair gerekli mercilerle iletişime geçilmiştir. Yüz kırk sekiz kişinin ise usulsüz bir başvuruda bulunduğu tespit edilmiştir. Türkiye'nin birçok yerinde binlerce kişi tarafından madalya ve maaş talebiyle başvuru yapılmıştır. Tüm başvurular sıraya konularak titizlikle incelenmektedir.[132]

Trabzon mebusu Ali Rıza Uzuner, vatani hizmet tertibinden maaş alacak kişilerle ilgili olarak pek çok hak sahibinin 1005 sayılı kanundan yararlanamadığını öne sürerek kanun hakkında yapılan planlamaları ve bu planlamaların ne zaman hayata geçirileceğine dair bir soru önergesini Millî Savunma Bakanlığına sunmuştur.[133] Dönemin Millî Savunma Bakanı Ferid Melen önergeye yanıt vermiştir:

> 1005 sayılı kanunun çıkarılmasının ardından kanun kapsamında şeref aylığı almaya hak kazanmış kişilere Maliye Bakanlığı Emekli Sandığınca aylıklar bağlanmıştır. İstiklal Harbi'nden bugüne değin (Haziran 1971) toplamda 17.553 subay ve 77.519 ere madalya verilmiştir. Hayatta olanların yaptığı başvurular neticesinde kendilerine ivedilikle maaş tahsis edilmiştir. Kanunun çıkmış olduğu tarihten 1 Nisan 1971 tarihine kadar toplamda 115.847 kişi madalya almak için başvurmuştur. Bu kişilerden 54.799'una madalya vesikası verilmiştir. Ayrıca onlar kendilerine maaş bağlanabilmesi

[132] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem III, Toplantı 3, c.11(Şubat 1971): 525.
[133] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem III, Toplantı 2, c.14(Haziran 1971): 135.

için ilgili Emekli Sandığına yönlendirilmişlerdir. Savunma bakanına göre kanunun çıkmasının akabinde pek çok başvuru olduğundan dolayı başvuruların incelenmesi sürecin ağır işlemesine yol açmıştır, lakin en kısa süre içerisinde (yıl sonuna kadar) maaş bağlanması işlemlerinin tamamlanması öngörülmektedir.[134]

Trabzon mebusu Ali Rıza Uzuner'e göre 1 Mart 1968 tarihinde yürürlüğe girmiş olan kanunun ardından Millî Savunma Bakanlığı tarafından yeterli derecede teşkilatlanma görülememiştir. Ayrıca kanunda belirlenen gerekli hükümlere bakılırsa söz konusu gazi maaşının ödenmesi Maliye Bakanlığına bağlı Emekli Sandığı tarafından yapılmaktadır, ancak bu her iki cenahta da tıkanıklar görülmesine engel olamamıştır. Nitekim sürekli harbe bizzat katılmış olduğu hâlde maaş alamadığını ifade eden gaziler vardır. Uzuner'e göre bu problemlerin bir an evvel ivedilikle çözülmesi gerekmektedir.[135]

Millî savunma bakanına göre söz konusu kanunun çıkmasının ardından tahminlerinin üzerinde bir başvuru talebi olmuştur. Başvuruda bulunup evrakları hazır olan kişilere maaş bağlanmıştır. Fakat kayıtları askerlik şubesinde bulunmayan kişilerin bir kısmına maaş bağlanamamıştır. Evrakları eksik olan kişilerin ise evraklarını tamamlama sürecinin uzaması, maaş almalarını geciktirmiştir. Diğer yandan harpten firar eden kişilerin bu kanundan yararlanma hakları bulunmadığından ötürü gerekli incelemeler titizlikle icra edilmektedir. Ancak bakana göre her şekilde en kısa süre içerisinde hak sahipleri maaşlarını alacaklardır.[136]

Diğer bir örnek olarak Erzurum mebusu Gıyasettin Karaca tarafından Erzurum'a bağlı İspir ilçesinde ikamet eden bir vatandaşın madalya alma sürecinin tamamlanmaması ile ilgili olarak yaşadığı mağduriyet millî savunma bakanına iletilmiştir. Millî Savunma Bakanı Ferdi Melen'e göre 14 ay evvel söz konusu kişiye İstiklal Madalyası verilmiştir. Gıyasettin Karaca'nın dilekçesine cevap verme süreci geciktiği için bu zaman zarfında madalya işlemi gerçekleşmiştir. Zaten 100 bine yakın kişi madalya başvurusunda bulunmuştur. Bunlardan 60-70 bininin işlemleri tamamlanıp madalyaları verilmiştir. Başvuruların tahmin edilenden fazla olması sürecin uzamasının ana sebebidir. Ancak bakana göre hızlı bir şekilde başvuru işlemleri tamamlanacaktır.[137]

[134] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**,110/14, 135.
[135] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**,110/14, 136.
[136] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi,** 110/14, 137.
[137] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem III, Toplantı 2, c.15(Haziran 1971): 83.

Gıyasettin Karaca, Millî Savunma Bakanlığına verdiği dilekçeye seneler sonra cevap verilmesini eleştirmiştir. Ona göre anayasanın 62. maddesine göre her Türk vatandaşının dilekçe verme ve bu dilekçeye karşılık bir cevap alma hakkı vardır. Gıyasettin Karaca'nın gündeme getirdiği kişiye dair dilekçe 1968 yılı içerisinde verilmiştir. Ancak bu dilekçeye cevap yaklaşık iki sene sonra alınabilmiştir. Çoğu malûl ve gazinin verdiği dilekçelere ilgili kurumlarca dönüş yapılmamaktadır. Bu kişiler seslerini ve taleplerini ancak vekiller aracılığıyla duyurabilmektedir. Karaca bundan dolayı verilen dilekçelere gerekli özenin gösterilip ona göre bir aksiyon alınması gerektiğini düşünmektedir.[138]

Millî Savunma Bakanı Ferid Melen ise bu eleştirileri kabul etmemiştir. Ona göre dilekçeler ivedilikle cevaplanmaktadır. İlgili kanun belirli aksaklıkları beraberinde getirmektedir ve geç de olsa her dilekçeye bir cevap verilmeye çalışılmaktadır. Diğer yandan kanunun uygulanması noktasında yaşanan ve görülen problemlerin dışında kendisine 1005 sayılı kanunla maaş bağlanan bazı kişilerin ödemeleri durdurulmuş ve verilen maaşların geri ödenmesi bu kişilerden beklenmiştir. Amasya mebusu Salih Aygün bu konuyu meclisin gündemine taşımıştır. Ona göre bu kişilerin affedilmesi lazımdır. Konu basit görünmekle birlikle çok acil bir şekilde çözüme kavuşturulmalıdır.[139] Buna dair millî savunma bakanı bir açıklama yapmıştır. Aldığı maaşı geri ödemesi talep edilen kişiler, yanlış maaş verilen kişilerdir. Onların madalyaları da elinden alınmıştır. Sebebi ise askerden firar etmiş olmaları ya da uygunsuz davranışta bulunmalarıdır.[140] Ödenen maaşların devlete geri verilmesine yönelik örnekler artmıştır. Yasin Hatipoğlu'na göre gaziler üzerinden menfaat sağlamaya çalışan kişilere yönelik dikkatli hareket edilmelidir. O, şöyle bir uyarıda bulunmuştur:

> […] adam İstiklal Madalyasını almış, tescil ettirmiş, maaş da ödenmiş. Otuz iki ay sonra bir tebligat geliyor: 'Size verilen madalyanın hataen verildiği tespit edildiğinden madalya beratınız iptal edilmiş, size bugüne kadar ödenmiş olan meblağın ceminin istirdadı zımnında dava açılmıştır, haberiniz olsun' diye adama tebligat gider. Zavallının aldığı 5-8 bin liradır ve zaten almış yemiştir, bunu nereden ödesin? Buna da mutlaka bir çare bulmak lazım.
> Üçüncü bir dert daha var: Adam harbe katılmış, kuyudatta var ama terhisine dair kayıt yok orada 'Tamam sen katılmadın, git tespit davası aç' diyorlar. İdare Mahkemesine gidecek, tespit davası açacak [...]
> Avukat herkesin ismini çıkarmış, mektup yazıyor, kendilerini tanımaz, etmez: 'Ahmet Efendi, senin İstiklal Harbi'ne katıldığını öğrendim. Senin emsallerine

[138] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 122/15, 85.
[139] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem III.Toplantı 3, c.26(Eylül 1972): 874.
[140] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 133/26, 874.

> şu kadar lira para ödenmiştir, ama sana daha ödenmedi. Sen bana bir vekaletname gönder, gerisi kolay, hiç korkma hepsini evvel Allah bir çırpıda alır, zatıalinize öderim' diyor ve zavallı insanlar bunların ellerinde de perişan oluyorlar. Bunlara da mutlak surette çözüm bulmak lazım.[141]

Kanunun uygulanmasında meclise gelen soru önergeleri göz önüne alındığında birtakım problemlerin yaşandığı görülmektedir. Bunun temel sebebi, kanunun kabul edilmesiyle pek çok kişinin kanundan yararlanmak maksadıyla başvuruda bulunması ve İstiklal Harbi döneminde askerî kayıtlarda bazı eksikliklerin oluşması nedeniyle gazilerin tespitinin gecikmesi ve evrak eksikliği neticesinde sürecin uzamasıdır. Millî savunma bakanı, mecliste kendisine yöneltilen sorulara bir yanıt vermiştir. Ona göre hızlıca kanunun uygulanacağı ve en kısa sürede sürecin tamamlanacağı dile getirilmiştir. Ancak maaş bağlanmasının akabinde pek çok problem sırasıyla hissedilmeye ve görülmeye başlamıştır. İstiklal Harbi sırasında firar edip gaziliği olmayan ve evrakları tespit edilmeyen kişilere bağlanan paralar daha sonraki süreçte kesilmiştir. Başvuru sırasında bunun gibi pek çok hata normal olduğu gibi bu maaşlar kesilerek gerekli yetkinlikleri karşılayan ve zor durumdaki gazilere tahsis edilmesi yerinde bir karar olmuştur.

1005 sayılı kanun İstiklal Harbi gazileri için hayati bir öneme sahiptir. Harbin ardından malûllere maaş bağlanmasına rağmen İstiklal Harbi gazileri bir nevi unutulmuş olmakla birlikte oldukça zor durumlara maruz kalan ve hayatlarını idame ettirmekte zorlanan gaziler için bağlanan aylıklar ömürlerinin sonuna kadar bir nevi hayat şartlarının iyileştirilmesi için destek mahiyetinde olmuştur.

2.4.3.1005 Sayılı Şeref Aylığı Kanununda Yapılan Düzenlemeler

İstiklal Harbi gazilerine Şeref Aylığı Bağlanması hakkındaki 1005 sayılı kanunla uzun yıllar "görmezden gelinmiş" olan gaziler için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Ancak kanunda bazı değişikliklerin olması kaçınılmazdır. Çünkü 24 Şubat 1968 tarihinde kabul edilen kanunun üzerinden sekiz yıl geçmişti ki bunu göz önünde bulundurularak değişen yaşam koşullarına ve ekonomik şartlara uygun bir düzenlemenin hayata geçirilmesi şart olmuştur. Meclise sunulan bir teklifte İstiklal Harbi gazilerine verilen 300 liralık ücretin 500 liraya çıkarılması ve kanunda güncel şartlara uygun olarak yeni bir düzenleme yapılması önerilmiştir.

[141] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem IV. Toplantı 3, c.14(Ocak 1976): 662.

DP Grubu adına söz alan Faruk Sükan, 24 Şubat 1968 tarihli kanunun öngördüğü maaşın o dönemin şartlarına göre gazilerin yaşamlarını idame ettirmeleri için uygun olduğunu söylemiştir. Ancak Sükan'a göre geçen zaman zarfında değişen hayat koşullarına 300 lirayla ayak uydurmak pek mümkün gözükmemektedir ki bu yüzden öngörülen maaşın arttırılması gerekmektedir. Mevcut hükûmetin tasarısında yer alan 500 liranın 750 lira olarak revize edilmesinin yerinde bir karar olacağını dile getirerek bunu partisi adına bir teklif olarak sunmuştur.[142]

MSP grubu adına konuşan Yasin Hatiboğlu'na göre Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Muharebesi, Kore Savaşı ve Kıbrıs Harekâtına katılmış olan tüm gaziler aynı değeri görmelidir. Bu kişiler arasında ayrım yapmak söz konusu olmamalıdır. Ona göre kapsamının dar çizilmesi, kanunun en büyük eksikliğidir. Nitekim pek çok İstiklal Madalyası sahibi kimse devletten maaş almasına rağmen bir süre sonra kendilerine gönderilen tebligatla uyarılıp hem madalyaları elinden alınmış hem de kendilerine ödenen maaşlar geri istenmiştir. Bu yüzden yaşanan bu gibi sorunlar bir an evvel çözümlenmelidir.[143]

CHP grubunu temsil eden Süleyman Şimşek'e göre maaş ödemesi yapılan gazilerin çoğunun yaşı 75 ve üzeridir. Onların kuşağının son temsilcileri olmalarından dolayı geriye kalan ömürlerini huzur içerisinde geçirebilmeleri adına kanun revize edilmelidir. Şimşek, 1923 yılından sonra on kere genel af ilan edildiğini hatırlatarak yeni bir öneride bulunmuştur: Firar kaydı bulunup şeref aylığı alamayan kişilerin durumu çıkarılacak bir kanunla iyileştirilmelidir.[144]

AP grubunu temsilen konuşan Kemalettin Gökakın'a göre ödenen maaş miktarı oldukça azdır. İçinde bulunulan hayat koşulları göz önüne alındığında gazilerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için bu maaş miktarı yeterli olmayacaktır. Gökakın da Süleyman Şimşek gibi düşünmekte ve yaşlarından dolayı gazilerin geriye kalan ömürlerini biraz olsun refah içerisinde geçirebilmeleri için gerekli karar alınmalıdır. Ona göre devletin en önemli vazifelerinden biri budur.[145]

CGP grubunu temsil eden Mardin mebusu Talat Oğuz'a göre ise 1968'den beri gerek sosyal yaşamda gerekse iktisadi hayatta değişen koşullar kanunun yeniden

[142] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 660.
[143] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 662.
[144] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 663.
[145] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 664-665.

gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Ona göre "*sosyal adalete sahip anayasamız ister memur ister esnaf ister de Millî Mücadele'de görev yapmış bir gazi olsun, insanca yaşayabilmek için herkese eşit şartları sunmak zorundadır*". Oğuz, maddi ve manevi anlamda gazilerin borcunun asla ödemeyeceğini belirterek ilgili kanunda bir düzenlemenin gündeme alınmasının elzem olduğunu vurgulamıştır.[146]

Parti grup temsilcilerinin açıklamaların ardından devlet bakanı Gıyasettin Karaca tarafından bir değerlendirme yapılmıştır. Ona göre bir kararın alınmasında geç kalınmış olsa da gazilere ödenen 300 liranın 750 liraya çıkarılmasına hükûmet olarak sıcak baktıklarını açıklamıştır. Diğer yandan gazilere ulaşım konusunda gerekli kolaylığın sağlanacağını söyleyerek demir yolu, deniz yolu gibi vasıtaları kullanmaları konusunda kendilerine fırsat yaratılacağını beyan etmiştir.[147]

Burdur mebusu Osman Aykul'a göre gazilerin sayısı her geçen sene azaldığından dolayı geriye kalan gazilerin hayatlarını rahat geçirebilmeleri için onlara gerekli ilgi gösterilmelidir. Ona göre kanunun ilk çıktığı zamanda İstiklal Harbi'ne katılmış olan birçok gaziye şeref aylığı verilmemiştir. Bu da bir haksızlığa işaret etmektedir. Aykul, maaş alan gazi ile almayan gazi arasında bir adaletsizliğin ortaya çıktığını düşündüğünden dolayı hükûmetin gerekli hamleyi yapmasını beklemektedir. Öte yandan mevcut ekonomik ve sosyal koşullar göz önüne alındığında 300 liralık maaşın arttırılarak 750 liraya çıkarılmasını desteklediğini beyan etmiştir.[148]

Fikir tartışmalarının ardından oylama geçilmiştir. Buna göre 1005 sayılı kanunun 1 ve 2. maddesi şu şekilde değiştirilmiştir:

> Madde 1: Millî Mücadele'ye iştirak eden ve bu sebeple kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş bulunan Türk vatandaşlarına, hayatta bulundukları sürece vatani hizmet tertibinden 750 lira aylık bağlanır. Bu kanundan önce, özel bir kanunla kendilerine vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmış bulunanlar hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz. Vatani hizmet tertibinden bağlanan aylıklar hiçbir suretle haczedilemez.
>
> Madde 2: Millî Mücadeleye iştiraklerinden dolayı kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş olan Türk vatandaşları ve kendilerine refakati zorunlu olan eşleri, Devlet Demir yolları ve Denizcilik Bankasının iç hatları vasıtalarından subaylar I'inci mevkide, diğerleri II'nci mevkide ve belediye vasıtalarında ücretsiz seyahat edebilirler. Askerî ve devlet hastanelerinde ücretsiz tedavi edilirler.[149]

[146] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 666.
[147] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 666.
[148] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 671.
[149] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 670.

Değiştirilecek maddelerin oylamasına geçildiği sırada MSP grubu adına söz alan Şener Battal, kanunun uygulanması sırasında idarenin hizmet kusurunun idareye yüklenilmediğini, kayıtların yanlış tutulmuş olduğu göz önüne alınmadan peşin hükümlü hareket edildiğini ifade etmiştir. Ona göre Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'na katılmış kişilerin de bu kanun kapsamına alınması gerekmektedir ki sayıları zaten 10-15 kişiyi geçmeyecektir. Bunun aksine Kıbrıs ve Kore gazilerinin ise farklı bir kanun kapsamında ele alınması daha doğru olacaktır.[150]

Kanuna dair süren tartışmalarda ortak noktada buluşulmuştur. Gazilerin yaşamlarının geri kalanında iyi bir hayat sürebilmeleri için maaşlarına zam yapması konusunda hemfikir olunmuştur. Ancak Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı gazileri bu kanun kapsamına dâhil edilmemişlerdir. İstiklal Harbi'nin yeni bir rejimin temsilcisi olduğu göz önünde bulundurularak tıpkı İstiklal Madalyası dışında hiçbir madalyanın takılmasının yasal olmadığı gibi Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı gazileri de geri planda tutulmuşlardır. Birçok defa gündeme gelmesine rağmen kanun kapmasına alınmamışlardır.

1005 sayılı kanunun 1 ve 2. maddesi üzerindeki değişiklik hakkında mecliste yapılan son görüşmede söz alan Konya mebusu Faruk Sükan, bu teklifin oldukça geç alınmış bir karar olduğunu ifade etmiştir. Mevcut maaşın gazileri zor durumda bırakacağını düşündüğünden dolayı maaş arttırımının isabetli olacağı düşünmektedir. Ona göre zaten İstiklal Harbi gazilerinin hakkı hiçbir şekilde maddiyatla ölçülemeyecektir. En azından geriye kalan ömürlerini bir nebze olsun rahat geçirmelidirler.[151]

Ankara mebusu İsmail Hakkı Köylüoğlu'ya göre meclisin şu ana kadar aldığı karar arasındaki en değerli hükmü bu kanundur. Gaziler, mevcut kanunla unutulmadıklarını görerek mutlu olacaklardır. Kanunun ilk çıktığı zamanlarda 75 bin olan gazi sayısı, geçen her sene düşerek 25 bine inmiştir. Bu yüzden bu kişiler ömürlerinin geri kalanını iyi bir şekilde geçirmelidirler. Kanun bu yüzden önemlidir.[152]

Yapılan görüşmeler ve dönemin şartlarının göz önünde bulundurulmasıyla 24 Şubat 1968 tarihli ve 1005 sayılı kanunun 1 ve 2. maddesi üzerinde değişiklik

[150] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 45/14, 672.
[151] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi,** Dönem IV. Toplantı 3, c.18(Nisan 1976): 525.
[152] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 87/18, 529-530.

yapılması hakkındaki teklif meclis tarafından kabul edilmiştir. Kanun değişikliği, 30 Nisan 1976 tarihinde *Resmî Gazete*'de yayımlanmıştır. Böylece Millî Mücadele'ye katılmış gazilere her yıl Bütçe Kanunu ile belirlenen katsayıyla çarpılmasından elde edilecek miktarda aylık bağlanmasına[153] ve Millî Mücadele gazilerinin kendilerine refakat eden eşlerinin Devlet Demir Yolları ve Denizcilik Bankasının iç hatları vasıtalarının I. mevkisinde, diğerlerinin II. mevkisinde ücretsiz şekilde seyahat etmeleri kararlaştırılmıştır.

1005 sayılı kanunun 1 ve 2. maddesinin tadili, gazilerin mevcut durumdaki hayat şartlarının iyileştirilmesi açısından önemlidir ve yeni kanunun çıkmasından gaziler son derece memnun olmuşlardır. Bununla birlikte 300 lira olan aylığın 750 liraya çıkarılması Türkiye'de artan enflasyon oranları göz önünde bulundurulduğunda yeterli bir meblağ olmadığı söylenebilir. Türk ekonomisi, 1961-1979 yılları arasında oldukça dengesiz bir seyir göstermiştir. 1960'lı yıllarda korunmaya çalışan enflasyon oranları, 1970'li yıllarda enflasyona eşlik eden işsizlikle ekonomide durgunluk dönemine girilmesine sebep olmuştur. Nitekim enflasyon oranları 1970'lerden itibaren artmaya başlamıştır. 1973 yılında yaşanan petrol şoku ve Kıbrıs Barış Harekâtı sebebiyle TEFE ve TÜFE oranları tetiklenerek %50'nin üzerine çıkmıştır.[154] Buna göre:

Tablo 3.Türkiye'de 1961-1979 Döneminde Fiyat Endeksleri ve Değişim Oranları

YIL	TÜFE DEĞİŞİM ORANLARI %	TEFE DEĞİŞİM ORANLARI %
1961	1,3	2,9
1962	3,8	5,7
1963	6,5	4,2
1964	0,8	1,2
1965	6,7	8,1
1966	5,5	4,8
1967	6,3	7,6
1968	4,1	3,2
1969	5,7	7,2
1970	11,8	6,7
1971	21,8	15,9
1972	15,3	18
1973	15,8	20,5
1974	15,4	29,9

[153] **Resmî Gazete**, 15574(Nisan 1976): 1.
[154] Yakup Öztürk, **Cumhuriyetten Günümüze Enflasyon ve İşsizlik**, (Bursa: TESAM, Mart 2021), 9.

1975	19	10,1
1976	16,4	15,6
1977	22,5	24,1
1978	53,3	52,6
1979	62	63,9
1980	101,4	107,2

Yakup Öztürk, Cumhuriyetten Günümüze Enflasyon ve İşsizlik, (Bursa: TESAM, Mart 2021),9

1961-1980 arası dönemde TEFE-TÜFE oranları incelendiğinde yaşanan dalgalanmalar görülmekte ekonominin yirmi yıllık süreç içerisinde sürekli bir değişim ve dönüşüme uğradığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4.Türkiye'de Temel İhtiyaç Maddeleri Fiyatlarının Yıllara Göre Değişimi

YIL	EKMEK	BUĞDAY UNU	PİRİNÇ	KESME ŞEKER	TOZ ŞEKER	TUZ
1961	0,76	1,45	3,73	3,05	2,75	0,21
1962	0,95	1,53	3,60	3,05	2,75	0,35
1963	0,98	1,50	2,87	3,05	2,75	0,35
1964	1,03	1,51	2,91	3,05	2,75	0,35
1965	1,09	1,55	5,06	3,05	2,75	0,35
1966	1,12	1,61	4,08	3,05	2,75	0,35
1967	1,15	1,63	3,48	3,55	3,20	0,35
1968	1,17	1,70	3,72	3,75	3,25	0,72
1969	1,21	1,95	5,02	3,75	3,25	0,35
1970	1,40	1,98	4,76	3,96	3,50	0,35
1971	1,62	2,26	5,21	4,47	3,91	0,75
1972	1,70	2,59	5,88	4,50	3,93	0,75
1973	1,97	3,15	10,12	4,65	3,97	0,79
1974	2,40	5,22	11,95	6,32	5,40	1,50
1975	3,68	6,33	12,36	9,03	7,66	1,50
1976	4,37	6,55	12,97	9,50	8,05	1,50
1977	5,13	6,73	21,64	9,62	8,15	2,08
1978	6,70	8,55	31,67	11,84	9,75	4,18
1979	9,54	14,45	38,20	19,63	15,47	8,50
1980	22,68	30,96	73,12	54,09	43,67	19,58

TÜİK

1960-1980 yılları arasındaki TEFE ve TÜFE oranları göz önünde bulundurulduğunda gazilere bağlanan ücret miktarının oldukça az olduğu ve temel ihtiyaçların yıllara göre fiyatlarının artması sebebiyle alım gücünün düştüğü anlaşılacaktır. 1970'li yıllarda dünya ekonomisinde hızlı büyüme görülürken Türkiye'de siyasi istikrarsızlıklar ekonomiye zarar vermiştir.[155] Buna göre 1968

[155] Şevket Pamuk, **Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi**, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,2023), 216.

yılında bağlanan 300 liralık meblağın 1976 yılında 750 liraya çıkarılması dönem şartları dikkate alındığında oldukça yetersiz olduğu söylenebilir. Zaten bu da maaş oranlarında yapılan zammın mevcut şikayetleri sonlandırmak ve bir nevi gündemden kaldırılmasını sağlamak maksadıyla yapıldığını göstermektedir.

Nihai olarak İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin durumuna bakacak olursak Balkan Savaşı'yla başlayarak İstiklal Harbi'nin sonuna kadar olan süreçte malûl kalmış kişileri ilgilendiren pek çok düzenleme yapılmıştır. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından daha önce yürüklükte olan Askerî Tekaüt Kanunu ve İnhisar Beyiyelerinin harp malûllerine dağıtılması ile ilgili çıkarılmış olan kanunlar dönemin ekonomik ve sosyal şartlarına göre yenilenmiş, malûller için en ideal hâle getirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kurulmuş bir devlet olması ve çok ağır şartlarda bir harp dönemi geçirmesi, bu savaş sonunda hem maddi hem de manevi anlamda pek çok kayıp vermiş olması bu dönemde malûllere yönelik yardımlar ve malûllerle ilgili yapılmış düzenlemelerde birtakım aksaklıklara sebep olmuştur. Harp sırasında malûl kalmış, fakat malûliyetinin ardından muayene olmadan memleketine dönen pek çok asker zamanaşımı sebebiyle malûliyetlerini kabul ettirememiş, birçok malûl harbe katılıp görev aldığını resmî belgelerle kanıtlayamadığından dolayı mağdur durumda düşmüştür. Diğer yandan harp malûllerinin pek çoğuna yardım yapılmış ve maaş desteğinde bulunulmuş olsa da önemli bir kısmı bu yardım ve maaşlardan yararlanamamış ve bu problem yıllar içerisinde meclis gündemine taşınarak çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Harp malûllerinin en önemli problemlerinden biri malûliyetlerinin doktor kontrolüyle üç yılda bir tekrardan raporlanması hususudur. Onların hayatlarını zorlaştıran bu karar, meclis gündemine taşınıp ömür boyu rapor alınması kuralı ortadan kaldırılmıştır. Yaptıracakları üçüncü muayeneden sonra aynı malûliyetleri tespit edilen kişiler maaşlarını almaya devam edeceklerdir. Şayet kendi istekleri çerçevesinde muayene olmak isteyen kişiler olursa da buna müsaade edilecektir. İstiklal Harbi malûllerinin yaşadığı problemler ve görülen belirli bazı aksaklıklar giderilmeye çalışılmışsa da İstiklal Harbi'ne katılan gaziler unutulmuşlardır. Harbin üzerinden uzun yıllar geçmesinin ardından ancak 1968 yılında hatırlanarak adlarına şeref aylığı bağlanmıştır. Bu sürece öncülük eden kişiler İstiklal Harbi'ne katılan eski TSK mensubu askerler ve Kore Savaşı'ndan sonra meclise vekil olarak giren kişilerdir.

TBMM Zabıt Cerideleri incelendiğinde ortaya çıkan tabloda özellikle mebusların ve ahalinin İstiklal Harbi gazi ve malûllerini sürekli gündeme taşıdığı ve problemlerinin çözümlenmesi için girişimde bulunduğu görülmektedir. Fakat gösterilen bu çabalar İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin problemlerinin çözümü için yeterli olmamıştır.

3.UNUTULMAYA DİRENMEK: KORE GAZİ VE MALÛLLERİ

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Amerika ve Rusya'nın işgaline uğrayan Kore, 38. enlem sınır kabul edilerek Güney ve Kuzey Kore şeklinde ayrılmış, Kuzey Kore'nin yönetimi Rusların, Güney Kore'nin yönetimi ise Amerikalıların eline geçmiştir.[156] Beş yıllık sürecin ardından ikiye ayrılan Kore hükûmetleri arasında çıkan anlaşmazlıklar neticesinde 25 Haziran 1950 tarihinde Kuzey Kore hükûmeti Güney Kore'ye saldırmıştır. 27 Haziran'da Amerikan hükûmeti tarafından güvenlik konseyi toplanarak Güney Kore'ye destek çağrısında bulunulmuştur. Amerikan hükûmetinin yaptığı bu çağrıya aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 16 ülke olumlu yönde bir dönüş sağlamıştır.

Türk hükûmeti, çıkan çatışmalara destek amacıyla Kore'ye asker gönderme kararı almıştır. Türk hükûmetinin öncelikli olarak bu çağrıya yanıt vermesinin nedeni kendisine Truman Doktrini ve NATO'ya dâhil edilme yönünde Amerikan hükûmeti tarafından bir vaatte bulunulmasıdır. Türk hükûmeti, 11 Mayıs 1950 tarihinde NATO'ya katılabilmek maksadıyla bir başvuruda bulunmuş, fakat başvurusu reddedilmiştir. Bu minvalde Amerikan hükûmetinin yaptığı teklif, Türk hükûmetinin Kore'ye asker göndermesi noktasında belirleyici unsur olmuştur.[157]

Kore meselesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde ilk defa 30 Haziran 1950 tarihinde görüşülmüştür. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Kore meselesi üzerine görüş belirtmesi istenmesi üzerine konuya dair bir açıklama yapmıştır. O, çatışmaların son bulması için Birleşmiş Milletlerin yürüttüğü politikanın uygulanması gerektiği kanaatindedir. Eğer Birleşmiş Milletlerle aynı politika uygulanmazsa Kore'de

[156] Cengiz Atlı, **Arşiv Belgelerine Göre Kore Savaşında Türk Ordusu (1950-1953)**, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020), 5.
[157] Atlı, **age**, 6.

başlayan çatışmalar tüm dünya barışı üzerine etki edecektir ve sıcak harbin pek çok bölgeye yayılması kaçınılmazdır. Köprülü'ye göre aynı zamanda Türkiye'nin bu süreçte kendi menfaatleri doğrultusunda bir yol haritası belirlemesi, devletin geleceği açısından önemlidir.[158]

Bakanlar, 18 Temmuz 1950 tarihinde Adnan Menderes'in Yalova'daki yazlık evinde gündeme dair görüşmeler yapmak üzere bir araya gelmişlerdir. Bu görüşmede "*kuvvetlerimizin takviyesi ve tensiği hususunda alınacak tedbirler müzakere edilmiştir*".[159] Bakanlar, Kore'ye asker gönderilmesi noktasında aralarında fikir birliğine varmışlardır. Mevcut Türk hükûmeti, söz konusu meselesinin yasal bir zorunluluk çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini göz ardı ederek konuyu muhalefetle tartışma gereği duymamıştır. Aslında Kore meselesi, seçimlerle sağlanmaya çalışılan demokrasi yolculuğuna olumlu bir katkıda bulunabilecekken ne yazık ki demokrasiye zarar verecek bir hâle gelmiştir. [160] Sonucunda Birleşmiş Milletlerin yaptığı çağrı neticesinde toplanan cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanlar tarafından 25 Temmuz 1950 tarihinde 4.500 kişiden olan bir ekibin Kore'ye gönderilmesine karar verilmiştir.[161]

Kore'ye asker gönderilmesi sırasında anayasa ihlal edilmiştir.[162] TBMM'nin onayı alınmadan bu karar çıkmıştır. Bu dönemde meclisin kapalı olması öne sürülerek kararın bu sebeple TBMM'ye danışılmadan alındığı ifade edilmiştir. Meclis kapalı olsa dahi alınmış karar anayasaya aykırıdır. Böyle bir kararın verilebilmesi için meclisin olağanüstü hâl ile toplanması gerekmektedir. Alınan bu karar gerek TBMM'de gerek de kamuoyunda tartışma yaratmıştır. Netice itibarıyla yapılan tartışmaların ardından Türk ordusu Kore'deki harbe iştirak etmiş ve oldukça önemli

---

[158] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem IX, Toplantı Olg.c1.(Haziran 1950): 310-312.

[159] Tülay Gül," Ulusal Basında Kore'ye Asker Gönderme Kararı", **Belgi Dergisi: Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, c.1, s.7(2014): 877.

[160] Erhan Çiftçi, **Bahtiyar Yalta Bir Darbeci Subayın Anıları,** (İstanbul: Kronik Yayınları, 2020), 47.

[161] Gül, **age**, 877.
Ali Denizli, **Kore Savaşı Uzaklardaki Kahramanlar ve Zaferleri**, (İstanbul: Başlık Yayınları, 2010): 69.

[162] "Anayasaya göre;
Milletlerarası hukuk meşru söylediği hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin tarafı olduğu milletlerarası anlaşmaların veya milletlerarası ayrılıkların halinden gittiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancılara veya yabancıların güçlerinin Türkiye'de saklanma, izin verme Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara verme de iken, ülkedeki bir kişinin ziyareti ve bu yapının kuvvet kullanılmasına, kararın bağımsızlığının kaçınılmaz olduğu durumda Cumhurbaşkanlığı da Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir."
Gürcan Balık," Anayasa'da Milletlerarası Hukukun Meşru Saydığı Haller Sorunu", **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, c.12, s.4(2015): 48.

başarılar elde etmiştir. Türkiye'nin Kore'de gösterdiği başarılar, NATO'ya alınma sürecinin önemli belirleyicilerinden biridir.[163] Kore Savaşı hem Türk dış politikasının gelişim süreci hem de Amerikan dış politikasının değişim ve dönüşümünde kayda değer bir rol oynamıştır. Dünya genelinde nükleer savaş tehlikesine rağmen topyekûn ve uzlaşmaya dayalı harplerin de cereyan etmeye devam ettiğini göstermiştir.[164]

Diğer yandan Kore'de savaşıp geri dönen Türk gazi ve malûllerin hayat şartlarının iyileştirilmesi ve çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi TBMM'de alınan hükümlerle belirlenmiştir. 1950-1980 yılları arası dönemde TBMM'nin zabıtlarında Kore gazileri ve harp malûlleriyle ilgili olarak tartışmalar geri plana itilmiş ve bu da Kore gazi ve malûllerinin bir nevi unutulmalarına yol açmıştır. Aslında Kore gazi ve malûllerinin mağduriyetleri ve bu mağduriyetlerinin giderilmesi noktasında TBMM tarafından atılan adımların ve alınan kararların incelenmesi gerekmektedir. Çünkü kanun koyucu niteliğe haiz olan TBMM'nin Zabıt Cerideleri, Kore gazi ve malûllerinin durumlarının analiz edilmesi hususunda birinci kaynak görevi görmektedir. Okunan vekillerin söylem ve eylemleri, meclise taşınan soru önergeleri değerlendirilerek bir sonuca varılabilmektedir. Bu da Kore gazi ve malûllerin neden ve niçin geri planda bırakıldığını göstermektedir.

3.1.Kore Savaşı'na Katılan Gazi ve Malûllere Yapılan Ekonomik ve Sosyal Yardımlar

3.1.1.Kore Savaşı'na Katılan Askerlere Maaş Bağlanması

Birleşmiş Milletler emrine Kore Savaşı'na katılan askerlerin ihtiyaçlarının giderilebilmesi için kendilerine belli bir miktar maaş bağlanması gerekmektedir. Türk askerine bağlanacak olan aylıkların Birleşmiş Milletler tarafından mı yoksa Türk hükûmeti tarafından mı ödeneceği TBMM'nin gündemine getirilmiş ve mebuslar konuya dair fikirlerini beyan ederek hem Türk askerine bağlanması gereken aylığın kaynağı konusunda hem de Türk askerinin Kore'ye gönderilmesi hakkındaki düşüncelerini açıklamışlardır.

Mardin mebusu Kemal Türkoğlu'na göre Birleşmiş Milletler Anayasası göz önüne alındığında Birleşmiş Milletlerin harekâtlarıyla ilgili ödemelerin Birleşmiş

[163] Erhan Çiftçi, **Prusya'dan NATO'ya Türk Ordusunda Batı Etkisi 1880-1960**, (İstanbul: Kronik Yayınları, 2022): 410.
[164] Çiftçi, **age**, 411.

Milletler bütçesinden karşılanmakla birlikte her devlete ayrı ayrı tahsis edilmesi gerekmektedir. Bu minvalde Türk ordusunun Kore'de yaptığı masrafların dahi Birleşmiş Milletler tarafından karşılanması lazımdır. Eğer ki bu masraflar karşılanmıyorsa Türk askerinin maaşı bizzat mevcut Türk hükûmeti tarafından ödenmelidir.[165]

Trabzon mebusu Faik Ahmet Barutçu ise Birleşmiş Milletlerin Anayasasına vurgu yapmıştır. Ona göre 43. madde gereği milletlerarası barışın ve düzenin tesis edilebilmesi için Birleşmiş Milletler emrine verilen kuvvetlerin silahları ve çeşitli ihtiyaçları bu anayasa usullerine göre karşılanacaktır. Türkiye Cumhuriyeti ve Birleşmiş Milletler arasında henüz böyle bir anlaşma yapılmamıştır. Böyle bir anlaşma yapılacak olsa bile evvela TBMM'de tartışılması gerekmektedir. Barutçu'ya göre Kore'ye gönderilen Türk askerinin ihtiyacının öncelikli olarak karşılanması için hızlıca harekete geçilerek gerekli kanunlar çıkarılmalı ve gerekli anlaşmalar yapılmalıdır. Bu, Kore'de mevcut olan Türk birliklerinin selameti açısından oldukça önemlidir.[166] Ona göre dikkat edilmesi gereken iki temel nokta vardır. Üyesi olunan Birleşmiş Milletler Anayasası hükümleri aynı zamanda Türk devletinin hükümleridir. Mevcut durumda Birleşmiş Milletlerle bir anlaşma yapılmaması sebebiyle ülke dışına yollanan askerin gönderilip gönderilmemesi TBMM'nin kontrolündedir. Bu açıdan Kore'ye gönderilen askerinin maaşının geciktirilmesi kabul edilemez. Çünkü anayasal bir sorundan kaynaklı olarak bunun faturası Kore'deki Türk askerine ödetilemez.[167]

Millî Savunma Bakanı Refik Şevket İnce, tüm bu konuşulanlara bir cevap vermiştir. Ona göre Kore'ye gönderilen Türk askerinin masrafları Birleşmiş Milletlere aittir. Hesap görüldüğünde herkes kendi payına düşeni ödeyecektir. İçinde bulunulan dönem itibarıyla masraflar Amerikalılar tarafından karşılanmaktadır. Türkiye ise sadece asker göndererek bir yardımda bulunmuştur. Maddi anlamdaki masraflar günü geldiğinde Birleşmiş Milletler Anayasasına göre düzenlenecektir.[168]

Van mebusu Ferid Melen, millî savunma bakanının açıklamalarına karşılık olarak bir soru sormuştur. Ona göre askerî masraflar Amerikalılar tarafından ödeniyorsa neden şu anda bir kanunun çıkarılmasına çalışılmaktadır? Savunma bakanına göre herkes elinden geleni yapmaktadır. Türk askerinin masraflarının

[165] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem IX, Toplantı 1, c1(Aralık 1950): 56.
[166] **TBMM Tutanak Dergisi**, 15/1, 57-58.
[167] **TBMM Tutanak Dergisi**, 15/1, 61.
[168] **TBMM Tutanak Dergisi**, 15/1, 77.

karşılanabilmesi adına tüm çaba sarf edilmektedir. Verdiği bir örneğe bakılırsa Amerikalılar hem harp sırasında hem de harpten sonra erlerine maaş tahsis etmektedir.[169]

Kore Savaşı'na katılan Türk askerinin ihtiyacının karşılanabilmesi için bir ödenek bulunması lazımdır. Birleşmiş Milletlere yardım etmek maksadıyla savaşa dâhil olan kişilere gerek yolculuk sırasında duydukları maddi gereksinimler gerekse çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması konusunda belirli bir ödemenin yapılması kaçınılmazdır. Ayrıca vatan savunmasından bağımsız olarak denizaşırı bir harekâta katılan Türk askerinin ihtiyacının giderilmesi bir zarurettir. Bu sebepten dolayı TBMM'de tartışılan bu kanunun kabul edilmesi, Kore Savaşı'na katılan askerler için oldukça önemlidir. Aslında savaşın Türkiye'nin sınırlarına epey uzak bir bölgede gerçekleşiyor olması bu dönemde ciddi ekonomik sıkıntıların yaşanmasını engellemiştir. Türk hükûmeti Kore'ye giden TSK mensuplarının ihtiyaçlarını karşılamak noktasında zorluk yaşamamıştır.[170]

Meclisteki tartışmalarda askere ödenecek maaş meselesi öncelikli müzakere konusu değildir. Çünkü asıl tartışma konusu Kore'ye usulsüz bir şekilde asker gönderilmesidir. Meclisteki hararetli tartışmaların amacından sapması neticesinde kanun maddelerinin görüşülmesine geçilerek kanun kabulü oylanmıştır. Buna göre Kore'ye gönderilecek olan Türk birliğinin her türlü gereksiniminin Bakanlar Kurulunca tespit edilmesi[171], giden askerlerin ailelerini Türkiye sınırlarında ikamet ettikleri yere kadar götüren ya da gönderenlere bir defaya mahsus olarak yol ücreti verilmesi[172], Kore Savaşı'na katılmış ve ailesini görmek için ya da çeşitli sağlık

---

169 **TBMM Tutanak Dergisi**,15/1, 77.

170 Cangül Örnek**, "Cepheden Mektup Bekleyen Ülke: Kore Savaşı'nın Toplumsal Etkileri",** Ateşkesin 60'ıncı Yıl Dönümünde Kore Savaşı, (Ankara: Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları,2016): 119.

171 "Madde 1: Birleşmiş Milletler emrine verilmek üzere askeri birlikler halinde yabancı ülkelere gönderilecek ordu mensuplarına verilecek yolluklarla yurt dışında bulundukları müddetçe muhassas maaş veya ücretlerine ilaveten verilecek tazminatın ve birliğin yiyecek giyecek, yakacak veya tedavi gibi çeşitli masraflarının miktarı ile her türlü satın almaları şekil ve ödeme tarzı Bakanlar kurulunca tespit olunur."
TBMM Tutanak Dergisi,15/1, 82.

172 "Madde2: Birleşmiş Milletler emrine verilmek üzere yabancı ülkelere gönderilecek askeri birliklere mensup subay, askeri ve sivil memur ve hizmetlilerle gedikli erbaşların bu durumlarının devamı sırasında yolluğa müstahak ailelerini Türkiye sınırları içerisinde ikamet edecekleri mahalle kadar gönderenlere bir defaya mahsus olmak üzere Mülkiye Harcırah Kararnamesi ve ek ve tadilleri esasları dahilinde aile yolluğu ödenir."
TBMM Tutanak Dergisi,15/1, 82.

sorunları sebebiyle Türkiye'ye gelen askerin gidiş ve dönüş masraflarının karşılanması kararlaştırılmıştır.[173]

Seyhan mebusu Cezmi Türk, ilgili kanunun üçüncü maddesine bir ilave ve ekleme yapılması gerektiği kanaatindedir. Ona göre hastalığı sebebiyle Türkiye'ye geri dönen askerin tedavi müddetince de belirli ihtiyaçları olması göz önünde bulundurularak kendisine ödenek çıkarılmasına devam edilmesinin çok daha yerinde bir karar olacaktır.[174] Millî Savunma Komisyonu, söz konusu kanunun maddeleriyle ilgili olarak bir rapor hazırlamıştır. Buna göre birinci maddede sadece "rütbelerine" kelimesinin kaldırılması istenmiştir. İkinci madde olduğu gibi onaylanmıştır. Üçüncü maddenin de uygulanmasında bir sakınca görülmemiştir.[175]

Bütçe komisyonu ise masrafların hazineye verebileceği zarar üzerinde durmuştur. Komisyona göre Birleşmiş Milletler üyeliğinin bir gereği olarak çeşitli harcamalar yapılacaktır. Hesaba katılmamış olan hizmetler için para gerektiği takdirde bunun için ayrıca bir ödenek talep edilecektir. Kore'de bulunan Türk birliklerinin ücret, tazminat ve yolluk gibi harcamaları bütçeden ödenecektir. Diğer taraftan çeşitli giderler için Birleşmiş Milletler adına ABD tarafından ödeme yapılmaktadır. Savaş sonunda bu ücretler için ayrıca bir görüşme ya da görüşmeler olacaktır.[176]

Birleşmiş Milletler emrine Kore'ye gönderilen askerlere 5686 sayılı kanun ve 1050 sayılı kanunun 5077 sayılı kanunla değiştirilen 8. maddesinin a fıkrasına göre Bakanlar Kurulunun 23 Aralık 1950 tarihli toplantısında kararlaştırıldığı şekilde maaş bağlanmasına hükmedilmiştir. Yolluk masrafları, ödenekler, çeşitli hastalık sebebiyle ortaya çıkan sakatlıklarla ilgili hükümler belirlenmiştir. Bu kanunla Kore'ye giden personelin alacağı ücretler netleştirilmiş, bir nevi Kore'de bulunan askerin çeşitli

---

[173] "Madde 3: Yabancı memleketlere gönderilmiş veya gönderilecek olan birliklere mensup subay, askeri ve sivil memurlarla hizmetliler ve gedikli erbaşların anavatana hava değişimi için gelmeleri icap eden hallerde ailelerinin bulunduğu veya raporlarında yazılı hastalıkların fennen icap ettirdiği mahallere kadar gidiş ve dönüş yollukları Mülkiye Harcıgah Kararnamesi ek ve tadilleri hükümleri dairesinde verilir. Hava değişimi sebebiyle Anayurda gelecek veya dönecek olan erlere Bakanlar Kurulunca takdir olunacak zaruri masrafları ile yevmiyeleri ödenir. Bu gibilerin geniş yolluklarına ödenmek üzere mezkûr birlik komutanı emrine Bakanlar Kurulunca tespit edilecek miktarda kredi açtırılır veya avans verilir.
Birinci fıkraya göre hastalık icabı bir mahalde oturmaları fennen zaruri olan ordu mensuplarının bu mahallere kadar gelecek harcıgah ve avdet yolluğu verilir."
TBMM Tutanak Dergisi, 15/1, 82.
[174] **TBMM Tutanak Dergisi**, 15/1, 83.
[175] **TBMM Milli Savunma Komisyonu Raporu**, 1/76 E., Karar No:4, 30.11.1950, 11.
[176] **TBMM Milli Savunma Komisyonu Raporu**, 1/76 E., Karar No:4, 30.11.1950, 11.

masrafları için sabit bir ücret belirlenmiştir. Bu da ilerleyen süreçte karışıklık çıkmasının önüne geçmiştir.[177]

Tablo 5.Mesken Bedeli Mukabilinde Verilecek Olan Tazminat Bedeli;

RÜTBE	LİRA
Tuğgeneral	60
Albay	60
Yarbay ve Eşitleri	30
Kıdemli Binbaşı ve Eşitleri	30
Binbaşı ve Eşitleri	22
Kıdemli Yüzbaşı ve Eşitleri	22
Yüzbaşı ve Eşitleri	22
Kıdemli Üsteğmen ve Eşitleri	22
Üsteğmen ve Eşitleri	15
Teğmen ve Eşitleri	15
Asteğmen ve Eşitleri	15
İmam	22

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 124-92-7. 30-18-1-2.

Kore'de görevli olan askerlere mesken bedeli gereği verilecek olan tazminat bedeli yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Kore'ye gönderilecek askerin maaş miktarı ve çeşitli ek ödemelerinin belirli bir süre Türkiye Cumhuriyeti bütçesinden ödenmesinin kararlaştırılmasının ardından Kore'ye yollanacak erlerin terfi durumuyla ilgili Bakanlar Kurulunca bir görüşme yapılarak belirli bir karara varılmıştır. Buna göre Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli subay, askerî memur ve astsubayların terfi için bekleme süreleri 5 Ağustos 1952 tarihi itibarıyla Bakanlar Kurulunca incelenmiştir. Buna göre:

[177] "Madde 1: Birleşmiş Milletler emrine Kore'ye gönderilmiş olan Türk silahlı kuvvetlerine mensup subay, askeri memur, sivil maaşlı memur, gedikli erbaşlarla hizmetlilere 2 ve 3'üncü maddelerde yazılı müddetlerin bitimi tarihini takip eden günden itibaren aylık ve ücret tutarlarının bir misli ayrıca tazminat olarak verilir. Çeşitli istihkaklarından başka eratta çavuşlara 60, onbaşı ve erlere de 30 lira tazminat ödenir. Bu tazminatlar Millî Savunma Bakanlığı bütçesinin aylık ve hizmetliler ücreti bölümlerinden ay sonlarında tediye olunur.
Madde 2: Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup subay, askeri memur, sivil maaşlı memurlarla hizmetlilere ve gedikli erbaşlara bir defaya mahsus olmak üzere harcırah kararnamesi ve ekleri hükümlerine göre hareketleri tarihinden itibaren 45 gün için tahakkuk edecek gündelikleri yedi misli nispetinde hesap ve tesviye olunur.
Madde 3: Türk Silahlı kuvvetlerine mensup erbaş (çavuş, onbaşı,) ve erata Kore'ye muvasalatlarına kadar geçecek müddet için bir defaya mahsus olmak üzere 30'ar lira yolluk verilir.
Madde 4: Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup olan subay, askeri memur, gedikli erbaşlarla sivil maaşlı memurlardan 3661 sayılı kanuna göre mesken bedeli almakta iken Kore'ye gönderilmiş bulunanlardan ailesi Ankara'da ikamet etmekte olanlara bağlı cetvelde gösterilen miktarda ayrıca tazminat verilir.
Madde 5: Hava Değişimi için yurda gelecek ve dönecek erbaş ve erlere gündelik ve zaruri masraflarını karşılamak üzere seyahat ve tevakkufta geçecek günlerin her biri için 10 lira verilir."
CCA, 124-92-7. 30-18-1-2.

> Kore'de Birleşmiş Milletler hizmeti dâhilinde bulunan subay ve askerî memurlardan teğmenlerin 4273 sayılı kanunun 10'uncu maddesi uyarınca bir yıl indirilmesine,
>
> Birinci maddede belirtilmiş olan birliğe mensup astsubayların bekleme sürelerinin bir defaya mahsus olmak üzere 5802 sayılı kanunun 16'ncı maddesi uyarınca bir yıl indirilmesine,
>
> Rütbelerinin 4273 sayılı kanun uyarınca yazılı sürelerini bitirmiş olanların bulundukları rütbelerden bir yıl indirilmesine, şayet mümkün değil ise bu düzeltmenin ilk rütbede yapılmasına,
>
> İndirilmiş sürelere müteakip 4273 ve 5802 sayılı kanunlarda yazılı diğer terfi şartlarının mutlak suretle aranmasına,
>
> Bulundukları mevcut konum dolayısıyla rütbelerinin indirilmiş veya indirilmemiş bekleme sürelerinin terfi edemeyenler için rütbelerde bu indirimlerin yapılamaması ve tamamlanamaması,
>
> Görevlendirilmelerinden dolayı indirilmiş olan mevcut sürelerine göre yurda dönen kişilerin haklarının gizli tutulması kararlaştırılmıştır.[178]

Mevzubahis edilen bu kanun 1958 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.[179] Çıkarılan kanunlar Türk devletinin bütçesini zorlayacak olsa dahi devlet, Türk askerinin zor durumda kalmasını engellemek ve ihtiyaç duydukları ücretlerin geciktirilmesini önlemek maksadıyla ödemeleri kendi bütçesinden karşılamak durumunda kalmıştır. Bu noktada çıkan hüküm, Kore Savaşı'na gidiş kararını tek başına veren hükûmetin askerlere olan bir borcu olarak görülmüştür. Bu sebeple söz konusu istek mecliste gündeme geldiğinde pek bir itiraza uğramadan hızlıca uygulamaya konması yönünde talepler ortaya atılmıştır.

Kore Savaşı'na katılan askerlere bağlanan maaşın dönemin koşullarına göre yurt içi görevde bulunan bir askere bağlanan maaştan fazla olması, savaşa pek çok TSK mensubunun gönüllü olarak müracaatına yol açmıştır. Dönemin ekonomik şartlarında hayatını idame ettirmekte zorlanan pek çok asker, Kore'deki savaşa katılmak maksadıyla başvuru yapmıştır.[180]

Yeni bir kanunun kabulüne kadar Kore Savaşı'na katılan askerlerin masraflarının Türk hükûmeti tarafından ödenmesi kararlaştırılmıştır. Bu süreçte Kore'deki askerler aylıklarını alma noktasında birtakım problemler yaşamışlardır.

---

[178] Cengiz Atlı, **Kore Savaşında Türk Ordusu**, (Kitabevi Yayınları: İstanbul 2020), 55.
CCA, 30-18-2. 126-60-4.
[179] Atlı, **age**, 56.
[180] "Yurt dışı savaşa, maaşına ilave olarak bir maaş daha veriliyordu. Kardeşlerim ve kalabalık yeğenlerim nedeniyle 220 TL aylık kâfi değildi. 440 TL alırsam hepsi rahat geçinebilirler diye düşünüyordum."
Necdet Yazıcıoğlu-Ceyhun İrgil, **Bursa'dan Kore'ye 80 Yıllık Öykü**, (Yılmaz Basım: İstanbul, 2020), 56.

Buna örnek olarak Kore'de görev yaparken ailelerine mektup göndermek isteyen erlerin mektup ücretlerini dahi karşılayamaması gösterilebilir. Genelkurmay Başkanlığının 13 Kasım 1950 tarihli 4752 sayılı emirleri uyarınca Kore'deki erlere aylık bağlanana kadar yurda gönderilecek olan mektupların ücretleri belirli bir süre için gönderen kişi tarafından ödenmek mecburiyetinde olmuştur. Bu emir gereğince 10 liralık bir PTT ödeneği gelmesine rağmen bu ödenek kullanılamamıştır.[181]

Kore Türk Kuvvetleri komutanı tarafından Genelkurmay Başkanına hitaben kaleme alınan bir yazıyla erlerin mektup gönderecek bile paralarının olmadığı ve bu sebeple erlere bir miktar dolar gönderilmesi gerektiği arz edilmiştir.[182] Kore Savaşı'na katılmış erlerin aylıklarının yeterli olmaması sebebiyle mektup göndermek için almış oldukları pullar maddi bir yük getirmektedir. Bu maddi yükün ortadan kaldırılması için Burdur mebusu Mehmet Özbey tarafından Millî Savunma Bakanlığına yazılı bir soru önergesi verilmiştir. Bu önergeye göre aylık beş dolar ödeme alan asker, ailesine gönderdiği mektupların ücretlerini bile bu paradan karşılamaktadır. Söz konusu önergeyle bu sebeple tüm maaşı mektup ücretine giden bir erin mektup ücretinin karşılanarak parasız kalmasının önlenmesi rica edilmiştir.[183]

Ulaştırma bakanı bu önergeye bir cevap vermiştir. Buna göre Kore'deki erlerin posta ücretleri Amerikan Askerî Posta Şirketi tarafından ödenmektedir. Posta ücretleri, Amerikan posta tarifesine göre uygulanmaktadır. Amerikan tarifesine göre deniz yoluyla gönderilmiş olan ve ağırlığı 28 gram olan mektuplar beş sent karşılığında, 14 gram olan mektuplar ise 42 kuruş karşılığında gönderilmektedir. 5449 sayılı kanunda bu konuya dair bir hüküm olmaması sebebiyle Kore'deki Türk birliğinde bulunanların mevcut posta ücretleri Amerikan posta tarifesine göre düzenlenecektir. Netice itibarıyla Kore'deki Türk birliği içerisinde bulunan er ve onbaşıların göndereceği mektupların Kore Tugay Komutanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı vasıtasıyla gönderildiği takdirde hiçbir ücrete tabi tutulmayacağı kararlaştırılmıştır.[184]

Kore Savaşı'na katılan ve ailesiyle iletişime geçemeyen vatandaşlar için *Cumhuriyet* gazetesi bir seferberlik başlatmış ve Kore'den ailesine mektup gönderen erlerin mektuplarını ve bu mektuplara cevaben yazılan mektupları düzenli bir şekilde

[181] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 8-0-30.
[182] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 8-0-30.
[183] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem IX, Toplantı 3, c.19(Ocak 1953): 31.
[184] **TBMM Tutanak Dergisi**, 19/23, 38.

yayımlamıştır. Radyo yayınlarında keza bu mektuplar sıklıkla okunarak Kore ve Türkiye arasında bir iletişim köprüsü kurulmaya çalışılmıştır.

Tokyo-Türk İrtibat Heyeti tarafından Genelkurmay Başkanlığına gönderilen bir yazıda, Kore'ye giden erlerin çoğunun eşya ve çamaşırlarının kaybolduğu ve bu sebeple paraya oldukça fazla ihtiyaç duydukları bildirilmiştir. Amerikalıların yaralılarına dahi ek maaş vermesine rağmen yaralı Türk askeri için sadece Kızılhaç tarafından yapılan yardım çerçevesinde bir şeyler alınabileceği ifade edilmiştir. Dört aydır gönderilmeyen maaşların yarattığı olumsuz durumdan özellikle bahsedilmiştir.[185]

Korgeneral Gürler tarafından 1 Ocak 1951 tarihinde Genelkurmay Başkanlığına gönderilen bir belgede, Kore'de bulunan erlerin oldukça sıkıntılı bir durum içerisinde oldukları yazılıdır. Parasızlığın yarattığı olumsuz etkiyle hırsızlık vakaları artmıştır. Bundan dolayı bir an evvel maaş ödemesinin yapılması istenmiştir.[186] Şikayetlerin iletilmesi ve maddi sıkıntıların çözümlenebilmesi adına bazı kararlar alınmıştır. Kore Savaşı'na katılan subay, askerî ve sivil memurların hava değişimi ya da çeşitli sebeplerle yurda hareket saatinden varış saatine kadar geçen süre için kendilerine bir ödeme yapılmasına hükmedilmiştir. Aynı şekilde Kore'den yurda dönecek er ya da çavuşa bir defaya mahsus olmak üzere 30 lira verilecektir. Bu kişilerin Kore'den dönerken ekstra bir masraf yapmaları hâlinde bunun karşılanması Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın onayıyla kabul edilmiştir.[187] Alınan bu kararla Kore Savaşı'nda mücadele etmiş kişilerin ülkelerine dönerken geçirmiş oldukları günlerde ihtiyaçları için yaptığı harcamalar kendilerine ödenerek maddi anlamda bir zorluğa düşmeleri engellenmeye çalışılmıştır. Hem askerlerin maddi olarak zorluk çekmesi istenmemiş hem de Kore'ye asker gönderilmesi sonucunda Türkiye'de oluşan olumsuz hava bir nebze dağıtılmaya çalışılmıştır.

Devam eden şikayetler üzerine Aralık 1950'de alınan bir kararla Kore'de mücadele eden Türk askerine 200.000 liralık bir ödeme yapılmasına hükmedilmiştir. Verilen bu ücrete ek olarak askerlerin şikayetleri ve para sıkıntısı sebebiyle 1952 yılında Kore'de bulunan askerlere 300.000 liralık ek bir ödenek gönderilmiştir.[188] Askerlere aylık verilmesiyle ilgili birtakım sıkıntılar yaşanırken aynı zamanda Kore'de

[185] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 8-0-30.
[186] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 10-95-95.
[187] **CCA,** 30-18-1-2. 127-89-1.
[188] **CCA,** 30-18-1-2. 129-55-6.

yaralanan ve suni uzuv takılmak üzere ya da mevcutta tedavisinin tamamlanması için Amerika'ya gönderilen askerlerin tedavi masraflarının karşılanması noktasında da pek çok sorun ortaya çıkmıştır. ATASE Arşivde bulunan bazı belgelerde Genelkurmay Başkanlığına ödenek talebiyle gönderilmiş pek çok evraka rastlanmıştır.

Millî Savunma Bakanlığına yollanan 3 Şubat 1953 tarihli bir belgede suni uzuv takılmak suretiyle Amerika'ya gönderilen bir subay ve dokuz ere ödenek sağlanamadığı için onların ABD'de zor duruma düştükleri yazılıdır. Belgede ayrıca bu problemin bir an evvel çözülmesi gerektiği ve bu kişilere 40 dolarlık yardım yapılması istenmiş ve beklenmiştir.[189] Ancak sorun çözümlenmeye çalışılsa da Amerika'da tedavi edilmekte olan askerler için 2 Kasım 1953 tarihinde bir ödeme talebinde bulunulduğu görülmüştür.[190] Millî Savunma Bakanlığı vekili tarafından bu talebe verilen cevapla Japonya dışında ABD'de tedavisi devam eden subaylara beş, erlere ise günde bir dolar verilmesinin kararlaştırıldığı bildirilmiştir.[191]

TSK'nın Kore'de bulunduğu yıllarda ABD tarafından yapılan yardımlar aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 6. 1950-1955 Arası ABD Tarafından Yapılan Askeri Ödenek Miktarları

MALİ YIL	ASKERİ YARDIM ($)	SİLAHLI KUVVETLERE YARDIM ($)	TOPLAM ($)
1950	102.000.000	----------(*)	102.000.000
1951	240.000.000	7.800.000	157.800.000
1952	200.000.000	----------(*)	240.000.000
1953	145.000.000	4.800.000	211.800.000
1954	200.000.000	30.000.000	175.000.000
1955	1.227.000.000	25.000.000	225.000.000

Erol Mültecimler-Mim Kemal Öke, Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası, (İstanbul: Alfa Kitap ,2004),403.

(*) Silahlı Kuvvetlere doğrudan yapılan katkı askerî yardım içindedir.[192]

1950-1960 yılları arasında ABD'den alınan ekonomik yardımlar şu şekildedir:[193]

[189] **CCA,** 30-18-1-2. 130-0-38.
[190] **CCA,** 30-18-1-2. 130-0-38.
[191] **CCA,** 30-18-1-2. 130-0-38.
[192] Erol Mültecimler-Mim Kemal Öke, Düşler **ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası**, (İstanbul: Alfa Kitap ,2004), 403.
[193]Mültecimler-Öke, **age**, 404.

Tablo 7. 1950-1960 Arası ABD Tarafından Yapılan Ekonomik Yardımlar

BÜTÇE YILI	EKONOMİK KALKINMA SAVUNMA DESTEĞİ BAĞIŞ	KREDİ	PL 480	DİĞER	TOPLAM
1950	16.1	35.8	------	9.7	61.1
1951	32.2	-----	------	5.8	38.0
1952	58.8	11.2	------	1.0	71.0
1953	55.0	-----	-------	2.5	57.5
1954	46.0	-----	-------	2.7	48.
1955	55.0	20.0	26.6	0.6	102.2
1956	55.0	25.0	15.1	2.2	97.3
1957	55.0	25.0	68.8	3.3	152.1
1958	70.0	------	52.0	14.0	136.9
1959	100.0	------	34.7	42.4	177.1
1960	80.0	------	35.0	4.0	119.0

Erol Mültecimler-Mim Kemal Öke, Düşler ve Entrikalar Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası, (İstanbul: Alfa Kitap ,2004),404.

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde DP döneminde ABD'den dış yardım alınırken Türkiye'nin tamamen ABD'nin boyunduruğu altında olduğu söylenemez, fakat Türkiye'nin sanayileşmesi ikinci plana atılmış ve ABD ile IMF'nin baskısı altında kalınmıştır.[194]

Kore'de cephede görev yapan askerin gereksinimi mukabilinde belirli bir maaşa ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bunun yanında tedavi maksadıyla Amerika'ya gönderilen askerler ise aylık maaşa çok daha fazla ihtiyaç duymuşlardır. Çünkü ABD'ye tedavi olmak giden askerler konaklama ve temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında büyük sıkıntılar yaşamışlardır. Bundan dolayı Genelkurmay Başkanlığı üzerinde bir baskı kurularak ilgili kişilere aylık bağlaması ve malûllere ödenek sağlaması beklenmiştir.

Kore Savaşı'na gönderilen askerlere kamuoyu da ciddi bir destek vermiştir. Ülkenin pek çok yerinde harp sırasında şehit düşenler için anma törenleri tertip edilmiş, Millî Eğitim Bakanlığı okullara göndermiş olduğu yazıyla öğrencilere Kore Savaşı'nın öneminin anlatılması talimatını vermiştir.[195] İlaveten Kore'de hayatını

[194] Mültecimler- Öke, **age**, 404.
[195] Nur Cangül Örnek,"7 Cepheden Mektup Bekleyen Ülke: Kore Savaşının Toplumsal Etkileri", **Kore Savaşı Uzak Savaşın Askerleri**, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013): 119-134.

kaybeden Türk askeri için pul çıkarılması ve dönemin büyük takımlarının (Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Vefa) maçlardan elde ettiği kazançlarının Kore şehit ailelerine tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır.[196] Harp devam ederken savaşa gönüllü gitmek isteyen kişilerin sayısında da ciddi bir artış olmuştur. Hatta özellikle kadınların büyük çoğunluğu savaşa katılıp cephe gerisinde askere yardım etmek istemiştir. Harbe iştirak etmek isteyen kadınların arasında Sabiha Gökçen de vardır. Sabiha Gökçen'in savaşa katılma talebi gündemi uzun süre meşgul etmiş, fakat yetkililerce bu reddedilmiştir. Bunun yanında pek çok kişi ülkenin her yanından savaşa gönüllü katılabilmek için başvuruda bulunmuştur.[197] Toplum nezdinde Kore Savaşı'na bu kadar destek verilmesi hükûmetin aldığı karara yönelik olumlu tepkilerin olduğunu göstermektedir. Bunun aksine halkın Kore Savaşı'na gösterdiği destek harp sonunda minimal bir seyir izlemiştir. Nitekim Kore gazi ve malûlleri bekledikleri ilgi ve desteği hissedememiştir.

Kore Savaşı'na katılıp çeşitli kahramanlıklar göstermesi neticesinde yabancı devletler tarafından nişan ve madalya ile taltif edilen pek çok askerin Türkiye Cumhuriyeti tarafından kendisine maaş ödenmediği görülmektedir. Bu konu, vekiller aracılığıyla meclis kürsüsünde gündeme getirilmiştir. Kore Savaşı'na katılmış olan Mehmet Mirzaoğlu'na maaş bağlanması meselesi 1968 yılında meclis gündemine taşınmıştır. Aslında bu Mirzaoğlu gibi unutulmuş pek çok Kore gazi ve malûlün olduğuna işarettir. Mirzaoğlu, Kore Savaşı'na er olarak iştirak etmiş ve önemli başarılar elde etmiştir. Elde ettiği başarılar Türk basınından ziyade dünya basınında yankı uyandırmıştır. Bu sebeple kendisine pek çok nişan ve madalya verilmiştir. O, Amerikan ordusuna ait olan en üstün harp madalyası olan Silver Star, Üstün Birlik Madalyası, Kore Cumhurbaşkanı tarafından verilen üstün hizmet madalyası, New York Şeref Madalyası, Birleşmiş Milletler Hizmet Madalyası gibi çeşitli madalyalarla ödüllendirilmiştir. Aslında savaşta vücuduna on dört adet ciddi yara almış ve çalışamaz bir hâle gelmiştir. Bu da ailesini geçindirmek durumunda olan gazinin yaşadığı süre zarfında hayatını idame ettirmesi ve bakmak yükümlülüğünde bulunduğu ailesini geçindirmesi için belli bir aylığın bağlanmasını gerekli kılmaktadır.[198] Hayatını devam ettirebilmesine yarayacak uygun bir maaşın tarafına tahsis edilmemesi ve yaşam koşullarının onu ve ailesini oldukça zorlaması, TBMM

[196] Örnek, **age**, 128.
[197] Örnek, **age**, 128.
[198] **TBMM Tutanak Dergisi**, 19/23, 38.

gündemini meşgul etmiştir. Ona vatani hizmet tertibinden maaş bağlanması konusu görüşülmüştür.[199]

Bütçe Plan Komisyonu kanunla ilgili olarak Mirzaoğlu'na verilen madalya ve nişanların incelenmesi neticesinde Mirzaoğlu'na maaş bağlanmasının öncelikli olarak ele alınması gerektiği sonucuna varmıştır. Bütçe Plan Komisyonu, aynı kanunla ilgili hazırlamış olduğu bir raporda kanunun ivedilikle incelenerek kabulü konusunda işleme alınması gerektiği kanaatine varmıştır. Aslında Mirzaoğlu gibi pek çok gazi ve malûl, mağdur duruma düşmüştür. Özellikle yabancı ülkeler tarafından çeşitli madalyalarla ödüllendirilen gazi ve malûller mevcutta bulunan madalya kanunu sebebiyle almış oldukları madalyaları bile taşıyamamış ve aylık almaya hak kazanamamıştır.[200]

3.1.1.1.Şehit Eş ve Çocuklarına Bağlanan Aylıklar

Kore Savaşı'nın ardından yurda dönen gazi ve malûllere ve Kore topraklarında şehit olan askerlerin dul ve yetimlerine hükûmet tarafından belirli aylıklar bağlanmıştır. Bağlanan bu aylıklar Marshall Yardımından bağımsız olarak Türk hükûmeti tarafından sağlanmıştır.

Millî Savunma Bakanlığı tarafından Kore'de şehit olanların ailelerine ve Kore gazi ve malûllerine bağlanan aylıklar şu şekildedir:

Tablo 8. Kore Harbi Şehitlerinin Ailelerine Bağlanan Aylıklar

AYLIK BAĞLANAN KİŞİLER	AYLIK MİKTARI
Şehit Erlerin Eşleri	65 lira
Şehit Erlerin Çocukları	32,5 lira
Askeri memur muavini ve gedikli çavuşların eşleri	195,40 lira
Askeri memur muavini ve gedikli çavuşların eşleri	97,70 lira
Asteğmen ve gedikli üstçavuşların eşleri	205 lira
Asteğmen ve gedikli üstçavuşların eşleri	107,70 lira
Teğmen ve gedikli başçavuşların eşleri	210,40 lira
Teğmen ve gedikli başçavuşların eşleri	107,70 lira
Üsteğmen ve başgediklilerin eşleri	215 lira
Üsteğmen ve başgediklilerin çocukları	112,50 lira

[199] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem II, Toplantı 3, c.27(Nisan 1968): 433.
[200] Uyar, **age**, 90.

Yüzbaşı ve iki kıdemli başgediklilerin eşleri	285 lira
Yüzbaşı ve iki kıdemli başgediklilerin çocukları	142,45 lira
Binbaşı ve Eşitlerinin eşleri	315,40 lira
Binbaşı ve eşitlerinin çocukları	157,70 lira
Yarbay ve eşitlerinin eşleri	375,40 lira
Albay, Tuğgeneral ve eşitlerinin eşleri	425 lira
Albay, Tuğgeneral ve eşitlerinin çocukları	237,70 lira
Korgeneral ve Orgenerallerin eşleri	525 lira
Korgeneral ve Orgenerallerin çocukları	262,60 lira

Cengiz Atlı, Arşiv Belgelerine Göre Kore Savaşında Türk Ordusu (1950-1953), (İstanbul: Kitabevi Yayınları,2020),44.

Belirlenen ücretler dâhilinde şehit çocuklarından aynı aile içerisinde en fazla iki çocuğa maaş bağlanacak olup ikiden fazla olması durumunda diğer çocuklara maaş bağlanmayacaktır.[201]

3.1.1.2.Malûllere Bağlanan Aylıklar

Kore'de malûl kalan askerlere bağlanan ücretler şu şekildedir:[202]

Tablo 9. Kore Harbi Malûllerine Bağlanan Aylıklar

MALÛLLER	AYLIK MİKTARI
Harp malûlü erler	135 lira
As memur muavini ve gedikli çavuşlara	390,80 lira
Asteğmen ve gedikli üstçavuşlara	410 lira
Teğmen ve Gedikli Başçavuşlara	430,80 lira
Üsteğmen ve baş gediklilere	450 lira
Kıdemli üsteğmen bir temditli başgediklilere	490 lira
Yüzbaşı ve iki temditli başgediklilere	530 lira
Kıdemli Yüzbaşı ve üç temditli başgediklilere	570 lira
Binbaşı ve eşitleri	690 lira
Yarbay ve eşitlerine	750,80 lira
Albay, Tuğgeneral ve eşitlerine	850 lira
Tümgeneral ve eşitlerine	950,80 lira
Korgeneral ve Orgeneraller	950,80 lira
Korgeneral ve Orgeneraller	1050 lira

Cengiz Atlı, Arşiv Belgelerine Göre Kore Savaşında Türk Ordusu (1950-1953), (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020), 45.

[201] Atlı, **age**, 44.
[202] Atlı, **age**, 45.

Harp malûllerine bağlanan ücretler askerlerin rütbelerine göre sınıflandırılmış olup ilk olarak gazi, malûl ve şehit yakınları için küçük bir destek yaratılmıştır. Daha sonraki süreçlerde bağlanan aylıkların yetersiz olduğu ve Kore Savaşı'na katılan pek çok askere aylık bağlanmadığı ve diğer gazi ve malûllerden ayrı tutularak daha düşük ücretlerle yetinmek zorunda bırakıldıkları görülecektir.

Bunun temel sebebini analiz edebilmek için Demokrat Parti Hükûmetinin iktisat politikasının incelenmesi gerekmektedir. Cem Eroğul'un yapmış olduğu tanımlamaya göre Demokrat Parti'nin iktidarı döneminde benimsediği temel amacı emperyalizmi ülkeye sokmaktır. Buna kanıt olarak yabancı sermaye ve petrol kanunu örnek gösterilebilir.[203] Demokrat Parti, iktidarı döneminde ana finans kaynağı olarak kredi ve emisyon politikasını temel almıştır. Yeni kapasite yaratma olanaklarının tükenmesi ülkeyi enflasyon sarmalına sokmuştur. Ağustos 1958'de alınan kararlarla ekonomide yapılan hatalar telafi edilmeye çalışılmış, devletin ürettiği malların fiyatları arttırılarak piyasadan para çekme yöntemi denenmiştir. Fakat başarısızlıkla neticelenmesiyle Türk parası devalüe edilmiştir.[204]

Devalüasyonun sonucu olarak yatırım mallarının ülkeye kısıtlı bir miktarda girmesi iş hacmini kısıtlamış ve işsizlik ciddi bir problem hâline gelmiştir. [205] İçinde bulunulan durumdan devletten kısıtlı miktarda maaş alan gaziler de etkilenmiştir. Mevcut enflasyon oranları gazi ve malûllere bağlanan maaşların erimesine neden olmuştur. 1950-1960 yılları arasında kişi başına düşen GSMH şu şekildedir:[206]

Tablo 10. 1950-1980 Arası GSMH Oranları

Yıl	Sabit Üretici Fiyatlarıyla Kişi Başına GSMH (TL)	Sabit Üretici Fiyatlarıyla Kişi Başına GSMH (%)	Cari Üretici Fiyatlarıyla Kişi Başına GSMH (TL)	Cari Üretici Fiyatlarıyla Kişi Başına GSMH (%)
1950	1850	6,9	466	4,8
1951	2035	10,0	545	17,0
1952	2215	8,8	610	11,8
1953	2397	8,2	692	13,4
1954	2262	-5,6	686	-0,8
1955	2374	5,0	801	16,8
1956	2391	0,7	902	12,6

[203] Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, (Yordam Kitap: İstanbul, 2019), 124.
[204] Eroğul, **age**, 241.
[205] Eroğul, **age**, 241.
[206] **TÜİK**.

1957	2495	4,4	1161	28,7
1958	2534	1,6	1347	16,1
1959	2563	1,1	1633	21,3
1960	2576	0,5	1696	3,9

TÜİK

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde ekonomide yaşanan dalgalanma ortaya çıkmaktadır. Kore Savaşı'na katılan harp malûlüne bağlanan ücret dikkate alınarak on yıllık süreçte temel gıda maddelerinin fiyatlarında meydana gelen değişime bakıldığında, bağlanan aylıkların oldukça yetersiz olduğu ve gazi ve harp malûllerinin hayatlarını idame ettirmesini sağlayacak bir ücret olmadığı görülebilecektir. 1950-1960 yılları arası temel ihtiyaç maddelerinin fiyat değişimleri şu şekildedir:[207]

Tablo 11. 1950-1980 Arası Temel İhtiyaç Maddeleri Fiyatlarının Yıllara Göre Değişimi

YIL	EKMEK	BUĞDAY UNU	PİRİNÇ	KEME ŞEKER	TOZ ŞEKER	TUZ
1950	0,36	0,51	1,24	1,89	1,56	0,15
1951	0,33	0,49	1,26	1,78	1,40	0,13
1952	0,33	0,51	1,23	1,78	1,40	0,13
1953	0,33	0,52	1,18	1,78	1,41	0,13
1954	0,33	0,54	1,18	1,78	1,41	0,13
1955	0,33	0,61	1,66	1,87	1,54	0,13
1956	0,34	0,65	2,07	1,96	1,74	0,15
1957	0,46	0,95	2,27	2,53	2,20	0,15
1958	0,52	0,80	2,10	2,70	2,38	0,17
1959	0,62	0,94	2,41	3,58	3,25	0,20
1960	0,70	1,03	3,07	3,58	3,25	0,23

TÜİK

Belirlenen taban ücretle gazi maaşı alan bir şahıs, aldığı ücretle hayatını oldukça güç koşullarda idame ettirecektir. Bu noktada bağlanan ücretlerin oldukça yetersiz olduğu dikkat çekmiş ve bu şartlarda bağlanan maaşlarla bir gazinin hayatını sürdürmesinin oldukça zor olduğu anlaşılmıştır.

3.1.1.3.Gazi ve Malûllere Bağlanan Aylıkların Düzenlenmesi

1 Şubat 1954 tarihinde çıkarılan kanunla emekli, dul, yetim, vazife ve harp malûllerine ödenen aylıklara kanun tarihi uyarınca zam yapılması kararlaştırılmıştır. 1

[207] **TÜİK**.

Nisan 1930 tarihli Mülga Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunundan önce bağlanan aylıklar üzerinde yapılan zam oranı şöyledir:

1-100 liraya kadar olanlar için: %35

101-200 liraya kadar olanlar için: %25

201-300 liraya kadar olanlar için: %20

301 liradan yukarı olanlar için: %15

Kanunun ikinci bendinde belirtilen esaslar uyarınca Mülga Askerî ve Mülki Tekaüt Kanunu yürürlüğe girdikten sonra kendisine aylık bağlananlara yapılan zam oranı ise şöyledir:

1-100 liraya kadar olanlar için: %25

101-200 liraya kadar olanlar için: %20

201-300 liraya kadar olanlar için :%15

301 liradan yüksek olanlar için: %10 oranında zam yapılarak aylık bağlanması kararlaştırılmıştır.[208]

Emekli, şehit, yetim ve malûllere yönelik olarak yapılan bu zam oranları malûllerin hayat şartlarını kolaylaştırmak maksadıyla uygulanmıştır. Mevzubahis edilen kişilere yönelik olarak 1956 yılında çıkarılan 6676 sayılı kanunla vatani hizmet karşılığı maaş alan emekli, dul, yetim, vazife ve harp malûllerine İcra Vekilleri Heyeti tarafından tertip edilmek üzere yılda üç maaşa denk gelen bir ödemenin yapılması kararlaştırılmıştır.[209] Kabul edilen bu kanun malûllerin değişen ekonomik koşullar karşısında ezilmelerini engellemek ve yapmış oldukları fedakârlıkları karşılamıyorsa bile onları bir nebze olsun ödüllendirmeye yöneliktir.

Emekli, dul, yetim ve malûllerin maaş oranlarının dönem şartlarına uygun olmaması ve vazife malûlü ile harp malûllerinin maaş bakımından arasında ciddi farklar olması nedeniyle emekli, dul, yetim ve malûllerin aylıklarına zam yapılmasıyla ilgili kanun tasarısı meclis gündemine taşınmıştır. Mecliste kanun hakkında tartışma açılmadan evvel Maliye ve Bütçe Komisyonunun bu kanun hakkında oluşturmuş olduğu rapor açıklanmıştır. Bu rapora göre vazife sırasında malûl olan kişilere

[208] **Resmî Gazete**, 8626(Şubat 1954): 8104.
[209] **Resmî Gazete,** 9245(Şubat 1956): 13633.

bağlanan vazife aylığının miktarı harp sırasında hava ya da deniz hizmetleri kanunu uyarınca belirlenen şartlar dâhilince vuku bulduysa vazife malûllüğünün yanında harp malûllüğü de almaya hak kazanmaktadır. Aynı zamanda bu kişilerin tütün ikramiyesi ve emekli sandığı kanunun 65. maddesinde belirtilen hükümler uyarınca maaş aldıkları gözlemlenmiş olması nedeniyle malûller arasında ciddi oranda aylık konusunda fark olduğu vurgulanmıştır. Mevzubahis edilen kanunun kabulü ile malûllere verilen aylıkların miktarının %35 oranında arttırılmasının sağlanarak, aradaki farkın kapanmasa bile bu farkın arttırılmamasına yönelik önemli bir adım atılacağına işarettir.[210] Raporun meclise sunulmasının akabinde ilgili kanun mecliste tartışmaya açılmıştır.

Kanun hakkında söz alan Laskaris Kaludi'e göre mevzubahis edilen kanun, harp malûlü olan ve evlerinden dışarı çıkmakta zorluk çeken, gezmek ile bir alakası bulunmayan 500 ve üzeri bir sayıdaki subayı ilgilendirmektedir. Zaten mevcut durumda onların sayısı azdır ki muayene edildiklerinde de malûliyet dereceleri düşmektedir. Kore Savaşı'na katılan 150 harp malûlünün dışında Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Harbi sebebiyle malûl olan kişiler de vardır ve bu kişilerin sayısı her geçen yıl azalmaktadır. Kaludi'nin konuşma yaptığı esnada meclis sıralarından bir ses yükselerek malûllerle alakalı şu soru yöneltilmiştir: "*Tütün ikramiyesi almıyorlar mı?*".[211] Kaludi, buna cevap vermek yerine harp malûllerinin uzuvlarının tedavisi noktasında yaşanan eksiklere değinmiştir:

> Bugün kolları, ayakları, gözleri olmayanların uzuvlarını hükûmet yaptıracaktır. Türkiye'de yaptırılamazsa Avrupa'da yaptırılacaktır (harp malûllerinin mübadelesine yönelik yapılan anlaşma). Dünyanın her yerinde bu malûller için atölyeler var, fakat bizde yok. Kırk sene evvel vardı kapandı, hâlen yoktur. Emekli Sandığı bu şekilde müracaat edenleri İstanbul'da bir iki hususi ayak yapıcısı var, oraya gönderiyor. Bunlar asker tabiriyle alaydan yetişme, bir şey yapamıyorlar. Ben kendimi bu işten çıkarıyorum, çok müteessirim, söylemek istemiyorum. Yalnız biliyorum, 25-30 seneden beri hep böyle geziyorlar. Bunları biz Avrupa'ya gönderemiyoruz.[212]

Kaludi sözlerinin devamında malûllere yapılan zam oranlarının yeterli olmadığını vurgulayarak kolu bacağı olmayıp dilencilik yapmak mecburiyetinde kalan gazilerin var olmasına rağmen mevcut durumda tütün ikramiyesi almalarının göze battığını ifade etmiştir. Ona göre harp malûllerine verilen inhisarlar pek çok ülkede

[210] **Maliye ve Bütçe Komisyonu Raporu**, 26 K., (Şubat 1961), 1.
[211] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi,** Dönem I., c.1, (Şubat 1961): 422-423.
[212] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 423.

ulufe olarak kabul edilmektedir ki Türkiye de bu uygulanmaya geçmiştir. O, son olarak malûllere verilen inhisarlara yönelik zaman içerisinde değişen oran ve alınan ücretlere değinmiştir:[213]

> Reji zamanı rakı inhisarı yoktu. Askerlere ve zabitlere dükkân için izin verildi ve dendi ki 'tütün satanlara %6, rakı satanlara %6' verilir. Bunun %2'sini harp malûllerine verelim. Tütün satışlarından elde edilecek kârların %2'sinin harp malûllerine, harp yetimlerine ve şehit arkadaşlarımızın dullarına taksimi derpiş edildi. Buna dair 551 sayılı kanun çıktı. Bu kanunun çıktığı tarihte malûllerin aylığı 25 lira idi. Buna zamimeten de %2'den 40-50 lira alıyorlardı. Zamanla sigara satışları çoğaldı, fiyatlar arttı ve bundan dolayı da %2'ler çoğaldı. Bu da göze batmaya başladı.[214]

Karma Komisyon sözcüsü Sait Naci Ergin mevzubahis kanun hakkında yapılan yorumlara kendince bir cevap vermiştir. Ona göre sürekli harp malûllerinin sayısının azaldığı vurgulanarak duygusal bir ortam yaratılmaktadır. Harp malûllerinin sayısı azalırken vazife malûllerinin de sayısının azaldığı hiçbir vakit dile getirilmemektedir. Tütün ikramiyesi konusuna da değinen Ergin'e göre liranın değer kaybetmesinden dolayı tütün ikramiyesinin enflasyonla birlikte gündeme getirilmesi yanlıştır. Ona göre harp malûllerine bağlanan aylıklar fazla değildir.[215]

Konuya dair söz alan Halim Önalp'e göre:

> Bugün Kore'de kamyon altında kalmış bir arkadaşla yapılan bir ateş tatbikatı dolayısıyla vazifesine süratle yetişmek için giden ve aynı duruma maruz kalan bir ordu mensubu arkadaş arasında vazife bakımından hiçbir fark görmemekteyim. Eğer biz barış yıllarında bu hususları nazarı itibara almazsak moral durumunu yükseltmezsek harp zamanı için kâfi gayret sarf etmemiş oluruz. Burada üzerinde durduğumuz, bir hak ve adalet mevzuudur. Bugün sağ ve sol kolunu aynı sebeple kaybetmiş iki malûl arasında yardım bakımından hiçbir fark yoktur. Kişide muhtacı himmettir.[216]

Temsilciler meclisinde yapılan görüşmeler neticesinde kanun kabul edilmiş ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe değin bağlanmış olan aylıklara %35 oranında zam yapılmıştır. Harp malûlü subayların mevcut durumda aldıkları maaş miktarları şöyledir:[217]

[213] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 424.
[214] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 424.
[215] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 426.
[216] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 427.
[217] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 9'a ek.

Tablo 12.Harp Malûlü Subayların Aldıkları Aylık Miktarları

RÜTBESİ	MALÛLİYET DERECESİ	EMEKLİ AYLIĞI	HARP MALÛLLÜĞÜ ZAMMI	TÜTÜN İKRAMİYESİ
TEĞMEN	1	225	600	727.30
>>	3	225	450	509.10
>>	6	225	300	291
ÜSTEĞMEN	1	250	600	727.30
>>	4	250	400	436.40
YÜZBAŞI	1	400	600	727.30
>>	4	400	400	436.40
BİNBAŞI	1	550	600	727.30
>>	3	550	450	509.10
>>	6	550	300	191
ALBAY	1	750	600	727.30
>>	4	750	400	436.40
TUĞGENERAL	1	875	600	727.30
>>	4	875	400	436.40
DİĞER GENERALLER	1	1000	600	727.30
>>	4	1000	400	436.40

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi,21/1,9'a ek.

Önergenin kabulünden sonra %35 zam oranı ile bağlanan aylıklar ise şöyledir:[218]

Tablo 13. %35 Zam Oranı ile Harp Malûlü Subaylara Bağlanan Aylıklar

RÜTBESİ	MALÛLİYET DERECESİ	HARB MALÛLÜNÜN ELİNE GEÇEN TÜTÜN İKRAMİYESİ DAHİL
Teğmen	1	2 023.30
>>	3	1 541.85
>>	6	1 045.30
Üsteğmen	1	2 077.30
>>	4	1 415.15
Yüzbaşı	1	2 401.30
>>	4	1 678.40
Binbaşı	1	2 725.30
>>	3	2 156.10
>>	6	1 549.87
Albay	1	3 157.30
>>	4	2 292.65
Tuğgeneral	1	3 427.30
>>	4	2 512.02
Diğer Generaller	1	3 697.30

[218] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 9'a ek.

Harp malûlü erlerin mevcut durumda aldıkları maaş miktarları şöyledir:[219]

Tablo 14.Harp Malûlü Erlerin Aldıkları Aylık Miktarı

MALÛLİYET DERECESİ	HARB MALÛLLÜĞÜ ZAMMI	TÜTÜN İKRAMİYESİ	HARB MALÛLÜNÜN ELİNE GEÇEN
1	200	363.50	739.75
2	160	291	603.75
3	140	218	487.20
4	120	145.50	383
5	100	73	278.75
6	80	73	247

Önergenin kabulünden sonra %35 zam oranı ile bağlanan aylıklar;[220]

Tablo 15.%35 Zam Oranı ile Harp Malûlü Erlere Bağlanan Aylıklar

MALÛLİYET DERECESİ	HARP MALÛLÜ ERİN ELİNE GEÇEN (TÜTÜN İKRAMİYESİ DAHİL)
1	871.43
2	714.21
3	581.49
4	466.13
5	350.76
6	307.90

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi,21/1,9'a ek.

Yapılan zam oranları dönemin TEFE VE TÜFE oranları ile kıyaslandığında enflasyonda meydana gelen dalgalanmaların mevcut durumda yapılan zamla karşılanmadığı, gazi ve malûllerin ellerine geçen ücretlerin zaman içinde değerini kaybettiği görülecektir.

Tablo 16. 1950-1961 TEFE, TÜFE Oranları

YIL	TÜFE DEĞİŞİM ORANLARI %	TEFE DEĞİŞİM ORANLARI %
1950	-4,3	-10,2
1951	-1,1	6,7
1952	5,1	0,8
1953	4,8	2,3
1954	9	11
1955	11,9	7,2

[219] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 9'a ek.
[220] **Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi**, 21/1, 9'a ek.

1956	11,5	16,8
1957	12,5	18,7
1958	15,7	15,1
1959	22,6	19,5
1960	7,4	5,3
1961	1,3	2,9

TÜİK

1954-1958 yılları arasında olumsuz iklim şartları, tarım ürünlerinde beklenen arzın yetersizliği sebebiyle enflasyonda ciddi yükselişler yaşanmıştır.[221] 1950'lerin başında gelirlerin artmaya başladığı görülürken 1950 yılının ikinci yarısında, girdi ithalatının yapılmadığı koşullarda, şartlar gereği ithal ikamesine yönelmek durumunda kalınmıştır. Çeşitli krediler alarak devalüasyon engellenmeye çalışılmış, fakat bu duruma ancak 1957 seçimlerinin sonuna kadar direnilebilmiştir. 1958 yılında Türk lirasının değeri dolar karşısında 2,80'den 9 liraya düşürülmüştür. Bu dönemde ekonomi ciddi bir durgunluk dönemine girmiştir. 1950'li yılların ikinci yarısı genel olarak değerlendirildiğinde iktisadi büyüme ve kişi başına düşen millî gelir oldukça azdır.[222] Enflasyonun yükselmesiyle fiyatlar normalin çok üzerine çıkmış ve gazi ve malûllerin ellerine geçen para erimiştir. Yeni yapılan zamlar, aylıkların değeri belli oranda yükseltilmeye çalışılsa da 1960'lı yılların başında düzene sokulmaya uğraşılan enflasyonla mücadelenin beklenilen oranda başarı elde edememesi nedeniyle yetersiz kalmıştır.

Hedeflenen düzenlemelerle malûl er ve subayların tütün ikramiyesi de dâhil olmak üzere aylıklarında bir iyileştirilmeye gidilmiştir. Böylelikle mecliste sıklıkla dile getirildiği gibi harp malûlleri sokaklarda muhtaç ve sefil bir şekilde bırakılmamaya çalışılmıştır. Fakat bu kanunu anayasaya dâhil edilen sosyal devlet kapsamında değerlendirmek pek olası değildir. Zira 1960'lı yıllarda formal sektörde çalışanların sosyal hakları gelişmiş, lakin yoksullukla mücadele kişisel ilişkilerin niteliğine bağlı kalmıştır. Bu durumda tek parti döneminden itibaren dillerde pelesenk olan fakir köylü-yetersiz kaynak vurgusu ortadan kaldırılmış, kötü koşulların düzeltilmesinden ziyade düzen değişikliği başlığı altında sosyal politikalar geri plana itilmiştir.[223] Bu noktada sosyal devletin Türkiye'de işlevsel bir varlık gösterdiğini

[221] Öztürk, **age**, 7.
[222] Pamuk, **age**, 207.
[223] Ayşe Buğra, **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika**, (İletişim Yayınları: İstanbul, 2021), 158.

söylemek yanlış bir çıkarım olacaktır. Anayasada bahsi geçen sosyal devlet özellikle 1961 anayasası çerçevesinde değerlendirildiğinde sembolik bir madde olarak kalmış ve bu dönemde çıkarılan kanunlar sosyal devletle bağdaştırılarak çıkarılmamıştır.

3.1.2.Kore Gazilerine Şeref Aylığı Bağlanması

Daha önce değinildiği üzere İstiklal Harbi gazilerine 24 Şubat 1968 tarihinde vatani hizmet tertibinden Şeref Aylığı bağlanması kararlaştırılmıştır. Kanunun resmî anlamda yayımlandığı tarihte Kore gazileri mevzubahis olmasına rağmen Kore Savaşı gazi ve malûlleri bu kanuna dâhil edilmemiştir. Yaklaşık 46 yıl sonra hak ettikleri aylıklara kavuşan İstiklal Harbi gazilerinin kaderini Kore gazileri de yaşamış ve savaşın ardından 26 yıl geçmesi neticesinde kendilerine ancak aylık bağlanmıştır. Çalışma Ekonomisi üzerine hazırlanmış olan bir tez çalışmasında 1968 yılında çıkarılan 1005 sayılı kanunun dönemde Kore gazilerini kapsadığı belirtilmiştir.[224] Elde edilen bulgulara bakıldığında yazarın bu tezle uyuşmadığı görülmektedir. Kore gazilerinin mağduriyetinin anlaşılabilmesi için Şeref Aylığı Kanununda yapılan değişikliklerin tarihleri oldukça önemlidir. Kanunun 15 yıllık süreç içerisinde geçirmiş olduğu değişim, gazilerin sosyal ve hukuki durumlarının analizi için önemlidir. Bu sebeple kanunun ilk çıktığı tarihte Kore gazilerini kapsamadığının altı çizilmelidir. Dönemin Sivas Milletvekili Vahit Bozatlı, Giresun Milletvekili Etem Kılıçoğlu ve on iki arkadaşının Millet Meclisine görüşmek için sundukları kanunla 1968 yılında çıkarılan 1005 sayılı İstiklal Madalyası Alanlara Vatani Hizmet Tertibinden maaş verilmesine yönelik olan kanunun ilk iki maddesinin değiştirilerek Kore gazi ve malûllerini de kapsar hâle getirilmesi talep edilmiştir.[225]

DP Grubu adına söz alan Faruk Sükan'a göre zor durumdaki İstiklal Harbi gazilerine bağlanan 1968 yılındaki şeref aylığı, pek çok gazinin hayat şartlarını iyileştirmiştir. 1950 yılında Birleşmiş Milletler emrine gönderilen ve 1953 yılında yapılan anlaşmayla pek çoğu yurda dönen gazilerin çoğu ise mağdurdur. Bu sebeple bu kişilere 750'şer lira aylık verilmesi yerinde bir karar olacaktır. Kore'de mücadele eden vatandaşlara bir nebze olsun hak ettikleri paranın verilerek mağduriyetlerinin giderilmesi gerekmektedir. Ona göre sayıları 17 bini bulan gazilere yapılacak bu

[224] Aziz Akbaş, **Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Sosyal Yardım Analizi**, (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 108.
[225] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem IV, Toplantı:3, (Ocak 1976): 661.

ödeme, tüm dünyaya Türk askerine verilen değer ve kıymeti gösterecektir. Bu yüzden kanunun bir an evvel çıkması gerekmektedir.[226]

MSP grubunu temsil eden Yasin Hatiboğlu'ya göre 1005 sayılı kanunun 1968 yılında çıkarılan son hâli eksiklikler barındırmaktadır. Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Harbi'nden sonra Kore'de de birçok Türk askerini hayatını kaybetmiştir. Ona göre Türkiye'yi ilgilendiren savaşlar sadece Türk sınırlarında gerçekleşen savaşlar değildir. Türk vatandaşının dâhil olduğu her savaş Türkiye'yi alakadar etmektedir. Bu yüzden kişiler arasında ayrım yapmamak lazımdır ki kanun kapsamına bu sebepten Kore gazilerinin de alınması gerekmektedir.[227]

Plan Komisyonu adına konuşan Ahmet Karaaslan çoğunluğun aksine kanunun kabulünü uygun bulmamıştır. Ona göre Kore'de savaşanların bu kanun kapsamına alınması bir hata teşkil edecektir. Kore'de savaşan ve malûl olan kişilere Emekli Sandığının 64. maddesi uyarınca belirli aylıkların bağlanmıştır. Aynı zamanda üstün yararlılıklar gösteren kişiler, çıkarılan kanunlarla ödüllendirilmiştir. Karaaslan'a göre eğer ki bu kanun kabul edilirse emekli sandığından ya da özel olarak belirlenmiş kanunlar dâhilinde ücret alanlar arasında ciddi farklar oluşacaktır. Bu da büyük bir haksızlığa sebebiyet verecektir. Ona göre zaten kanunun adı Kore gazileriyle bağdaşmamaktadır. Onlar ve Kıbrıs gazileri için ayrı bir kanun hazırlanmalıdır. Tüm bu sebeplerden dolayı kanun oylamasında olumsuz yönde bir oy kullanacağını açıklamıştır.[228]

Yapılan Meclis görüşmelerinin neticesinde karar oturumunda değiştirilmesi gereken maddeler kürsüde okunmuş ve kanunla ilgili olarak son tartışmalar yapılmıştır. Konya Milletvekili Faruk Sükan'a göre Kore gazilerinin hak mağduriyetleri daha fazla geciktirilmemeli ve bir an evvel giderilmelidir.[229] Yapılan görüşmeler sonunda mecliste alınan ortak karar neticesinde Kore Gazilerine Şeref Aylığı bağlanması 27 Nisan 1976 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak kabul edilmiştir. Kabul edilen bu ek kanunla 1968 yılında İstiklal Madalyası almış İstiklal Harbi gazilerine bağlanan ücret, Kore gazilerini de kapsar bir hâle gelmiştir.[230] Bu

[226] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 14/45, 661.
[227] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 14/45, 662.
[228] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 14/45, 669.
[229] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem: IV, Toplantı3, c.19(Nisan 1976): 525.
[230] "Madde1:20.02.1968 tarih ve 1005 sayılı Kanunun 1 ve 2'nci maddeleri aşağıdaki şekilde değişmiştir.

şekilde Kore gazilerine yönelik olarak uygulanan ayrım ortadan kalkmış ve Kore gazileri uzun bir müddet sonrasında aylık almaya hak kazanmışlardır.

Kore'de savaşmış askerlerin pek çoğu özel kanunlar dâhilinde bireysel olarak mükafatlandırılmış olsa da önemli bir kısmı gazilik ya da malûl maaşı alamamıştır. Uzun yıllar kendi imkânları dâhilinde hayatlarını idame ettiren gaziler ve malûller çoğu zaman mebuslar aracılığıyla seslerini duyurmaya çalışmış, fakat talep ettikleri maaş ve yardımlar kendilerine uzun bir müddet sağlanamamıştır. 1968 yılında İstiklal Harbi gazilerine aylık bağlanmasıyla ilgili olarak çıkarılan kanun neticesinde Kore gazilerinin bu kanuna dâhil edilmemesi Kore gazilerinin ve askerin devlete olan güvenini kırmıştır. Kore gazilerine karşı yapılan haksızlık 1976 yılında kabul edilen ek kanunla düzeltilmeye çalışılmıştır. 1005 sayılı kanunla 1968 yılında İstiklal Harbi gazi ve malûllerine Şeref Aylığı bağlanması yönünde çıkarılan kanunun ilk iki maddesine ekleme yapılarak Kore Savaşı'nın başlamasıyla Kore'ye gönderilen ve ateşkes anlaşması sürecine kadar savaşa katılmış kişilere gazi maaşı bağlanması yönünde bir düzeltme yapılmıştır.

3.1.3.5434 Sayılı Emekli Sandığına Ek Kanun ile Kore Gazi ve Malûllerine Bağlanan Aylıklar

Kore'de Birleşmiş Milletler emrinde harbe katılmış gaziler ve malûller Haziran 1949 yılında kabul edilen Emekli Sandığı Hükümlerine göre devlet yardımı almışlardır. Harp malûlleri, Emekli Sandığı Kanunun 65. maddesinde yer alan hükümler doğrultusunda belirlenmekte olup 65. maddede bulunan malûliyet tanımının koşullarını sağladıkları takdirde harp malûlü aylığı almaya hak kazanmışlardır. 1950-1980 yılları arasındaki süreçte 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu çeşitli

---

Madde 1- Millî Mücadeleye iştirak eden ve bu sebeple kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş bulunan Türk vatandaşları ile 1950 yılında Türk Tugayının Kore'ye ayak bastığı Ekim ayında başlamak ve 1953 yılı Pan-munjon Ateşkes antlaşmasına kadar Kore'de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşlarına, hayatta bulundukları sürece, vatani hizmet tertibinden 85 gösterge rakamının her yıl bütçe kanunu ile tespit edilen katsayı ile çarpılmasından bulunacak miktarda aylık bağlanır. Bu kanundan önce özel bir kanunla kendilerine vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmış olanlar hakkında yukarı ki fıkra hükmü uygulanmaz.
Madde 2-Millî Mücadeleye iştiraklerinden dolayı kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş olan Türk vatandaşları ile 1950 yılında Türk Tugayının Kore'ye ayak bastığı Ekim ayında başlamak ve 1953 yılı Pan-Munjon Ateşkes Antlaşmasına kadar Kore'de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşları, kendilerine refakat eden eşleri, devlet demiryolları ve denizcilik bankasının iç hatları vasıtalarından subaylar 1.mevkide, diğerleri 2.mevkide ve belediye vasıtalarında ücretsiz seyahat edebilirler. Askeri ve devlet hastanesinde ücretsiz tedavi edilebilirler.
Madde2: Bu kanun yayın tarihini izleyen aybaşında yürürlüğe girer.
Madde 3: Bu kanunu Bakanlar Kurulu yönetir."
Resmî Gazete, 15574(Nisan 1976): 1.

değişikliklere uğramış olmasına rağmen Kore gazi ve malûlleri ile ilgili herhangi bir değişikliği içermemiştir. Kore gazilerine şeref aylığı bağlanması sırasında mevzubahis edilen Kore ve Kıbrıs gazi ve malûllerine yönelik 5434 sayılı kanuna bir ek çıkarılmış olup, 5434 sayılı kanunda değişiklikler yapılarak Kore ve Kıbrıs gazi ve malûllerini de ilgilendiren ayrı maddeler buna ilave edilerek daha kapsamlı bir hâle getirilmiştir. Buna göre:

> Madde 1: 5434 sayılı Emekli Sandığı kanununda madde 36'nın c bendine yapılan ekleme ile harp veya seferberlik ilan edilmeden, Anayasanın 66. maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar uyarınca, yabancı ülkelere gönderilen Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapanların, çarpışma meydana gelmesi hâlinde çarpışmanın başlangıcından bitimine veya Türkiye'ye dönüş tarihine kadar geçen fiili hizmet sürelerinin bir katı hizmet sürelerine eklenir.[231]
> (E) bendine yapılan ekleme ile, Anayasanın 66. maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar uyarınca yabancı ülkelere Türk Silahlı Kuvvetleri gönderilmesini gerektiren durumlarda, birliklerin bulundukları yerlerden, hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında, uğramış olan musaffa ve yedek subay, astsubay ve uzman çavuş, erbaş ve erler ile Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevlendirilen sivil iştirakçilere Emekli Sandığı kanunu uyarınca harp malûlü denir.[232]

Harp malûlü olan bu kişiler kanunda belirtilen harp malûlü hükümlerinden yararlanıp harp malûlü aylığı almaya hak kazanmışlardır. Mevzubahis edilen düzenlemeyle Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar uyarınca göndermek zorunda kaldığı askerlerin harekâtın başladığı andan itibaren görevlerinin bitimine değin geçen sürede harp malûlü sıfatını taşımaya kanunen izinleri vardır. Bu kanun sayesinde Birleşmiş Milletler emrine Kore'de görevlendirilen Türk ordusunda görev almış ve harp malûlü sıfatını taşımayan askerler de harp malûlü statüsüne ulaşmıştır.

3.1.4.Kore Gazi ve Malûllerine İş imkânı Sağlanması

Kore Savaşı'na katılmış ve Kore Savaşı'nda yararlılık göstererek memleketlerine dönen Kore gazi ve malûllerinin hayatlarını idame ettirebilmek için doğal olarak çalışmaları gerekmiştir. Bu dönemde Kore'de çatışmaya katılmış olan askerlerin bir kısmına aylık bağlanmış olmakla birlikte büyük bir kısmına aylık

[231] **Resmî Gazete**, 16536(Ocak 1979), 3.
[232] **Resmî Gazete**, ags, 3.

bağlanmamıştır. Aylık imkânı sağlanmayan Kore gazi ve malûlleri çeşitli işlere girip çalışabilmek için bakanlardan yardım talebinde bulunmuşlardır. Mevcut durumda ciddi bir işsizlik probleminin olması gazi ve malûllerin iş bulma imkânını kısıtlamıştır. Örneğin Ağrı'da ikamet eden Abdullah Geçer adlı bir kişinin yazmış olduğu dilekçede Kore Savaşı'nda bir gözünden sakatlanarak döndüğünü, 1952 yılının Mart ayında tedavi için Ankara'ya gönderildiğini, bir gözünün tamamen görme engeli bulunması sebebiyle eskiden icra etmekte olduğu mesleğini icra edemez hâle geldiğini bildirmiştir. Bu sebeple ailesini geçindirebilecek oranda kazanç elde edemediğini, ailesi ve kendisinin geçimini sağlayabilmek maksadıyla malûliyet maaşı bağlanmasını veyahut kendisine iş bulunmasını talep etmiştir.[233] Başbakan Adnan Menderes adına yazılan bu mektuba Menderes'in özel kalem müdürü tarafından bir cevap verilmiştir. Malûliyet maaşının bağlanabilmesi için bahsi geçen malûliyete ait raporlar talep edilmektedir. Raporların incelenmesi neticesinde talebin hayata geçirilebileceği belirtilmiştir. Diğer yandan millî savunma bakanı da bu talebi değerlendirmiştir. Bakana göre Abdullah Geçer'in dilekçesinde yer alan 400 liralık aylık verilmesine dair talep geçerli ve kabul edilebilir değildir. Dolayısıyla raporların incelenmesi neticesinde kendisine malûliyet aylığının bağlanamayacağı bildirilmiştir.[234]

Buna dair başka bir örnek daha verilebilir. Kore Savaşı'na katılmış olan Süleyman Gürbay adlı bir kişi, harpten dönmesinin akabinde Başbakan Adnan Menderes'e bir dilekçe yazmıştır. Buna göre Kore'den dönmesinin ardından iş bulmak konusunda sıkıntı yaşamaktadır. İETT, tramvay ve otobüslerde biletçi olarak görev yapabileceğini yazmıştır. Bu konuda kendisine istihdam sağlanmasını rica etmiştir. İşçi ve İş bulma Kurumu İstanbul Şubesi 12 Şubat 1957 tarihli bir yazısıyla Süleyman Gürbay'ın İETT'de bilet satıcısı olarak işe başlatıldığı bilgisini vermiştir.[235] Kabul edilen iş taleplerinin dışında reddedilenler de vardır. Kore gazilerinden Ramazan Ancak adlı bir kişi, Adnan Menderes'e yazdığı bir dilekçeyle Kore'de beş kurşun yarasını aldığını ve buna rağmen Tekel Çamaltı Tuzlasında çalıştığını bildirmiştir. Burada aldığı ücretin ailesini geçindirmek için yetmediğini ifade ederek şeker fabrikasında işe başlayabilmesi için kendisine yardım edilmesini talep etmiştir.[236] Bu dilekçenin aynısı şeker fabrikası idaresine de yollamıştır. Kendisine 18 Kasım 1952

[233] **CCA**,30-1-0-0. 18-104-5.
[234] **CCA**, 30-1-0-0. 18-104-5.
[235] **CCA**, 30-1-0-0. 116-734-28.
[236] **CCA**, 30-1-0-0. 105-652-7.

tarihinde bir cevap verilmiştir. Buna göre fabrikada çalışan kişilerin okuryazar oldukları veya nitelik sahibi bulundukları vurgulanmıştır. Bu kriterler dikkate alınarak fabrikaya işçi istihdam edilmektedir. Ramazan Ancak'ın bu vasıfları karşılayamamış olması, iş talebinin reddedilmesiyle sonuçlanmıştır.[237]

Askerler, savaştan döndükten sonra verdikleri mülakatlarda toplumsal hayata katılım süreçlerinden söz etmişlerdir. Savaştan döndükten sonra devletten iş isteyen bir grup gazinin anlattığı bir örneğe göre şeker fabrikasına başvuruda bulunmuşlardır. Ancak devletin yetki vermediği belirtilerek fabrika yöneticisi tarafından bu iş talebi reddedilmiştir.[238] Genel anlamda reddedilen talepler incelendiğinde toplum ve devlet nazarında her daim ayrıcalıklı bir konumda olduğu ileri sürülen gazi ve malûllerin beklenen yardım ve desteği yeteri oranda görmediği anlaşılabilecektir. Aynı zamanda dönemin ekonomik şartları ve mevcut olan işsizlik problemi göz önüne alındığında gazilerin iş bulma süreci sıkıntısı bir kat daha artacaktır.

Kore Savaşı'ndan döndükten sonra askerî alanda mesleklerini devam ettirenler de vardır. Kore gazilerinden Necdet Öztorun savaş sonrası Kara Kuvvetleri Komutanlığına yükseltilmiştir. Keza Orgeneral Faik Türün, 1973 yılında Kara Kuvvetleri Komutanlığından emekli olmuştur.[239] Kore Savaşı'nda binbaşı olarak görev yapan Turgut Sunalp, Moskova'da askerî ateşe olarak görev almış ve NATO'da görev yapmıştır.

Kore gazileri bürokratik sahada da görev almışlardır. Gazilerden biri olan Celal Dora bir dönem CHP Elâzığ milletvekilliği yapmıştır. Aynı şekilde savaşta komutan olarak bulunan Mustafa Ok bir dönem CHP Manisa milletvekilidir. Faik Türün ise Adalet Partisi'nden Manisa milletvekili olarak görev almıştır.[240] Özellikle savaşta görev yapmış gazi ve malûllerin mecliste yer alması, onların seslerinin duyurulması için oldukça önemli bir adımdır. Ancak onlar, gazilere yardım ve aylık bağlanması noktasında önemli değişikliklerin yapılmasını sağlayamamışlardır.

Bunun dışında iş bulma konusunda da ciddi sorunlarla karşılaşılmıştır. Çoğu iş talebi kabul edilmeyen gaziler oldukça zor şartlarda hayatlarını idame ettirmeye çalışmışlardır. Savaştan malûl şekilde dönmüş kişilerin toplum tarafından "sakat"

[237] **CCA**, 30-1-0-0. 105-652-7.
[238] Nazan Kahraman, "Kore Gazileri Üzerine Nitel Bir Çalışma", **Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi**, c.15, s.25 (2020): 3624.
[239] Atlı, **ags**, 99.
[240] Atlı**, ags**, 99.

olarak nitelendirilmesi, yani nitelikli bir iş gücü olarak görülmemelerinden dolayı iş bulmaları zorlaşmıştır. "*Türkiye'de erkeklik, ordu ve devlet arasında uyumlu ve birbirini destekleyen bir üçgen ilişki olduğu kabulü varken harp malûlü 'sakat erkeklerin' bu uyumlu üçgeni hasara uğratma riski taşımasından tedirginlik duyulmuştur*".[241] Bu sebeple ki iş gücü olarak malûl erkekler ikinci plana atılarak çoğunlukla iş alımlarında tercih edilmemiştir. İş bulamayan malûller, malûl aylığı da alamadığından maddi anlamda güç duruma düşmüşlerdir.

3.2.Kore Savaşı Gazi ve Malûllerine Madalya Verilmesi

Kore Savaşı'na katılan Türk askerinin harp sırasında gösterdiği üstün başarılar gerek Kore hükûmeti gerekse Birleşmiş Milletler tarafından madalya verilmek suretiyle ödüllendirilmiştir. Madalya her ne kadar sembolik bir ödül olsa da toplum nazarında askerin kendisini manevi anlamda iyi hissetmesine ve ilgi görmesine sebep olmuştur. İstiklal Harbi'nin gazi ve malûllerine verilen İstiklal Madalyaları zaman içerisinde pek çok gazi için temin edilmiştir. İstiklal Harbi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu noktasında önemi tartışmaz bir harp olduğundan dolayı Kore Savaşı'na nispeten çok daha fazla değer görmüştür. Bu sebeple Kore Savaşı'na katılan askerler Türk hükûmetinden ziyade daha çok Avrupa ve beraber savaşta yer alınan ülkeler tarafından takdir edilip madalya ile taltif edilmişlerdir. Kore Savaşı'na katılan askerlere dört çeşit madalya takdim edilmiştir. Onlar şunlardır:

-Kore Savaşı Gazilik Madalyası: Güney Kore Cumhuriyeti hükûmeti adına Kore cumhurbaşkanı tarafından savaşa katılmış olan 16 ülkenin askerlerine verilmiştir.

-Gümüş Yıldız ve Bronz Yıldız Madalyası: Türk ordusunun Kunuri Muharebelerinde göstermiş olduğu üstün mücadeleler neticesinde Amerikan 8. Ordu Komutanı General Walton Walker tarafından Türk askerine 15 adet olarak verilmiştir.

-Liyakat Lejyonu: Kore Savaşı'nda döneminde Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı olan Celal Bayar'a 1954 yılında ABD hükûmeti tarafından verilmiştir.

-Mümtaz Birlik Madalyası: Türk ordusuna Amerikan Kongresi tarafından verilmiştir. Verilen bu madalya Amerikan hükûmeti tarafından yabancı bir orduya

[241] Mehmet Beşikçi, "Mütareke 'den Cumhuriyet'e Türk Edebiyatında Malûl Gazi Tiplemeleri ve Malûl Gazi Algısı", **İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Araştırmaları**, s.45 (2024): 177.

verilen ilk madalyadır. Aynı zamanda bu madalyayla Cumhurbaşkanlığı Birlik Nişanı da takdim edilmiştir.[242]

Ocak 1951'de göstermiş oldukları üstün başarılar neticesinde BM komutanları tarafından Türk Tugayı madalyalarla ödüllendirilmiştir. Bu törenlerin birinde General Mac Arthur "*Türkler kahramanlar, kahramanıdır*" sözleri ile Türk Tugayını övgü dolu sözlerle tanımlamıştır.[243] 5 Mart 1951 tarihinde Kore birliklerinde görevli Türk askeri göstermiş olduğu mücadeleler neticesinde kahramanlık ve başarıyla taltif edilerek kendilerine Birleşmiş Milletler Hizmet Madalyası verilmiştir.[244]

Birleşmiş Milletler emrinde mücadele veren askerlerin savaş sırasında göstermiş olduğu kahramanlıklar ve başarılar göz önüne alınarak kendilerine Birleşmiş Milletler Hizmet Madalya bağlanması kararlaştırılmıştır. Kore'deki Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanı Arguç tarafından Millî Savunma Bakanlığına bir yazı gönderilmiştir. Buna göre Birleşmiş Milletler Hizmet madalyası Kore'de çarpışan bütün görevli ülkelerin mensuplarına dağıtılmıştır. Ancak Türk hükûmetinin onay vermediği ve askerlerin listesinin eksik bildirildiği gerekçesiyle tugay mensuplarına madalya verilememiştir. Bu yaşanan durum Kore'deki Türk askerini memnun etmemiştir. Bu sorunun hızlıca çözümlenmesini beklemişlerdir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Güler'e göre böyle bir şey söz konusu değildir. Birleşmiş Milletlere gönderilen asker listesi kendilerinin elindedir. BM'ye hiçbir şekilde yanlış veya eksik bir evrakın gönderilmesi söz konusu değildir.[245] Burada ortaya çıkan yanlış bilgilendirmenin en temel sebebi, cephe ve cephe gerisi arasındaki iletişim kopukluğudur.

---

[242] https://koresavasiveizleri.com/madalyalar (Erişim Tarihi:20.05.2023).

[243] Ekrem Saltık, "Kore Dağlarında Sönen Yıldızlar 60.Yılında Kore Savaşı", **Yedikıta Dergisi**, s.26(2010): 22.

[244] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 16-0-64.

[245] Genel Kurmay Başkanlığının cevabi telgrafı;
Kore harekâtına iştirak eden personelimize verilecek Birleşmiş Milletler madalya ve rozetleri için;
a) Verilecek madalya ve rozetler hakkında Birleşmiş Milletler daimî delegemiz Bakanlığından alınan yazı ile istenen bilgiler 5 Ekim 1951gün ve 79606 sayılı yazı ile Dışişleri Bakanlığına arz edilmiş ve Tokyo irtibat heyeti başkanlığına bildirilmiştir.
b) Hükümetimizce bu madalyaların birliğimiz mensuplarına da verilmesinin kabulü hususu 29.08.1951 gün ve 72524 sayılı şifre tel ile gönderilmiştir.
c)Birleşmiş Milletler Madalyası ile taltife uygun görülen birliğimiz listesini, Birleşmiş Milletler ordusu Başkumandanlığına tevdi ve bu birliklerin takacağı "Berat'ı" tesellüm etmek hususundaki yetkinin Türk İrtibat Heyeti Başkanlığına verildiğini açıklayan 19.02.1952 gün ve 81017 sayılı şifre teli, Türk Silahlı Kuvvetleri Komutanlığı ve Tokyo İrtibat heyeti başkanlığına bildirilmiştir.

Kore'deki savaş sırasında çeşitli mücadelelerde birebir başarı elde eden askerlere ve şehit olanların ailelerine çatışmanın ardından madalya takdim edilmiştir. Ağustos 1951'de 109, 156 ve 185 rakımlı tepelerde yapılan savaşlarda olağanüstü başarı gösteren on ere madalya verilmesi, aralarından şehit olanların ise madalyalarının ailesine ulaştırılması kararlaştırılmıştır.[246] Kasım 1951'de General Tahsin Yazıcı'nın Türkiye'ye uğurlanma merasimi sırasında Kore Cumhuriyet ordusu mensubu Tuğgeneral You Jes Hung tarafından Tahsin Yazıcı'nın göğsüne altın yıldızlı Kore Hizmet madalyası takılmıştır. Aynı şekilde Şubat 1952'de çatışma sırasında olağanüstü başarılar göstermiş olan Teğmen Bedri Karman'a Kore Türk Kuvvetleri Komutanlığınca madalya takdim edilmiştir. [247] Diğer bir örnek Mart 1952'de gösterdiği cesaret ve mücadele sebebiyle Kore Türk Kuvvetlerinde görev yapan 2. Tabur 7. Bölük Takım Komutanı Üsteğmen Tevfik Başçeri'ye törenle madalya verilmiştir.[248] Eylül 1952'de Kore Cumhurbaşkanı Syngman Rhee tarafından Kore'deki üstün hizmetleri nedeniyle Kore Türk Komutanlığına Reisicumhur Birlik Nişanı verilmiştir. Kore cumhurbaşkanı, madalya töreninde Kore Türk Kuvvetlerine hitaben yaptığı konuşmada Türk askerinin cesaretinden övgüyle söz ederek askerlerin savaş sahasında gösterdiği hizmetlerden bahsetmiştir. Ona göre Türk ordusunun elde ettiği başarılar Türk halkı ve BM nazarında kıymetlidir.[249]

Üçüncü Kore Türk Tugayı Ordusu da gösterdiği başarılar sonucunda Mümtaz Birlik Madalyası ile ödüllendirilmiştir.[250] Üçüncü Türk Tugayına aynı zamanda verilen Üstün Birlik Belgesinde şunlar yazmaktadır:

> Düşman sayılamayacak kadar çok askerle geliyordu ve dost tanklar daha yakın bir menzilden ateş etmek için oldukça hassas mevzilere hareket ediyorlardı. Dost birlikler ağır kayıplar verdi, fakat düşman birliklerinin ölü sayısı, sayılamayacak kadar çok büyüktü.
>
> Kararlı düşman verdiği binlerce kişilik kayba dikkat etmiyor, amacına ulaşmak için daha binlercesini kurban etmeye hazır gözüküyor. Dost Muharebe İleri Karakollarının tükenmek bilmeyen dalgalar hâlinde üzerine gelen düşman birlikleri karşısında daha fazla dayanamayacağını anlayan cephe komutanı, ileri karakoldaki savunma güçlerinin asıl muharebe hattına doğru geri çekilmelerini emretti. Bu kritik muharebede;

[246] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 32-0-56.
[247] Puna Pamir-Erhan Çiftçi, **316 Gün 'Küçük Kartal'ın' Kore Günlüğü Albay Nuri Pamir'in Kore Savaşı Günlüğü ve Mektupları**, 2.baskı (Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları: İstanbul, 2022), 98.
[248] **ATASE Arşivi**. 110-9-1-15. 60-0-75.
[249] **ATASE Arşivi**. 110-9-1-15. 82-0-34.
[250] **ATASE Arşivi**. 110-9-1-15. 149-0-85.
Yazıcıoğlu-İrgil, **ags**, 88.

> 3'üncü Türk Tugayı ve emrindeki birliklerin sergilediği üstün kahramanlık ve muhteşem mücadele ruhu, düşmanın asıl muharebe hattındaki gedik açma planlarının hüsrana uğramasına, dolayısıyla Türk gücü ve kahramanlığının askerî sahada tanınması ve büyük takdir toplamasına sebebiyet vermiştir.[251]

Üstün Birlik Belgesinde bahsedilenler aslında Kore'deki bütün zorlu şartlara yönelik Türk askerinin gösterdiği mücadeleyi en açık şekilde anlatmaktadır. 5 Eylül 1951 tarihinde Kore Tugayına katılan Albay Nuri Pamir, anılarında ve eşi ile yaptığı mektuplaşmalarda defalarca madalya almak istediğini yazmıştır. Fakat bu madalyalar ancak kendisinin ölümünden sonra ailesine verilmiştir. ABD Kongresi adına Başkan Truman tarafından "Legion Of Merit", 24 Kasım 1952 tarihinde Kore Cumhuriyeti tarafından Ulchi Seçkin Askeri Hizmet Madalyası, Kore Harbi Gazileri Madalyası, Birleşmiş Milletler Kore Hizmet Madalyası göstermiş olduğu üstün başarılar ve askerî yeteneği sebebiyle Nuri Pamir adına ailesine teslim edilmiştir.[252]

Kore hükûmeti ve Birleşmiş Milletler tarafından verilen madalyaların yanı sıra Türk hükûmeti tarafından Kore gazi ve malûllerine özel olarak bir madalya tahsis edilmemiştir. Özellikle Kore gazileriyle yapılan mülakatlar neticesinde en büyük sitemleri Birleşmiş Milletler ve Kore hükûmetinden çoğunun madalya almış olmasına rağmen kendi ülkeleri tarafından ötekileştirilmeleri ve İstiklal Harbi gazilerine kıyasla gerek madalya gerekse de maaş konusunda geri plana atılmalarıdır. Türk askerleri mevcutta düzenlenmiş bir madalya kanunu olmaması sebebiyle başarılarının mükafatı olarak madalya sahibi olamamıştır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler ve Amerika tarafından verilen madalyalar ile teselli bulmuşlardır. Fakat 2590 sayılı kanuna göre yabancı madalya ve nişanları takmak yasak olduğu için kazandıkları madalyaları da takamamışlardır.[253] En nihayetinde 27 Temmuz 1967 tarihinde kabul edilen "Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu" ile madalya kanunu düzenlenmiş ve savaş takdirnamesi[254] verilmesinin şartları belirlenerek TSK mensuplarına gösterdikleri

---

[251] Ali Denizli, **Kore Kahramanı Şehit Binbaşı Lütfi Bülgin Hayatı ve Kahramanlığı**, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2010.), 248-249.
[252] Pamir, Çiftçi, **ags**, 311.
[253]Uyar, **ags**, 88.
İlgili Madde;
"İkinci Madde: Sivil rütbe ve resmi nişanlar ve madalyalar kaldırılmıştır ve bu nişan ve madalyaların kullanılması yasaktır. Harp madalyaları bundan müstesnadır. Türkler, yabancı devlet nişanları da taşıyamazlar."
Resmî Gazete, 2867(Kasım 1934): 17
[254] "Madde 188-Savaş Madalyasının verilmesini gerektiren hallerin üstünde başarı sevk ve idare kabiliyeti veya görev icabı üstün kahramanlık ve cesaret göstermek suretiyle muharebenin gidişini

kahramanlıkların mükafatı olarak dört adet madalya verilmesine karar verilmiştir. Bu madalyalar şunlardır: Savaş Madalyası, Türk Silahlı Kuvvetleri Şeref Madalyası, Türk Silahlı Kuvvetleri Övünç Madalyası, Türk Silahlı Kuvvetleri Üstün Hizmet Madalyasıdır.[255]

Savaş Madalyası ikiye ayrılmaktadır. Birinci derece savaş madalyası, TSK savaş takdirnamesi alanlara verilmektedir. İkinci derece savaş madalyası ise uluslararası hukukun meşru saydığı hâller ile Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar gereğince yapılan savaşlarda, Türk ve dost silahlı kuvvetler içinde ve dışında görev alarak Türkiye'nin veya dostlarının düşmanlarıyla çarpışmada başarı gösteren, muharebe kazanan muharebenin kazanılması yönünde olumlu katkıda bulunan Türk ve yabancı uyruklu asker kişilere verilmektedir.

Şeref Madalyası da altın ve gümüş olmak üzere iki derecelidir. Savaşın sevk ve idare aşamasında savaşın kazanılmasını hazırladığı veya kolaylaştırdığı hâlde başarısı savaş madalyasıyla taltif edilemeyecek derecede olanlarla savaşta ve barışta hayati tehlikede olan birlikleri kurtararak Türk veya yabancı kökenli asker ve sivil kişilere verilmektedir.[256]

Övünç Madalyası ise gümüş ve bronz olmak üzere iki derecelidir. Birinci derecesi savaşta, ikinci derecesi barışta verilmektedir. Üstün Hizmet Madalyası, TSK'nın yükselmesi, güçlenmesi uğruna askerî, idari, ilmî ve çeşitli alanlarda üstün hizmetlerde bulunanlara verilmektedir. 1934 yılında çıkarılan kanunla yasaklanan yabancı ülkeler tarafında verilen madalyaların kullanımı ile ilgili de düzenleme yapılmıştır. Buna göre diğer devletler tarafından TSK'ya verilen madalya ve nişanlar Genelkurmay Başkanlığında tescil edildikten sonra dost devletlerin ulusal günlerinde, elçilikler veya konsolosluklar tarafından yapılacak davetlerde, yurt içinde ve dışında takılabilmesine izin verilmiştir.[257]

Yapılan düzenlemeye göre madalya sahibinin vefatı üzerine madalya mirasçılara geçmektedir. Fakat mirasçı madalyayı takma hakkına sahip değildir. Eğer madalya sahibi madalya için mirasçı bildirmediyse söz konusu madalya erkek

---

değiştirecek veya savaş neticesine tesir edecek durumlar meydana getiren subay ve astsubaylara, üst makamlarca müteselsilen tasdik olunacak inhalar üzerine savaş takdirnamesi verilir."
Resmî Gazete, ags, 17.

[255] **Resmî Gazete**,12670(Ağustos 1967): 17.

[256] **Resmî Gazete**, ags, 17.

[257] **Resmî Gazete**, ags, 18.

çocuklarından ve en büyük çocuktan başlamak üzere çocuklarına, eşine, aile büyüklerine verilmektedir. Şayet bahsi geçen şahıslar olmadığı taktirde Medeni Kanun hükümlerine göre diğer mirasçılarına geçmektedir. Ayrıca düzenlenen kanunla kendilerine madalya verilmiş olsa dahi bunu göğsünde taşıyamayan ve belirli bir madalya kanunu olmadığı için kendisine madalya verilmeyen kişilerin mağduriyeti giderilmiştir. Madalyalar hem bir ödüllendirme hem de bir cezalandırma aracı olarak kullanılmıştır. Örneğin 1960 darbesinin ardından Celal Bayar'ın İstiklal Madalyasına el konulmuş, Bayar uzun yıllar madalyasını geri alabilmek için mücadele vermiştir.[258]

1960'lı yıllarda İstiklal Harbi gazilerinin yaşlanmaları üzerine dedesinin İstiklal Madalyasını devralan torunlarının hikayeleri çeşitli yerlerde yayımlanmış, babasını ve dedesini erken yaşta kaybeden pek çok genç İstiklal Madalyasını gururla takmıştır. İstiklal Madalyası bu dönemde adeta mirasçılar tarafından bir kahramanlık sembolü olarak sergilenmiştir.[259] 1967 yılında kabul edilen madalya kanununda söz edildiği gibi mirasçıların İstiklal Madalyasını bizzat takması yasaklanmıştır. İstiklal Madalyası mirasçı tarafından takılmamakta sadece muhafaza edilmektedir. 1960'lı yıllarda sıklıkla mirasçıların madalyaları taktığına dair haberler yapılmasının temel nedeni, İstiklal Harbi'ne verilen kıymet ve bu dönemin unutulmamasına yönelik bir tepki olarak gösterilebilir. Bununla birlikte Kıbrıs Harekâtının cereyan etmesi üzerine Kore gazileri Birleşmiş Milletlere tepki olarak kendilerine verilen madalyaları takmayı bırakmış ve hatta pek çok gazi madalyalarını iade dahi etmiştir.[260]

3.3. Kore Savaşı'na Katılan Askerlerin Sıhhi Durumları

3.3.1.Kore Savaşı'nda Türk Askerinin Sağlık Durumu

Savaş sonrasında ortaya çıkan çeşitli sakatlık ve yaralanmaların temelinde ordudaki sağlık sistemi birincil olarak etkilidir. Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'nın cereyan ettiği dönemde Osmanlı Devleti'nin yetersiz sağlık hizmetleri sebebiyle cephede ve cephe gerisinde pek çok can kaybı yaşanmıştır. Bu can kayıplarının önüne geçmek ve malûliyet oranının düşmesinin sağlanabilmesi için ilk olarak sağlık sisteminin ve cephedeki sağlık teçhizatlarının döneme ve şartlara uygun

[258] Uyar,**age**, 96.
[259] Uyar, **age**, 100.
[260] Ahmet Oğuz, "Sözlü Tarih Çerçevesinde Kore Gazilerinin Kore Savaşı ile İlgili Hatıraları", **Milli Folklor Dergisi**, c.24, s.94(2012): 133.

hâle getirilmesi gerekmektedir. Kore Savaşı'na katılan Türk ordusunun sağlık kontrolleri Gülhane Tıp Akademisi tarafından yapılmış ve gerekli kontrolleri yapılan askerler savaşa katılabilmek için yola çıkmışlardır. Kore'de sakatlanan ve yaralanan askerin tedavisi geciktirilmeden Tokyo'da bulunan hastanelerde gerçekleştirilmiş ve tedavi süreçleri büyük bir özenle takip edilmiştir.[261]

Savaş sırasında yaralanan ve suni uzuv temini gereken hastaların tedavileri Amerika'da yapılmıştır.[262] Savaş esnasında ağır yaralanan hastaların tedavisi ise genellikle Japonya'da olmuştur. Yaralılar cepheden helikopterle alınarak yaralarının durumuna göre muamele gösterilmiştir.[263]

Tokyo Hastanesinde tedavi süreci kaydedilen askerlerin sağlık problemleri genel tablo içerisinde verilmiş olup bunlar Kore Savaşı'nda malûl kalanların malûliyet nedenlerinin analiz edilebilmesi açısından önemli bir argümandır. Buna göre Kore Savaşı'nda yaralanan ve Tokyo Hastanesinde tedavi gören askerin sağlık durumları ve bedellerinin almış olduğu hasarlar 1954 yılında elde edilen verilere göre şöyledir:[264]

Tablo 17.Tokyo Hastanesinde Tedavi Gören Hastaların Sağlık Problemleri

İSİM -SOYİSİM	HASTALIK
Er Mustafa Kılıçoğlu	Boyundan havan yarası
Er Muzaffer Vatangül	Yanak kemiklerinde kırık
Er Nurettin Erel	Kulaklarda akıntı
Asb.Turhan Özen	Sol omzunda kırık
Er Hasan Özen	Kulaklarda akıntı
Er Ömer Altınparmak	Dahiliye en rahatsız teşhis
Er Mehmet Ali Erdiş	Kulaklarda akıntı
Çvş.Süleyman Aday	Göz yaşı kesesi intihabı
Ast.Kadri Akınalp	Soğuk algınlığı
Çvş.Emin Şahin	Karnın sağ tarafından ağrı
Er Nurettin Öztürk	Sarılık
Üsteğmen Saim Aksu	Sırtında hava yarası
Ast. Teğmen Cemal Ağır	Sarılık
Er Selahattin Ünel	Tüberküloz
Er Saim Eren	Tüberküloz
Çvş. Ali Aker	Tüberküloz
Er Zamahan Çakar	Bağırsak tüberkülozu

[261] Atlı**, age**, 70-71.
[262] **ATASE ARŞİVİ**, 110-9-1-15. 125-0-26.
[263] Cevdet Kırpık, İbret Dal, "Geçmişi Sözlü Tarihle Anlamak: Kadirli'den Katılan Gazilere Göre Kore Savaşı", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, s.40(2021): 156.
[264] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 150-0-117.

Er Muharrem Ercan	Tüberküloz
Ast Ali Rıza Nalçakan	Tüberküloz
Tuğ. Orhan Altan	Tüberküloz
ÜstTeğmen İzzet Özçelik	Tüberküloz
Çvş. İhsan İçli	Mide ülserinden ameliyat
Üst.Mehver Bilir	Sarılık
Er Mehmet Çapraz	Sol omzunda kırık
Er Rıfat Sirkeci	Ayaklarda bomba yarası
Onb.Hakkı Akşen	Sağ ayağında havan yarası
Er Süleyman Evyapan	Sol bacakta kırık
Er Mustafa Arslan	Sağ bacakta kırık
Er İbrahim Çiftçi	Sol kolda kırık
Er Suat Can	Sol bacakta kırık
Onb.Feyzi Yoldaş	Sol bacakta kaza kurşunu
Çvş. Rıdvan Uysal	Ayak bilek kemiği kırılması
Er Bekir Yıldız	Sol kolundan yaralı
Er Halit Coşkun Kan	Plorozi
Üst.Teğmen Nuh Tepedağ	Akli rahatsızlık
Ast.Muhittin Dinçer	Akli rahatszılık
Er Cemal Doğan	Sağ bacak kırık

ATASE Arşivi,110-9-1-15.150-0-117.

Yukarıda tabloda Tokyo Hastanesinde tedavisi devam edip sonrasında görev yerlerine gönderilen askerler yazılıdır. Diğer yandan Tokyo Hastanesindeki tedavisinin ardından tedavinin devamının Türkiye'de sürmesi için askeriyeden sevk edilen ve yaraları hayati durumda olanlar da vardır. Mevzubahis olan askerler Tokyo'da muayene edildikten sonra Türkiye'ye sevk edilmiştir. Bu kişilerin sağlık durumları şöyledir:

1) Mehmet Gök: 24 Nisan 1951 tarihindeki çatışma sırasında sağ beyinciğine bir darbe almış ve aynı tarihte kafa açma operasyonu olarak 26 Nisan 1951 tarihinde Tokyo Ordu Hastanesi Nöroşirurji merkezine sevk edilmiştir. Haziran 1950 tarihinde ise Türkiye'ye nakledilmiştir.[265]

2) Süleyman Aksu: Beynine etki eden bir yara almış olup yara alınan kısım sol beyin çeperi bölgesinde bulunmaktadır. 24 Mart 1951 tarihinde Kore'de Nöroşirurji merkezine gönderilmiş olup Haziran 1951 tarihinde Türkiye'ye sevki sağlanmıştır.[266]

[265] Atlı, **age**, 71.
[266] Atlı, **age**, 71.

3) Yakzel Uockmut: 21 Nisan 1951 tarihinde Kore'de harekât esnasında yaralanmıştır. Beyninin sol bölgesine etkili bir yara almış olup ameliyatı 22 Nisan 1951 tarihinde Kore'de 1. Nöroşirurji Cephe Hastanesinde yapılmıştır. 29 Nisan 1951 tarihinde tedavisinin devamı için Türkiye'ye yollanmıştır.[267]

4) Ali Onbaş: 22 Nisan 1951 de Kore'de yaralanmıştır. Beyninin sol kısmına etkili bir darbe almıştır. 22 Nisan 1951 tarihinde ameliyatı Kore'de 1. Nöroşirurji Cephe Hastanesinde yapılmıştır. İyileşmesi için ilk olarak Tokyo Hastanesine ve arından oradan da Türkiye'ye sevk edilmiştir.[268]

5) Müzekker Vanal: 24 Temmuz 1951 tarihinde Kore'de bir araç kazası sonucunda akciğer sönmesi yaşamış ve omuriliğinde hasar meydana gelmiştir. Kırık ve ezilme sebepleriyle 2 Ağustos 1951'de Kore'deki 1. Nöroşirurji Hastanesinde ameliyat olmuştur. Ardından Tokyo'daki ordu hastanesine, oradan da Türkiye'ye sevk edilmiştir.[269]

6)Şakir Kavlan: Kore'de 26 Şubat 1952 tarihinde kafatasının sağ kemiğine darbe almış olup aynı tarihte Kore Cephe Hastanesinde operasyon geçirmiştir. 22 Mart 1952 tarihinde iyileşmesi için Tokyo Ordu Hastanesine, oradan da Türkiye'ye sevk edilmiştir.[270]

7)Ahmet Demirkaya: 30 Temmuz 1951 tarihinde Kore'deki bir çatışma sırasında sol göz altından yaralanmıştır. 10 Ağustos 1951 tarihinde tedavisi için Tokyo Ordu Hastanesine gönderilmiştir. Geçirmiş olduğu operasyonun ardından hastanın durumunun iyi olduğu gözlenmekle birlikte ardından Türkiye'ye nakli yapılmıştır.[271]

8) Yüzbaşı Kâmil Güney: Kore'de 19 Mayıs 1951 tarihindeki çatışmada yaralanmıştır. 31 Temmuz 1951 tarihinde öncelikli olarak Tokyo'daki ordu hastanesine, ardından da Türkiye'ye sevki gerçekleşmiştir.[272]

9) İsmail Neşeal: 1 Kasım 1950 tarihinde Kore'deki bir çatışma sırasında yaralanmıştır. 7 Kasım tarihinde Tokyo'daki ordu hastanesine sevk edilmiştir. Geçirmiş olduğu operasyon neticesinde Türkiye'ye nakledilmiştir.[273]

---

[267] Atlı, **age**, 71.
[268] Atlı, **age**, 72.
[269] Atlı**, age**, 72.
[270] Atlı, **age**, 72.
[271] Atlı, **age,** 72.
[272] Atlı, **age,** 72.
[273] Atlı, **age,** 73.

10) Yüzbaşı Ramazan Akıncı: 29 Kasım 1950 tarihinde beyninden yaralanmıştır. 2 Aralık 1950 tarihinde Tokyo'daki ordu hastanesine sevk edilmiş olup geçirdiği operasyon neticesinde iyileşerek Türkiye'ye gönderilmiştir.[274]

11) Süleyman Dümen: 29 Kasım 1950 tarihinde yaralanmıştır. 2 Aralık 1950 tarihinde Tokyo'daki ordu hastanesine tedavi amaçlı yollanmıştır. 3 Aralık 1950 tarihinde ameliyatı yapılmış ve tedavisi sonucunda Türkiye'ye nakledilmiştir.[275]

12) Mamat Kartal: Kore'deki bir harekât esnasında yaralanmış ve 4 Aralık 1950 tarihinde Tokyo'daki ordu hastanesine gönderilmiştir. Sol kafa çeper duvarında derin bir yara almış olup 5 Aralık 1950 tarihinde bir operasyon geçirmiştir. Operasyonun ardından Türkiye'ye gönderilmiştir.[276]

13) Halit Gündağ: 30 Kasım 1950 tarihli bir çatışmada yaralanmıştır. 4 Aralık 1950 tarihinde Tokyo'daki ordu hastanesinde geçirmiş olduğu operasyon neticesinde Türkiye'ye sevk edilmiştir.[277]

14) Üsteğmen Arif Gencebay: 30 Kasım 1950 tarihli bir çatışmada yaralanmıştır. 6 Aralık 1950'de Tokyo'daki ordu hastanesinde tedavisinin yapılmasının ardından Türkiye'ye gönderilmiştir.[278]

15) Ali Karacabay: 3 Şubat 1951 tarihinde Kore'deki bir çatışma yaralanmıştır. 4 Şubat 1951 tarihinde hastane gemisinde yapılan operasyon sonucunda Tokyo hastanesine sevk edilmiştir. Tedavisinin ardından ise 12 Mart 1951 tarihinde Türkiye'ye gönderilmiştir.[279]

16) Gani Nuni: 20 Mayıs 1950 tarihinde Kore'deki bir çatışmada başına gelen mermi sebebiyle yaralanmıştır. Bunun neticesinde tedavisinin ardından Türkiye'ye gönderilmiştir.[280]

17) Sabin Azar: 16 Kasım 1951 tarihinde Kore'de girdiği bir çatışma sırasında yaralanmıştır. Kore'de 3. Nöroşirurji Cephe Hastanesinde ameliyat edilmiştir. Ardından 28 Ekim 1951 tarihinde Tokyo'daki ordu hastanesine sevk edilmiştir. Sağ

[274] Atlı**, age**, 73.
[275] Atlı, **age,** 73.
[276] Atlı, **age,** 73.
[277] Atlı, **age**, 73.
[278] Atlı**, age**, 73.
[279] Atlı, **age**, 73.
[280] Atlı, **age**, 73.

bilek kırığı sebebiyle ortopedik serviste tedavi edilmiştir. Oradan Türkiye'ye nakledilmiştir.[281]

Çatışmalarda yaralanan ve çeşitli uzuvlarını kaybeden askerlerin ilk tedavileri Kore'deki ordu hastanesinde yapılmıştır. Daha sonraysa Türkiye'ye gönderilerek tedavilerine orada devam edilmiştir. Çatışmalar neticesinde çeşitli uzuvlarını kullanamayacak duruma gelen ve bu uzuvlarından yoksun kalan kişilerin uzuv ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır. Bu olumsuz havaya karşın Türkiye'ye gelen yaralı askerler ülkede büyük bir coşkuyla karşılanmışlardır. Özellikle yaralıların ikamet ettiği şehirlerde törenler tertip edilmiştir. Gazilere konuşmalar yaptırılmıştır.[282]

Bir yandan yaralıların tedavileri yapılmaya çalışırken diğer yandan hastalıklar ortaya çıkmıştır. Kore Savaşı'nın cereyan ettiği sırada orduda ciddi bir salgın hastalık tehlikesi baş göstermiştir. Savaşa katılan askerlere frengi teşhisi konulması pek çok askerin ülkeye gönderilmesine ve tedavi altına alınmasına sebep olmuştur. Frengi şüphesi olan bir grup asker, Kore 3. Değiştirme kafilesiyle birlikte Türkiye'ye gönderilmiştir.[283] Frengi hastalığının hızlı bir şekilde yayılması üzerine hastalığın çok daha geniş bir gruba tesirini önlemek maksadıyla birtakım önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda bulundukları yeri terk edecek olan askerlere bir aşı kâğıdı temin edilerek gerek Türkiye'ye gerekse Tokyo'ya gidecek olan erlere aşı kâğıdı kontrolünün sağlanmaması durumunda hareket izni verilmemiştir.[284]

Frengi hastalığının yayıldığının duyulması üzerine konu meclise taşınmıştır. Meselenin detaylıca incelenmesi için Afyonkarahisar Mebusu Ali İhsan Sabis tarafından Kore'de bulunan askerin sıhhi durumunun açıklanması için Millî Savunma Bakanlığına soru yöneltilmiştir. Ali İhsan Sabis, Kore'de görev yapan askerlerin frengi hastalığına yakalandığı yönünde ortaya atılan söylemlerin doğru olup olmadığını, kaç kişinin bu hastalıktan mustarip olduğunu, frengiye yakalanmış hastaların Türkiye'ye döndükten sonra hangi tedbirler ve usuller çerçevesinde tedavi edildiklerini, geride kalan ve hastalığa yakalanmayan TSK mensuplarının bu hastalığa yakalanmaması için hangi önlemlerin alındığının açıklanmasını istemiştir.[285]

---

[281] Atlı, **age**, 73.
[282] Örnek, **age**, 129.
[283] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 10-0-110.
[284] **ATASE Arşivi** ,110-9-1-15. 16-0-120.
[285] **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem IX., Toplantı 2, c.10(Kasım 1951), 336.

Millî Savunma Bakanı Hulusi Köymen bir cevap metni kaleme almıştır. Bakan, Kore'ye giden askerlerin frengiye yakalanmaması ve frengiden korunmasıyla ilgili olarak aldıkları önlemleri ve yaptıkları sağlık planını açıklamıştır. Buna göre:

> Kore gibi yokluk ve sefaletin kol gezdiği bir ülkede mevzubahis edilen hastalık yüksek oranda bulunmaktadır. Kore'de bu hastalığın görünme oranı Amerikan istatistiklerine göre %33, Türk hekimlerinin yapmış olduğu analizlere göreyse %10'dur. Bakana göre net bir istatistiki veri tayin edilmemiş olsa da bir salgın problemiyle karşı karşıya kalınmıştır ve Türk askerinin bu hastalıklardan korunması için gerekli tedbirler alınmaktadır. Buna rağmen konuyla ilgili hazırlanan bir istatistiğe bakılırsa "4 subay, 14 astsubay ve 79 er olmak üzere 97 kişinin frengiden mustariptir".[286] Bu kişilerden 65'inin tedavisine Kore'de başlanmıştır. Geriye kalanlar ise Türkiye'de döndükten sonra sağlık kontrolünden geçirilerek gerekli müdahaleler yapılacaktır.[287]

Kore'de bulunup hastalığa yakalanmayan ve yeni bir kafileyle Kore'ye gönderilecek TSK mensuplarının bu hastalıklardan korunabilmesi adına bazı önlemlere başvurulmuştur. Aynı bölgede bulunan diğer devletlerin uyguladığı tüm tedbirlerin Türk askeri için de geçerli olmasına karar verilmiştir ve hastalığın kontrol altında tutulması için çalışılmıştır.[288] Nitekim Kore'de frengi vakalarının artması üzerine Genelkurmay Sağlık Dairesi Başkanlığı tarafından Türkiye'ye dönecek olan askerlerin tedavilerinin kayıt altında tutulması ve incelenebilmesi için Kore'ye 200 adet frengi tedavi cüzdanı gönderilmiştir. Bu cüzdanlara hastalığın bütün aşamalarının kaydedilmesi istenmiş, tedavi edilmeyen kişilerin yurda gönderilmemesini özellikle talep edilmiştir.[289] İlerleyen süreçte gönderilen frengi tedavi cüzdanlarının eski usul olması nedeniyle tedavi takibinin yeterince doğru şekilde yapılmadığı gözlemlenerek Genelkurmay Sağlık Dairesi tarafından Kore Türk Kuvvetleri Baştabipliğine güncel frengi tedavi cüzdanları, koruyucu araç ve gereçlerin kullanımına yönelik talimatname ve frengi tedavi talimatnamesi yollanmıştır.[290]

Örnek verilecek olursa Kore'den dönüş sırasında yapılan kontrollerde mevzubahis hastalıktan şikayetçi olan Hasan Çakıcı, Astsubay Başçavuş Ziya Akın ve Üsteğmen Sami Öztürk adlı kişilerin hastalığının belirlenmesiyle uğraşılarak onların yolculuk boyunca tedavi edilmesine gayret edilmiştir. Türkiye geldiklerinde ise tedavileri İzmir Askerî Mevki Hastanesinde devam etmiştir.[291] Kore'den dönüşte

[286] **TBMM Tutanak Dergisi**, 10/11, 336.
[287] **TBMM Tutanak Dergisi**, 10/11, 336-337.
[288] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 50-0-32.
[289] **TBMM Tutanak Dergisi**,10/11, 337.
[290] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 60-0-116.
[291] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 50-0-32.

salgın hastalığa yakalandığı tespit edilen pek çok asker İzmir Askeri Mevki Hastanesinde tedavi altına alınmıştır.[292]

Frengiyle mücadele noktasında Genelkurmay Başkanlığının çeşitli önlemler aldığı, hastalığın yayılımını durdurma ve hastalığa yakalanmış askerlerin tedavilerinin neticelendirilmesi amacıyla çalışmalar yapmış olduğu dikkat çekmiştir. Bunun dışında savaş sonrasında yabancı kaynaklardan alınan verilere göre Türk ordusunun zaiyatı 721 şehit, 175 kayıp, 2.147 yaralıdır.[293] Koreliler, savaşa dâhil olan Türkleri, "*Türkler Bir Numara*" şeklinde adlandırmış, Birleşmiş Milletler Kuvvetleri ise Türklere "*Kutup Yıldızı*" ismini vermişlerdir.[294] Kore Savaşı sırasında en çok Kunuri Muharebesi'nde kayıp verilmiş olup Kunuri'den sonra en fazla kayıp Wegas Muharebesi'nde görülmüştür. Wegas Muharebesi'nde Türk ordusunun zayiatı 151 şehit ve 450 yaralıdır.[295] Kore Savaşı'ndaki toplam zayiat şöyledir:[296]

Tablo 18.Kore Harbinde Verilen Zaiyat

Birliğin Adı	Şehit	Yaralı (yaralanıp Yurda Dönenler)	Yaralı (Kore'de tedavi edilip birliğine dönenler)	Hasta (Kore'den yurda dönenler)	Hatsa (Kore'de tedavi olup birliğine dönenler)	Tutsak	Yitik
1.Değişim Tugayı	410	335	808	42	90	225	175
2.Değişim Tugayı	121	162	338	26	80	-	-
3.Değişim Tugayı	190	175	329	30	78	9	-
Genel Toplam	721	672	1475	98	248	234	175

Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri (1950-1953), Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, (Ankara: Genel Kurmay Basımevi,1975):417.

Kore Savaşı'nda verilen kayıpla gazi ve malûl miktarları incelendiğinde önümüze büyük bir tablo gelmektedir. Kore Savaşı'nda verilen zaiyat azımsanamayacak oranda yüksektir. Toplamda 721 şehit verilmiştir. Şehit düşen Türk

[292] **ATASE Arşivi**, 110-9-1-15. 94-0-92.
[293] Atlı, **age**, 98.
[294] Ahmet Atalay,**1950-1953 Kore Savaşında Türk Zaiyatı**, (Konya: Çizgi Kitabevi, 2013): 43.
[295] Nazım Dündar Sayılan, **Kore Harbinde Türklerle**, (İstanbul: MEB, 1996), 462.
[296] **Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri (1950-1953)**, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, (Ankara: Genel Kurmay Basımevi, 1975): 417.

askerinin dışında hayatta kalanların en önemli ihtiyacı eksiksiz bir tedavi sürecidir. Savaştan sonra çeşitli uzuvlarını kaybederek yurda dönen askerlerin tedavisinde birtakım aksaklıklar yaşanmış ve yeterli müdahale sağlanamamıştır. İş bu sebeple Kore'den anavatana dönmeden pek çok askerin tedavisi yapılmaya çalışılsa da özellikle suni uzuv temini noktasında ciddi problemler hissedilmiştir. 1939-1950 yıllarında Gülhane Hastanesinde toplamda 1.010 kol, 350 tane protez imal edilmiş olup 1.500 adet suni uzvun tamiratı sağlanmıştır. Türkiye'de ilk suni uzuv (bacak) yapılması 1960 yılında gerçekleşmiştir. İstanbul Üniversitesine bağlı Tıp Fakültesinin Ortopedi Kliniği tarafından üretilen suni bacak daha önceleri Almanya gibi Avrupa ülkelerinden 2.500 liraya temin edilirken maliyet olarak yaklaşık 350 liraya üretilmiştir.[297] Suni uzuv temini ve malûllerin tedavisi noktasında atılan en önemli adımlardan bir diğeri, Avrupa Konseyi üye devletlerle yapılan Harp Malûllerinin Mübadelesine Yönelik anlaşmadır.

3.3.2.Harp Malûllerinin Mübadelesine Yönelik Yapılan Antlaşma

Suni uzuv temini noktasında pek çok ülke problem yaşamakta ve yeni usul tedavi yöntemlerinden yoksun kalmaktadır. Bu noksanlıklar yüzünden birçok kayıp verilmesinin önüne geçmek için Avrupa Konseyi'nde yer alan devletler arasında harp malûllerinin tedavilerinin eksiksiz bir şekilde yapılmasını sağlamak maksadıyla 13 Aralık 1955 tarihinde Paris'te gerçekleşen bir toplantı neticesinde "Avrupa Konseyi üyesi memleketler arasında tıbbi tedavi maksadıyla malûllerin mübadelesine yönelik antlaşma" imzalanmıştır.[298]

Bu antlaşmanın imzalanmasının temel sebebi, savaş malûllerinin tedavisi, bakımı ve en önemlisi suni uzuv teçhizatının temini için konseyde bulunan bütün devletlerin malûl vatandaşlara kolaylıkla tedavi imkânı sağlamasıdır.[299] Bu antlaşmayla Avrupa devletlerinin tıbbi ve cerrahi alanlardaki gelişmelerinden ve tedavi usullerinden konseye üye olan devletlerin faydalanmasına olanak yaratmaktır. Böylece harp malûllerinin sıhhi anlamda gelişmiş tedavilerden faydalanarak hastalıklarının iyileştirilmesi ve suni uzuv temininin kolaylaştırılması hedeflenmiştir.

---

[297] Şahin, **age**, 358.
[298] **TBMM Tutanak Dergisi Dışişleri Bakanlığı Mazbatası**, Dönem XI, Toplantı 1, c.9(Mayıs 1959): 2.
[299]**TBMM Tutanak Dergisi Dışişleri Bakanlığı Mazbatası**,69/9, 2.

Asıl amaç ise Avrupa'da tedavi gören hangi devletten malûl olursa olsun sağlık imkânlarından yararlanmasıdır.[300]

İmzalanan bu antlaşmayla savaş malûllerinin tedavilerinin kolaylaştırılması hedef hâline getirilmiştir. Bununla birlikte Birinci Dünya Savaşı'nda hissedilen uzuv sıkıntısı ve tıbbi teçhizat eksikliği nedeniyle yaşanan can kayıplarının bir benzerinin yaşanmamasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu antlaşmanın en büyük katkısı ise sağlık alanında yeterince gelişim gösteremeyen ülkelerin antlaşma vesilesiyle malûllerini son tıbbi gelişmeler dâhilinde tedavi ettirmeleri ve ileri tıbbi gelişmelere erişebilmeleridir. Nitekim Kore Savaşı sırasında harp meydanında yaralanan askerlerin tedavileri Türkiye'de yapılamayacağı için askerler Amerika'ya yollanmıştır. Orada tedavi edilmeleri neticesinde çoğu malûlün hayatının kurtarıldığı ve yapılan bu antlaşmayla tedavilerinin güvence altına alınmış olduğu görülmüştür.

[300] Antlaşmanın tüm maddeleri için bkz.
Madde1: Sözü geçen anlaşmada malûl tanımı, uzuvlarından herhangi biri kesilmiş ya da hareket kabiliyetini kaybedip sağlanması için bir vasıtaya ihtiyaç duyan askerleri kapsamaktadır.
Madde 2: Sözleşmede adı geçen taraflar Avrupa Konseyi sekreteri aracılığıyla kendi memleketlerinde malûllere sağlanan tedavileri hakkında bilgi vereceklerdir.
Sözleşmede adı geçen taraflar özellikle kendi memleketlerindeki malûllerin bakımını maiyetine ve diğer tarafların malûl vatandaşlarına karşı gösterecekleri kabul imkanlarına işaret edeceklerdir.
Madde3: Taraf devletler sınırlar içerindeki malûliyetleri resmen onaylanmış olan diğer tarafların malûl vatandaşlarını, bunların ihtiyaç duydukları ve kendi memleketlerinde yaptıramadıkları hususi tedaviye sahip olmalarını sağlayacaklardır.
Madde 4: Sözleşmeye taraf devletler malûller için gerekli olan ve kendi ülkelerinde bulunmayan ortopedik ve protez cihazlarının teslimini sağlayacaklardır.
Madde5: Taraf devletlerin hepsi, malûllerin tedavisi ve suni uzuv teçhizatı ve yeniden vazife eğitimine tabi tutulması noktasında taraflar birbirinden tıbbi ve yardımcı tıbbi personeli kendi ülkesine kabul edeceklerdir.
Madde6: Söz konusu anlaşmanın 3'üncü ve 5'inci maddeleri hükümlerinden doğan tedavilerin masrafları talepte bulunan ülkeye aittir.
Madde7: Söz konusu anlaşma tasdik şartı olmadan imzalanıp kopyaları Avrupa Konseyi Genel Sekreterine gönderilir.
Madde8: Söz konusu anlaşma 7.madede belirtilen konseyin üç azası tarafından tasdik edilmesi veyahut tasdik kaydı ileri sürülmeksizin imzalanmasının ardından ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.
Madde 9: Avrupa Konseyi Vekiller Komitesi üyesi olmayan her devlet bu anlaşmaya davet edilebilir.
Madde10: Avrupa Konseyi Sekreteri söz konusu anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihini ve anlaşmanın tasdik edildiği tarihi bildirmekle yükümlüdür.
Madde11: Söz konusu anlaşma belirli bir süre belirtilmeksizin yürüklükte kalacaktır. Sözleşmeden ayrılmak isteyen taraflar 1 yıl önceden bu durumu taraflara açıklamak zorundadır. Anlaşma Paris'te yapılmış olmakla birlikte bir nüsha İngilizce bir nüshada Fransızca olarak hazırlanmıştır.
Resmî Gazete, 10220(Haziran 1959): 21784.

3.4. Kore Gazilerinin Mağduriyetleri

Kore Gazi ve Malûllerinin Şikâyet ve Talepleri

Kore gazi ve malûlleri Birleşmiş Milletler adına savaşmış ve ülkelerinden kilometrelerce uzakta mücadele vermişlerdir. Büyük bir hevesle harbe iştirak etmiş ve harp sonuna kadar mücadele etmişlerdir. Fakat savaşın bitmesinin ardından yurda dönüşleri ile bekledikleri muameleyi görememişlerdir. 1968 yılında İstiklal Harbi gazilerine aylık bağlanmasına rağmen Kore gazileri bu kanun kapsamına alınmayarak bir nevi durumları görmezden gelinmiştir. Bu dönemde Kore gazileri hak ettikleri madalya ve aylıkları alamamış ve bu sebeple zor durumda kalmışlardır. Diğer taraftan pek çok Kore gazisi, almış olduğu yaralar neticesinde çalışabilecek durumda olmadığı için ailesini geçindiremeyecek hâle düşmüştür. Birçok Kore gazisi bu konuyla ilgili şikâyet ve taleplerini çıkardıkları dergiler yoluyla gerek kamuoyuna gerekse meclise duyurmaya uğraş vermişlerdir. Kore gazileri 1974 yılında *Korsavaş* dergisi etrafında birleşerek bir savaş yasası oluşturup bu yasa tasarısını Millî Savunma Bakanlığına sunmuşlardır. Öncelikle bunun mecliste görüşülerek kabul edilmesini sağlamaya çalışmışlardır. Hazırlanan Savaş Yasasının içeriği şu şekildedir:

> 1- Şeref Madalyası: Kore Savaşı'nın sonlandığı tarihe kadar fiilen savaşa katılanlara şeref madalyası verilmesi gerekmektedir.
> 2- Şeref Aylığı: Madalya taşıma hakkı olan şahıslara en yüksek devlet memurunun aylık tutarının %10'u aylık olarak verilir. Bağlanan aylık ölüm halinde kesilir.
> -Kore'de ateşkes sürecine kadar görev yapan personele 500 lira tazminat verilir.
> -Bu ücret istihkak sahiplerine nakit olarak verilmez kurulacak şirketler üzerinden senet olarak verilir.
> -Bu hisse senetleri satılamayarak sadece birinci dereceden yakınlara devredilebilir.
> 4- Kıdem Verilmesi: Kore Savaşı'nın sona erdiği sürece kadar görev yapmış olan personele verilen bir yıllık kıdem üç yıla çıkarılır. Bahsi geçen hak uygulanırken rütbeli ve rütbesiz ayrımı yapılmaz. Savaş sonrasında Kore'ye gönderilen personele de bir yıllık kıdem verilir.
> 5- Devlet Vasıtalarından Faydalanma: Kore Harbine katılanlar devlet vasıtalarından %50 indirimli olarak yararlanırlar.
> 6- Protokol: Şehit ailelerine özel bir bayrak verilir, Kore gazileri millî günlerde davet edilir. Kore Savaşı'na katılanlara devlet dairelerinde kolaylık sağlanır, büyükşehirlerde Kore şehitleri adına birer anıt inşa edilmesi gerekir.
> -Bekar olarak şehit olan kişilerin maddi durumları ve yaşları göz önünde bulundurularak anne ya da babasına sembolik bir maaş bağlanır.
> 7- Muayene Tedavi ve Moral: Kore Savaşı'na iştirak etmiş kişiler ve birinci dereceden akrabaları sağlık kurumlarında ücretsiz muayene olur ve tedavi edilirler.
> -Bedenî olarak kayba sahip olan kişilerin suni uzuvları ücretsiz olarak temin edilir.
> 8- Şehit ve malûl çocuklarının tahsil ve bakımı:

-Şehit ve 1-3 dereceden malûllerin çocuklarının eğitim masrafları devlet tarafından karşılanır.
-Şehit ve gazilerin çocuklarına işe alma konusunda öncelik tanınır.
-Şehit ve gazilerin çocukları yurda öğrenci alım sırasında önceliklendirilir.
-Kore Savaşı'na katılmış olanların çocukları askeri okullara öncelikli olarak alınır.[301]

Hazırlanan yasa metniyle gazi ve malûllere, özelikle de Kore gazilerine ve ailelerine tanınması gereken haklar detaylıca açıklanmış ve Kore malûllerine verilmesi gereken maaş oranlar şu şekilde tayin edilmiştir:

-Malûl gazi maaşları:

*1'inci dereceden malûle bulunduğu rütbe maaşının güncel tutarının %80'i

*2'nci dereceden malûlle bulunduğu rütbe maaşının güncel tutarının %75'i

*3'üncü dereden malûle bulunduğu rütbe maaşının güncel tutarının %70'i

*4'üncü dereceden malûle bulunduğu rütbe maaşının güncel tutarının %65'i

*5'inci dereceden malûle bulunduğu rütbe maaşının güncel tutarının %60'ı

*6'ncı dereceden malûle bulunduğu rütbe maaşının güncel tutarının %55'i

-Malûl Astsubay:

*10/a maddesinde zikredilen esas ve nispetler dahilinde maaş tahsis edilir.

*Maaş oranları en fazla yüzbaşı rütbesine yükseltilebilir[302] şeklinde planlama yapılmıştır.

Maaş oranları Kore gazilerinin güncel durumdaki ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Kore gazilerinin *Korsavaş* dergisinde fikir birliği yaparak hazırladığı ve Millî Savunma Bakanlığına göndererek 25 yıldır beklentileri ve ihtiyaçları düşünülmeyen ve sürekli ötelenen Kore gazilerinin hatırlanması ve bir an evvel mevzubahis kanunun onaylanarak yürürlüğe girmesi için bir başlangıçtır. Kore gazilerine aylık bağlanması için hükûmet bir kanun tasarısı üzerinde çalışır ve aynı zamanda mecliste kanun tartışmaya açılırken Kore Savaşı'nda üst düzey görevlerde bulunan Bahtiyar Yalta tarafından Başbakan Süleyman Demirel'e kendisi ve arkadaşlarının taleplerini içeren şöyle bir mektup gönderilmiştir:

> […] Yirmi beş yıldan beri devletten en küçük bir ilgi ve destek görememenin derin ıstırabını çeken ve milletimiz için iyi bir örnek teşkil etmeyen bu olumsuz

[301] Secarettin Artun, " Savaş Yasası", **Korsavaş Dergisi**, s.1, (1975), 11-13.
[302] Artun, **age,** 13.

> duruma son vermek için önümüze elverişli bir fırsat çıkmıştır. 27 Ocak 1976 günü Millet Meclisinde görüşülmeye başlanılan ve 29 Ocak 1976 günü kanunlaşması umulan İstiklal Harbi gazilerinin şeref aylıklarıyla ilgili kanun tasarısına Kore ve Kıbrıs gazilerinin de alınmasına yardımlarınızı istirham ediyoruz. Her ne kadar Kore ve Kıbrıs gazileri için bir kanun hazırlanmaktaysa da bu tasarının kanunlaşmasını beklemeden, Kore ve Kıbrıs gazilerinin de İstiklal Harbi gazileri gibi kanun tasarısı içine alınmalarının mümkün ve gerekli olduğunu arz ve teklif ederiz.[303]

Bahtiyar Yalta'nın yukarıda ifade edip beklediği gibi 1976 yılında düzenlemesi yapılan 1005 sayılı Şeref Aylığı Kanununa Kore ve Kıbrıs gazileri de dâhil edilmiştir. Kore gazileri çıkarmış oldukları dergi aracılığıyla sadece seslerini duyurmayı amaçlamışlardır. Öneri olarak sundukları tasarı ve mektuplarla kanunlara kendi ihtiyaçları doğrultusunda yön vermeye çalışmışlardır. Bir nevi karşılanmayan gereksinim ve ihtiyaçlarını sıklıkla kamuoyunun gündemine taşıyarak görünür olmaya uğraşmakta ve bekledikleri yardımlara bir an evvel kavuşmak istemişlerdir. Kore gazileri kendileri ile yapılan görüşmeler neticesinde aylık bağlanması, madalya ve çeşitli yardımlarla ilgili olarak sitemlerini farklı zamanlarda dile getirmişlerdir. Şöyle ki:

-Ordonat Üstçavuş Ali Ekrem Erkal/2.Kore Türk Tugayı:

> Bize haksızlık yapılıyor, Kore gazilerine manevi haksızlık yapılıyor. Bizi millet gönderdi oraya […] Büyük Millet Meclisi gönderdi, biz kendimiz gitmedik, biz orada bir de zaiyat verdik. Hiç olmazsa bizi onurlandırsınlar, bir hatıra madalyası versinler, bir kâğıt parçası versinler. Bizim için teselli olur, onur vesilesi olur bu.[304]

-Piyade Er Abdullah Seloğlu/1.Kore Türk Tugayı:

> Üç tane Kore hükûmetinden gelen madalya var, ama bakır gibi ama çakır gibi. Benim hükûmetimden bir sporcu rozeti gibi bir rozet yok yakamda. Değeri önemli değil, 25 kuruşluk bir rozet olur ama ben derim ki 'benim hükûmetim verdi bunu'. Dernekler yaptı madalyaları, dernekler veriyor da gelir elde etmek için. On liraya satıyor mesela, derneğe gelir elde etsin diye.[305]

-Piyade Er Abdullah Seloğlu/1.Kore Tugayı:

> Türkiye'de gazileri ikiye böldüler. Nasıl ikiye böldüler? Bizimle aynı kafileden bir grup gazi asgari ücretten maaş alıyor, bir grubu 350 lira maaş alıyor. Bunun nedenini şöyle gösteriyorlar, ben mesela Bağ-Kurdan maaş alıyorum diye benim maaşım 350 lira. Sen Bağ-Kura, Emekli Sandığına, Sigortaya girmemişsin hiç, asgari ücretten alıyorsun. Ayrım olduğu için ben üzülüyorum. Para vermişler vermemişler önemli değil. Burada mühim olan bize verilen paranın şeref aylığı

[303] Korsavaş, **ags**, 13.
[304] Cem Fakir, **Şimal Yıldızı Son Kore Gazileri**, (İstanbul: NTV Yayınları, 2010): 188.
[305] Fakir, **age**, 188.

olması önemli. Şeref aylığı alıyoruz biz, bu bir lira da olabilir bin lira da olabilir. Önemli olan ismi Şeref aylığını sen nasıl ayırırsın.[306]

-Ordonat Er Necdet Ayık/3.Kore Türk Tugayı:

Şimdi gazileri ikiye ayırdılar. Bu ikiye ayırmak ne demektir yani? Biz harp görmüşüz, kimimiz yaralanmışız kimimiz sakat. Mademki devlet bize gazilik ünvanı verdi, bunu ikiye ayırmaması lazım. Mesela kimimiz 500, kimimiz 300 lira alıyor. 500 lira alan sosyal yardımlaşmadan, herhangi bir yerden para almıyorsa belki onun hanı, apartmanı var.[307]

-Muhabere Er Mehmet Aksoy/3.Kore Türk Tugayı:

O zaman şahindik ama şimdi serçe olduk. Yüzümüze bakan yok. Ben devlete borcumu ödemişim sigortamı vermişim, vergimi vermişim. Ben ödüllendirileceğime cezalandırılıyorum. Sen çınar altında sallamışsın, seni ödüllendiriyorlar. Gazinin aylığı olmaz generali de gazidir eri de gazidir.[308]

-Piyade Er Salih Berlik/1.Kore Türk Tugayı:

Kore Savaşı'ndan dönerken bize 250 dolar kadar para verildi. Aradan epey bir zaman geçtikten sonra bize gazi maaşı bağlanandı. Türk devleti bize madalya vermedi. Mevcut durumda elimde bulunan madalyalar Kore tarafından verildi. Madalyalardan biri için Muharip Gaziler Derneği bizden 30 lira aldı, parayla bize madalya verilmiş oldu.[309]

-Makinalı Çavuşu Şevket Günaydın /Kore 1.Türk Tugayı:

Devlet bize gazilik beratını yetmişli yıllarda verdi. Atatürk, İstiklal Savaşı gazilerine o yoklukta az da olsa bir maaş bağlatmış, Gaziler Derneğinin çalışmaları ısrarlı takibi sonrasında bizlere de gazi maaşı bağlandı, ama ikiye ayırdılar; sosyal güvencesi olanlar ve olmayanlar. Benim gibi zamanında çalışıp sosyal güvence sahibi olanlar şu anda asgari ücretin yarısından az fazla, olmayanlar asgari ücret alıyorlar. Ayrım yapıldı, savaşa aynı ortamlarda girdik. Bunu ben Muharip Gaziler Derneği Genel Merkezindeki bir toplantıda dile getirdim, ben ihtiyarlığımı düşünerek sigortalı çalıştım, hakkettim, sigortalı oldum. Hükûmete vergimi ödedim, primimi ödedim. Hükûmet bizi cezalandırmış oldu. Öbür tarafta söğüt bölgesinde yan gelip yatmış olanı da ödüllendirmiş oldu.[310]

-Gazi Tevfik Gezgin/2.Kore Türk Tugayı:

Orada iken bana iki adet madalya verildi. Geldikten sonra Kore hükûmeti ileri yıllarda iki adet daha madalya gönderdi. Geldikten sonra Türkiye'den de Şeref Aylığı almaya başladım. Ancak biz Kore gazilerine verilen maaş miktarı diğer gazilere göre daha az. Devletimizden de bu durumun düzeltilmesini rica ediyoruz. Ben şu an Van Muharip Gaziler Derneğinde çalışıyorum. Şimdiye kadar pek çok ameliyat geçirdim. Yakın zamanda da bel fıtığı ameliyatı olmam gerekiyor.

[306] Fakir, **age**, 188.
[307] Fakir, **age**, 188.
[308] Fakir, **age,** 188.
[309] Nazmi Karataş, **Kutup yıldızı Kore Unutulan Savaştan Anılar**, (Bursa: Ekin Yayınları, 2018): 43.
[310] Karataş, **age**, 95.

Sağlık alanında devlet hastanelerinden gerektiği gibi faydalanıyoruz. Ama birçok emekli gazi arkadaşım var, emekli oldukları için aldıkları Şeref aylığı miktarı düşürüldü. Biz Kore gazileri olarak bu konuda mustaribiz.[311]

-Gazi Tahir Yıldırım/Kore 1.Türk Tugayı:

Orada iken bana herhangi bir madalya ya da takdirname verilmedi. Geldikten sonra Kore hükûmeti ve Türkiye'den aldığım madalyalar vardır. Ayrıca geldikten sonra Türkiye'den Şeref Aylığı almaya başladım. Ancak biz Kore gazileri maaş konusunda sitemliyiz. Kore gazileriyle diğer gaziler arasında maaş bakımından önemli bir fark var, verilen maaş miktarı diğer gazilere göre daha az. Devletimizden bu durumun düzeltilmesini rica ediyoruz. Kore gazisi olduğumuz için hem maaşımız düşük hem de çocuklarımıza herhangi bir istihdam hakkı sağlanmıyor. Diğer gazi çocuklarına iki tane istihdam hakkı verilmiş. Biz de onlar gibi savaşıp canımızı ortaya koyduk ama bize böyle bir hak verilmedi. Sağlık alanında devlet hastanelerinden gerektiği gibi faydalanıyoruz. Ancak birçok emekli gazi arkadaşım var, emekli oldukları için aldıkları şeref aylığı miktarı düşürüldü.[312]

-Gazi Abdülmecid Ergin yürek/Kore 2.Türk Tugayı:

Orada iken bana herhangi bir madalya ya da takdirname verilmedi. Geldikten sonra Kore hükûmeti ve Türkiye'den aldığım madalyalar var. Ayrıca geldikten sonra Türkiye'den şeref aylığı almaya başladım. Ancak biz Kore gazileri maaş konusunda sitemliyiz. Kore gazileriyle diğer gaziler arasında maaş bakımından önemli bir fark var, verilen maaş miktarı diğer gazilere göre daha az.[313]

-Gazi Hasan Hüsnü Bulut/Kore 2.Türk Tugayı:

Orada iken bana herhangi bir madalya ya da takdirname verilmedi. Geldikten sonra Kore hükûmeti ve Türkiye'den aldığım madalyalar var. Ayrıca geldikten sonra Türkiye'den Şeref Aylığı almaya başladım. Ancak emekli olduğum için aylığım diğer gazilere göre daha düşük. Kore gazileriyle diğer gaziler arasında maaş bakımından önemli bir fark var, verilen maaş miktarı diğer gazilere göre daha az.[314]

-Gazi Hüseyin Gürbüz/Kore 2.Türk Tugayı:

Orada iken herhangi bir madalya almadım. Geldikten sonra Kore hükûmetinin gönderdiği madalyayı aldım. Geldikten sonra Türkiye Cumhuriyeti'nden de Şeref Aylığı almaya başladım, hâlen de alıyorum. Ancak verilen miktar çok az. 500 TL kadar bize verilen miktar. Devletimize teşekkür ediyoruz. Ancak gaziler arasında ayrım yapılmamalı. Diğer gaziler içerde savaşırken biz vatanımızdan kilometrelerce uzakta düşmanla mücadele ettik. Devletimiz bizi muhtaç durumda bırakmadı, ancak biz Kore gazilerine de diğer gazilere tanınan ayrıcalıkların tanınmasını istiyoruz. Diğer gazilere verilen aylık miktarı biz Kore gazilerine verilen aylık miktarından çok daha fazladır. Devlet şu an diğer gazi ailelerine

[311] Gülten Peker, **"Kore Savaşı ve Vanlı Kore Gazileri"**, (Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 54.
[312] Peker, **"age"**, 54.
[313] Peker, **"age"**, 54.
[314] Peker, **"age"**, 56.

> istihdam, konut hakkı ve birçok alanda kolaylık sağlıyor. Aynı kolaylıkların ve hakların bizlere de tanınmasını talep ediyoruz.[315]

-Gazi Cuma Bolat/3.Kore Türk Tugayı

> […] Biz hiçbir şey istemiyoruz. Bize ne verilmişse İstiklal Harbi gazilerinin yüzü suyu hürmetine verilmiştir, 2000/1550 kanununa göre. Ama tam uygulanmıyor. 1975 yılında Kore'de Savaşanlar Derneği vardı, o zamanlar Muharip Gaziler Derneği yoktu. Bende orada görevliydim ve görev aldım. O zamanki Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'di. Yönetim kurulu onun huzuruna çıktı. Hem kendilerini takdim etmek hem de gazilerin sorunlarını anlatmak için. Kaç sene sonra? 25 sene sonra. Cumhurbaşkanı teklifi alıyor ve millî savunma bakanına veriyor. 1976'da kanunlaşıyor ve gazilik unvanı veriliyor. 1976 senesine bakın o zaman trende, otobüste, vapurda seyahat hakkı gibi hakların hepsi veriliyor. Vatana hizmet Şeref Aylığı bağlanıyor. Miktarı tartışılmaz bunun. Geçim aylığı değil, onur aylığı bu![316]

Kore gazisi Zeki Doğan, birçok gazinin Kore Savaşı'na Türkiye'nin asker göndermesini desteklemesine rağmen Menderes Hükûmetinin bu kararı almasının anlamsız olduğunu vurgulamıştır: "*Savaşlar niye oluyor diye kahroldum. Keklik vuruyor gibi insanı vuruyorlardı. Dünyadaki en büyük lanetin savaş olduğunu anladım. Sivil halkın çektiği cefayı, küçük çocukların açlıktan çektiği ıstırabı, aç çocukların kumanya kutularının tenekelerini yalamalarını gördükçe üzülürdüm*".[317]

Kore gazilerinin çeşitli dergiler, gazeteler ve çeşitli tez, makale çalışmaları neticesinde vermiş olduğu röportajlar incelendiğinde hepsinin şikâyetlerinin ortak bir paydada birleştiği görülmektedir. Kore gazilerinin en büyük sitemi kendilerine yaklaşık 26 yıl sonra bağlanan Şeref Aylığı maaşının miktarıdır. Gazilerin ifade gibi Kore gazilerine bağlanan Şeref Aylıkları, İstiklal Harbi gazilerine bağlanan maaşa göre çok daha az miktardadır. Aynı zamanda Kore Savaşı'na katılmış ve Şeref Aylığı alan Kore gazileri emekli oldukları durumlarda maaş kesintisine uğramakla beraber Şeref Aylığı olarak aldıkları maaş tamamen cüzi bir miktar olarak kalmaktadır. Gazilerin vurguladıkları önemli bir diğer husus da maaş meselesinde ikiye ayrılmalarıdır. Pek çok gazi, İstiklal Harbi gazilerinden daha düşük miktarda maaş aldığını vurgulayarak bu konudaki sitemlerini dillendirmekten geri durmamışlardır. Kore gazileri unutulduklarını, geri plana itildiklerini ve önemsenmediklerini sıklıkla ifade edip büyük bir hevesle Türk ordusunun askeri gücünü tüm dünyaya göstermek

---

[315] Peker, **"age",** 68.
[316]Osman Yaşar Eken, Bir Kore Gazisinin Anıları, **Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, (Haziran, 2019): 43.
[317] Ahmet Mehmet Efendioğlu, "Bir Kutupyıldız'ının Hikayesi Savaşta Asker, Barışta Elçi", **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C.10, S.22(2011/ Bahar): 195.

maksadıyla mücadele etmelerine rağmen İstiklal Harbi gazilerinden geri planda tutulduklarını, hatta İstiklal Harbi ve Kıbrıs Harekâtı gazi ve malûlleri olmasa Kore Savaşı'nda gazi olanları hiç kimsenin hatırlamayacağını iddia etmişlerdir. Gazilerin bu sitemlerinin temelinde yatan en önemli unsur, devletin Kore gazi ve malûlleri için madalya ve aylık bağlanması noktasında birtakım aksaklıklar göstermesi ve bu aksaklıkların telafisinin bir türlü giderilememesidir.

Nihai olarak Kore gazi ve malûllerinin durumuna bakacak olursak Güney Kore ve Kuzey Kore'nin birbirine saldırması neticesinde başlayan Kore Savaşı'na Birleşmiş Milletlere yardım maksadıyla Türkiye Cumhuriyeti de dâhil olmuştur. Demokrat Parti Hükûmeti iktidara geldiği ilk yıllarda meclise danışmadan radikal bir karar almış ve anayasayı çiğneme pahasına Kore'ye asker gönderilmesine karar vermiştir. Uzun bir dönem tartışma konusu olan Kore'ye asker gönderme meselesi sıklıkla eleştirilmiştir.

Kore'ye gönderilen Türk askerinin aylıkları Birleşmiş Milletler tarafından karşılanması gerekirken henüz yapılan belli bir antlaşma olmaması sebebiyle Türk hükûmetince ödenmiştir. Kore'ye ayak basar basmaz katıldıkları mücadelelerde üstün başarılar gösteren Türk ordusu başta Kore hükûmeti tarafından çeşitli madalyalarla ödüllendirilmiş, Birleşmiş Milletler tarafından da sıklıkla madalya verilmesi yoluyla taltif edilmiştir.

Kore gazilerine Birleşmiş Milletler ve Kore hükûmeti tarafından çeşitli madalyalar verilirken, Türk hükûmeti ise Türk ordusuna Kore Savaşı'na ithafen bir madalya takmamış ve harpten malûl ve yaralı olarak dönen kişilere malûliyet aylığı bağlamamıştır. Türk hükûmetinin göstermiş olduğu bu tavır, gaziler tarafından sıklıkla tenkit edilmiş ve gaziler kurmuş oldukları cemiyetler aracılığıyla ve yayın yaptıkları dergiler vasıtasıyla kamuoyuna ve Millet Meclisine seslerini duyurmaya çalışmıştır. Çeşitli düzenlemeler yapılarak Kore gazilerine maaş bağlanması için karar alınmasına öncülük etmeye uğraşılmıştır.

Kore gazilerinin vermiş oldukları mücadele neticesinde 1976 yılında Kore Harbinden tam olarak 26 yıl sonra Kore Savaşı gazilerine aylık bağlanması kararlaştırılmıştır. Kore Savaşı gazilerine bağlanan aylık 1968 yılında İstiklal Harbi gazilerine bağlanmış olup, kanunun çıktığı dönemde Kore Gazilerinin göz ardı edilmesi oldukça önemli bir husustur. Kanunun kapsamına Kore gazilerinin dahil edilmemiş olması önceliğin İstiklal Harbi gazi ve malûlleri olduğunu göstermektedir.

Kore gazilerinin diğer problemlerine bakıldığında işsizlik ve suni uzuv temininin dikkat çektiği görülebilecektir. Kore Savaşı'nın bitiminin ardından yurda dönen Kore gazileri çeşitli iş kollarına başvuruda bulunmuş ve çeşitli dilekçeler yazarak kendilerine iş imkânı sağlanmasını talep etmişlerdir. Bu taleplerin bir kısmı olumlu bir yanıt alırken büyük bir kısmıysa olumsuz sonuçlanmıştır. Harpten hasarlı ya da hasar almadan dönmüş kişilerin gazilik aylığı almadığı da göz önüne alınarak, çeşitli alanlarda istihdam ettirilmeleri noktasında devletin öncülük etmesi beklenmiştir. Bu şekilde devletten maddi yardım alamayan gaziler hayat standartlarını herhangi birine muhtaç olmadan sağlayabilecek ve yaşamını belirli bir düzeyde idame ettirebilecektir.

Diğer bir önemli husus da suni uzuv konusudur. Bu mesele, Balkan Savaşı ve hatta ondan önceki dönemden beri sağlık alanındaki en önemli problemi teşkil etmektedir. İstiklal Harbi sürecinden 1950'li yıllara kadar Gülhane Hastanesi tarafından üretilen suni uzuvlar genellikle para karşılığında Avrupa'dan getirilmiştir. Fakat ücretlerin çok yüksek olması suni uzuv temini noktasında pek çok sorunu da ortaya çıkarmıştır. 13 Aralık 1955 tarihinde Paris'te "Avrupa Konseyine üye devletler arasında malûllerin mübadelesine yönelik olan sözleşme" kapsamında bir antlaşma imzalanmıştır. Buna göre kendi ülkesinde yeterli olanaklar olmaması sebebiyle tedavi imkânı bulamayan hastalar, ileri tedavi yöntemi gelişmiş ülkelerde tedavi olabilecektir. Malûllerin en kısa sürede ve sağlıklı bir şekilde hayatlarına devam edebilmesi için uzuvlarının hızlı bir şekilde temin edilip üretilmesi sağlanacaktır. Bu hususta üye ülkelere kolaylıklar sağlanmıştır ve harp malûllerinin tedavilerinin hızlandırılması hedeflenmiştir.

Kore Gazi ve malûlleri için söz konusu edilen kanunların bir kısmının çıkarılması Kore gazilerinin taleplerini karşılamamış olmakla birlikte bir nebze olsun hayatlarını kolaylaştırmalarına yardımcı olmuştur. Fakat gaziler, orduya ve devlete küstürülmüştür.

4.KIBRIS HAREKÂTI GAZİ VE MALÛLLERİ

Dünya üzerinde cereyan eden savaşların büyük bir kısmının alt metninde devletlerin yayılma politikası yatmaktadır. Yüzyıllar boyunca süregelen bu durum değişen dünya düzeni ve küreselleşmeye rağmen varlığını devam ettirmektedir. Kıbrıs Harekâtının analiz edilebilmesi için bu harekâtta başrolde yer alan Yunanistan'ın yayılma ve hâkim olma politikasının analiz edilmesi gerekmektedir.

Kıbrıs Harekâtı, 1974 yılında vuku bulmuş olsa da yaklaşık 20 yıllık bir evveliyata sahiptir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından değişen dünya düzenine uyum sağlamaya çalışan devletler hızla yayılan komünist rejim tehlikesine karşı kendilerini koruma ve güvence altına alma tutumu içerisine girmişlerdir. Bu süreçte Yunanistan kendi iç savaşı, siyasal, sosyal ve ekonomik durumunu ile meşgul olurken yıllardan beri peşinden sürüklendiği Megali İdea fikrinden bir nebze uzaklaşmıştır. Fakat 1947 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile on iki adaya Yunanistan'ın sahip olması, Megali İdea ve Enosis fikrinin tekrardan gündeme alınmasına sebep olmuştur.[318] Megali İdea fikrinin tekrar gündeme getirilmesinin ardından Yunanistan yönünü Kıbrıs'a çevirmiş ve adanın yönetiminin kendisine verilmesi gerektiğini iddia ederek bölgede Rum nüfusunun ağırlıklı olduğunu ileri sürmüştür.[319] Bu iddianın üzerine konuyu 1954 yılında Birleşmiş Milletlere taşıyan Yunanistan'ın ardından İngiltere, Lancester House Konferansı'nı düzenleyerek konferansa Türkiye'yi de davet etmiştir. Böylece sürece Türkiye de dâhil edilmiştir.[320]

İngiltere, Londra Konferansı'nda Yunanistan'ın isteklerini göz önünde bulundurarak adaya muhtariyet vermeyi teklif etmiştir. Buna karşın Türkiye, mevcut statükonun korunmasını, Yunanistan ise self determinasyon fikrini savunarak adanın

[318] Mustafa Balcıoğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II: Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası**, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi): 483.
[319] Balcıoğlu, **age**, 483.
[320] Fahir Armaoğlu, **Türk Amerikan İlişkileri 1919-1997**, (İstanbul: Kronik Kitap, 2022): 173.

kendisine bırakılmasını ısrarla savunmuştur.[321] İngiltere ileri sürdüğü fikri uygulamaya koymak için adımlar atarken Türkiye de adada bulunan Türklerin yaşamlarını garanti altına almak maksadıyla kendi muhtariyet fikirlerini öne sürmüştür.[322]

Türk hükûmeti ilerleyen süreçte Kıbrıs Türklerinin nihai durumu için en doğru kararın taksim olduğuna kanaat getirmiştir. Bu doğrultuda taksim tezini Türk kamuoyuna, İngiltere ve Yunanistan'a benimsetmeye çalışmıştır. Türk hükûmetinin öne sürdüğü bu teklif, Türk kamuoyu nezdinde olumlu bir karşılık bulup "*Kıbrıs Türk'tür*" savı yerine "*Ya Taksim ya Ölüm*" tezi savunulmaya başlanmıştır.[323] Yaşanan karmaşanın ardından konuya taraf olan devletler bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti görüşünde uzlaşmış olup Zürih ve Londra'daki konferansların ardından Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Böylece İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında ortak bir bağ tesis edilmiştir. Bu antlaşmaya göre Yunanistan adada 950 kişi, Türkiye ise 650 kişilik bir askerî kuvvet bulundurma hakkına sahip olmuştur. Kabul edilen anayasayla toplum düzeni belirli bir süre için sağlanmış olsa da Kıbrıs'ta bulunan Rumların anayasayı ihlal ederek anayasadaki Türkler için uygulanması beklenen şartların engellenmesi üzerine Kıbrıs'ta olaylar tekrardan patlak vermeye başlamıştır.[324] Olaylar önü alınamaz bir hâle gelince 16 Mart 1964 tarihinde TBMM'de Kıbrıs'a yönelik askerî müdahale kararı alınmıştır.[325] Türkiye'nin bölgeye müdahalede bulunacağını bildirmesinin ardından Amerika duruma tepki göstermiştir. ABD başkanı Türkiye başbakanına yazdığı bir mektupla müdahaleden vazgeçmesini istemiştir. ABD'nin bu hamlesiyle müdahale askıya alınmış ve diplomatik bir sürece geçiş yapılmıştır. Bu problem, 1967 yılına kadar diplomatik yollarla çözümlenmeye çalışılsa da herhangi bir netice elde edilmemiştir.

TBMM, pek çok Türk köyüne yapılan saldırıların neticesi olarak 17 Kasım 1967 tarihinde hükûmete savaş yetkisi vermiştir. Yunanistan ise Türkiye'nin bu tutumuna karşılık olarak askerlerini bölgeden çekmeye karar vermiştir. Yaşanan olaylar neticesinde Kıbrıs'ta Geçici Türk Yönetimi kurulmuştur.[326] İlerleyen yıllarda

[321] Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, (İstanbul: Alkım Yayınları, 2010): 642.
Sina Akşın, **Kısa 20.Yüzyıl Tarihi**, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2022): 417.
[322] Armaoğlu, **age**, 642.
[323] Akşın, **age**, 417.
[324] Balcıoğlu, **age**, 487.
[325] Akşın, **age**, 419.
[326] Balcıoğlu, **age**, 487.

sorunların çözülmesi için Yunan ve Türk yetkililer sıklıkla görüşme sağlamış olmasına rağmen bu görüşmeler olumlu yönde bir seyir göstermemiştir. Kıbrıs'ta bulunan Türkler 1971 yılında Geçici Türk Yönetimi adından "geçici" kelimesini kaldırmış ve resmî anlamda Türk Yönetiminde olduklarını ilan etmişlerdir.[327]

15 Temmuz 1974 günü Yunan subayları askeri darbe gerçekleştirerek geçici hükûmeti açıklayıp her şeyin kontrol altında olduğunu duyurmuşlardır. Yunan hükûmetinin yapmış olduğu bu girişimin ardından Türk hükûmeti de 1964'te kabul ettiği Kıbrıs'a müdahale kararı uyarınca askerî müdahale için hazırlık yapmaya başlamıştır. Yapılan hazırlıklar ve planlamalar neticesinde 20 Temmuz 1974 tarihinde Başbakan Ecevit Kıbrıs'a asker çıkarıldığını ilan etmiştir.[328] Türk ve Yunan birliklerinin çatışmaları devam ederken BM tarafından ateşkes çağrısında bulunulmuş ve bunun neticesi olarak Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin temsilcilerinin katılımı ile Cenevre Konferansı toplanmıştır. Konferans neticesinde imzalanan protokolle Kıbrıs'ın yeni statüsü belirlenmiştir. Cenevre Protokolü aynı zamanda Türkiye'nin Kıbrıs'a yapmış olduğu müdahalenin hukuksal ve meşru olduğunu kabul ettirmiştir.[329]

Protokolün ardından Kıbrıs'ın anayasal statüsünün tartışılması için toplanılan İkinci Cenevre Konferansı'ndan herhangi bir sonuç alınmamasının ardından 14 Ağustos'ta İkinci Kıbrıs Harekâtı başlatılmıştır.[330] Harekâtın uluslararası alanda tepki ile karşılanmasının neticesi olarak 1 Kasım 1974 tarihinde BM genel kurulu tarafından hazırlanan 3212 sayılı kanun ile Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve güvenliği için adada bulunan bütün yabancı askerlerin geri çekilmesi ve askerî harekâtın son bulması ile iki toplum arasında eşitlik ilkesi çerçevesinde yönetim düzeninin belirlenmesi hedeflenmiştir.[331]

Kıbrıs Harekâtında 1957-1974 yılları arasında askerî kayıplar şu şekildedir:

26 Aralık 1963: Kanlı Noel-60 Türk öldürüldü

15 Ocak 1964 :21 Türk öldürüldü

18 Ocak 1964 :209 Türk kayıp, muhtemelen öldürüldü

19 Ocak 1964: 20 Türk öldürüldü

---

[327] Balcıoğlu**, age**, 487.
[328] Melek Fırat," ABD ve NATO'yla İlişkiler", **Türk Dış Politikası,** ed. Baskın Oran (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009): 653-808.
[329] Fırat, **age**, 653-808.
[330] Fırat, **age**, 653-808.
[331] Fırat, **age**, 653-808.

04 Nisan 1964: 1 Türk öldürüldü

08 Nisan 1964:2 Türk idam edildi

13 Ağustos 1964: Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel öldürüldü

1955-1958 arası: Gazi Baf'ta 33 kişi öldürüldü

06 Şubat 1964: Arpalı Köyü direnişinde 5 Türk öldürüldü

13 Şubat 1964: Limasol direnişinde 2 kişi öldürüldü

07 Ağustos 1964: Erenköy direnişinde 3 kişi öldürüldü

20 Temmuz 1974'te cereyan eden harekâtta 498 Türk askeri, 70 TMT Mücahidi, 270 Kıbrıslı sivil Türk öldürülmüştür. Toplam şehit sayısı 1.856'dır.[332]

Türkiye'nin 1974 yılında Kıbrıs Harekâtını başlatması, Türk dış politikası açısından önemli bir gelişme ve aynı zamanda uluslararası ilişkilerin de dönüm noktası olmuştur. Kıbrıs'ta cereyan eden olaylar sırasında pek çok asker malûl olarak hayatlarını idame ettirmek zorunda kalmıştır. Kıbrıs gazi ve malûllerinin harekât sonrasında sosyal ve ekonomik olarak yaşam şartlarının incelenmesi ve TBMM tarafından Kıbrıs gazilerine bağlanan ödeneklerin irdelenmesi neticesinde süreç içerisinde göz ardı edilen Kore gazilerinin de Kıbrıs gazileri sayesinde hatırlandığı ve uzun yıllar neticesinde maaş alma hakkına sahip oldukları görülecektir. Kaldı ki Kıbrıs gazi ve malûllerinin sosyal ve ekonomik durumları, Meclis tarafından gazi ve malûllere yönelik olarak yapılması planlananlar ve akabinde yapılanlar; TBMM zabıtlarının incelenmesi neticesinde açıkça ortaya çıkarılacaktır.

4.1. Kıbrıs Harekâtına Katılan Gazi ve Malûllere Yapılan Ekonomik ve Sosyal Yardımlar

4.1.1.Kıbrıs Harekâtına Katılan Askerlere Maaş Bağlanması

Türkiye, Kıbrıs'ta cereyan eden çatışmalar neticesinde Cenevre Konferansı'na çağırılarak Kıbrıs meselesinde bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Bölgede yaşanan çatışmalar neticesinde Kıbrıs'a Türk askerî birliğinin sevki kararlaştırılmış ve bölgeye gönderilecek olan askerî birliğin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve geride bıraktığı ailesine destek olabilmesi maksadıyla kendisine bir ödenek bağlanmasına

[332] Ali İhsan Gürcan, **Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ötesi**, (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2013), 110.

hükmedilmiştir. 23 Temmuz 1960 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren geçici kanunla Kıbrıs'a gönderilecek olan Türk askerî personelinin aylık ücretlerinin ödenmesi bir düzen içerisine alınmıştır. Bu kanuna göre Kıbrıs'ta görev yapan personelin yiyecek, içecek ve çeşitli tedavi masraflarıyla bunlar haricindeki satın alma harcamalarına dair ödemeler, Bakanlar Kurulunca tespit edilecektir. Yapılan masrafların ödenebilmesi için birlik komutanının emrine Bakanlar Kurulu tarafından kredi açtırılacak veya avans verilecektir.[333] Geçici olarak yürürlüğe konulan bu kanunla Kıbrıs Harekâtına katılmış olan kişilerin yapacakları harcamaların karşılanacağı garanti edilmiştir. Aynı zamanda tedavi masraflarının, çeşitli şahsi harcamalarının da karşılanması askerin maddi ve manevi anlamda belirli bir oranda tatmin olmasını sağlamıştır.

Hükûmet tarafından kabul edilen Londra ve Zürih antlaşmaları uyarınca Kıbrıs'ta bulunan Türk birliğine verilecek olan maaş miktarı askerî tatbikat antlaşmasının 15. maddesinin 6. fıkrasında belirtilen Kıbrıs Yunan Birliğindeki aylık miktarı ile eşit seviyede olacaktır. Bu esaslar dâhilinde Kıbrıs'a gönderilecek olan askerin maaş miktarı sterlin üzerinden belirlenmiş olup geçici maddede belirtilen hükümler dâhilinde yürürlüğe konulmak istenmiştir.

Kıbrıs'a gönderilen askerlerin maaş miktarları şöyledir:[334]

Tablo 19.Kıbrıs'a Gönderilen Askerlere Bağlanan Maaş Miktarları

RÜTBE	TÜRK LİRASI	STERLİN
Tuğgeneral	6 115,34	242
Albay	5 180,35	205
Yarbay	4 225,90	170
KD. Binbaşı-Binbaşı	3 689,42	146
KD. Yüzbaşı-Yüzbaşı	3 032,40	120
KD. Üsteğmen-Üsteğmen	2 400,65	95
Teğmen	2 147,95	85
Asteğmen	1 895,25	75
Çavuşlar (500-800)	2 147,95	85
Üstçavuş	1 895,25	75
Çavuş	1 516,20	60
Kıta Çavuşu	252,70	10
Kıta Onbaşısı	202,16	6
Er	126,35	5

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem I, c.31(Haziran 1964): 716.

[333] **Resmî Gazete**, 10559(Temmuz1960): 1798.
[334] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem I, c.31(Haziran 1964): 716.

Yukarıda cetvelde belirlenen ücretler Kıbrıs'a gönderilecek askerlerin ihtiyaçlarının karşılığı oranında belirlenmeye çalışılmış olup orada görev yapan diğer milletlerin askerlerinin aldığı maaşa eşit bir oran oluşturulmaya çalışılmıştır. Millî Savunma Komisyonu ve Bütçe Plan Komisyonu konu ile ilgili görüşlerini ifade ederek kanunun kabulü yönünde olumlu görüş bildirmişlerdir.

Millî Savunma Komisyonu tarafından hazırlanan bir raporda, tasarının nedeni olarak öne sürülenlerin komisyonca da kabul edildiği ve tasarının kabulünden yana fikir beyan edildiği yazılıdır.[335] Bütçe Plan Komisyonunun hazırladığı raporda ise memleketinden uzaklara giden barut ve kan kokusu ile görevlerini yerine getirmeye çalışan askerlerin her türlü sıkıntısının giderilmesinin millî bir görev olduğu vurgulanarak kanunun kabul edildiği duyurulmuştur.[336]

Millet Meclisinde yapılan toplantılar neticesinde kullanılan 450 oyun 245'i kabul yönünde olmuş, 192 kişi oylamaya katılmamıştır. Tasarının kabulünü reddeden vekil bulunmamaktadır.[337] Kabul edilen tasarının birinci maddesinde maaşlarından hukuki kesintilerin düşülmesinin ardından kalan ücretlerin rütbelerine göre transfer edilmesi, birliğe ait çeşitli ihtiyaçlar ve sivillere verilecek ücretlerin Millî Savunma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından tespit edilmesi ve Bakanlar Kuruluna sunulması yer almaktadır.[338] Tasarının ikinci maddesinde birinci maddede bahsi geçen giderlerin karşılanması için birlik komutanı emrine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek miktarda kredi açtırılması yazmaktadır.[339]

Üçüncü madde ile 18 Temmuz 1960 tarihinde kabul edilen 29 numaralı kanun yürürlükten kaldırılarak 12 Ağustos 1960 tarihli ve 5/227 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile belirtilmiş olan cetvele göre 1961 ve 1962 mali yılları içerisinde gerçekleştirilerek, transfer edilmek şartıyla birlik mensuplarına yapılan ödemeler üzerinden aynı dönem içerisinde 1960 mali yılındaki cari vergi mevzuatı göz önüne

---

[335] **Millet Meclisi Milli Savunma Komisyonu Raporu**, 1/607 E.,12 K., Mayıs 1964.
[336] **Millet Meclisi Bütçe Plan Komisyonu Raporu**, 1/607 E.,35 K., Haziran 1964.
[337] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem I, c.31 (Haziran 1964): 316.
[338] Madde 1- Kıbrıs'a gönderilen Türk Askeri Birliği aylıklı personelin aylıklarından emekli keseneği, Ordu Yardımlaşma Kurumu aidatı, Gelir Vergisi ve tasarruf bonosu gibi kanuni kesintiler düşüldükten sonra artığı, her rütbeye göre antlaşmasında belirtilen ve ilişik cetvelde sterlin olarak gösterilen miktara tekabül eden Türk lirası karşılıkları seviyesine çıkılır ve toplamı hiçbir kesintiye tabi tutulmaksızın transfer edilir.
Birliğin yiyecek, giyecek, yakacak, donatım ve tedavi gibi sair her çeşit giderlerinin tutarı ve satın alma işlerinin şekil ve ödeme tarzları ve birlikte istihdam edilmek üzere mahallen temin edilecek sivil personele verilecek ücretler Milli Savunma ve Maliye Bakanlıklarınca birlikte tespit olunarak Bakanlar Kurulunun onayına sunulur.
[339] **Resmî Gazete**,11760 (Temmuz 1964): 3.

alınarak bulunan vergi ve tasarruf bonosu kesintilerinin kabul edilmesine karar verilmiştir.[340]

Çıkarılan kanunla mevcut durumda askerlerin ihtiyaçları gözetilmiştir. Buna göre bir bütçe planı yapılmıştır. Kabul edilen tasarı mevcut şartlar altında yeterli görülmüş olsa dahi zaman içerisinde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulların dengesizliği ve paranın değer kaybetmesi sebebiyle mevcut kanunda belirli değişiklikler yapılmıştır.

Kanunla ilgili ilk değişiklik önergesi, Mayıs 1975'te Millet Meclisine getirilmiştir. İleri sürülen önergede 14 Temmuz 1964 tarihli Kıbrıs'a gönderilecek Türk Askeri Birliği mensuplarının aylık ücretleri ile ilgili kanunun 1. maddesinde adı geçen cetvelin değiştirilmesi ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesiyle Kıbrıs'ta ağır şartlar altında görev yapan Türk Askeri Birliğinin aylıklarının güncel şartlara uygun hale getirilmesi teklif edilmiştir.[341]

Kanunun oylanması döneminde meclisteki parti gruplarından konuya dair fikir ve öneriler gelmiştir. Buna göre CHP grubu adına Osman Orhan Çaneri bir konuşma yapmıştır. Ona göre mevcutta geçerli olan 500 sayılı kanun on yıldır yürürlükte olup uygulanmaktadır. Fakat değişen zaman ve dönemsel şartlar göz önüne alındığında Türk parası develü edilmiştir. Dolayısıyla Türk parası gerek İngiliz sterlini gerekse Kıbrıs parasına karşı çok değer kaybetmiştir. Bu durum Kıbrıs'ta görev yapan askerleri mağdur etmektedir. Bundan dolayı oldukça güç şartlarda görev yapan Kıbrıs'taki askerlerin aylıklarının arttırılması gerekmektedir.[342]

AP grubu adına Mustafa Tayyar konuşmuştur. Ona göre yürürlükteki kanunun üzerinden on sene geçmiş ve hayat şartları doğal olarak değişmiştir. Zira Kıbrıs'taki yaşam standartları %33 oranında bir artış göstermiştir. Bununla birlikte Türk parası da süreç içerisinde devalüe edilmiştir. Türk lirası, Kıbrıs parası ve sterlin karşısında değer kaybetmiştir. Bundan dolayı 1964 yılında devlet memurlarına yapıldığı gibi Kıbrıs'taki askerlere de aynı oranda zam yapılması gerekmektedir. Tüm bu sebeplerden ötürü kanuna olumlu yönde oy kullanacaklarını belirtmiştir.[343]

---

[340] **Resmî Gazete**, ags, 3.
[341] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem IV., c.12, Toplantı (Mayıs 1975), 216.
[342] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 12/78, 216.
[343] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 12/78, 219.

MSP Grubu adına söz alan Mehmet Orhan Akkoyunlu ise kanunun maddi boyutundan ziyade manevi boyutuna odaklanmıştır. Ona göre kanun, Kıbrıs'taki askerlere olan şükran borcunun ödenmesi için bu bir zaruriyettir. Zaten her türlü belirlenecek ücret, Kıbrıs'ta görev yapan askerlere olan manevi borcu ödemeye yetmeyecektir. Kaldı ki hayat standartlarının değişmesi ve Türk parasının değer kaybetmesi de maddi açıdan askerleri zorlamaktadır. Akkoyunlu'ya göre Türk askerine, diğer milletlerin kendi askerlerine verdiği maaşın altında bir para ödemek onlara yapılacak bir haksızlıktır. Bundan dolayı kanuna mutlak surette evet oyu vereceklerini açıklamıştır.[344]

DP grubu adına söz alan Mehmet Altınsoy'a göre Kıbrıs'ta görevlendirilen Türk askerlerinin diğer milletlerin askerlerine nazaran daha düşük bir ücret almaları kabul edilemezdir. Bu sebeple Kıbrıs'taki her rütbeden askere verilen ücret sterlin üzerinden hesaplanarak Türk lirası şekilde askerlere dağıtılmalıdır. Son olarak kanuna dair evet oyu vereceklerini beyan etmiştir.[345]

Kanun hakkında görüşlerin bildirilmesinin ardından 22 Mayıs 1975 tarihli oturumda kanunun oylaması yapılmıştır. Söz konusu kanuna dair 450 üyeden 282'si oy kullanmış olup 281 kişi kabulü yönünde oy vermiştir. Bir kişi ise çekimser oy atmıştır. Millet Meclisinde kabul edilen kanun Cumhuriyet Senatosuna sunulmuştur. Cumhuriyet Senatosuna kanun getirilmesi üzerine komisyon raporları incelenmiştir. Buna göre Millî Savunma Komisyonu geçen on yıllık süreçte hayat şartlarının değiştiğinin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu sebeple ilgili kanunun değiştirilmesini zorunluluk olarak nitelendirmiştir.[346]

Bütçe ve Plan Komisyonu da kanun tasarısı hakkındaki görüşünü belirtmiştir. Onlara göre ödemeler Türk lirası üzerinden olmalıdır ve güncel ekonomik şartlar göz önünde bulundurulmalıdır.[347] Görülebileceği üzere Milli Savunma Komisyonu ve Bütçe Komisyonundan olumlu raporlar gelmiştir. Akabinde Millet Meclisi tarafından gerekli görüşmeler yapılarak oylama neticesinde kabul edilen tasarı resmen onaylanmıştır. Buna göre 14 Temmuz 1964 tarihi ve 500 sayılı Kıbrıs'a gönderilecek Türk Silahlı Kuvvetlerinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için çıkarılan kanunun 1. maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna üç geçici madde eklenmesine

[344] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 12/78, 220.
[345] **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 12/78, 220.
[346] **Cumhuriyet Senatosu Milli Savunma Komisyonu**, 1/345 E.,13 K., (Haziran1975), 2.
[347] **Cumhuriyet Senatosu Milli Savunma Komisyonu**, 2.

hükmedilmiştir. Kıbrıs'ta görev yapan personelin ödenekleri yurt içinde alınmayacaktır. Kıbrıs'ta alınacak miktarlar transfer edilemeyecektir. Kanun çerçevesinde yapılacak ödemeler 22 Temmuz 1974 tarihi esas alınarak yapılacaktır. 14 Temmuz 1964 tarihinde kabul edilen 500 sayılı kanun uyarınca ödenek verilen astsubay ve başçavuşların ödemeleri geri alınmayacaktır. Ayrıca 1974-1975 yılındaki mali yıl katsayısının bir olduğu kabul edilmiştir.[348]

Kabul edilen kanun tasarısı güncel durumda görevlendirilen askerlerin hayat şartlarını kolaylıkla idame ettirmeleri ve yaşanan ekonomik krizden etkilenmelerini engellemeye yöneliktir. Fakat 1975 yılında kabul edilen bu düzenleme yeterli görülmeyip 1977 yılında mevzubahis olan kanun üzerinde yeniden bir düzenleme yapılması yoluna gidilmiştir. Yapılan düzenlemeyle Kıbrıs'a gönderilecek Türk askerî birliği mensuplarının aylık ve ücretleriyle çeşitli istihkakları ve birliğin başka giderleri hakkındaki 14 Temmuz 1964 tarihli ve 500 sayılı kanunun 10 Haziran 1975 tarihinde yapılan 1908 sayılı kanunla 1. maddesinin değiştirilmesine ve bu maddeye bir fıkra

[348] Madde 1-:14.07.1964 günlü ve 500 sayılı kanunun birinci maddesi ile ilişiği cetvel aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
Madde1: Kıbrıs'a gönderilen ve Kıbrıs'ta bulunan Türk Askeri Birlikleri personelinin aylıklarından emekli keseneği, Ordu Yardımlaşma Kurumu aidatı, Gelir Vergisi ve Mali Denge Vergisi gibi kanuni kesintiler düşüldükten sonra artığı, her rütbeye, kıdeme ve kademeye göre ilişik cetvellerde gösterilen miktarlar seviyesine çıkarılır ve bu miktarlar hiçbir kesintiye tabi tutulmaksızın aynen ödenir. Bu ödemenin şekli Milli Savunma ve Maliye Bakanlıklarınca birlikte saptanır. Bunlar ayrıca yurt içindeki aylıklarını alamazlar, Kıbrıs'ta ödenecek miktardan başka istihkakları transfer edilmez, Türkiye'de ödenir.
İlişik cetvellerdeki personel aylıklarının (gösterge tablolarına) uygulanacak katsayı her yıl bütçe kanunlarında gösterilir.
Kıbrıs Türk Askeri Birliklerinde veya Türkiye Cumhuriyeti Yardım Heyetinde görevlendirilen ve Kıbrıs'ta bulunan ; Genel Bütçeye dahli Daireler ile Katma Bütçeli İdareler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Döner Sermayeli Kuruluşlar personeline de yukarıdaki fıkralarda yazılı usul ve esaslar çerçevesinde ve Türkiye'de almakta oldukları aylık veya ücretin 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa göre tekabül ettiği derece ve kademedeki askeri personel için bu kanuna ilişik cetvellerde saptanan miktarlardaki aylık karşılığı ödeme yapılır. Bu ödemede 11,12,13,14 ve 15'inci derecedeki devlet memurları için "astsubay- çavuş" un derece ve kademesi gibi işlem yapılır. Bunların kadro ve görev yönünden bağlı bulundukları kuruluşlarla olan ilgileri kesilmez.
Birliklerin, yiyecek, giyecek, yakacak, donatım ve tedavi gibi sair her türlü giderlerinin tutarı ve satın alma işlerinin şekli ve ödeme biçimleri ve birliklerde istihdam edilmek üzere mahallen temin edilecek sivil personele verilecek ücretler Milli Savunma ve Maliye bakanlıklarınca birlikte saptanarak Bakanlar Kurulunun onayına sunulur. Bu maddenin kapsamına giren çeşitli konuların uygulanması ile ilgili hususlar, Millî Savunma, Maliye ve Gümrük ve Tekel bakanlıklarınca, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç üç ay içinde birlikte çıkarılacak bir yönetmelikte saptanır.
Madde 2.-:14.07.1964 gün ve 500 sayılı kanuna aşağıdaki üç geçici madde eklenmiştir:
Geçici Madde 1- Bu kanunun 1'inci maddesine göre yapılacak ödemelerde 20.07.1974 tarihi esas alınır. Ancak, evvelce yapılan ödemeler mahsup edilir.
Geçici Madde 2- 22.07.1964 tarihinde yürürlüğe giren 14.07.1964 tarih ve 500 sayılı kanunun 1'inci maddesi esaslarına göre astsubay başçavuşlara yapılmış ödemeler geri alınmaz.
Geçici Madde 3- 1974,1975 mali yılında katsayı 1'dir.
Resmî Gazete, 15269(Haziran1975): 1.

eklenmesine dair kanun çıkarılarak 1. maddede mevzubahis edilen 1, 2, 3 sayılı gösterge tabloları değiştirilmiştir.[349]

Kıbrıs'a gönderilecek olan askerlerin ihtiyaçlarının karşılanması maksadıyla çıkarılan bu kanun iki defa tadil edilmiş ve yürürlükte kalmıştır. Kıbrıs meselesinin gündeme geldiği tarihten 1980 yılına kadar geçen sürede 1978 yılında Kore ve Kıbrıs gazileri için çıkarılmış olan ortak kanun dışında herhangi bir ek kanun ya da düzenleme yapılmamıştır. Zaten Kıbrıs gazi ve malûlleri ile yapılan sözlü mülakatlar neticesinde Kıbrıs gazilerine yapılan sosyal adaletsizliği görmek mümkündür.

4.1.2.Kıbrıs Harekâtı Sonrası Kıbrıs Gazi ve Malûllerine 5434 Sayılı Kanun Uyarınca Bağlanan Aylıklar

Son 20 yıllık zaman zarfında Kıbrıs'ta cereyan eden olaylar neticesinde Kıbrıs'a gönderilen askerlere belirli oranlarda maaşlar bağlanmıştır. Fakat asıl önemli olan harekât sonrasında gazi ve malûllere bağlanan ödeneklerdir. Kıbrıs Harekâtının ardından Kıbrıs'ta malûl olanlara ve Kıbrıs gazileri için bir maaş kanunu ya da aylık bağlanmasına yönelik bir görüşme yapılmamıştır. Harekâtın bitişini takiben Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta gerçekleştirdiği harekât neticesinde yaralanan, şehit veya malûl olan kişilerin günün ekonomik şartları karşısında zor durumda kalmamaları için Emekli Sandığında bir tadilat yapılması kararlaştırılmıştır. Süleyman Demirel'in görüşülmesini talep etmesi üzerine kanunda düzeltilmesi gereken maddeler ve gerekçeleri tartışmaya açılmıştır.

Kanun metni iki bölüme ayrılmış olup birinci bölümünde anayasa ve uluslararası anlaşmalar nezdinde yabancı ülkelerde görevlendirilen Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının görevde bulundukları süre miktarının bir katının kendilerine hizmet zammı olarak verilmesi ileri sürülmüştür. İkinci kısımda ise Kıbrıs Harekâtına katılan Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının dul ve yetimlerle şehit olanların ailelerinin ve harekât sırasında malûl kalanların sosyal güvencelerinin sağlanması üzerinde durulmuştur.[350]

Kıbrıs gazi ve malûlleri ile ilgili olan düzenlemeler dördüncü madde kapsamına dâhil edilmiş olup 1'inci ek geçici maddede Kıbrıs Harekâtı nedeniyle ülkenin çeşitli yerlerinde yapılan hazırlıklar sırasında ölenlerin ailelerine ve malûllerin

[349] **Resmî Gazete**, 15269 (Haziran 1975): 1.
[350] **Millet Meclisi Komisyon Raporu**, 117(Şubat 1978): 15.

malûliyet derecelerine tazminat verilmesi yönünde görüş bildirilmiştir.[351] Millet Meclisinde yapılan aynı toplantı sırasında İstanbul Milletvekili Fehmi Cumaoğlu ile Adana Milletvekili Hasan Aksay, Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarından şehit olanların ailelerine ve malûl kalanlara maaş bağlanması ile ilgili olarak kanun teklifinde bulunmuşlardır. Kıbrıs'ta kazanılan zaferin taçlandırılması adına Kıbrıs'ta görev yapan gazilerin "Kıbrıs Zafer Madalyası" adı verilen bir madalya ile mükafatlandırılmaları ve 1 ve 2. dereceden malûl durumda olup hayatını idame ettirme noktasında sorun yaşayan malûllere belirli bir ödenek verilmesi istenmiştir.[352] Teklif edilen kanun tasarısında Kıbrıs gazilerine verilmesi planlanan madalya ve 5434 sayılı Emekli Kanunu dâhilinde gazi ve malûllere bağlanması uygun olacak ücretler belirtilmiştir. Kıbrıs gazi ve malûllerinin İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin yararlandığı tüm haklardan yararlanması gerektiği belirtilmiştir.[353] Kanun teklifinin ortaya atılmasının ardından konu ile ilgili farklı tasarılarda meclis gündemine taşınmıştır.

Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal, Kıbrıs'ta yaralanan ve hayatını idame ettirmek için çalışamayacak durumda olan gazi ve malûllere ödenek verilmesi ile ilgili bir kanun teklifinde bulunmuştur. Buna göre Kıbrıs'ta olağanüstü çabalar içinde bulunup Kıbrıs'ta barış ve güven ortamını sağlayan gazi ve malûller için ulusal vazifelerin yerine getirilmesini ve onların içerisinde bulundukları zorlu koşullara terk edilmemeleri için 1.200 lira aylık bağlanmasının yerinde olduğunu ifade etmiştir.[354]

Kanuna alternatif tekliflerin sunulması üzerine Millî Savunma Komisyonu öne sürülen teklifler hakkında görüş bildirmiştir. Buna göre tasarının 1. maddesi kapsamında 5434 sayılı T. Emekli Sandığı Kanununun 36, 56 ve 64. maddeleri değiştirilmek istenmiştir. Bahsi geçen 36. madde biçim yönünden yeniden düzenlenmiştir. Anayasanın 66. maddesi ve taraf olunan uluslararası antlaşmalar gereğince TSK de görevli olan şahısların yurt dışında dâhil oldukları çatışmaların başlangıcından bitimine veyahut Türkiye'ye dönüş tarihlerine kadar olan süreçte fiili olarak mevcut olan hizmet sürelerinin bir katına kadar itibari hizmet süresinin ekleneceği kararlaştırılmış olup 36. madde onaylanmıştır.

[351] **Millet Meclisi Komisyon Raporu**, 15.
[352] **Millet Meclisi Komisyon Raporu**, 15.
[353] **Millet Meclisi Komisyon Raporu**, 15.
[354] **Millet Meclisi Komisyon Raporu**, 15.

Söz konusu 5434 sayılı kanunun 56. maddesi 18 Mart 1976 tarih ve 1976 sayılı yasayla değiştirilmiş ve tamamen metinden çıkarılmıştır. Aynı kanunun 64. maddesinin ilk beş fırkası aynen muhafaza edilmekte olup hangi durumların vazife malûlü ve harp malûlü olarak kabul edildiği belirtilmiş, (d) bendine yapılan ekleme ile vazife malûllerinin harp malûlü statüsünde kabul edileceği kararlaştırılmış, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetler ile Jandarma Genel Komutanlığında vazife sebebi ile malûl olan herkesin harp malûlü kabul edilmesi ile yıllardan beri süregelen eşitsizlik problemi çözülmüştür. Söz konusu maddenin (e) bendinin 7'nci fırkasında harp malûllerine derecelerine göre Harp malûllüğü zammının ayrıca ödeneceği kararlaştırılmıştır.[355] Bütçe Komisyonu yapılan teklifleri ve Millî Savunma Komisyonunun raporunu incelemesi neticesinde Millî Savunma Komisyonunun raporunda çoğunlukla hemfikir olunmuştur.[356]

Meclis gündemine getirilen tasarılar değerlendirildiğinde ortak bir görüş etrafında birleşildiği görülecektir. Temel düşünce harp malûllerine bağlanan aylıklara zam yapılması, vazife malûlü olarak görülen kişilerin harp malûlü statüsünde kabul edilmesi ve Kıbrıs'ta uzun yıllar çatışma altında bulunan mücahitlere bir aylık ve madalya verilmesi hakkındadır.

Mecliste yapılan tartışmalar ve Millî Savunma ve Bütçe Komisyon raporlarının akabinde 31 Ocak 1979 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmasının ardından "5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Aynı Kanuna Bir Ek Madde ile Geçici Maddeler Eklenmesine İlişkin Kanun" kabul edilmiştir. Söz konusu kanuna göre 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda yer alan 36. ve 64. maddeler değiştirilmiştir. Buna göre iştirakçilerin görev süreleri mukabilinde kendilerine itibari hizmet süresi eklenmesi kararlaştırılmıştır.[357]

---

[355] **Millet Meclisi Komisyon Raporu**, 15.
[356] **Millet Meclisi Komisyon Raporu**, 15.
[357] "Değiştirilen Madde 36: İştirakçilerin bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra aşağıda yazılı görevlerde geçen fiili hizmet sürelerinin (zanlılar hariç) her yıl için fıkralarda gösterilen fiili hizmet süreleri eklenir;
A) Muvazzaf ve yedek subay, astsubay, uzman jandarma çavuş ve uzman çavuşlardan
a) Harbi doğuran genel ve kısmi seferberliğe katılanların harbin ilanından seferberliğin bitim tarihine,
b) Seferberliği gerektiren iç tedip hareketlerine fiilen katılan birliklerde görevli olanların çarpışmaların başlangıcından seferberliğin sona erdiği tarihe,
c)Harp ve seferberlik ilan edilmeden, Anayasanın 66.maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar uyarınca, yabancı ülkelere gönderilen Türk Silahlı kuvvetlerinde görev yapanların, çarpışma meydana gelmesi halinde çarpışmanın başlangıcından bitimine veya Türkiye'ye dönüş tarihine kadar geçen fiili hizmet sürelerinin (bu tarihten sonra devam eden tutsaklık süreleri dahil) bir katı,

64. maddede yapılan düzenlemeyle vazife malûlü olanlara harpte fiilen ateş altında olmaları, harbin herhangi bir safhasında fiili ateş altında bulundukları takdirde askerî harekât gerektiren sınır harekâtları sırasında anayasanın 66. maddesi uyarınca Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar çerçevesinde yabancı ülkelere gönderilen TSK mensupları harp malûlü olarak kabul edilerek, kanun uyarınca harp ve vazife malûllerine yürürlükte bulunan katsayı miktarı oranınca harp malûllüğü zammı verilmesi kararlaştırılmıştır.[358]

Tablo 20.Harp ve Vazife Malûllerine Verilecek Zam Oranları

Malûliyet Derecesi	İştirakçiler, erbaş, erler ve sivil görevliler için
1	150 gösterge
2	140 gösterge
3	130 gösterge
4	120 gösterge
5	110 gösterge
6	100 gösterge

Resmî Gazete,16536(Ocak 1979):9.

B) Kanunları gereğince aylıkları ödenmek suretiyle, kurumları ile ilgileri kesilmeyerek (A) fıkrasının (a), (b), (c) bentlerinde yazılı hareketlerde sivil iştirakçi, er veya erbaş olarak katılanların, bu durumlarda geçen fiili hizmet sürelerinin (bu tarihlerde devam eden tutsaklık süreleri dahil) bir katı,
C)Harp halinde düşmana tutsak düşen veya düşman tarafından enterne edilen iştirakçilerden kanunları gereğince, aylıkları ödenmek suretiyle, kurumları ile ilgilileri kesilmeyenlerin bu durumlarda geçen fiili hizmet sürelerinin bir katı oranda belirlenmiş olup belirtilen hizmet süreleri 3 aydan az olamamakta ve 5 yıldan fazla olamaz."
Resmî Gazete,16536(Ocak 1979): 8.
Değiştiren Madde 64: Vazife malûllerinden bu malûllüklere;
a) Harpte fiilen ateş altında,
b) Harpte, harp bölgelerindeki harp harekât ve hizmetleri sırasında, bu harekât ve hizmetlerin sebep ve etkileriyle,
c)Harpte veya harbe hazırlık devresinde her çeşit düşman silahlarının etkisiyle,
Ç) Askerî harekâtı gerektiren iç tedip ve sınır hareketleri sırasında, bu hareketlerin sebep ve etkisiyle,
d)Barışta ve olağanüstü hallerde, emir veya görev ile uçuş yapan uçucularla hangi meslek veya sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak uçakta bulunanlardan uçuşun havadaki ve yerdeki sebepleriyle ve yine emir ve görev le dalış yapan dalgıçlarsa, hangi meslek ve sınıftan olursa olsun emirle görevli olarak denizaltı gemisinde ya da dalgıç kıtasında bulunanlardan denizaltıcılığın veya dalgıçlığın sebep ve tesirleriyle,
e)Anayasanın 66'ncı maddesi veya Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar uyarınca yabancı ülkelere Türk Silahlı Kuvvetlerinin gönderilmesini gerektiren durumlarda, birliklerin bulundukları yerlerden hareketlerinden itibaren yurt içinde, yurt dışında, yabancı ülkelerde veya yurda dönüş sırasında uğramış olan muzavvaf ve yedek subay ,astsubay, uzman jandarma çavuş, erbaş ve erler(gönüllü erler dahil) ile Türk Silahlı Kuvvetlerince görevlendirilen sivil iştirakçilere ve TC Emekli Sandığına ,Sosyal Sigortalar Kurumuna, bağ-kur ve çeşitli sandıklara tabi olmayan sivil görevlilere de ayrıca (Harp Malûlü) denir.
Resmî Gazete, ags, 8.
[358] **Resmî Gazete**, ags, 9.

Yukarıda tabloda belirtilen göstergeler uyarınca harp malûllerinin aylıklarına ayrıca eklenmesine hükmedilmiştir.[359] 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunun 5. maddesine eklenen ek geçici maddeyle TSK'de görevli bulunan Bağ-Kur ya da çeşitli sigorta kurumlarına bağlı olmayan sivil görevlilerden Kıbrıs Harekâtına katılmış ve yurdun çeşitli yerlerinde askerî harekât sırasında vefat edenlerin dul ve yetimlerine 8000 gösterge,

1'inci dereceden vazife malûllüğü aylığı bağlananlara 4000 gösterge,

2'nci dereceden vazife malûllüğü aylığı bağlananlara 3750 gösterge,

3'üncü dereceden vazife malûllüğü aylığı bağlananlara 3500 gösterge,

4'üncü dereceden vazife malûllüğü aylığı bağlananlara 3250 gösterge,

5'inci dereceden vazife malûllüğü aylığı bağlananlara 3000 gösterge,

6'ncı dereceden vazife malûllüğü aylığı bağlananlara 2750 gösterge miktarı uyarınca şehit oldukları ya da malûl kaldıkları tarihte yürürlükte bulunan Bütçe Kanununca belirlenen katsayı oranında tazminat ödemesi yapılacaktır.[360]

Söz konusu maddeye eklenen ikinci geçici maddeyle ek birinci maddede söz konusu edilen kişilerin çocukları devlet okullarında ücretsiz olarak eğitim ve bakım alabilecektir. Yükseköğretim öğrenci yurtlarından ücretsiz yararlanabilecektir. Ek üçüncü maddeyle mevzubahis olan kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce vazife ve harp malûlü olanlara bağlanan ücretler 1 Ağustos 1974 tarihinden itibaren yükseltilip ödenecektir. Fakat geçmiş süre için aradaki fark ödenmeyecektir.[361]

Kabul edilen bu kanunla uzun yıllar Kıbrıs'ta çatışmalara katılan ve Kıbrıs'ın muhafazası sırasında görevde bulunan, görev sırasında şehit düşen ya da yurda gazi ve malûl şekilde dönmüş olan TSK mensuplarına aylık bağlanması sağlanarak Kıbrıs gazi ve malûllerine bir nebze olsun sosyal kalkınma imkânı yaratılmıştır. Gazi ve malûllere bağlanan aylık ödeme, ekonomik ve sosyal koşullar göz önünde bulundurulduğunda yeterli olmasa dahi gazi, malûl ve şehit yetimlerinin bir nebze olsun destekçisi olduğu aşikârdır.

[359] **Resmî Gazete**, ags, 9.
[360] **Resmî Gazete**, ags, 10.
[361] **Resmî Gazete**, ags, 10.

Kanun bir bütün hâlinde incelendiğinde vazife malûllerinin belirli şartlar göz önüne alınarak harp malûlü olarak tanımlanmış olması uzun yıllardır tartışılan vazife malûllerine harp malûllüğü aylığı bağlanması hakkındaki tartışmayı belirli bir süre rafa kaldırmıştır. Kabul edilen kanunun en önemli noktası Kıbrıs'ta görev yapan TSK görevlilerine aylık verilmesinin sağlanmış olmasıdır. Kıbrıs'ta görev yapmış ve yurda dönmüş, Kıbrıs Harekâtına katılarak gazi ve malûl olmuş TSK mensuplarına aylık bağlanması meselesi geç kalınmış ve netice itibari ile 1979 yılında kabul edilmiştir.

4.1.3.Kıbrıs Gazi ve Malûllerine 1005 Sayılı Kanun Uyarınca Şeref Aylığı Bağlanması

1968 yılında İstiklal Madalyası almış olanlara Şeref Aylığı verilmek üzere çıkarılan 1005 sayılı kanun yürürlüğe girdiği ilk aşamada sadece İstiklal Harbi gazilerini kapsamıştır. 1976 yılında yapılan düzenlemeyle kanunun çıkarıldığı yıl görmezden gelinen Kore Savaşı gazilerini kapsar hale getirilmiş ve Kore gazilerine de Şeref Aylığı bağlanması kararlaştırılmıştır. 1976 yılında yapılan düzenleme sırasında Kıbrıs gazi ve malûlleri kanun görüşmeleri sırasında gündeme getirilip kanun kapsamına alınmaya çalışılsa da başarılı olunamamıştır. 1974 yılında Kıbrıs Harekâtına katılan, harekâttan gazi ve malûl olarak dönen TSK mensupları 1005 sayılı kanun kapsamına ancak 11 Kasım 1983 yılında kabul edilen düzenleme ile dâhil edilmiştir. Söz konusu kanun yalnız Millî Güvenlik Konseyinin 181. birleşiminde görüşülerek kararlaştırılmıştır.

Millî Güvenlik Konseyi toplantısında emekli korgeneral Hüsnü Küçük Ahmet, 1976 yılında 1005 sayılı İstiklal Madalyası verilmiş olanlara Şeref Aylığı bağlanması hakkında çıkarılan kanunun çıkış tarihinden iki yıl evvel cereyan eden Kıbrıs Harekâtında gazi olarak yurda dönen kişileri kapsamadığını, bunun bir ayrıcalık yarattığını ve bu ayrıcalığın da çözümlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.[362]

Millî Savunma Bakanlığı tarafından 20 Şubat 1968 tarihinde ve 1005 sayılı İstiklal Madalyası verilenlere Şeref Aylığı bağlanması hakkındaki kanunun ilk iki maddesinin değiştirilmesi ve üç geçici maddenin eklenmesine dair olan kanun, Millî Güvelik Konseyi ve Bütçe Plan Komisyonuna gönderilerek görüş alınmıştır. Teklif edilen kanunun birinci maddesine Millî Mücadele'ye katılan ve İstiklal Madalyası sahibi olan kişilere aylık 350 gösterge rakamının her yıl Bütçe Kanunu tarafından

[362] **Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi**, Dönem I, c.11, (Kasım 1983): 267.

belirlenen katsayı ile çarpılarak bulunan miktar aylığın bağlanması[363], ikinci maddede yapılan değişiklikle Millî Mücadele'ye katılanlar, Kore Savaşı'nda bilfiil yer alanlar ve Kıbrıs Barış Harekâtında görev almış kişilerin ve eşlerinin Devlet Demir yolları ve Denizcilik Bankası iç hatları vasıtalarından ücretsiz yararlanması[364], üçüncü maddesine yapılan eklemeyle bu kanunun Millî Savunma Bakanlığı tarafından çıkarılan bir yönetmelikle düzenleneceği, beşinci maddeye eklenen geçici madde ile TSK'nin Kore'ye adım attığı gün itibarıyla 1953 yılının sonuna kadar Kore'de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşlarına mevcut durumda kendilerine tahsis edilen 4.250 TL aylığın üç yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak şartıyla kanunun yürürlüğe girmesini izleyen üç aylık zaman diliminde ödenmesi, altıncı maddeye eklenen geçici maddeyle 1974 yılında cereyan eden 1 ve 2. Kıbrıs Barış Harekâtına katılan TSK mensupları ve ailelerine bu kanunun yürürlüğe gireceği tarihe kadar belirtilen ücretler mukabilinde üç aylık bir süre zarfında ödenmesine yönelik tekliflerini sunmuşlardır. Harp malûlü olduğu halde bu kanun yürürlüğe girene kadar hayatını kaybetmiş olanlara verilecek ücret eşlerine, çocuklarına veya anne-babalarına verilmesi önerilmiştir.

Bütçe ve Plan Komisyonu kanun hakkında yapmış olduğu inceleme neticesinde bir rapor hazırlamıştır. Buna göre Millî Mücadele'ye katılan ve bu nedenle İstiklal Madalyası alan Türk vatandaşlarıyla 1950 yılında Türk Tugayının Kore'ye göreve gitmesinden barış antlaşmasının imzalandığı zamana kadar Kore'de bilfiil savaşmış olan kişilere hayatta bulundukları sürece aylık bağlanmıştır. Onlara belirli sosyal haklar tanınmıştır. Buna karşın 1974 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında cereyan eden 1 ve 2. Kıbrıs Harekâtına katılan TSK mensuplarına söz konusu haklar tanınmamıştır. Bu sebeple Kore'de savaşanlar ve Kıbrıs Harekâtına katılanlar arasında sosyal eşitlik zuhur etmiştir. 1 ve 2. Kıbrıs Harekâtına katılmış olan TSK mensuplarına da aynı hak ve ayrıcalıkların tanınması gerekmektedir.[365]

Kanun, Bütçe Plan Komisyonunda görüşüldükten sonra 11 Kasım 1983 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Teklif, kabul edilerek birinci maddeye yapılan eklemeyle İstiklal Madalyası sahiplerine 350 gösterge rakamının her yıl bütçe kanunu uyarınca tespit edilen katsayı ile çarpılarak

[363] **Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi**, 267.
[364] **Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi**, 267.
[365] **Milli Güvenlik Konseyi Bütçe-Plan Komisyonu Raporu**, 1/634 E., 278 K. Kasım 1983, 3.

hesaplanmasına[366] , 1 ve 2. Kıbrıs Harekâtına katılmış olanlara mevcut kanunun ikinci maddesine yapılan eklemeyle aylık bağlanmasına ve pek çok sosyal ayrıcalığa sahip olmalarına[367], beşinci maddesine Kore Savaşı'na katılmış TSK mensuplarının kanunun yürürlüğe girdiği tarihte aldıkları 4.250 liralık aylığın üç yıllık tutarının kendilerine ödenerek kanunla ilişiklerinin kesilmesine[368] ve altıncı maddeye yapılan eklemeyle kanunda belirtilen cetvel uyarınca 1 ve 2. Kıbrıs Harekâtına katılan TSK mensuplarına cetvelde belirtilen ücretlerin üç aylık süreç içerisinde ödenmesi karar verilmiştir.[369]

---

[366] "MADDE 1: 20 Şubat 1968 tarihli ve 1005 sayılı Kanunun 28 Nisan 1982 tarihli ve 2665 sayılı Kanunda değişik 1'inci maddesi (Millî Mücadeleye iştirak eden ve kendilerine İstiklal Madalyası Verilmiş bulunan Türk vatandaşlarına 350,1950 yılında Türk Tugayı'nın Kore'ye ayak bastığı Ekim ayından başlamak ve 1953 yılı Pan- Munjon Ateşkes Antlaşmasına kadar Kore'de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşlarına da 125, gösterge rakamları esas alınarak ve her yıl bütçe kanunu ile tespit edilen katsayı ile çarpılmasından bulunacak miktarda, hayatta bulundukları sürece ödemek üzere, aylık bağlanır.) (Resmî Gazete,17682(Nisan 1982).) aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
Madde1.-Millî Mücadeleye iştirak eden ve bu sebeple kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş bulunan Türk vatandaşlarına, hayatta bulundukları sürece, vatani hizmet tertibinden 350 gösterge rakamının her yıl bütçe kanunu ile tespit edilen katsayı ile çarpılmasından bulunacak miktarda aylık bağlanır.
Bu kanundan önce, özel bir kanunla kendilerine vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmış olanlar hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz. Vatani hizmet tertibinden bağlanan aylıklar hiçbir suretle haczedilemez."
Resmî Gazete, 18218 (Kasım 1983): 970.

[367] "MADDE2: Aynı kanunun 2'nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
Madde 2.-Milli Mücadeleye iştiraklerinden dolayı kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş olan Türk vatandaşları ile 1950 yılında Türk Tugayının Kore'ye ayak bastığı Ekim ayında başlamak ve 1953 yılı Pan-Munjon Ateşkes Anlaşmasına kadar Kore'de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşları ile 1974 yılında Temmuz 1'nci ve Ağustos 2'nci Barış Harekatına Kıbrıs'ta fiilen görev alarak katılmış olan Türk vatandaşları, kendilerine refakat eden eşleri ,Devlet Demiryolları ve Denizcilik Bankasının iç hatları vasıtalarından subaylar 1'nci mevkide, diğerleri II'nci mevkide ve belediye vasıtalarında ücretsiz seyahat edebilirler. Askerî ve Devlet Hastanelerinde ücretsiz tedavi edilirler."
Resmî Gazete, ags, 970.

[368] "MADDE3:1005 sayılı kanuna aşağıdaki geçici 2'nci madde eklenmiştir.
Geçici madde 2:1950 yılında Türk Tugayı'nın Kore'ye ayak bastığı Ekim ayından 1953 yılında imzalanan Pan-Munjon Ateşkes Antlaşmasına kadar Kore'de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşlarına, almakta oldukları 4250 TL aylığın üç yıllık tutarı, bir defaya mahsus olmak üzere kanunun yürürlük tarihinden itibaren üç ay içinde defaten ödenir. Bunlara kanunun yürürlük tarihinden sonra hiçbir nedenle aylık ödeme yapılmaz ve aylık bakımdan bu kanunla ilişkileri kesilir. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihle toptan ödemenin yapıldığı tarih arasında ölenlerin istihkakları kanuni mirasçılarına ödenir."
Resmî Gazete, ags, 970.

[369] "MADDE6:1005 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici 3'üncü madde eklenmiştir.
Geçici Madde 3.- 1974 yılında Temmuz 1'inci ve Ağustos 2'nci Barış Harekâtına, Kıbrıs'ta fiilen görev alarak katılan Türk vatandaşlarından, şehit olanların varsa eş ve çocuklarına yoksa ana ve babalarına, harp malûlü olarak Silahlı Kuvvetlerden ayrılanların kendilerine, bu kanunun yürürlük tarihine kadar aşağıdaki cetvele göre hazırlanacak aylıkların tutarı, yürürlük tarihini takip eden üç ay içinde defaten ödenir.
Harp malûlü olup da bu kanunun yürürlük tarihinden önce ölenlerin istihkakları kanunun yürürlük tarihine kadar hesaplanarak varsa eş ve çocuklarına yoksa ana babalarına ödenir.
"1976 Mayıs-1977 Şubat ayları için aylık tutarı 765 -TL
1977 Mart -1978 Şubat ayları için aylık tutarı 1020-TL
1978 Mart -1979 Şubat ayları için aylık tutarı 1190-TL
1979 Mart -1980 Şubat ayları için aylık tutarı 1360-TL

Mevzubahis edilen kanunda yapılan düzenleme uyarınca Kore gazi ve malûlleri ile Kıbrıs Harekâtı gazi ve malûlleri arasında ortaya çıkan eşitsizlik problemi çözümlenmeye çalışılmıştır. Kıbrıs Harekâtına katılan gaziler uzun yıllardır bekledikleri sosyal haklara bir nevi kavuşturulmuştur. 1971 muhtırası sonrasında 1973-1974, 1978-1979 petrol şoklarının etkisiyle mevcut ekonomi dengesiz bir enflasyon döngüsüne girmiştir. Bu dönemde sabit kur uygulamasına geçilmesi ve dış ticaret açığının zaman içerisinde artışıyla birlikte enflasyon kontrol dışına çıkmış ve ekonomik olarak çöküşe geçen devlet, dış borç alarak krizi dengelemeye çalışmıştır.[370] Fakat beklenen etki sağlanamayarak içinden çıkılmaz bir dış borç yükü altına girilmiştir. 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlarla ekonomide bir nevi yeni bir başlangıç yapılmış, dış ticaret liberalleştirilerek ithalat rejimi serbestleştirilmiştir.[371] Siyasi karmaşanın da eşlik ettiği ekonomik buhran, 12 Eylül 1980 darbesinin ana sebebi olmuştur.[372] 1970'lerin karmaşık ekonomik seyri doğrultusunda yıllık asgari ücret bazında alınan maaşlar karşılaştırılırsa 1967-1983 yılları arasındaki asgari ücret ve gazi maaşları şu şekildedir:[373]

Tablo 21. 1967-1983 Arası Dönemde Asgari Ücret Miktarları

YILLAR	YILLIK ORT.BRÜT AÜ	AÜ ARTIŞI	FİYAT ARTIŞI	GAZİ AYLIKLARI
1976	1.550	29,1	16,4	765
1977	1.800	16,1	28,0	1020
1978	3.300	83,3	47,2	1190
1979	4.700	42,4	56,8	1360
1980	5.400	14,8	115,6	2125
1981	8.467	56,7	33,9	2125
1982	10.000	18,1	21,9	3750
1983	16.200	62,0	31,3	4250

Adem Korkmaz," Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye'de Asgari Ücret:1951-2003)", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.7, c.1,2004,63.

1980 Mart-1981 Şubat ayları için aylık tutarı 2125- TL
1981 Mart-1982 Şubat ayları için aylık tutarı 2125-TL
1982 Mart-1982 Aralık ayları için aylık tutarı 3750-TL
1983 Aralık-1983 Haziran ayları için aylık tutarı 4250-TL"
Resmî Gazete, ags, 970.

[370] Öztürk, "**age**", 9.
[371] Öztürk, **"age"**, 10.
[372] Buğra, **"age",** 197.
[373] Adem Korkmaz," Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye'de Asgari Ücret:1951-2003)", **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s.7, c.1, 2004, 63.

1975 yılında döviz rezervlerinin erimeye başladığı dönemde mevcut hükûmet önlem almak yerine Dövize Çevrilebilir Mevduat Uygulamasını hayata geçirmiş, enflasyonun arttığı ve Türk lirasının değer kaybetmeye başladığı günlerde özel sektörde bulunan şirketlere sağlanan dış borçlar devletin bir nevi kur garantisini temin etmiştir. Fakat bu durumdan uzun vadeli olarak kamu kesimi ciddi oranda zarar görmüştür.[374]

1976-1983 yılları arasındaki asgari ücretin gazi maaşları ile karşılaştırılmasına bakıldığında gazilere bağlanan ücretlerin mevcut asgari geçim ücretinin yarısı olduğu tespit edilmiştir. Bağlanan bu aylıklarla gazi ve harp malûllerinin hayatlarını idame ettirebilecekleri minimum ücretin altında ücret almaları, dolayısıyla geçim sıkıntısı çekmelerinin oldukça olası olduğu belirlenmiştir.

1991 yılında 1005 sayılı İstiklal Madalyası sahiplerine Şeref Aylığı verilmesi hakkındaki kanununda bir değişiklik yapılmıştır. Buna göre gösterge miktarları yükseltilmiş ve gerek Kore Savaşı'na katılmış gerekse 1 ve 2. Kıbrıs Harekâtında bulunmuş mücahitlerin kamu ve özel sektörle çeşitli sosyal güvenlik kurumlarında çalışanlara bu aylığın ödenmemesine hükmedilmiştir. Ayrıca aldıkları aylık bu kanunla bağlanan aylıktan düşük miktarsa sadece aradaki farkın kapatılmasına karar verilmiştir.[375]

4.1.4.Kıbrıs Harekâtı Gazi ve Malûllerine Madalya Verilmesi

Ülkenin menfaati ve sınırların güvenliği çoğu zaman ülke sınırlarından epey uzakta olan yerlerde harbe ve harekâta iştirak eden gaziler sayesinde sağlanmaktadır. Gazilerin en büyük gururu taşıdıkları madalyalarıdır. Bunun en büyük övünç kaynağının olmasının yanında toplum içinde gazilerin ve malûllerin ayrımının

---

[374] Pamuk, **age**, 217.

[375] "MADDE1: 1005 Sayılı kanunun 09.11.1983 tarih ve 2943 sayılı ve 26.09.1990 tarih ve 3660 sayılı kanunlarla değişik 1'inci maddesinin 1'inci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve bu fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki yeni fıkra eklenmiştir.
Milli Mücadeleye iştirak eden ve bu sebeple kendilerine İstiklal Madalyası verilmiş bulunan Türk vatandaşları ile 1950 yılında Türk Tugayının Kore'ye ayak bastığı Ekim ayında başlamak ve 1953 yılı Pan Munjon Ateşkes Antlaşmasına kadar Kore'de fiilen savaşa katılmış olan Türk vatandaşlarına ve 1974 yılında Temmuz 1'nci ve Ağustos 2'nci Barış Harekatına Kıbrıs'ta fiilen görev alarak katılmış olan Türk vatandaşlarına hayatta bulundukları sürece vatani hizmet tertibinden 1500 gösterge rakamının her yıl Bütçe kanunu ile tespit edilen memur maaş katsayısı ile çarpılmasından bulunacak miktarda aylık bağlanır. Bu aylık, Kore Savaşına ve Kıbrıs Barış Harekâtına katılanlardan kamu ve özel sektörde çalışanlar ile çeşitli sosyal güvenlik kurumlarından aylık alanlara ödenmez. Ancak, aldıkları aylık bu kanuna göre bağlanacak aylıktan az ise aradaki fark ödenir.
Resmî Gazete,20984(Eylül 1991): 13.

yapılması için bir gösterge olan madalyalar her harekât ya da her harp sonunda TSK mensuplarına verilmemiştir.

Cumhuriyet Döneminde ilk olarak İstiklal Harbi'nden dönen gazi ve malûllere takdim edilen İstiklal Madalyası ilerleyen süreçte cereyan eden Kore Savaşı ve Kıbrıs Harekâtının ardından gazilere takdim edilmemiştir. Bu durum gazilerin sıklıkla şikâyet konusu olmuştur. Kıbrıs Harekâtının hemen ardından ülkeye dönen pek çok asker ve görevli büyük bir coşkuyla karşılanırken zaman içerisinde Kıbrıs'tan dönen gazi ve malûllere aynı muamele yapılmamıştır.[376] Zafer kazanmanın vermiş olduğu ruh hâli sebebiyle geçici bir süreliğine gazi ve malûller büyük bir coşku ile karşılaşmıştır. Fakat devlet tarafından Kıbrıs Harekâtından dönen gazi ve malûllere yeterince saygı duyulmaması ve kendilerine madalya ve aylık verilmemesi toplumunda gazi ve malûllere olan bakışını olumsuz manada etkilemiştir. 1974 yılı itibarıyla yurda dönen gazi ve malûllerin devletten en büyük beklentisi bir madalya ya da rozet almaktır. Gazilerle yapılan mülakatlardan çıkarılan ortak sonuca göre gaziler kendilerine maaş bağlanmasından daha çok toplum tarafından tanınmak ve zaferin haklı gururunu yaşamak için kendilerine madalya verilmesini beklemişlerdir. Madalya taleplerini yazmış oldukları dilekçeler aracılığıyla da gerek TBMM gerekse hükûmete iletmişlerdir.

> İstiklal Harbi gazilerine tam 46 yıl sonra 85.000 madalya veriliştir. Yunan hükûmeti tam 31 yıl sonra 21.000 kişiye madalya vermiştir. Avusturalya hükûmeti Çanakkale'de savaşıp geri çekilenler bir noktada savaşı kaybedenlere, bazılarına 7'şer adet madalya vermiştir. 2002'de Güney Kore'deki FIFA Futbol Dünya Kupası üçüncüsü olan Türk millî futbol takımına, gol atana, atmayana, kaleciye, yedekte bekleyenlere, kimseyi ayırt etmeden, 23 kişiye de Üstün Hizmet Madalyası verilmiştir. Bizim madalya almamız için Yunan mı, Avustralyalı mı, Türk millî futbol takım oyuncusu mu, Türk millî basketbol oyuncusu olmamız mı gerekiyor? Bu konuda karar verenler, Türk hükûmeti, Türk Genelkurmayı, TBMM üyeleri size sesleniyorum; madalya dağıtımı külliyen yanlıştır.[377]

Kıbrıs gazisi Ali İhsan Gürcan, Kıbrıs Harekâtından sonra sıklıkla madalya meselesiyle ilgili şikâyetlerini dile getirmiştir. Başta hükûmetin ve Millî Savunma Bakanlığının madalya meselesini çözümlemesi için sıklıkla dilekçeler yazmıştır. Gaziler arasında ayrım yapıldığını vurgulayan Gürcan, Kıbrıs Harekâtından sonra çok az sayıda kişiye madalya verildiğini ve bu durumun gaziler arasında bir ayrım

[376] Kahraman Arslan, **Bir Kıbrıs Gazisinin Sıra Dışı Anıları**, (Ankara: Minel Yayın Grubu, 2019): 119.
[377] Gürcan, **age**, 120.

olduğunu defalarca dillendirmiştir ve sözü edilen problemin bir an önce çözümlenebilesi için adımlar atmıştır.

Gürcan Millî Savunma Bakanlığına yazmış olduğu bir dilekçeyle madalya meselesindeki problemi şöyle açıklamıştır:

> […] 24 saatlik tayinle 11 Ocak 1975'te tekrar Eğirdir Dağ ve Komando Okuluna savaşa katılan veya herhangi bir disiplinsiz durumu görülmeyen tüm subay, astsubay ve erbaş ve erlerin madalyaya layık olduğunu sıralı amirlerine yazdı. Bu yazılar hâlen Hava İndirme Tugayı arşivlerindedir. Daha sonra 'herkese vermek uygun olmaz 'dendi, 'kontenjan koyalım' dendi, başka şeyler söylendi ve 1986'ya gelindi. Tartışmalar on yıl kadar devam etti. On yılın sonunda 633 kişiye altın, gümüş ve bronz madalya verildi. Benim de içinde bulunduğum yaklaşık 34.500 kişi madalya alamadı. Gerekçesi, 'sizi sıralı sicil amirleriniz madalyaya layık görmemiştir, harbin gidişatını değiştirdiğiniz tam tespit edilememiştir' savıydı. Bana yalnızca zamanın Genelkurmay Başkanı Semih Sancar imzalı bir harekât şerit rozeti verildi. Bu rozetle tam 34 yıl birlikte oldum ve düşündüm: Kolumuz, bacağımız kaybolmamış, gözümüz çıkmamıştı. Ama beynimizde oluşan fırtınalar, midemizde oluşan ülserler ve sekiz defa geçirdiğimiz mide kanamaları bilmem bu harekâtla ilgili miydi?[378]

Gürcan yazmış olduğu bu dilekçenin devamında diğer ülkelerin gazi ve malûllerine tanınan ayrıcalıklardan örnekler sunarak madalya verilmeyen gazilere de bir an evvel madalya verilmesini talep etmiştir. İzzettin Çopur[379] Kıbrıs Türk Kültür Derneğinde yayınlanmış olan bir yazısında madalya meselesi üzerinde durarak fikirlerini şöyle açıklamıştır:

> […] Kıbrıs Barış Harekâtında kendisine verilen tarihî, ulvi ve şerefli görevi tıpkı ataları gibi canı pahasına yerine getiren ve Magosa'ya ele geçiren Gösteri ve Tatbikat Alayı'nın ben dâhil subay ve astsubaylar ile erbaş ve erlerin hiçbirine madalya verilmemiştir. Haksızlığa neden olan bu konu, üzerinde önemle durulması gereken, moralleri bozan, şevk ve heyecanı yitiren, gelecekte yurt içi ve yurt dışında savaşacak kuşaklara kötü örnek teşkil edecek olaylardan biridir. Konu çok geç de olsa hassasiyetle yeniden ele alınmalı, hak edenlere madalyaları verilmelidir. Devletimiz ve Türk Silahlı Kuvvetleri güçlüdür, bu konuyu İstiklal Harbi'nde olduğu gibi isterse halledebilir.[380]

Mevzubahis şikâyetler pek çok gazi tarafından sıklıkla dile getirilmiş, sayıları 38.183 olan gazilerin büyük bir kısmı mağdur edilmiş ve çaresiz bırakılmıştır.[381] Kıbrıs gazilerine ele alınan dönem içerisinde herhangi bir madalya verilmemiş ve bununla ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Bunun yerine "Türk Silahlı Kuvvetleri Şerit Rozet Yönetmeliği" ile gaziler onurlandırılmaya ve süreç içerisinde

[378] Gürcan, **age**, 456.
[379] İzzettin Çopur: Kıbrıs Barış Harekâtında görev almış muharebe komutanı.
[380] Gürcan, **age**, 211.
[381] Gürcan, **age**, 161

gerçekleştirilen düzensiz politikalar düzenlenmeye çalışılmıştır.[382]Mevzubahis olan yönetmeliğin ortaya çıkış amacı TSK mensuplarının başarılarını teşvik etmektir.[383] Bu yönetmelik, TSK'ye mensup general, amiral, astsubay ve uzman jandarmalarla erbaş ve erleri kapsamaktadır.[384] Bu şerit rozetler Genelkurmay Başkanlığı tarafından TSK görevlilerinin hizmet seneleri ve başarılarını belirler ve renkli kumaştan yapılır.[385] Şerit Rozetler 4'e ayrılmaktadır, başarı ve kıdeme göre teslim edilmektir. Bunlar: Başarı Şerit Rozetleri, Övünç Şerit Rozetleri, Hizmet Şerit Rozetleri, Komutanlık Şerit Rozetleridir. Bu yönetmelik Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra uygulamaya girmiş, Kıbrıs gazilerine başarı durumları göz önünde bulundurularak takdim edilmiştir. İsteyen TSK mensupları kendilerine rozetlerin gönderilmesiyle ilgili başvuruda bulunmuşlardır.[386]

Pek çok gazi bu yönetmelik neticesinde Şerit rozet beratını teslim almıştır. Şerit rozetler madalyanın yerini tutmasa dahi gaziler için bir nevi teselli olmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle verilen madalyalar şöyledir:

Tablo 22.Kıbrıs Barış Harekâtında Verilen Madalyalar

RÜTBE-MADALYA	TSK KIBRIS LİYAKAT MADALYASI	TSK KIBRIS ÜSTÜN CESARET VE FERAGAT MADALYASI	TSK KIBRIS BAŞARI MADALYASI	TOPLAM
Gen. Amr.	---	9	---	9
Sb.	237	53	207	497
Astsb.	59	7	25	91
Er.Erb.	4	---	23	7
Sivil	7	2	---	9
Toplam	307	71	255	633

Ali İhsan Gürcan, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ötesi, (İstanbul: Kastaş Yayınevi,2013),292.

Tablo 23. Kıbrıs Barış Harekâtında Şehit Olması Nedeniyle Madalya Alanlar

	TSK ÖVÜNÇ MADALYASI (ŞEHİT OLMASI NEDENİYLE)
Gen.Amr.	----
Sb.	31

[382] **Resmî Gazete**, 16062(Eylül 1977): 13.
[383] **Resmî Gazete**, ags, 14.
[384] **Resmî Gazete**, ags, 14.
[385] **Resmî Gazete**, ags, 14.
[386] Arslan, **"age",** 122.

Astsb.	15
Er.Erb.	353
Toplam	399

Ali İhsan Gürcan, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ötesi, (İstanbul: Kastaş Yayınevi,2013),292.

Tablo 24.Yıllara Göre Dağıtılan Madalya Miktarı

TARİH	TSK KIBRIS LİYAKAT MADALYASI	TSK KIBRIS ÜSTÜN CESARET VE FERAGAT MADALYASI	TSK KIBRIS BAŞARI MADALYASI	MADALYASITSK ÖVÜNÇ MADALYASI GÜMÜŞ (ŞEHİT OLMASI NEDENİYLE)
12/10/1983	302	69	255	---
15/11/1983	5	2	---	---
01/07/1975	---	---	---	399
Toplam	307	71	255	399
GENEL TOPLAM	1032			

Ali İhsan Gürcan, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Ötesi, (İstanbul: Kastaş Yayınevi,2013),292.

Kıbrıs'tan dönen askerlere verilen madalya oldukça yetersizdir. Sayıları yaklaşık olarak 35 bin olan gaziler ve malûllerin sadece 1.032'sine madalya verilmiştir. Tutulan kayıtlarda eksiklikler olması ya da kayıtları tutan kişilerin düzenli bir işlem yapmaması gerekçe gösterilerek pek çok kişi madalya alma hakkından yararlanamamıştır. 1967 yılında madalya ve nişan kanunu çıktığı hâlde Kıbrıs Harekâtından dönen TSK mensuplarına yönelik madalya ve nişan takdimi kısıtlı sayıda yapılmış ve harekata katılan TSK mensuplarının büyük çoğunluğu madalya alamamıştır.

4.2.Kıbrıs Harekâtına Katılan Gazi ve Malûllerinin Sıhhi Durumları

4.2.1.Kıbrıs Harekâtı Sırasında Sıhhi Durum ve Yardımlar

Kıbrıs Harekâtı 1974 yılında cereyan etse dahi uzun yıllar bölgede yaşanan çatışmalar 1950 yılından 1974 yılına kadar harekâtın kapsamını genişletmiştir. Kıbrıs'ta bulunan TSK mensuplarının sıhhi durumlarının takibi ve çözümü Kızılay tarafından sağlanmış, Kızılay gerek bünyesinde yer alan gönüllüler gerekse almış

olduğu desteklerle Kıbrıs Harekâtı sırasında askerin sağlık problemlerini gidermeye çalışmıştır.

Kızılay, Kıbrıs'ta mücadeleye katılanlara özel olarak Prof. Dr. Recai Ergüder liderliğinde oluşturulan bir ekiple başta GATA olmak üzere Türkiye'nin çeşitli noktalarına tedavi için destek ekip gönderilmiştir.[387] Kıbrıs'tan tedavileri için gönderilen gazilere 10.000 liralık bağışta bulunulmuştur. GATA'da tedavi altında olan gazilere 10.000 lira yardımda bulunulmuştur.[388] Kıbrıs Harekâtının ardından yaralıların yurt genelindeki durumları incelemek maksadıyla Kızılay'ın yapmış olduğu gezilerde Adana ve Mersin'de bulunan Adana Devlet Hastanesi, Tıp Fakültesi, Numune Hastanesi, Askerî Hastane, Sosyal Sigortalar Hastanesi ve Akdeniz Özel Hastanesinin tam teşekküllü olarak Kıbrıs gazilerine sağlık hizmeti sunduğu görülmüştür.[389]

4.2.2.Kıbrıs Harekâtının Gazi ve Malûller Üzerinde Bıraktığı Hasarlar

Harpler ve harekâtlar sırasında fiziksel yara alan kişilere malûl, savaşa bilfiil katılmış olanlara ise gazi denmiştir. Fakat savaşa katılıp bedenen değil ama ruhen yara almış ve ruhsal bozukluklar yaşayan gazilerimiz de vardır. Harbin ardından pek çok gazi çeşitli anılar ve kaygı problemleriyle karşı karşıya kalmıştır. Hepsinin karakter yapısına göre değişebilen belli başlı duygu durum bozuklukları görülmeye başlamıştır.[390] Harp sonunda travma sonrası stres bozukluğu gazilerde sıklıkla görülen psikolojik bir rahatsızlıktır.[391] Bu rahatsızlık, savaşın ardından yüksek oranda birçok gazide görülmüştür.[392] Özellikle harp sonunda mevcut işlerine devam edememe, farklı

---

[387] Ulvi Keser, **Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974**, (Ankara: Pulat Basımevi, 2013), 102.
[388] Keser, **age**, 102.
[389] Keser**, age**, 118-119.
[390] Osman Hatun, **"Malûl Gazilerin Psikososyal Süreçleri ve Baş etme Kaynakları: Bir Gömülü Teori Araştırması",** (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2018), 34.
[391] "TSSB: Amerikan Psikiyatri Birliği'nin tanımlamasına göre yaşanılan olumsuz bir olay sonucunda meydana gelen, kaçınma davranışları gözlenen, olumsuz duygusal ve bilişsel değişiklikler ile ürkme ve uyarılma durumlarının artması olarak tanımlanan, bir aydan fazla süregelen klinik bir olgudur.
Beyza Uslu, Travma Sonrası Stres Bozukluğu Tedavisinde Bütüncül Bir Yaklaşım: Sirkadiyen Ritimler, Uyku ve Yeme Bozuklukları", **Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi**, s.8(2021): 3
[392] "Yapılan araştırmalar, askeri operasyonlardan dönen gazilerde ilk bir yıl içinde TSSB'nin yaygınlığına dikkat çekmektedir. Seal ve arkadaşlarının Irak ve Afganistan'dan dönen gazilerle yaptığı geniş örneklemli bir çalışmanın sonuçlarına göre, ilk dönemlerde her dört gaziden birinin ruh sağlığı bozukluğu tanısı aldığı ve bu kişilerden yarısının birden fazla ruh sağlığı bozukluğu tanısına sahip olduğu görülmektedir."
Merve Koçak Çapkın, **"Malûl Gazilerde Travma Sonrası Büyümeyi Yordayan Faktörler: Bir Karma Yöntem Araştırması"**, (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2023), 6.

iş kollarında istihdam edilememe, toplum tarafından acıma duygusuyla karşılaşma, sosyal izolasyona maruz kalma, vicdan azabı gibi çeşitli nedenlerle sosyal dışlanmışlık algısı ile gaziler psikolojik problemler yaşamışlardır. Türkiye'de gazi ve malûllerin ruhsal sağlıkları için bir düzenleme yapılmamıştır. Harbe katılıp ruhen sakatlanan pek çok kişi bulunmasına rağmen ruhsal bozukluklar malûliyet sebebi ya da bir sağlık sorunu olarak görülmemiştir. Bu sebeple çıkarılan kanunlarda gazi ve malûllerin ruhsal durumlarına yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Türkiye dışındaki diğer ülkelerde gazilerin ruhsal problemlerine özellikle önem verilmiştir. Hatta ABD'de savaş ve malûliyet sonrası oluşan hastalıkların tedavisi ile özellikle ilgilenilmesi için "Akıl-Ruh Sağlığı Tedavi Merkezleri" kurulmuştur.[393] ABD'de yapılan bir araştırmaya göre aktif olarak askerlik hizmetinde bulunan bir kişinin aktif askerlik hizmetinde bulunmayan birine göre 2.13 kat daha fazla intihara meyilli olduğu tespit edilmiştir.[394] Türkiye'de bu konuya dair araştırmalar oldukça kısıtlı olmakla birlikte gazilerin ya da malûllerin intihar oranına dair bir veri elde edilememiştir. Özellikle gazilerin TSSB (Travma Sonrası Stres Bozukluğu) sürecinde psikolojik destek alması hayati önem taşımaktadır. Netice itibarıyla gazi ve malûllerin problemlerinin sadece bedeni olmadığının kabul edilmesi ve psikolojik problemlerinde bir malûliyet sebebi olacağı kabul edilerek yasal düzenlemelerin ve gerekli desteğin yapılması gerekmektedir.

Kıbrıs'ta meydana gelen olaylar sadece 1974 Harekâtından ibaret olmamakla birlikte çok uzun yıllar kanlı çarpışmalarla mücadele ederek adada bulunan Kıbrıs gazilerinin psikolojilerini oldukça fazla etkilemiştir. Harp sonunda memleketlerine dönen gazilerin pek çoğunda harp sonu histerisi görülmüş ve birçok gazinin ruhsal problemler yaşadığı gözlemlenmiştir. Kıbrıs Harekâtına katılarak ruhsal bozukluk yaşayan kişiler ne yazık ki uzun yıllar sonra kabul edilen 5434 ve 1005 sayılı kanunlar kapsamına alınmamıştır. Bunun temel sebebi, 5434 sayılı Emekli Sandığı hükümlerine göre gazi ve malûllük kavramlarının net bir şekilde tanımlanması ve bu tanımlanma içerisine ruhsal bozuklukların dahil edilmemiş olmasıdır. Gaziler kendileri ile yapılan pek çok görüşmede bunu sıklıkla dile getirmiştir. Örneğin Gazi Habil Çakır yaşadığı bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

---

[393] Yunus Köleoğlu**, "Gazilere Yönelik Amerika Birleşik Devletleri-Türkiye Karşılaştırmalı Sosyal Politika Uygulamaları**", (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, 2009), 29.
[394] Köleoğlu, **age**, 29.

> Döndüğümde en az bir ay uyuyamadım. Çoğu gece en küçük seste bile baskın mı var diye yataktan fırladım. Kıbrıs'tan döndüğümüzde zaten yüzde doksanımızın psikolojisi bozuktu. Bazılarımız bunu daha kolay atlattı. Bazılarımızınki zaman aldı. Keşke devletimiz biz döndüğümüzde önce bizi psikiyatriye yönlendirseydi. Ülkede zafer sevinci vardı. Ayrıca Amerika'nın koyduğu ambargolar ve dış devletlerin Kıbrıs Barış Harekâtı yüzünden bize olan tepkileri söz konusu olmuştu".[395]

-Şükrü Çankaya adlı kişi içinde bulunduğu durumu şöyle anlatmıştır:

> İnsanlar gazi kavramının ne anlama geldiğini bilmiyor. Gazi, kolu bacağı kopmuş kişi demek sanıyorlar. Bunu göremeyenler 'senin neren gazi' dediler. Bizim yanı başımızda arkadaşlarımız şehit oldu. Ölümle hep burun burunaydık. Hiç tanımadığımız insanlarla çatışmaya girip vatan için ve yaşamak için öldürmek zorunda kaldık. Bunlar insan psikolojisi için hiç kolay şeyler değil. Tüm bunlara rağmen bazı insanların bizi gazi gözüyle görmemeleri çok gücümüze gidiyor. Otobüslere bedava binmemiz bile bazı insanların gözüne batıyor.[396]

Harpten sonra iş bularak hayatını devam ettirmeye çalıştığını aktaran gazi H.C. başından geçen bir olayı anlatarak hem savaş sonundaki duygu durum değişikliklerini hem de toplumun gazilere bakışını göstermiştir:

> […] 1975'te fabrikaya girdim ben. Fabrikada benim gibi gazi arkadaşlarım da vardı. Oradaki bayanlar 'Bunlar hep üşütmüş' derdi. Bana pek bir şey demiyorlardı. Bir eser bırakmıştı kalmıştı üzerimde. Ya öyle bir şey oluyor ki, buraya düştüğünü patladığını görüyorsun. Yattığını görüyorsun kişilerin 'cuuu!' geliyor, 'gümmm!' arkasından 'yandım anam' sesi geliyor. Bakıyorsun bizim İ. Çavuş, şarapnel parçası gelmiş […].[397]

Kıbrıs 'da başarılı bir şekilde görev yapmış ve harekâttan sonra memleketine dönen Kahraman Aslan adlı bir kişi bizzat kendi yazmış olduğu anı kitabında Kıbrıs'tan dönmesinin ardından yaşamış olduğu bir hatırayı aktarmış ve toplumun gazilere olan bakış açısını kendince açık bir şekilde şu şekilde sunmuştur:

> Terhis edildikten sonra Asteğmen Rıfat Suna ile Mersin'e döndüğümüzde, bizleri temmuz ayında büyük bir coşkuyla uğurlayan Mersin halkının yine aynı sevgi seli içinde bizi karşılayacağını umuyordum. Ne yazık ki sevgiyle karşılanmak yerine ilgisiz hatta iğneli sözlerle bizi aşağılamaya çalışan vatandaşları görünce bir hayli üzüldüm ve şaşırdım. Âmâ bunun kabahati biz askerlerdeydi, Mersin halkının günahı yoktu. Mersin'de karaya ayak bastıktan sonra iki genç adam yanımıza yaklaştı sırıtarak:
> -Komutan bir şey var mı?, diye sordu. Önce ne demek istediğini anlayamadım.
> -Nasıl bir şey var mı ne demek istiyorsun?
> -Yani satmak istediğiniz bir şey varsa yardımcı olalım.

---

[395] Öztaş, **age**, 407.
[396] Öztaş, **ag**e, 408.
[397] Afife Yıldız**, "1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nda 50'nci Piyade Alayı: Kıbrıs Gazileri ile Sözlü Tarih Araştırması"**, (Yüksek Lisans Tezi, Bilgi Üniversitesi, Lisansüstü Programlar Enstitüsü, 2022), 169.

> -Defol git başımdan, dedim ve o zaman anladım ne demek istediğini başımızdan savdım.
> Fakat çok üzüldüm tabii. 20 Temmuz'dan bu yana köprülerin altından çok sular akmış, Türk askerine gösterilen saygı ve sevginin yerini, homurdanan yüzler almıştı. Nasıl becermiştik bunu? Bu kadar kısa süre içinde Türk askerine duyulan güven azalmış, bizleri coşku ile Kıbrıs'a insanların sevgisini sevgisizliğe dönüştürmüştük.[398]

Kıbrıs gazisinin başından geçen bu olay toplumun zaman içerisindeki gazi ve malûllere yönelik bakış açılarının değiştiğini, harekâtın gerçekleştiği dönem oluşan coşkunun zaman içerisinde ortadan kalkarak yerine gazilerin ayrıcalıkları sebebiyle toplum tarafından dışlandığı bir sürece geçiş yapıldığını göstermektedir.

Kıbrıs Harekâtından sonra gazilerin yaşamış oldukları bu durum psikoloji literatüründe travma sonrası stres bozukluğu olarak geçmiştir. Harekâtın sonlanmasının ardından savaş psikozu hastaları gittikçe artmaya başlamış ve tedavileri için psikiyatrik tedavi görmeleri gerektiği belirtilmiştir.[399] Kıbrıs Harekâtına katılan askerler harekâtın yapıldığı yerde pek çok olaya şahit oldukları için psikolojik olarak kaybetme içgüdüsünü içlerinde taşımışlardır. Bu sebeple hayatta kalarak yurda döndüklerinde bilinçaltlarının bir nevi serbest kalması sonucu belirli psikolojik problemleri ortaya çıkmış ve içlerinde bulundukları yakın çevre bir nevi hafızalarından silinmiştir. TSSB'nin gazilerin hayatına oldukça ciddi etkisi olmuş, bununla başa çıkamayan çoğu gazi madde kullanımı, depresyon ve OBK (Obsesif Kompulsif Bozukluklar) gibi birçok sorunla baş başa kalmıştır. Özellikle vücudunda hayat boyu taşıyacağı yara almış olan kişiler TSSB etkisinden uzun yıllar çıkamamışlardır.[400] Bessel A.Van Der Kolk'un hazırlamış olduğu bir çalışmasında gazilerle geçirdiği terapi süreçlerini aktarırken harp sonrası gazilerin TSSB'ine örnek vermiş ve danışanı ile arasında geçen görüşmeyi aktarmıştır.

> Geceleri rahat değildi; uykusu sürekli Vietnam'daki çeltik tarlasında kurulan bir pusuda müfrezesindeki neredeyse tüm askerlerin öldüğü ya da yaralandığını gördüğü kabuslarla bölünüyordu. Ayrıca Vietnamlı ölü çocukların görüntüsüyle korkunç geri dönüşler yaşıyordu. Kâbusları öyle korkunçtu ki uyumaktan çekiniyordu ve genellikle de geceyi içki içerek, uyanık geçiriyordu. Sabahları karısı ve çocukları, kendisini oturma odasındaki koltuğun üzerinde sızmış hâlde

[398] Arslan, **age**, 119.
[399] Aktar, **age**, 173.
[400] Fatma Peker, "**Malül Gazilerin Yeti Yitimi, Aile Dayanıklılığı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi"**, (Doktora Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2022).

bulunuyordu ve eşi, çocuklarını okula göndermek için kahvaltı hazırlarken herkes parmak uçlarında yürüyordu.[401]

Vietnam gazilerini tedavisi sırasında kayıt altına alınan durum dünya çapında harbe katılmış olan askerlerde görülmektedir. Bu sebeple harp sonunda askerlerin psikolojik destek alması zaruridir. Kıbrıs gazi ve malûllerinin ilk olarak fiziki tedavilerinin önceliklendirildiği görülmektedir. Oysaki savaşın bıraktığı en büyük hasar bedenlerinde değil ruhlarındadır. Yapılan bu fiziki muayeneler gazi ve malûllerin tam anlamıyla sağlıklarına kavuştuklarını bize gösteremez. Harbe ya da harekâta gönderilmiş ordu mensuplarının her şeyden önce hem harbe giderken hem de harpten döndükten sonra psikolojik olarak destek alması gerekmektedir.

Fiziksel tedavinin yanında psikolojik tedavinin de sağlanması gazi ve malûller için elzemdir. Harekât sonrasında psikolojik destek alamayan pek çok gazinin hayatlarının ilerleyen yıllarında ciddi problem yaşadığı ve sürekli bir harp hâline karşı tetikte oldukları görülmüştür. Bu durum gazilerin hayat kalitelerinin düşmesine sebep olmuş ve kendilerini toplum tarafından ötekileştirilmiş ve yok sayılmış hissetmişlerdir. Gazi ve malûllerle yapılan pek çok mülakatta görüldüğü gibi (ilerleyen bölümlerde de değinileceği gibi) gaziler özellikle toplum tarafından dışlanmaktan ve toplum tarafından hor görülmekten mustariptirler.

Millet Meclisinde gaziler ve malûllerin ekonomik ve sosyal durumları üzerine sıklıkla önerge sunulsa dahi gazilerin psikolojik durumları göz ardı edilmiş ve hiçbir zaman devletin ya da yasa koyucuların üzerinde durduğu bir mesele olmamıştır. Gaziler ve malûllerin tedavileriyle ilgili maddelerin değiştirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda çıkarılmış olan kanunların aynı perspektif üzerinden ilerlemesi yaşanılan şartlar ve globalleşmeyle farklı ihtiyaçların ortaya çıkmış olması değerlendirilmeli ve bu minvalde kanunlar düzenlenmelidir.

4.3. Kıbrıs Gazi ve Malûllerinin Mağduriyetleri

Kıbrıs Gazi ve Malûllerinin Şikâyet ve Talepleri

Kıbrıs Harekâtının cereyan ettiği 1974 yılında harekâta katılmış olan, harekâtın öncesinde ya da sonrasında Kıbrıs'ta görevli bulunması sebebiyle gerek yara alarak gerekse yara almadan ülkeye dönen pek çok TSK mensubu görmezden

[401] Bessel A. Van Der Kolk, **Beden Kayıt Tutar**, çev. Nurdan Cihanşümul Maral, (İstanbul: Nobel Yaşam, 2018),8.

gelinmiştir. Bu gazi ve malûller ile yapılan mülakatlar yaşamış oldukları sıkıntıların irdelenmesi ve gazi ve malûllerin devletten taleplerinin anlaşılması noktasında önemlidir. Kıbrıs gazileri gerek Muharip Gaziler Derneği aracılığıyla gerekse kendileriyle yapılan mülakatlar yahut bizzat yazmış oldukları anılar ve otobiyografiler vasıtasıyla sıkıntılarını ifade etmişlerdir.

-Kıbrıs Gazisi İsmail Yılmaz'a göre:

> Bugün aldığımız gazilik maaşlarında haksızlık yapılıyor. Ben burada sigortamı yatırdım, sigortadan da emekliyim. Ama bu sefer gazilik maaşımdan kesinti yapılıyor. Madalyalarımızı da hâlâ vermediler, bunlar bizim doğal hakkımız. Bu arada diğer arkadaşlarıma da 'bizden çok alıyorlar' diye küsmüyorum. Benim kızgınlığım bu yasaları çıkarıp bu adaletsizliği yapanlara, Şeref Aylığında hak ayrımı yapılmamalı.[402]

Özellikle gazilerle yapılan mülakatlar incelendiğinde Şeref Aylığının gaziler arasında bir problem teşkil ettiği görülmektedir. İstiklal Harbi gazileri ile Kore ve Kıbrıs gazilerine verilen maaşlar arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu durum da gazilerin arasında bir şikâyetin oluşmasına sebebiyet vermiştir

-Nasuh Arıcı/ 39.Tümen-50.Piyade Alayı:

> 95.000 lira mıydı neydi ilk verdikleri para emin değilim. Bir defaya mahsus olmak üzere savaşa gidenlere 94 ve 95.000 lira para verildi. Ondan sonra 1974'ten bugüne kadar maaş bağladılar. Yani otururken şu gaziye şunu verelim demezler. Bizlerin gayretiyle oldu. Şimdi bakın! Bizler Türk askeri olarak Kıbrıs'ta her şeyimizi feda ettik. Fakat Türk Genelkurmayı bu askerlere maaştan ziyade bir madalya veremedi. Şimdi bir madalya verseydi göğsüme takar Mersin caddelerinde gururla gezerdim. Para tatmin etmez adamı, onurunu gururunu düzeltmez. Fakat bir madalya vermiş olsaydı 'Ben Kıbrıs Harekâtına girdim öyle yaptım şöyle yaptım' diyebilirdim. Maalesef Genelkurmayımız, Türk hükûmetimiz hiç böyle bir gayret göstermediler.[403]

Harekâta iştirak eden gazilerin pek çoğu şikâyetlerini ifade ederken aynı zamanda her ne olursa olsun bu harekâta dâhil olmaları sebebiyle gururlandıklarını ve olası bir harp ya da harekât durumunda tekrardan hazır bulunacaklarını ifade etmişlerdir.

-Fikri Kalkan/Çubuk 204.Piyade Alayı:

> 1974'te Ecevit Hükûmeti, Kıbrıs Barış Harekâtına katılan askerlere devlet kadrosunda mutlaka iş vereceğini söylemişti. Ancak Ecevit Hükûmeti düşüp Demirel Hükûmeti kurulunca bu karar askıya alınmıştır. Hakkımı çok aradım, Demirel'e bile yazdım fakat çözüm bulamadım. Ecevit Hükûmeti düşmeseydi bu

[402] Saruhan, **"age",** 116.
[403] Nermin Sanlı, **"Kıbrıs Olayları (1950-1974) ve Mersin Kıbrıs Gazileri**", (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 183.

söz gerçekleşirdi. Mersin valimiz zaman zaman bayramlarda bize harçlık veriyor hoşumuza gidiyor. Ancak şehit ailelerinin ve malûl gazilerin çocuklarına iş imkânı veriliyor ama muharip gazilerimizin çocuklarına bu imkân verilmiyordur. Bir de malûl ve muharip gazilerimizin maaşları eşit değil. Bizim maaşlarımız daha az bunların eşitlenmesi gerekiyor. Devletimiz sahip çıkıyor ama eşit davranmıyor.[404]

-Kemal Cındız/ Astsubay:

Gazilerimiz hak ettikleri değeri göremiyorlar. ABD'de başkan seçilirken Gaziler Derneği geliyor ve yurda sesleniş yapıyor. Ama Türkiye'de böyle bir şey yok. Bir gazi kimliği verdiler ama çok özensiz bir kimlik. Mesela şeref aylığı çok cüzi bir miktarda. Bizim karşımızda çarpışan Yunanlı gazi 3.500 Euro alırken bir ABD'li Vietnam gazisi 5.000 dolar aylık alıyor. Genelkurmayın bastırdığı madalyayı bile gaziler kendi parasıyla aldı. Devletin gazilere gerekli özeni göstermesi gerekiyor.[405]

Kemal bey gibi pek çok gazimiz de diğer ülkeler tarafından gazilere verilen hakların Türkiye'de sağlanan haklardan daha ayrıcalıklı ve gazilerin ekonomik ve sosyal hayatını kolaylaştırıcı nitelikte olduğunu Türkiye'nin gazilerin haklarını yeterince savunmadığını ifade etmişlerdir.

-Gazi A.K.:

Bizi iki parçaya ayırdılar. Ben kaldıramıyorum bunu. Ben emekli olmuşum ama cebimden yatırdım ben, kendi işimden. Sen emeklisin diye bizim maaşı yarıya düşürdüler, şimdi yarıyı da geçti artık. Onlar alıyor 4.500, bize verecekler 1.600 mesela. Bunu ben hiç kaldıramıyorum. Şeref aylığında ayrı gayrı olmamalı.[406]

Gazilerin en önemli şikayetlerinden biri de emekli olduktan sonra şeref aylıklarının kesilmesidir. Şeref Aylığından yapılan kesinti ile almış oldukları aylık oldukça düşük bir meblağ haline gelmiş ve gazileri ekonomik olarak oldukça zor durumda bırakmıştır.

-İlkin Sungur:

1974'te Harekâtı yaptık. 1985'te gaziliğimiz kabul edildi. Şu var, bana çok büyük faydası olmadı ama mesela toplu ulaşım araçlarında kullanılan bir gazi kartı var. Mülkiyet vergisi gazilere yok mesela, elektrik-su faturalarında yüzde yirmi bir indirim söz konusu. Minimal seviyede istifade ettiğimiz şeyler, ama onun haricinde benim yaşama tarzımda bir değişiklik olmadı. Bir devlet, kırk sene, elli sene, altmış sene askerini besler, bir gün veya bir saat içindir. Biz o bir gün veya bir saat için bize devletin vermiş olduklarını kendi çapımızda karşılığını ödedik

[404] Sanlı, **"age"**, 203.
[405] Sanlı, **"age",** 208.
[406] Afife Yıldız, **"1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nda 50'nci Piyade Alayı: Kıbrıs Gazileri ile Sözlü Tarih Araştırması"**, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü, 2022), 181.

diye mütalaa ederiz. Hayatı boyunca savaş görmemiş asker vardır. Biz onun hazzını yaşıyoruz diyelim.[407]

-Münür Baltacılar:

Gazilik madalyamızı almak için müracaat ettik. Arkadaşlarımın bir kısmı aldı bir kısmı da yakın bir zaman da gelecek. Kısa süre önce kültür merkezinde tören oldu. Üç yüz yirmi altı adet madalya geldi. Sanırım madalya herkese gelmedi. Bize verilmediği için ben törene katılmadım. Aslında bu kadar yıl beklenmemeliydi. Madalyaların verilmeye başlanması kırk beş yıl sürdü. En azından Türk devleti gazisine sahip çıkmalıydı. [408]

Harbin üzerinden uzun yıllar geçtikten sonra kendilerine tahsis edilen madalyayı pek çok gazi teslim almamıştır. Gaziler uzun yıllar kendilerine verilmeyen ve tamamen sembolik olması sebebiyle takdim bir madalyadan gururlanmayacaklarını ifade etmişlerdir. Gazilerin pek çoğuyla yapılan görüşmelerde özellikle madalya konusuna vurgu yapılması, madalyanın ya da beratın manevi değerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.[409]

-Mustafa Gödren:

Gazilik madalyamı geçen yıl mayıs ayı gibi sade bir törenle aldım. Bana madalyamı Büyükşehir Belediye Başkanı takdim etti. Yıllar sonra verilen geç kalınmış bir madalyaydı. Harekâttan sonra bazı arkadaşlarımıza belirli kişilere verildi. Ama verilen çoğu kimse bu madalyayı reddetti. Neden diğer arkadaşlarımıza verilmiyor sadece bize veriliyor deyip kabul etmeyenler oldu. Madalyalarımız Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından verildi. Keşke daha erken verilseydi bize bir onur olurdu. Biz de diğer ülkelerde olduğu kadar gazilik pek fazla önemsenmiyor. Maddi ve manevi yönden pek değer verilmiyor.[410]

-Çetin Ada:

Harekât bittikten aylar sonra Türkiye'ye döndüm ve Temmuz 1975 tarihinde gazilik beratımı aldım. Yetkililerden ekonomik ve sosyal durumumuz çok iyi olmadığı için çocuklarımıza iş istihdamı yaratılmasını, onlara da devletine bizim gibi hizmet edecek kişiler olmaları için fırsat verilmesi gerekir. Gazilerin ekonomik ve sosyal şartlarının iyileştirilmesini istiyorum. Ayrıca madalyalarımızın verilmesini ve bizlere kredi olanaklarının sağlanmasını talep ediyorum.[411]

[407] Mehmet Şah Özcan-Çağhan Sarı, "Gazilerin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı (Gazi İlkin Sungur ve Gazi Nevzat Güler'le Söyleşi)", **Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi**, c.3, s.1(2021): 97
[408] Özcan-Sarı, **"age**", 67.
[409] Özcan-Sarı, "**age**", 67.
[410] Özcan-Sarı, **age**, 87.
[411] Beter, "**age**", 90.

-Ayhan Güneş:

> Harekâttan birkaç ay sonra döndüm bize gazilik beratı verdiler. Kıbrıs gazilik madalyalarımızın verilmesini, gazilerin sorunlarıyla daha fazla ilgilenilmesini istiyorum. Ben bir kızımı göğüs kanserinden dolayı kaybettim, diğer kızım da ilik nakli oldu. Ekonomik durumum kötüdür. Kızıma moral gerekiyor her şeyden önce kızım için düzenli iş olanağı sağlamasını devletimden talep ediyorum.[412]

-Murtaza Karadağ:

> Biz savaşan askerlerin arkasında bir sıhhiye birliği vardı. Yaralı ya da şehit olanları onlar taşıyordu. Hastaneye sürekli askeri birliklerden askerler geliyordu. Hani birlikten olduğumuzu, ne askeri olduğumuzu sorup not alıyorlardı. Savaşta çok yaralılar vardı. Bunları muayene etmek için sahra hastaneleri vardı, bir de civarda bulunan Türklere ait bazı evler de hastane gibi kullanıldı. Burada hemşire ve doktorlar çalışıyordu. Bu hastanelerde sadece Türk askeri değil yaralı olan düşman askeri de muayene edilip iyileştiriliyordu. Ancak bu hastanede iyileşmeyenler Ankara'ya gönderiliyordu. Devletimizden sonra da milletimizden Kıbrıs gazilerine gereken önemin verilmesini istiyorum. Ayrıca Kıbrıs gazilerine resmî kurumlarda diğer gazilere sağlanan öncelik haklarının sağlanmasını istiyorum.[413]

Gazilerle yapılan görüşmeler ve mülakatlar incelendiğinde ortak problemin şeref aylığı meselesi olduğu görülmektedir. Kıbrıs gazilerine oldukça geç bir tarihte bağlanan Şeref Aylığı, gazilerin emekli olması üzerine almış oldukları toplam maaş üzerinden belli kesintilere uğramıştır. Bu sebeple zaman içerisinde gazilerin ellerine geçen ücret oldukça düşük bir meblağ hâline gelmiştir. (Alınan ücret %50 oranında düşmüştür) Kıbrıs gazilerinin en büyük sitemleri devletin onları görmezden gelerek bir madalya dahi vermeyi onlara çok görmesidir. Gaziler kendilerini sıklıkla İstiklal Harbi gazi ve malûlleriyle kıyaslamış, İstiklal Harbi gazilerinin kendilerinden daha fazla ayrıcalığa sahip olduklarını dile getirmişlerdir.

Türkiye'nin gerek Kore gerekse Kıbrıs gazi ve malûllerine karşı yaptığı sosyal yardımlar ve çıkarılan kanunlar diğer ülkelere kıyasla oldukça kısıtlıdır. İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin 46 yıllık bir süreden sonra hatırlanmasının ardından aynı durumun Kore ve Kıbrıs Harekâtı gazi ve malûllerine karşı yapılması TBMM'nin bünyesinde konuşulan meselelerin sürekli birbirini tekrar eden, sorun çözmeye çalışırken esasında sorunları ötelediğini göstermektedir.

ABD'de de gazi ve malûllere karşı uygulanan sosyal politikalara bakıldığında Türkiye'nin özellikle 1950-1980 yılları arasında oldukça yetersiz bir sosyal politika

[412] Beter, **"age"**, 108.
[413] Beter, **"age"**, 124.

benimsediği anlaşılacaktır. 1930 yılında bağımsız olarak kurulan bir gazi bakanlığı 1989 yılında devlet tarafından kabul edilerek kabinede resmî bir kurum hâline gelmiştir. Başta fiziksel olmak üzere psikolojik, sosyal, ekonomik ve pek çok çeşitli alanda gaziler ve harp malûlleri desteklenmiş ve çeşitli imkânlarla mükâfatlandırılmışlardır.[414] Türkiye'de özellikle 1950-1980 yılları arasında çıkarılan kanunlarda belli başlı eksiklik bulunmakta, özellikle darbe dönemlerinde Kurucu Meclisin faaliyette olduğu ve seçim dönemlerinde sıklıkla gazilerin konuyu meclis gündemine taşındığı görülmüştür. Özellikle seçim dönemlerinde gündeme getirilmeleri problemlerinin çözülmesinden ziyade seçim kazanılması yönünde bir araç olarak kullanıldıklarını ve esasında TBMM gündemine intikal etmesine rağmen uzun seneler bekletilen kanun tekliflerinin kamuoyunda oluşan tepkileri azaltmak maksadıyla tartışıldığını göstermektedir.

4.4. Gazi ve Malûllerin Sosyal Hakları: Sosyal Devlet Perspektifi

Sosyal devlet, klasik olarak zayıfın ve korunmaya muhtaç olanın korunmasını amaçlamaktadır. Buna göre buradaki en önemli unsur devletin yardıma muhtaç ve korunması gereken kişileri, kişi hak ve hürriyetleri çerçevesinde eşit bir şekilde ele alarak muhafazasıdır. Bireyin kişisel menfaatlerinin dışında toplumsal problemlerinin öncelik hâline getirildiği sosyal devlet kavramında devlet, bireyin ve toplumun ortak menfaati için ortak bir paydada birleşir.[415] Sosyal devletin uygulanma biçimi olarak sosyal politika, topluma belli bir düzen ve şekil verebilmek için devlet müdahalesi ile kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurarak ekonomiye yön veren ve bunu işlevsel hâle getiren düzenlemeler olarak da tanımlanabilir.[416] Sosyal devletin en önemli unsuru olan sosyal haklar, anayasada yer alan pek çok haktan farklı bir konumda yer alarak kişinin genel anlamda sosyal ve ekonomik anlamda gelişmesine odaklanmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse sosyal devlet anlayışı, toplumda meydana gelen adaletsizlik ve eşitsizliklerin devlet eliyle düzeltilmesini ve mevcut olan sosyal adaletsizlikleri ortadan kaldırılarak sosyal anlamda toplum nezdinde adalet ve eşitliğin sağlanmasını tertip etmektedir.[417]

---

[414] Köleoğlu, **age,** 23-54.
[415] Zafer Gören, "Sosyal Devlet", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (2020):13.
[416] Mark Kleinman, "Kriz mi? Ne Krizi? Avrupa Refah Devletlerinde Süreklilik ve Değişim", **Sosyal Politika Yazıları**, ed. Ayşe Buğra-Çağlar Keyder (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021): 159-193.
[417] Alparslan Karabulut, "Sosyal Güvenlik Hakkı ve 1982 Anayasası'na Yansımaları", **İş ve Hayat Dergisi**, c.2, s.3 (2016): 189.

Sosyal devlet kapsamında ortaya çıkan sosyal güvenlik kavramı da çalışma durumunu olumsuz yönde etkileyen hastalık, yaşlılık ve bedensel engeller sebebiyle emek gücünü ortaya koyamayan kişileri istihdam, meslekte verimlilik ve sağlık konusunda önlemler alan bir yapılanmadır.[418] Sosyal devlet, sosyal adalet sistemi bünyesinde barındıran bir yapı olmakla beraber hukukun bütünlüğüne hâkimdir. Bu minvalde sosyal adalet, her sosyal tabakada bulunan gruba hak etmiş olduğu hakların meşru bir şekilde bağlanmasıdır.[419] Sosyal devlet, bireylere yalnızca belirli ekonomik yardım ve desteğin yanında sosyal ve kültürel anlamda da destek olmaktadır. Mevcut durum, ihtiyaçlara uygun olarak oluşturulmuş bir kültür politikası doğrultusunda gerçekleşmektedir.[420]

Sosyal devlet kavramı, Türkiye anayasal sitemi içerisine ilk olarak 1961 yılında dâhil olmuş ve dönemin şartları göz önene alındığında sosyal ve ekonomik haklar noktasında zirvede olan bir anayasa olarak nitelendirilmiştir. Anayasa mahkemesi 1967 yılında vermiş olduğu bir karar neticesinde sosyal devletin tanımını yapmıştır. Buna göre sosyal devlet şudur:

> Anayasanın 2. maddesinde yer alan demokratik sosyal hukuk devleti, insan hak ve özgürlüklerine saygı gösteren, ferdin huzur ve refahını güçlendiren ve teminat altına alan, kişi ve toplum arasında denge kuran, emek ve sermaye ilişkilerini düzenli olarak düzenleyen, özel teşebbüsün güven ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayan, çalışanların insanca yaşamasının ve çalışma hakkının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, ekonomik ve mali önlemler alarak çalışanları koruyan, işsizliği önleyici ve millî gelirin, adalete uygun biçimde dağılmasını sağlayıcı önlemler alan, adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini yükümlü sayan devlet demektir.[421]

1961 anayasasının işlevselliğini kaybetmesi ve darbe yönetimiyle yeni bir anayasanın halkoyuna sunulmasıyla 1982 anayasası yürürlüğe girmiştir. 1982 anayasası sosyal devlet ve sosyal haklar noktasında gazi ve malûlleri ayrı bir madde içine alarak özel olarak korunması gerekenler statüsüne geçirmiştir. Böylelikle gazi ve malûller süreç içerisinde yaşamış oldukları sosyal ve ekonomik anlamdaki sıkıntılarının anayasa üzerinde yapılan değişiklikle özel olarak ilgilenilmesi gereken kişiler olarak sınıflandırılmışlardır.

---

[418] Karabulut, **"age"**, 189.
[419] Ülkü Azak, "Sosyal Devlet ve 1961 Türk Anayasasının Sistemi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,** c.27, s.1-4 (2011): 210.
[420] Azak, **"age",** 211.
[421] Suat Uzun, **"1982 Anayasasına Göre Sosyal Devlet İlkesi"**, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 81.

4.4.1. 1961 Anayasası ve Sosyal Devlet Kavramının Anayasaya Dâhil Edilmesi

20 Temmuz 1961 yılında tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmasının ardından yürürlüğe giren 1961 anayasasının 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan millî, demokratik ve laik sosyal bir hukuk devletidir.[422] 1961 anayasasının en önemli özelliği "sosyal devlet" kavramının anayasaya dâhil edilerek sosyal devletin bir ilke hâlinde benimsenmesidir. 1961 anayasasının ikinci kısım üçüncü bölümünde yer alan "sosyal ve iktisadi haklar ve ödevler" başlığı altında sosyal devlet ilkesinin genel hatlarından ve kapsamından bahsedilmiştir. Onuncu maddesinin ikinci fıkra kapsamında sosyal devlet anlayışının sürdürülebilmesi için devlete bir sorumluluk yüklenmiştir.

"Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar"[423]

şeklindeki ifadeyle devletin sosyal varlığının sınırları ve işlevselliği vurgulanmış ve devlete kamu yararına uygulaması gereken birtakım sorumluluklar yüklenmiştir.

1961 anayasasının 2. bölümünde temel haklar ele alınmış olup 1924 anayasası ile mukayese edildiğinde 14. ve 62. maddelerde temel hak ve hürriyetler geniş bir çerçevede irdelenmiştir. Temel hak ve hürriyetlerin yanında sosyal devlet ilkesi ile bağdaşık olarak ekonomik hakların da ele alındığı görülmüştür.[424] 1961 anayasasının 1924 anayasasından en önemli farkı, kanunların anayasaya uygun olup olmadığını inceleyecek bir anayasa yargısı oluşturularak sosyal normları bir nevi güvence altına almaya çalışmış olmasıdır.[425]

1961 anayasasının uygulanması noktasında pek çok sıkıntı yaşanmıştır. Bunun temel nedeni, mevzubahis edilen anayasanın sosyal adalet, demokrasi ve sosyal hakları birlikte uygulamaya koymasıdır. Gelişmiş bir demokrasi yapısına sahip olan ülkelerde bile sosyal devlet, sosyal haklar ve eşitlik beklentilerini baskı altında tutarak dış

[422] **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**,1961, Md.2.
[423] Uzun, **"age"**, 83.
[424] Eren Akarçay, "**Hukuksal ve Tarihsel Açıdan 1961 Anayasası'nda Sosyal Devlet İlkesinin Analizi"**, (Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023), 100-101.
[425] Yusuf Muyan, "**Sosyal Devlet ve Türkiye'de Sosyal Devlet Uygulamalarının İncelenmesi**", (Yüksek Lisans Tezi, Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016), 54.

kaynakların sömürülmesi neticesinde gerçekleşmiştir.[426] Sosyal adalet ve sosyal devlet kavramları genel itibarıyla sermaye birikimi ve büyümeyi yavaşlatıcı bir unsur olarak görüldüğü için az gelişmiş ya da gelişme yolundaki bir devlette birbiriyle bağdaştırılması zor kavramlardır.[427] Bu sebeple 1961 anayasasının en büyük problemi sosyal bir demokrasiye ait olan sorunlardır. Özellikle 1977-1978 yılına kadar her şeye rağmen ayakta durmaya çalışan anayasa, iktisadi kısıtlanmalar sebebiyle uygulanabilme alanı kazanamamıştır.

Anayasada belirtilen sosyal devlet uyarınca devlet içerisinde bulunan sosyal eksiklikler sebebiyle uzun yıllar muhtaç durumda bırakılan gazi ve malûller için yeni bir kanun çıkarılması planlanmış, başta gazi ve malûl durumda olan vatandaşlar, ardından toplum içerisinde bulunan yoksul ve bakıma muhtaç kişiler için söz konusu kanun sıklıkla meclis gündemine taşınmıştır. Mecliste görüşülerek halkoylamasında yüksek bir yüzde ile anayasaya dâhil edilmiştir. Anayasanın kabulünün ardından hızlı bir şekilde reaksiyon alınmasa dahi 1968 yılında çıkarılan Şeref Aylığı, sosyal devlet ilkesi çerçevesinde değerlendirilebilir. Uzun yıllar kendilerine aylık bağlanmayan İstiklal Harbi gazilerine bu kanun kapsamında aylık bağlanması sağlanmıştır. Fakat çıkarılan kanun kapsam bakımından eksik olması nedeniyle 1961 anayasasında belirlenen esaslar uzun yıllar varlığını ve işlevselliğini koruyamamıştır. Anayasanın özellikle sosyal anlamda işlevsellik kazanamamasının temel nedenlerinden biri, Kurucu Meclisin emekçi halk sınıflarının temsiline kapalı olması gösterilebilir. İşçi sınıfının uzun yıllar siyasi anlamda bir baskı altında olması bağımsız bir işçi sınıfı hareketinin oluşmasını engellemiştir. Bu da anayasanın sosyal yönden işlevsellik kazanamamasının en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir.[428]

1968 yılında çıkarılan Şeref Aylığı, Türkiye'nin anayasada belirtilen sosyal devlet kavramı ile bağdaşmakla beraber Kore gazilerini yardıma muhtaç olmalarına rağmen kanun dışı bırakması sebebiyle bütünüyle yeterli olmamıştır. 1961 anayasasında korunamayan gazi ve malûllerin 1982 anayasasında ayrı bir maddeyle koruma altına alındığı görülecektir.

Feroz Ahmad'a göre 1961 anayasası ile devlet sosyal adaleti sağlamak için ekonomik kalkınmanın sağlanmasıyla doğrudan görevlendirilmiş, fakat devleti kontrol

[426] Bülent Tanör, **İki Anayasa (1961-1982),** (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2019), 71.
[427] Tanör, **age**, 71.
[428] Tanör, **age**, 196.

eden güçler belli bir zorunluluk oluşuncaya değin sosyal adaletin sağlanması noktasında herhangi bir adım atmamışlardır. 1961 anayasası sosyal devlet anlayışını bir temel üzerine oturtmuş, vatandaşların sosyal ve ekonomik haklarını güvence altına almaya çalışmıştır. Demokratik ve hukuka bağlı bir devlet yapısında ancak işlevsellik kazanabilecek bu kavram, Türkiye'de işlevsellik kazanmamıştır. Anayasa ile sadece güvence altında tutulmaya çalışılmıştır. Bu da yeni bir dönemin en büyük çelişkisi olmasıyla beraber işlevsellik kazanmış görülen sosyal devlet ve sosyal adalet kavramlarının sadece kâğıt üzerinde kaldığına işlevselliğinin tartışmaya açık bırakıldığına işarettir.[429]

4.4.2. 1982 Anayasası ve Gazi ve Malûllerin Korunması

1961 anayasası sosyal devlet, sosyal adalet ve sosyal sigorta gibi kavramların anayasaya dâhiliyle devletin sosyal bir norm kazanması noktasında oldukça önemli bir adım atılmıştır. Fakat anayasanın mevcut durumda işlevselliğini yitirmesi ve sosyal devlet kavramını toplum nezdinde oluşturmak ve uygulamak noktasında eksik kalması nedeniyle 1980 darbesinin üzerine 1982 yılında yapılan referandum sonucunda oldukça yüksek bir oy oranı ile yeni anayasa kabul edilmiştir.1982 anayasası pek çok alanda bir gevşeme ve 1961 anayasası öncesi sürece dönüşe bir işarettir.[430]

Türkiye Cumhuriyeti, 9 Kasım 1982 yılında Resmî Gazete'de ilan edilmesiyle yürürlüğe giren 1982 anayasasının ikinci maddesinde "*toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir*"[431] şeklindeki ifade ile 1961 anayasasında da belirtilmiş olduğu gibi sosyal devlet olarak kendini tanımlamıştır. 1982 anayasası ülkenin sosyal ve ekonomik pek çok probleminin çözümünde sosyal devlet ilkesi dâhilinde hareket ederek sosyal devlet düzeniyle toplumun sosyal anlamda varlığını, vatandaşların çıkarlarını gözeteceğini teminat altına almıştır. Bu minvalde 1982 anayasasında sosyal devlet kavramı sosyal hukuk kavramıyla bağdaşık bir hâlde kullanılmış ve bu kavram anayasa mahkemesi kararlarında sıklıkla tartışılmıştır. Anayasa mahkemesi vermiş olduğu kararda emsal bir tanımlama yapmıştır:

---

[429] Ahmad, **age**, 236.
[430] Tanör, **age**, 105.
[431] **Resmî Gazete**, 17863(Kasım 1982): 2.

AYM – 1988/19E.- 1988/33K.

> Sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Çağdaş devlet anlayışı, sosyal hukuk devletinin, tüm kurumlarıyla anayasanın özüne ve ruhuna uygun biçimde kurulmasını gerekli kılar. Hukuk devletinin amaç edindiği kişinin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir. Böylece sosyal güvenlik, sosyal hukuk devleti içerisinde yer alan ve bu ilkeyi oluşturan temel kavramlardan birisidir. Sosyal güvenlik hukuku alanında oluşturulacak tüm kuralların, özde bu kavrama uygun olması zorunludur. Anayasanın 60. maddesinde 'Herkes Sosyal Güvenlik hakkına sahiptir.[432]

şeklindeki ifadesiyle sosyal devletin tanımını yapmıştır. Bu hüküm bireylere yaşlılık, hastalık, kaza, ölüm ve malûllük gibi sosyal riskler karşısında asgari ölçüde bir yaşam düzeyi sağlamayı amaçlamaktadır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında "*Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar*" hükmü, bu görevin devlet tarafından oluşturulacak kuruluşlar yoluyla yerine getirilmesini öngörmüştür.[433]

1982 anayasasını 1961 anayasasından ayıran en önemli özellik gazi ve malûller ile ilgili ayrı bir madde barındırmasıdır. Buna göre onuncu bölümde sosyal güvenlik hakları ikiye ayrılmıştır. 60. maddede herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilmiş, onuncu bölümün ikinci bendinde 61. maddede sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler vurgulanmıştır. Böylelikle 1961 anayasasında sosyal devlet kavramı altına sıkıştırılan gaziler, malûller, muhtaçlar bu kanun kapsamında özel olarak belirlenmiş ve korunması gerekenler statüsüne sahip olmuştur.[434]

Gazi ve malûllerin 1982 anayasası ile ayrıcalık elde etmesi üzerine 1983 yılında Kıbrıs Harekâtı gazilerine de şeref aylığı bağlanmasına karar verilmiş, şeref aylığı kanunu çerçevesinde gazi ve malûllere bağlanan maaşlar arasındaki eşitsizlikler 1991 yılında yapılan değişiklikle giderilmeye çalışılmıştır. 1983 yılında Kıbrıs gazilerine şeref aylığı bağlanmasında anayasa kadar aynı tarihte Kurucu Mecliste çoğunluğun asker kökenli kişilerden oluşması da etkilidir. Bunun en önemli göstergesi kapalı oturumda tek bir görüşmeyle karara varılmasıdır. Anayasada yapılan

---

[432] Uzun, **age**, 102.

[433] **Anayasa Mahkemesi Kararı**– 1988/19E.- 1988/33K. 9-10.

[434] "Madde 61: Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.
Devlet sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.
Yaşlılar, devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar ve kurdurur."
Resmî Gazete, ags, 15.

değişikliklerle gazi ve malûllerle ilgili belirli düzenlemeler olmuş ve birtakım kanunlar çıkarılmıştır. Fakat çıkarılan bu kanunların uygulanması noktasında problemler çıkmıştır. Sosyal devlet kapsamında ayrıcalıklı olarak özel korumaya alınan gazi ve malûller uzun yıllar mağdur durumda bırakılmıştır. Gaziler ve malûller sıklıkla çıkarılan kanunların kapsamının yetersiz olduğunu ve bağlanan aylıklar noktasında ciddi problemler yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Bir sosyal devletin varlığından söz edebilmek için üzerinde yaşanan devletin ekonomik olarak belirli bir refah seviyesinde olması ve bu doğrultuda sosyal hakları sağlayabilecek güçte olması gerekmektedir. Ekonomik açıdan belirli düzeyin altında olan bir devletin sosyal harcamalara bütçe ayırması oldukça zordur. 1961 anayasası da bize ekonomik olarak oldukça zor bir dönemden geçen, enflasyonun sürekli dalgalı bir seyir gösterdiği bir ülkede her ne kadar yasalarla koruma altına alınmış olsa da sosyal devletin dönem şartları çerçevesinde uygulanamadığını göstermiştir.

Nihai olarak Kıbrıs gazi ve malûllerinin durumuna bakacak olursak, Kıbrıs Harekâtı 1974 yılında vuku bulmuş olsa da yaklaşık 20 yıllık bir evveliyata sahiptir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından değişen dünya düzenine uyum sağlamaya çalışan devletler hızla yayılan komünist rejim tehlikesine karşı kendilerini koruma ve güvence altına alma tutumu içerisine girmişlerdir. Bu süreçte Yunanistan kendi iç savaşı ve siyasal, sosyal ve ekonomik durumunu ile meşgul olurken yıllardan beri peşinden sürüklendiği Megali İdea fikrinden bir nebze uzaklaşmıştır. 1954 yılında bölgede Rum nüfusunun yoğunlukta olduğuna dair fikrini Birleşmiş Milletlere taşıyan Yunanistan, sürece Türkiye'yi de dâhil etmiş ve ortak bir karar alınarak adanın yönetimi üzerinde ortak noktada buluşulmaya çalışılmıştır.

Kıbrıs'ta Türklere yönelik şiddet belirli sınırları aşınca Türk hükûmeti 1964 yılında Kıbrıs'a askerî müdahale kararı almıştır. Hükûmete 1967 yılında TBMM tarafından savaş yetkisi verilmiştir. Adanın 1971 yılına gelindiğinde resmî olarak Türklerin yönetiminde olduğu duyurulmuştur. Bunun üzerine 1974 günü Yunan kuvvetleri hükûmete bir darbe yapmıştır. Yapılan hazırlıklar ve planlamalar neticesinde 20 Temmuz 1974 tarihinde Başbakan Ecevit, Kıbrıs'a asker çıkarıldığını ilan etmiştir. Türk ve Yunan birliklerinin çatışmaları devam ederken BM tarafından ateşkes çağrısında bulunulmuş, bunun neticesi olarak Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin temsilcilerinin katılımıyla Cenevre Konferansı toplanmıştır. Konferans neticesinde imzalanan protokolle Kıbrıs'ın yeni statüsü belirlenmiştir. Cenevre

Protokolü aynı zamanda Türkiye'nin Kıbrıs'a yapmış olduğu müdahalenin hukuksal ve meşru olduğunu kabul ettirmiştir.

Protokolün ardından Kıbrıs'ın anayasal statüsünün tartışılması için toplanılan İkinci Cenevre Konferansı'ndan herhangi bir sonuç alınmamasının ardından 14 Ağustos'ta İkinci Kıbrıs Harekâtı başlatılmış, harekâtın büyük tepkiler yaratması sebebiyle 1 Kasım 1974 tarihinde Kıbrıs'ın güvenliği için adada bulunan askerlerin geri çekilmesi emredilmiş ve iki toplumun yönetim konusunda seçime gitmesine karar verilmiştir.

Kıbrıs Harekâtının ardından harbe katılan askerlerin pek çoğunun gazi ve malûl olduğu dikkat çekmiştir. Yurda dönen bu gazi ve malûllerin mükafatlandırılması ve hayat şartlarının düzenlenmesi noktasında pek çok eksikliğin olduğu gözlemlenmiştir. 1976 yılında "İstiklal Madalyası Alanlara Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Kanun"a Kore gazileri dâhil edilmiştir. Fakat aynı tarihte Kıbrıs gazi ve malûllerinin gündemde olmasına ve hâlihazırda görevden dönmelerine rağmen kanun kapsamına dâhil edilmedikleri görülmüştür. Kıbrıs gazilerine şeref aylığı 1983 yılında bağlanmış olup gaziler arasında mevcut olan maaş farkları ancak 1991 yılında yapılan düzenleme ile eşitlenmeye çalışılmıştır. 5434 sayılı Emekli Sandığı kanunu uyarınca 1979 yılında yapılan düzenleme ile Kıbrıs gazi ve malûllerine aylık verilmesi kararlaştırılmıştır. Kabul edilen bu kanunla uzun yıllar Kıbrıs'ta çatışmalara katılan ve Kıbrıs'ın muhafazası sırasında görevde bulunan, görev sırasında şehit düşen ya da yurda gazi ve malûl şekilde dönmüş olan TSK mensuplarına aylık bağlanması sağlanarak Kıbrıs gazi ve malûllerine bir nebze olsun sosyal olarak kalkınma imkânı yaratılmıştır. Diğer yandan Kıbrıs gazilerine madalya takdim edilmemiş, bunun yerine Türk Silahlı Kuvvetleri Şerit Rozet Yönetmeliğinde yapılan değişiklikle Kıbrıs gazileri rozet alma hakkına sahip olmuştur.

Kıbrıs gazi ve malûllerine yönelik olarak düzenlenen sosyal ve ekonomik haklar incelendiğinde Kıbrıs gazilerinin de tıpkı Kore ve İstiklal Harbi gazi ve malûlleri gibi göz ardı edilip haklarına çok uzun yıllar sonunda kavuştukları görülecektir. 1961 ve 1982 yılında kabul edilen anayasa kapsamında Türkiye Cumhuriyeti sosyal devlet olma yolunda bir adım atmış ve özellikle 1982 yılında özel olarak korunması gerekenler kanunen belirlenmiştir. Sosyal devlet olarak Türkiye'nin gazi ve malûllerine yönelik çıkardığı kanunlar ve yapmış olduğu sosyoekonomik politikalar yetersiz kalmış ve İstiklal Harbi, Kore ve Kıbrıs gazileri mağdur edilmiştir.

Türkiye'nin sosyal devlet olma yolunda toplum nezdinde bir başarı yakalayamadığı ve gazi ve malûllerin uzun yıllar mağdur edildiği görülmektedir. Güncel şartlar göz önüne alındığı takdirde ele almış olduğumuz 1950-1980 yılları arasındaki süreçten bu yana gazi ve malûllerin sosyal hayatlarında gözle görülür bir düzenlemenin yapılmış olduğunu söylemek oldukça güçtür.

5.SONUÇ

Bu tezde devletin yasa koyucu organı niteliğindeki TBMM'nin Zabıt Cerideleri incelenip devletin gazi ve malûllere bakış açısına odaklanılmıştır. En temelde gazi ve harp malûllerinin toplumda konumlandırıldıkları yer ve hayatlarını idame ettirme süreçleri ele alınmaya gayret edilmiştir. Burada kullanılan kaynak, siyasi erkin düşüncelerini yansıtıyor olsa dahi yasama organının gazi ve malûllere bakış açısı ve bu minvalde aldığı kararlar, çıkardığı kanunlarla mevzubahis edilen kişilerin toplumsal hayatta var olma süreçleri ortaya konmuştur.

Ele alınan 1950-1980 yılları arasındaki süreçte anayasanın iki kez değişmesiyle (1961ve 1982) sosyal devlet kavramının yönetime dâhil olması; devletin sosyal devlet olma fikrine yaklaşımı ve sosyal devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin gazi ve malûllere bakış açısı ve sosyal devlet olmanın gereğinin ne oranda uygulayabildiğini kişiye yorumlama imkânı sunmuştur.

İstiklal Harbi'nin ardından çeşitli fedakârlıkları sebebiyle onurlandırılan gaziler ve harp malûllerinin yanında gerekli prosedürü sağlamadığı için kendisine madalya verilmeyen ve aylık bağlanmayan pek çok gazi ve malûl de bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu tezin konu kapsamı yıllarına değin (1950-1980) İstiklal Harbi gazi ve malûllerini ilgilendiren meselelerin meclis gündemine getirilerek tartışma konusu yapıldığı görülmüştür. Bunun en temel sebebi, harp sırasında tutulan asker kayıtlarının yetersiz olması ve harpten döndükten sonra çoğu askerin muayene şartını sağlamadan memleketlerine dönmesi nedeniyle aylık almaya hak kazanamamış olmasıdır. 1950 yılında Kore Savaşı'nın cereyan etmesiyle gündemde tutulması gereken kişiler Kore gazi ve malûlleri olması lazımken onlar ikinci planda kalmışlardır. Kore gazi ve malûllerinin sıkıntıları nispeten görmezden gelinmiştir. 1968 yılında İstiklal Harbi gazilerinin mağduriyetlerinin sona erdirilmesi ve ihtiyaçlarının giderilmesi maksadıyla "İstiklal Madalyası Sahiplerine Şeref Aylığı

Bağlanması" hakkında bir kanun çıkarılmıştır. Aylık bağlanmayan gazilere dönemin ekonomik şartları göz önünde bulundurularak aylık bağlanmıştır. Bu kanun, 1969 yılında yapılacak olan genel seçimler öncesi bir telafi şeklinde de yorumlanabilir. TBMM, kamuoyu baskısına daha fazla dayanamayarak uzun yıllar ertelediği bu kanunu en nihayetinde çıkarmıştır. Mevzubahis edilen kanunun çıkarılmasının ardından bu kanun kapsamına Kore gazi ve harp malûllerinin dâhil edilmemiş olması büyük bir tartışma konusu olmuştur.

Meclis bu konuda ikiye ayrılmıştır. Bir grup, Kore gazi ve malûllerinin de söz konusu kanun kapsamasına alınmalarından yanadır. Diğer bir grupsa kanunun isim olarak İstiklal Madalyası sahibi kişilere çıkarılması sebebiyle Kore gazi ve harp malûllerini kapsamamasının yerinde bir karar olacağını düşünmektedir. Kore Savaşı gazi ve malûlleri bunun neticesinde yaptıkları yayımlar (gazete, dergi, bildiri vb.) aracılığıyla seslerini duyurmaya çalışmışlar ve bu seslerini hükûmete ve meclise ulaştırmaya gayret etmişlerdir. Sıklıkla gündeme getirilen Kore gazilerinin de Şeref Aylığı alması meselesi mecliste yapılan uzun görüşmeler sonucunda ancak 1976 yılında karara bağlanmıştır. 1005 sayılı kanuna ek maddeyle "İstiklal Madalyası Sahiplerine Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki" kanuna Kore gazileri de dâhil edilmiştir. Kanunun çıktığı tarihten iki yıl önce 1974 yılında Kıbrıs Harekâtının başlaması nedeniyle kanuna Kıbrıs gazilerinin de ilave edilmesi beklenmiştir. Fakat mecliste yapılan görüşmeler esnasında Kore ve Kıbrıs gazilerini kapsayan yeni bir kanunun çıkarılacağı belirtilerek Kıbrıs gazilerine aylık bağlanması ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Süreç içerisinde mevzubahis edilen kanunların çıkarıldığı tarihe kadar 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu uyarınca aylık alan pek çok gazi ve malûl mağdur duruma düşmüştür. Harbin üzerinden yıllar geçtikten sonra gazi ve malûllerle yapılan görüşme ve mülakatlar, mevzubahis edilen tarihlerde gazi ve malûllerin ekonomik ve sosyal anlamda yaşadıkları zor süreçleri gösterip ortaya koymaktadır. Burada asıl üzerinde durulması gereken, gerek toplumsal bir kargaşa ortamının mevcut olması, gerek 1970 yılından sonra artan ekonomik problemlerin sistemsel birtakım problemlere yol açmış olmasıdır. Yaşanan bu sıkıntılı süreçte TBMM'de çıkarılan kanunlarda da belirli gecikmeler olmuş, çıkarılan kanunlar birtakım eksiklikler barındırmıştır.

Kıbrıs gazilerine Şeref Aylığı ancak 1983 yılında bağlanmıştır, lakin aylıkların dağılımı noktasında belirli problemler yaşanmıştır. Gazilerin kaleme aldıkları anılarda özellikle vurguladıkları husus, gazi ve harp malûlleri arasındaki aylıklarda oluşan farklılıktır. Kore ve Kıbrıs gazileri sıklıkla İstiklal Harbi gazi ve malûllerinin kendilerinden fazla aylık aldığını dile getirmişlerdir. Bu durumun oluşmasındaki en önemli neden, gazi ve malûliyet aylığı alan bazı kimselerin aynı zamanda emekli aylığı da almasıdır. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nda yapılan değişiklikle emekli aylığının yanında gazi ve malûliyet aylığı alan kişilerin ücretlerinde kesintiler olmuş, gaziler ve malûller ekonomik anlamda zor durumda bırakılmıştır. Oldukça düşük bir meblağa denk gelen ücretleri, yapılan bu kesintilerle birlikte iyice erimiştir. Bu durum gazi ve harp malûllerinin devlete karşı sıklıkla sitemde bulunmalarına sebebiyet vermiştir.

Çıkarılan kanunların kapsamında özellikle harp malûllüğü ve vazife malullüğü arasındaki ayrım üzerinden çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. Vazife malûllerinin harp malûllüğü statüsünde kabul edilmesi gerektiği defalarca meclis gündeminde tartışılmıştır. Harp malûlü ve vazife malûlü ayrımı en açık ifadeyle 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'yla belirlenmiş olup bu iki malûliyet grubunun aynı standartlar ölçüsünde değerlendirilmesinin belirli haksızlıklara sebep olacağı düşünülmüştür. Diğer yandan sıcak harbe girmemiş olsa dahi harbin cereyan ettiği sırada cephe gerisinde çeşitli sebeplerle ağır yaralanarak malûl kalan kişilere karşı bu ayrımın haksızlık olduğunu vurgulayanlar da vardır. Süreç içerisinde bu tartışma konusu Emekli Sandığı Kanunu'na ek olarak çıkarılan bir kanunla bitirilmeye çalışılmıştır. Böylece harp malûlü ve vazife malûllerinin talepleri karşılanmaya çalışılmıştır.

1961 ve 1982 yılında değişen anayasalarla sosyal devlet kavramının Türkiye Cumhuriyeti devletinin yönetim sistemine dâhil edildiği anlaşılabilecektir. Sosyal devlet kavramı ilk olarak 1961 anayasasında yer almıştır. 1961 anayasasında yer alan sosyal devlet ilkesi kapsamına 1968 yılında çıkarılan Şeref Aylığı ilave edilmiştir. Fakat bu dönemde bir sosyal devletten bahsetmek oldukça zordur. 1961 anayasasının yürürlüğe girdiği dönemde sosyal adalet, sosyal haklar ve demokrasi birlikte uygulamaya konulmuştur. Fakat bu kavramların, demokratik ve ekonomik açıdan az gelişmiş ülkelerde işlevsellik kazanması mümkün değildir. Nitekim, 1961 anayasası da mevcut durumda Türkiye'de işlevsellik kazanamamıştır. Özellikle 1970'li yıllarda ekonomide meydana gelen dalgalanmalar anayasanın uygulanabilme alanını

kısıtlamıştır. Sosyal devlet Türkiye'de bahsi geçen yıllarda sadece anayasada bir teminat şeklinde kalmış, lakin temelde Türkiye'de bir sosyal devletin işlevselliği söz konusu olmamıştır. Gazi ve malûllere yönelik çıkarılan kanunları da bu çerçevede değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Devletin gazi ve malûllere karşı gösterdiği tavrın yanında Kore Savaşı'na katılan askerlere her daim destek veren, Kıbrıs Harekâtı sürecinde TSK mensuplarına övgüler yağdıran halkın, Kore Savaşı'nın bitiminden ve Kıbrıs Harekâtının sona ermesinden sonra gazi ve malûllere karşı kötü muamele gösterdiği ve onlar için çıkarılan kanunlar kapsamında birtakım ayrıcalıklar elde etmeleri sebebiyle gazi ve malûllere tepki verdiği dikkat çekmiştir. Bu aslında toplum nazarında gazi ve harp malûllerinin ötelendiği ve görmezden geldiğine bir işarettir.

Netice itibarıyla 1950-1980 yılları arasında TBMM'nin Zabıt Cerideleri incelendiğinde gazi ve malûllerin tartışma konusu yapıldığı, mebuslar aracılığıyla çeşitli kişilerin gerek mektup gerekse taleplerinin mecliste müzakere edildiği görülebilecektir. Özellikle askerî darbe dönemlerinde bir yandan Millet Meclisinde diğer yandan Cumhuriyet Senatosunda görevli kişilerin gündeme getirmesiyle gazi ve harp malûllerinin yaşadığı problemlerin çözümlenmesi noktasında ısrarcı olunmuştur. Buna rağmen yasama organı gazi ve harp malûllerinin şikâyet ve taleplerine karşılık vermede yetersiz kalmıştır. Çünkü onların en çok ihtiyaç duyulan gereksinimlerden biri psikolojik destektir. Bu konunun görmezden geldiği dikkat çekmekte, bu sorunun bir malûliyet sebebi sayılmadığı öne sürülmektedir.

Gazi ve harp malûllerinin sosyal ve hukuki anlamda hak edişlerinin verilmesi ve hayatlarını idame ettirmesine yarayacak belirli aylıkların bağlanması hususunda TBMM'de çeşitli fikir ayrılıkları yaşanmıştır. 1960'lı yıllarda çift meclisli sisteme geçilmesiyle birlikte kanunların çıkması oldukça geciktirilmiştir. Yaşanan tartışmaların uzaması ve bir türlü çıkması gereken kanunların çıkmaması, gazi ve malûllerin yaşam şartlarını da olumsuz etkilemiştir ki pek çok harp malûlü, sokaklarda dilencilik yapacak raddeye gelmiştir. Bu konu mecliste gündeme getirilse de sürecin oldukça ağır işlediği ve sonucunda çıkarılan kanunların gazi ve malûller için yetersiz kaldığı görülmüştür. Gazi ve harp malûllerini ilgilendiren kanunlar, askerî darbe ya da seçim döneminde düzenlenip çıkarılmıştır. Bu da özellikle askerî darbe dönemlerinde asker kökenli kişilerin Cumhuriyet Senatosunda ve TBMM'de görev almalarından kaynaklanmaktadır. Yasama organının bilhassa 1950-1980 yılları arasında çıkardığı

kanunlar dâhilinde gazi ve malûllerin sosyal ve hukuki haklarını gözetme, gazi ve malûllerin hayatlarını idame ettirme noktasına eksik kaldığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

CCA. 124-97-7.30-18-1-2.

CCA. 110-9-1-15.8-0-30

CCA. 30-1-0-0.18-104-5.

CCA. 30-1-0-0.116-734-28.

CCA.30-1-0-0.105-652-7.

CCA.30-18-1-1.127-89-1.

CCA. 30-18-1-2.129-55-6.

CCA. 30-18-1-2.130-0-38.

CCA. 30-18-2.126-60-04.

ATASE Arşivi. 110-9-1-15.10-95-95.

ATASE Arşivi. 110-9-1-15.16-0-64.

ATASE Arşivi.110-9-1-15.60-0-75.

ATASE Arşivi. 110-9-1-15.82-0-34.

ATASE Arşivi. 110-9-1-15.149-0-85.

ATASE Arşivi. 10-0-110.110-9-1-15.

ATASE Arşivi.110-9-1-15.125-0-26.

ATASE Arşivi.110-9-1-15.8-0-30.

ATASE Arşivi.110-9-1-15.32.0.56.

ATASE Arşivi.110-9-1-15.150-0-17.

ATASE Arşivi. 110-9-1-15.10-0-110.

ATASE Arşivi .110-9-1-15.16-0-120.

ATASE Arşivi. 110-9-1-15.50-0-32.

ATASE Arşivi.110-9-1-15.60-0-116.

ATASE Arşivi.110-9-1-15.94-0-92

İkincil Kaynaklar

Ahmad, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*.4.bs. İstanbul: Hil Yayınları.

Akarçay, E. "*Hukuksal ve Tarihsel Açıdan 1961 Anayasası'nda Sosyal Devlet İlkesinin Analizi"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Akbaş, A. *"Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Sosyal Yardım Analizi"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akşın, S. *Kısa 20.Yüzyıl Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Anayasa Mahkemesi Kararları. (1988). Kararlar Bilgi Bankası. https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/

Armaoğlu, F. (2010). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınları.

Armaoğlu, F. (2022). *Türk Amerikan İlişkileri 1919-1997*. İstanbul: Kronik Kitap.

Arslan, K. (2019). *Bir Kıbrıs Gazisinin Sıra Dışı Anıları*. Ankara: Minel Yayın Grubu.

Artuç, İ. (1990). *Kore Savaşlarında Mehmetçik*. İstanbul: Kastaş Yayınları.

Artun, Ş. (1975). "Savaş Yasası". *Korsavaş Dergisi*. S.1,11-13.

Atalay, A. (2013). *1950-1953 Kore Savaşında Türk Zaiyatı*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Atlı, C. (2020). *Arşiv Belgelerine Göre Kore Savaşında Türk Ordusu (1950-1953)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Ayaydın, D. (2024). Birinci Dünya Savaşı'nın ve Millî Mücadele'nin Kayıpları. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Azak, Ü. (2011). "Sosyal Devlet ve 1961 Türk Anayasasının Sistemi". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 27(1-4), 208-224.

Balcıoğlu, M. (2020). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II: Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası*. İstanbul: Atatürk Araştırma Merkezi.

Balık, G. (2015). "Anayasa'da Milletlerarası Hukukun Meşru Saydığı Haller Sorunu". *Uluslararası İlişkiler Dergisi*,12 (4), 47-71.

Başaran, L.-Güvenç, S. (2023). *Çelik Kanatlar Kıbrıs Üzerinde Son Tanıkların Anlatımıyla Kıbrıs Barış Harekatı'nın Hava Cephesi*. İstanbul: Kronik Yayınları.

Beşikçi, M. (2024) "Mütareke 'den Cumhuriyet'e Türk Edebiyatında Malûl Gazi Tiplemeleri ve Malûl Gazi Algısı". *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Araştırmaları Dergisi* ,45, 170-207.

Beter, S. "*Kıbrıs Barış Harekâtı ve Iğdırlı Kıbrıs Gazileri"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bütçe- Plan Komisyonu Encümeni Raporları. (1942-1983). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu*. Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Örnek.C.(2016). "Cepheden Mektup Bekleyen Ülke: Kore Savaşı'nın Toplumsal Etkileri". *Ateşkesin 60'ıncı Yıl Dönümünde Kore Savaşı*. Ankara: Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları.

Çapkın, M. *"Malul Gazilerde Travma Sonrası Büyümeyi Yordayan Faktörler: Bir Karma Yöntem Araştırması"*. [Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi: Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çiftçi, A. (2020). *Ben Türk Kore Savaşı'nda Türk Esirler*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Çiftçi, E. (2015). *Şark Cephesi'nden Kore'ye Bir Türk Generali*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Çiftçi, E. (2020). *Bahtiyar Yalta Bir Darbeci Subayın Hatıraları*. İstanbul: Kronik Yayınları.

Çiftçi, E. (2022). *Prusya'dan NATO'ya Türk Ordusunda Batı Etkisi 1880-1960.*İstanbul: Kronik Yayınları.

Çopur, İ. (2024). 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar.4.bs.İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi. (1961-1980). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu.* Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Demirbilek, S. (2012). "Tek Parti Döneminde İnhisarlar (1923-1946)". *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*. 12(24), 203-232.

Denizli, A. (1994). *Kore Harbinde Türk Tugayları*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Denizli, A. (2010). *Kore Savaşında Kunuri Kahramanları*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Denizli, A. (2010). *Kore Harbinde Şehitlerimiz.* Ankara: Turhan Kitabevi.

Denizli, A. (2010). *Kore Kahramanı Şehit Binbaşı Lütfi Bilgin Hayatı ve Kahramanlığı*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Denizli, A. (2010). *Kore Savaşı Uzaklardaki Kahramanlar ve Zaferleri*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.

Denizli, A. (2011). *Kore Savaşı Kahramanı Şehit Yüzbaşı Kaya Aldoğan*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Dora, C. (1963). Kore Savaşında Türkler (1950-1951). İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.

Eken, Y. (2019). "Bir Kore Gazisinin Anıları". *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3, 37-49.

Fakir, C. (2010). *Şimal Yıldızı Son Kore Gazileri*. İstanbul: NTV Yayınları.

Fırat, M. (2009). "ABD ve NATO'yla İlişkiler". *Türk Dış Politikası*, ed. Baskın Oran. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gökçe, O. (2019). *Klasik ve Nitel İçerik Analizi Felsefe Yöntem ve Uygulama*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Gören, Z. (2020). "Sosyal Devlet". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.1-49.

Gül, T. (2014). "Ulusal Basında Kore'ye Asker Gönderme Kararı". *Belgi Dergisi: Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi.*1 (7), 665-692.

Gümüş, T. (2010). "Sosyal Devlet Anlayışının Değişimi ve Dönüşümü". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.2 (18),117-158.

Hatun, O. (2018). *Malûl Gazilerin Psikososyal Süreçleri ve Baş etme Kaynakları: Bir Gömülü Teori Araştırması*. [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kahraman, N. (2020). "Kore Gazileri Üzerine Nitel Bir Çalışma". *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 15(25) ,3603-3632.

Karabulut, A. (2016) "Sosyal Güvenlik Hakkı ve 1982 Anayasası'na Yansımaları". *İş ve Hayat Dergisi*, 2 (3), 187-208.

Karataş, N. (2018). *Kutup yıldızı Kore Unutulan Savaştan Anılar*. Bursa: Ekin Yayınları.

Keser, U. (2013). *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*.Ankara: Pulat Basımevi.

Kılıç, E. (2019). *"Kıbrıs Barış Harekâtı ve Erzincanlı Kıbrıs Gazileri"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kırpık, C.-Dal, İ. (2021) "Geçmişi Sözlü Tarihle Anlamak: Kadirli'den Katılan Gazilere Göre Kore Savaşı". *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*.40,135-167.

Kızılyürek, N. (2021). *Milliyetçilik Kıskacında Kıbrıs*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kleinman, M. (2021) "Kriz mi? Ne Krizi? Avrupa Refah Devletlerinde Süreklilik ve Değişim". *Sosyal Politika Yazıları*, ed. Ayşe Buğra-Çağlar Keyder. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kolk, B. (2018). Beden Kayıt Tutar. çev. Nurdan Cihanşümul Maral. İstanbul: Nobel Yaşam.

Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri (1950-1953). (1975) Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları. Ankara: Genel Kurmay Basımevi.

Kore Savaşı ve İzleri. (2023).https://koresavasiveizleri.com/madalyalar.

Korkmaz, Â. (2004). "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye'de Asgari Ücret:1951-2003". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1) ,53-71.

Köleoğlu, Y. *"Gazilere Yönelik Amerika Birleşik Devletleri-Türkiye Karşılaştırmalı Sosyal Politika Uygulamaları".* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kundakçı, H. (2011). *Mehmetçik'ten Anılar Güneydoğu, Kıbrıs ve Kore Anıları*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Kurucu Meclis Tutanak Dergisi. (1960-1961). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu*. Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Ludendorff, Erich V. (2020). *Topyekûn Harp*. çev. Aynur Onur Çiftçi-Erhan Çiftçi. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Maliye Encümeni Komisyon Raporları. (1942-1982). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu*. Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Mehmetefendioğlu, A. (2011). "Bir Kutupyıldız'ının Hikayesi Savaşta Asker, Barışta Elçi". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*.10 (22),189-209.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi. (1961-1980). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu.* Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi. (1980-1981). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu*. Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Muyan, Y. *"Sosyal Devlet ve Türkiye'de Sosyal Devlet Uygulamalarının İncelenmesi"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Muş Alparslan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oğuz, A. (2012) "Sözlü Tarih Çerçevesinde Kore Gazilerinin Kore Savaşı ile İlgili Hatıraları". *Millî Folklor Dergisi*.24 (94), 123-136.

Özbaş, A.-Öztaş, S. (2012). *"Edirne Kıbrıs Gazilerinin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı". Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 4 (8), 385-417.

Özcan, M.- Sarı, Ç. (2021). "Gazilerin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı (Gazi İlkin Sungur ve Gazi Nevzat Güler'le Söyleşi)". *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*,.3 (1), 87-102.

Özcan, A. (1996). "Gazi", İstanbul: *TDV İslam Ansiklopedisi*,13, 443-445.

Özek, S. (2021). *Kore Hatıralarım*. Der.Behire Özek. İstanbul: Kitap Yurdu Doğrudan Yayıncılık.

Özoğul, N. (1954). *Kore'de Niçin Savaştım?* Ankara: Karınca Matbaası.

Pamir, P. – Çiftçi, E. (2014).*316 Gün "Küçük Kartal 'ın Kore Günlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Pamuk, Ş. (2023). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Peker, G. *"Kore Savaşı ve Vanlı Kore Gazileri"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Peker, F. "*Malül Gazilerin Yeti Yitimi, Aile Dayanıklılığı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi*. [Doktora Tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Punch, Keith F. (2020). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. çev. Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep Akyüz. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Resmî Gazete. (1921-1983). *T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete*.

Saltık, E. (2010). "Kore Dağlarında Sönen Yıldızlar 60.Yılında Kore Savaşı". *Yedikıta Dergisi*,26, 18-25.

Sanlı, N. "*Kıbrıs Olayları (1950-1974) ve Mersin Kıbrıs Gazileri"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saruhan, A. *"Aydın'daki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Sözlü Tarih Çalışması"*. [Yüksek Lisans Tezi]. Aydın Adnan Menderes

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sayılan, N. (1996). *Kore Harbinde Türklerle*. İstanbul: MEB.

Sıhhat ve İçtimai Encümeni Komisyon Raporu. (1942). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu.* Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Subaşı, K. "Diyarbakırlı Kore Gazileri". [Yüksek Lisans Tezi], Batman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Şahin, F.2014). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Harp Malûllerinin Sosyoekonomik ve Sağlık Durumları*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Tanör, B. (2019). *İki Anayasa (1961-1982)*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık.

TUİK. (2024). İstatistik Veri Portalı.https://data.tuik.gov.tr/.

Türkiye Muharip Gaziler Cemiyeti Genel Başkanlığı. Şeref Aylığı Muharip Gazilerin En Büyük Şerefidir. (1965). Ankara: Muharip Gaziler Cemiyeti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1921-1960). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları Açık Erişim Koleksiyonu*. Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1961). Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi. https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Mevzuat Bilgi Sistemi. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5.

Türk Dil Kurumu. Türk Dil Kurumu Ana Sayfası. Erişim tarihi: [12.08.2024]. https://www.tdk.gov.tr.

Uslu, B. (2021). "Travma Sonrası Stres Bozukluğu Tedavisinde Bütüncül Bir Yaklaşım: Sirkadiyen Ritimler, Uyku ve Yeme Bozuklukları". *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 8, 1-13.

Uyar, M. (2022). *Bir Asrın Ardından İstiklal Madalyası*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

Uzun, S. (2010). *"1982 Anayasasına Göre Sosyal Devlet İlkesi".* Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, T. (1963). *Kore Birinci Türk Tugayında Hatıralarım*. İstanbul: Ülkü Basımevi.

Yazıcıoğlu, N.-İrgil, C. (2020). *Bursa'dan Kore'ye 80 Yıllık Öykü*. İstanbul: Yılmaz Basım.

Yıldız, A. (2022). *"1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nda 50'nci Piyade Alayı: Kıbrıs Gazileri ile Sözlü Tarih Araştırması*". [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü.

EKLER

Ek.1:1950-1980 Arası TBMM'de Gazi ve Harp Malûlleri Hakkında Çıkarılan ve Değiştirilen Kanunlar

1950-1980 Arası TBMM'de Gazi ve Harp Malûlleri Hakkında Çıkarılan ve Değiştirilen Kanunlar		
KANUNUN KABUL EDİLDİĞİ TARİH	**KANUN NO**	**KANUN**
29.11.1920	66	İstiklal Madalyası Kanunu
24.01.1924	400	15/05/1335 Tarihinden İtibaren Cideli Milliye İştirak Edip Muhtelif Cephelerde veya Dahili İsyanların İfasında Bilfiil Hizmet Ederek Fevkalade Yararlılık Gösterenlerin Takdirname veya Bir Derece Terfi Suretiyle Taltiflerine ve Bunları İdare Eden Müdafaa-i Hukuk Reis ve Azalarıyla Mücahit ve Mücahidelere İstiklal Madalyası İtasına Dair Kanun
30.05.1926	869	İstiklal Madalyası Kanunun Bir Maddesine Müzeyyel Kanun
30.05.1929	1485	İnhisar Beyiyeleri Üçte Birlerinin Harp Malullerine ve Şehit Yetimlerine Tahsis ve Tevzine Dair Kanun
02.06.1930	1683	Askeri ve Mülki Tekaüt Kanunu
30.12.1942	4346	Askeri ve Mülki Tekaüt Kanununun 39'uncu Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun
08.06.1949	5434	Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu
02.03.1951	5755	İnhisar Beyiyeleri Üçte Birlerinin Harp Malûllerine ve Şehit Yetimlerine Tahsis ve Tevzine Dair Olan Kanunun 4'üncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun
06.02.1956	6658	5434 Sayılı Kanun'un 133'üncü Maddesiyle Yürürlükten Kaldırılan Askeri Malûllerin Terfihlerine Dair Olan 551 Sayılı Kanun'a Göre Araziye Müstahak Olup da Henüz Bu Haklarını Arazi Olarak Alamayanların İstihkaklarının Nakden Ödenmesi Hakkındaki Kanun
18.07.1960	29	Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askeri Birliği Mensuplarının Aylık ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanun

14.07.1964	500	Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askeri Birliği Mensuplarının Aylık ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkında Kanun
27.07.1967	926	Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu
20.02.1968	1005	İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun
05.03.1973	1695	İnhisar Beyiyeleri Üçte Birlerinin Harp Malullerine ve Şehit Yetimlerine Tahsis ve Tevzine Dair 30 Mayıs 1929 Tarih ve 1485 Sayılı Kanun'a Bazı Maddeler ve Geçici Bir Madde Eklenmesi Hakkındaki Kanun
10.06.1975	1908	14.07.1964 Gün ve 500 Sayılı Kıbrıs'a Gönderilecek Türk Askeri Birliği Mensuplarının Aylık ve Ücretleriyle Çeşitli İstihkakları ve Birliğin Başka Giderleri Hakkındaki Kanunun 1'inci Maddesinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Üç Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun
27.04.1976	1985	20.02.1968 Tarihli ve 1005 Sayılı Kanun'un 1 ve 2'nci Maddelerinde Değişiklik Yapılması ve Kore Gazilerine Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun
18.01.1979	2177	5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Aynı Kanuna Bir Ek Madde ile Geçici Maddeler Eklenmesine İlişkin Kanun
24.12.1980	2363	5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu ile 1005 Sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması ve 2150 Sayılı Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Alanların Aylıklarının Yükseltilmesi Hakkındaki Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
28.04.1982	2665	5434 Sayılı TC. Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Ek Maddeler ile Ek Geçici Maddeler Eklenmesine ve 1005 Sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Kanunun Değişik 1'inci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

09.11.1983	2943	20.2.1968 Tarihli ve 1005 Sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkındaki Kanunun İki Maddesinin Değiştirilmesi ve Kanuna İki Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun. (Kıbrıs Harekâtı gazilerine Şeref Aylığı Bağlanmıştır.)